

600095243T

HANDBOEK

VOOR

HET MOHAMMEDAANSCH REGT.

HANDBOEK

VOOR

HET MOHAMMEDAANSCH REGT,

UITGEGEVEN

DOOR

Mr. S. KEIJZER,

DOCTOR IN DE LETTEREN EN REGTEN, LEERAAR IN DE TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEÊRLANDSCH INDIË AAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE TE DELFT.

'S GRAVENHAGE.
GEBROEDERS BELINFANTE
1853.

Boekdrukkerij van E. J. BRILL te Leyden.

Het onderwijs in het Mohammedaansch regt, dat door mij aan de studenten bij deze Akademie, bestemd tot ambtenaren 1e *en* 2e *klasse* (1) *voor de dienst in Neêrlandsch Indië, gegeven wordt, legde mij de verpligting op om ten spoedigste een handboek voor dat regt het licht te doen zien.*

Bij dat onderwijs stel ik mij voor een overzigt te geven van het zuiver Mohammedaansch regt, en vervolgens de afwijkingen en veranderingen, die dat regt in Neêrlandsch Indië ondergaat, te doen kennen. Vraagt men of het niet beter was, maar in eens een overzigt te geven van

---

(1) Zeer te regt, naar mijn oordeel, heeft men niet alleen dat onderwijs voor de ambtenaren van de tweede klasse verpligtend gemaakt, maar heeft men daaraan in den laatsten tijd eenige uitbreiding gegeven. Immers juist deze ambtenaren, die voornamelijk ambten bekleeden, waardoor zij in een onmiddelijke aanraking met de inlanders komen, zullen bij een weinig bekendheid met den uitgestrekten inhoud van het Mohammedaansch regt groot nut daarvan hebben. Voornamelijk deze ambtenaren zijn de voorzitters en griffiers bij die regtbanken, welke, overigens uit voorname inlanders zamengesteld, de regtszaken der inlanders beslissen: eenige kennis van het Mohammedaansch *regt* zal voor hen toch wel noodzakelijk geoordeeld moeten worden.

—

het Mohammedaansch regt, zooals het in Neërlandsch Indië gewijzigd is? dan moet ik verklaren dat mijn overtuiging mij zegt, dat zulk onderwijs niet veel nut kan stichten. Immers hoe zal men zich een goed denkbeeld van dat, met zulke heterogene bestanddeelen vermengd, regt kunnen vormen, zoolang men zich het oorspronkelijk regt niet goed kan voorstellen? Bovendien zijn menige onderwerpen, zooals huwelijksregt, erfregt, enz. onveranderd door de Javanen overgenomen, en hoe zal men deze nu goed kunnen begrijpen, wanneer men niet vooraf een goed overzigt van het geheel heeft? Houd ik het dus voor noodzakelijk een inzigt in het zuiver Mohammedaansch regt te hebben, zeker is het niet minder noodzakelijk voor den toekomstigen ambtenaar in Neërlandsch Indië ook de veranderingen, die het ondergaan heeft, te kennen; en daartoe geven de in het Javaansch en Maleisch vertaalde iuridike werken der Mohammedanen ruimschoots de gelegenheid. Maar het eerste is het zuiver Mohammedaansch regt. Daarvoor ten spoedigste een handboek te geven, beschouwde ik als mijn eerste verpligting; want zoolang dat handboek ontbrak, kon ik weinig tijd besteden aan het behandelen der wijzigingen en veranderingen van het Mohammedaansch regt in Indië, daar bijna al den tijd, voor dat onderwijs bestemd, moest besteed worden aan het mondeling voordragen van het zuiver Mohammedaansch regt. Was het dus noodzakelijk dat er ten spoedigste een handboek voor het Mohammedaansch regt uitgegeven werd, moeijelijk was het voor mij om bij den tegenwoordigen stand dier wetenschap daartoe een goed middel te vinden. Het onderwerp kon op tweeërlei wijze, op de Europesche of op de Mohammedaansche, behandeld worden. Na rijp beraad heb ik de laatste wijze gekozen: het zal wel niet noodzakelijk geoordeeld worden hier de redenen te ontvouwen, die mij daartoe noopten. Ik heb dan een der werken van

—

Firoezâbâdsî, een der beroemdste Mohammedaansche geleerden, in het Hollandsch bewerkt, doch zooveel mogelijk het oorspronkelijke op den voet gevolgd: daardoor meende ik ook nog eenig nut, behalven dat voor onze studenten, te kunnen stichten; in Frankrijk ten minste denkt men over zulk een arbeid zoo (1). *Dit boek van Firoezâbâdsî* (Leydsche cod. n° 907) *heb ik gekozen, omdat het in schrift en taal veel boven de meeste werken van dien aard voor heeft, omdat mij voor sommige gedeelten hulpmiddelen ten dienste stonden, die mij bij elk ander werk over Mohammedaansch regt zouden hebben ontbroken. Mogt dit werk voorloopig eenig nut stichten, tot dat meerdere beoefening van het Mohammedaansch regt de kennis van dat regt zoo ver zullen hebben doen vorderen, dat het schrijven van een handboek, dat in elk opzigt aan de eischen der wetenschap voldoet, een mogelijkheid is geworden!*

Delft, October 1853.

---

1) De verschillende gouvernementen, die er in Frankrijk van 1848—1852 geweest zijn, hebben vertalingen van mohammedaansche, iuridische werken op gouvernementskosten laten drukken in de »Exploration scientifique de l'Algérie." Frankrijk is het land, waar in de laatste tien jaren het meest aan de studiën over Mohammedaansch regt gedaan is.

INLEIDING.

OVER DEN OORSPRONG EN DE ONTWIKKELING DER REGTSGELEERDHEID BIJ DE MUSELMANNEN, VAN MOHAMMED TOT HET ONTSTAAN VAN DE VIER HOOFDSEKTEN.

Al hetgeen voor den Muselman binnen den kring der wetenschappen valt, verdeelt hij in drie takken; namelijk in 1°. den literarische (*'l-Arabijat*), 2°. den juridische (*'s-Sjar'ijat*), 3°. den philosophische (*'l-Hikamijat*).

Tot den eersten tak worden alle wetenschappen gebragt, die wij tot de letteren brengen. Zij zijn ten getale van twaalf; 1°. lexicographie; 2°. en 3° etymologie en syntaxis; 4°.—10°. rhetorica, met haar hoofd- en onderverdeelingen; 11°. geschiedenis; 12°. het lezen van den Qoran. Anderen voegen er nog een dertiende over de dialektiek bij.

De tweede tak handelt over zes wetenschappen: 1°. de interpretatie van den Qoran (*'Elmoe 't-Tafsir*); 2°. de overleveringen (*'Elmoe 'l-Hadîth*); 3°. praktische theologie, d. i. de regtsgeleerdheid (*'Elmoe 'l-Fiqh*), 4°. scholastike theologie (*'Elmoe 'lkalâm*); 5°. erfregt (*'Elmoe 'l-Farâizh*); 6°. de grondslagen van de regtsgeleerdheid (*Oçoeloe 'l-Fiqh*) d. i. de wetenschap van de principes, waaruit de juridike stelsels van de verschillende sekten ontstaan zijn.

De derde tak bevat vijf wetenschappen: 1°. logica; 2°. mathesis; 3°. geographie en astronomie; 4°. medicijnen en natuurkundige wetenschappen; 5°. bespiegelende wijsbegeerte.

De orthodoxe Muselmannen nemen de volgende stellingen als axiomata aan (1):

---

(1) Wij bepalen ons tot den tweeden tak, zoodat wij alleen over de regtsgeleerdheid zullen handelen.

1°. God, de eenige wetgever, heeft den weg tot zaligheid aan zijn uitverkoren volk aangewezen; en om het dien weg naar behooren te doen bewandelen, heeft hij het voorschriften geopenbaard, die deels vervat zijn in den eeuwigen Qoran, deels in de overleveringen die door de gezellen (leerlingen) van Mohammed voor de nakomelingschap zijn bewaard en vervat zijn in de Sonnat. Deze weg wordt door de Muselmannen *Sjari'at* (1) genoemd en de voorschriften in de Sjari'at vervat, noemen zij *bevelen* (*ahkâm*).

2°. De Qoran en de Sonnat hebben twee verschillende wetenschappen doen ontstaan; de eerste de *interpretatie van den Qoran*, en de tweede de *wetenschap van de overleveringen.*

3°. Al de bevelen van de Sjari'at hebben betrekking of op de handélingen van degeen, die aan de wetsbepalingen zijn onderworpen (2), en worden dan geleerd uit de *praktische theologie of regtsgeleerdheid*, of op hun geloof, en wórden dan gekend uit de *scholastike theologie.*

4°. De bevelen van de Sjari'at over de verdeeling van goederen van een overledene hebben geen betrekking op de handelingen noch op het geloof van degeen, die aan de wetsbepalingen zijn onderworpen. Zij vormen dus een bijzondere afdeeling van de regtsgeleerdheid, over het *erfregt.*

5°. Even als de Qoran en de Sonnat de voornaamste bronnen zijn voor de bevelen van de Sjari'at, zoo worden de regels, die algemeen erkend zijn als gediend te hebben tot hoofdbeginsels voor het het systeem van regtsgeleerdheid, uit de *grondslagen van de regtsgeleerdheid* geput.

Men kan uit het gezegde den omvang van elk der zes wetenschappen, die te zamen in het oosten de regtsgeleerdheid uitmaken, bepalen, en den inhoud van ieder opgeven.

---

(1) Zoo noemen zij Mohammed *Sjâre'* (شَارِع); dit woord komt, even als Sjari'at (شَرِيعَة) van het grondw. شَرَعَ *een weg banen.*

(2) Deze personen (مُكَلَّف) staan tegenover degeen, die niet aan de wetsbepalingen onderworpen zijn, (غَيْرُ المُكَلَّف) d. i. minderjarigen, krankzinnigen, onnoozelen enz.

De geschiedenis van de eigenlijke regtsgeleerdheid (*'l-Fiqh*) (1), klimt op tot den stichter van den Islam. Mohammed besliste, in zijn hoedanigheid van regter en opperhoofd der geloovigen, al hun geschillen, van wat aard zij ook mogten zijn, en zonder hooger beroep. Zijne woorden dienden tot gids voor zijne gezellen (leerlingen), die in zijne afwezigheid de aan hen opgedragene regtszaken beoordeelden.

Na den dood van den Profeet, volgden de eerste Chalifen zijn voorbeeld. Wanneer er gevallen voorkwamen, die nog nooit waren voorgekomen, beslisten zij naar aanleiding van bepalingen in den Qóran en in de overleveringen, die tot hen gekomen waren, en vermeerderden op die wijs de regtsbronnen (door de *analogie*, *qijâs*, en *raadsbesluiten*, *idjmâ*, waarover later). De van hen afhankelijke ambtenaren regelden zich naar den Qoran, de Sonnat en de zoo even genoemde vermeerderingen; in moeijelijke gevallen zonden zij ze op naar het hoofd der geloovigen.

Zoo ging het, tot de herstelling van het Chalifaat in het huis van de Ommaijaden. Men begon toen te twisten over de verschillende punten van Qoran en Sonnat, als voornaamste regtsbronnen, omdat de Chalifen de magt wenschten te bezitten van hunne voorgangers, de opvolgers van den Profeet. Zij vonden velen van hunne tijdgenooten bereid om hun partij te kiezen, en hunne spirituele overmagt te erkennen; doch anderen, en wel het grootst gedeelte, hielden zich overtuigd dat deze overmagt, na den dood van de vier eerste opvolgers van den Profeet, niet toekwam aan de Chalifen, die zij slechts als wereldsche vorsten erkenden, en daarom spanden zij al hunne krachten in om de wetgeving te behouden. Toen begon men er zich hoe langer hoe meer op toe te leggen om den Qoran en de Sonnat van buiten te leeren, en de regtsgeleerdheid tot een bijzondere wetenschap te maken; en naauwelijks waren er veertig jaren verloopen, of men zag uitstekende geleerden, aan wie de Chalifen

(1) Het woord *fiqh* beteekent oorspronkelijk, *bevatting*, *kennis*. Degeen die ervaren waren in de kennis van den Qoran en Sonnat, kregen den naam van *fâqeh* (فاقه). Later werd dit woord met al de daarvan afgeleiden, alleen voor de regtsgeleerdheid gebruikt.

de beslissing van regtsgeleerde geschillen opdroegen, en van wie zij raad inwonnen.

Hoewel de regtsgeleerdheid nog niet in een systeem vervat was, waren er echter zeer bekwame regtsgeleerden; de voornaamsten zijn: 'Aqaba bnoe 'Amer 'l-Djahni, goeverneur van Egypte; Abdoe 'llah bnoe 'Abbâs, goeverneur van Jemen, beiden gestorven in het jaar 58 v. H; Masroeq, gestorven 64; Aboe 'l-Aswad 'a-Doewali, gest. 69; Aboe Mas'oed; Aboe Sa'id 'l-Chadari, beiden gezellen van den Profeet en gestorven 74; Sjoraih 'l-Kandi, van Koefa, gest. 78; Aboe Idris 'l-Choelâni, regtsgeleerde van Syrie, gest. 80. Spoedig echter veranderde de stand van zaken. In het jaar, waarin de regtsgeleerde van Syrie is overleden, werd er geboren No'mân bnoe Thâbet, met den bijnaam van Aboe Hanifat, die een van de meest beroemde mannen door zijn systeem van mohammedaansch regt werd.

Tot dien tijd, en nog wel dertig jaren later, leerden de uitleggers van den Qoran (*mofasser*), de geleerden in de overleveringen (*mohaddeth*) en de regtsgeleerden (*fâqeh*) alles van buiten, zoodat zeer vele van deze geleerden niet alleen den geheelen Qoran met al hetgeen door den Profeet en zijn eerste gezellen daaraan toegevoegd was, maar ook al de overleveringen met hare verklaringen en al de bevelen van de geheele Sjari'at van buiten kenden. Hun gezag was onbetwistbaar, zoodat zij het regt hadden om alle zaken naar hun geweten te beslissen. Zij leverden hunne kennis alleen bij monde over. Op het einde van de eerste eeuw van de H. waren de voornaamsten: Zarrara bnoe Aoefi, gest. 93: Said bnoe 'l-Mosajeb, Aboe Bakr bnoe 'Abdoe 'r-Rahman, 'Orva bnoe 'z-Zobair (gest. 94); Ibrâhîm 'n-Nach'i (gest. 95); 'Obaidoe 'llah bnoe 'Abdoe 'llah (gest. 98); Charidja bnoe Zaid (gest. 100); 'Ameroe 's-Sja'bi (gest. 104); Himâd, leermeester van Aboe Hanifat; Soleiman bnoe Jasar; Hasan 'l-Baçri; Ibn Sîrîn; Imam Nâfe' (gest. 107—118) en anderen.

Ongeveer het midden van de tweede eeuw, begon men leerboeken te schrijven over de verschillende wetenschappen, die tot de Sjari'at behooren; de geschiedenis heeft ons de namen bewaard van zeven geleerden, die in denzelfden tijd, maar op verschillende plaatsen aan systematische boeken over de uitlegging van den Qoran, pe kennis van de overleveringen en van de regtsgeleerdheid werkten.

Deze zeven mannen waren Ibn Djarih, te Mekka; Malek, te Medina; 'l-Aoezâ'i, in Syrie; Himad bnoe Moslima, te Bassora; Mo'mar, in Jemen; Sofjân 't-Thaori en Aboe Hanifat te Koefa. Hiertoe brengt men nog 'r-Rabî bnoe Çabâh te Rei; Ibn Sjihâb en Ibn Mobarek te Chorasan (1).

OVER HET ONTSTAAN VAN DE VIER VOORNAAMSTE JURIDIKE SYSTEMEN.
ONTSTAAN VAN DE VIER HOOFDSEKTEN.

Toen de Chalifen de taal en het geloof der Arabieren buiten Azië begonnen uit te breiden, openbaarde zich in hunne eigene staten groote bedrijvigheid van den geest, die haren grond had in dweep-, heersch- en roemzucht der bewoners. Deze scheurden de geloovigen in verschillende sekten, welke elkander, nu eens bloedig met het zwaard, dan krachtig met de pen bevochten. Om dezen pennestrijd te kunnen volhouden, had ieder sekte grondige kennis van de Arabische taal en van den Qoran en Sonnat noodig; men stichtte scholen, waar de spraakkunst van de Arabische taal en het lezen van den Qoran systematisch onderwezen werden. De wetenschap der regtsgeleerdheid had toen met een gevaarlijke mededingster te kampen, namelijk met de scholastike theologie, die, daar zij onmiddelijk uit den Qoran en de Sonnat voortvloeide, naauwkeurig en ijverig beoefend werd. Naauwelijks was er dan ook een eeuw verloopen, of er bestonden zes scholen, waarvan de vier voornaamste over de leer der Sonniten handelen. De stichters van deze zes scholen worden door de Sonniten beschouwd als de pilaren van het geloof en herstellers van den Islam; hun namen worden nooit, zonder de betuigingen van den diepsten eerbied uitgesproken. Zij zijn naar tijdsorde: No'mân bnoe Thâbet, bijgenaamd Aboe Hanifat: hij droeg ook den naam van den *grootsten Imam* (*Imam 'l-Atamoe*), en van daar

(1) Al deze geleerden begonnen hun loopbaan in het Chalifaat van 'Omar Ibn 'Abdoe 'l-Azîz, den achtsten Chalief uit de dynastie der Ommaïjaden. Aboe Hanifat stelt hem gelijk met de vier eerste Chalifen, en zegt, dat er vijf vrome Chalifen geweest zijn. Hij is ook de eenige Chalief, na de vier eersten, wiens gezag onbetwistbaar is.

werden zijne volgelingen de Hanifiten en A'tamiten genoemd (gest. 150 v. H.); Sofjân 't-Thaori (1) (gest. 161); Imam Mâlek (gest. 179); Imam Mohammed 's-Sjâfi'i (gest. 204); Imam Ahmad bnoe 'l-Hanbal (gest. 241); Imam Dâvoed 'z-Zahiri (gest. 270). Deze zes Imams hebben volmaakte systemen van regtsgeleerdheid, slechts weinig van elkander verschillende, uitgedacht en door hunne leerlingen en volgelingen laten uitwerken. Daar nu de bloei van de scholen afhankelijk was van den invloed en de werkzaamheid harer leden, zoo bekleedden de Hanifiten de eerste plaats, daarna Sjafiiten, Hanbaliten en Malekiten; en daar nu de Thaoriten en Zahiriten reeds in de achtste eeuw van de H. een niet noemenswaardig aantal volgelingen telden, zoo smolten zij geheel en al met de vier genoemden te zamen, zoodanig dat deze de tegenwoordige vier erkende hoofdsekten der Sonniten uitmaken.

Al deze Imams waren onpartijdige mannen, zacht van karakter en zeer ervaren in alle wetenschappen, die tot de Sjari'at behooren. Zij gedroegen zich zeer eerbiedig jegens elkander, en noch door woorden, noch door daden gaven zij te kennen dat de een zich boven den ander verheven waande; integendeel was de jongere steeds met eerbied vervuld voor den oudere, en daarvan heeft de geschiedenis ons menige treffende trek bewaard. Desniettemin belette dit niet, dat zij nieuwe scholen stichtten, wier leerstellingen meer of minder van elkander afweken, want het regt om naar eigen overtuiging te handelen, was gegeven aan allen die een graad van autoriteit (waarover later) hadden erlangd.

Hoewel al de leden van een school aan hunnen Imam den voorkeur gaven, zoo had geen van hen het regt om de verdiensten der stichters onderling te vergelijken; slechts in buitengewone gevallen, is het hun bevolen zich aan de voorschriften van die sekte te houden, welke hun het naaste bij komt. Andere regtsgeleerden, door een te groote ijver voor hunne scholen bezield, stellen een straf voor dengeen, die willekeurig de voorschriften van een andere sekte volgt, hoewel meer dan vijftig regtsgeleerden van de oudheid, nu eens tot de eene, dan tot een andere school behoorden.

---

(1) Anderen noemen in zijn plaats Sofjan bnoe Aina, regtsgeleerde uit Hidjaz, gest. 198.

Het systeem van ieder van deze scholen is volkomen door deze Imams uitgewerkt; hunne leerlingen en de leerlingen van deze hebben er meer volmaaktheid aan gegeven, al naarmate de regten, die zij ontleenden aan de verschillende graden van gezag, die zij verkregen hadden. Niettegenstaande de geleerde juristen het regt hadden om, in bijzondere werken, de moeijelijkste punten te behandelen en zelfs geheele werken over regtsgeleerdheid uit oudere bronnen zamen te stellen, zoo zijn desniettegenstaande de systemen der verschillende stichters van scholen sedert zes honderd en vijftig jaren in het geheel niet veranderd.

De regtsgeleerdheid begon terstond te bloeijen in Perzië, in Bucharije en in de landen aan de overzijde van den Oxus; in het begin van de achtste eeuw van de H. kwam zij in Turkije, waar zij een groote mate van belangstelling opwekte, die tot in de laatste tijden is toegenomen.

Den inhoud van de Sjari'at kan men in twee gedeelten splitsen, te weten, in religieuse (*'ibâdât*) en civile (*ma'âmelât*). Het eerste gedeelte bevat al de voorschriften, die betrekking hebben op de uiterlijke vormen van de godsdienst (de betrekking van den mensch tot het Opperwezen) d. i. de reinigingen, gebeden, zuiveringen (van goederen), vasten en bedevaart: terwijl het tweede gedeelte alle voorschriften leert, die betrekking hebben op de burgerlijke en staatsburgerlijke regten en verpligtingen van de Muselmannen, (de betrekking van den mensch tot zijne naaste).

Al deze voorschriften vloeijen, volgens het gevoelen der Muselmannen, voort uit de bevelen van Qoran en Sonnat, en worden dus als goddelijk beschouwd, zoodat de stichters der scholen het niet gewaagd hebben, groote afdeelingen daarin te maken, maar zich hebben moeten vergenoegen met de verdeeling in boeken en hoofdstukken, en met de orde, die het belang van ieder voorschrift aan de hand gaf. De eerste pligt van den mensch, bij voorbeeld, is te bidden; daarom begint ieder boek over regtsgeleerdheid met het hoofdstuk over de reinigingen, daar het eerste vereischte om te mogen bidden, is rein te zijn. Dezelfde orde wordt in alle regtsgeleerde boeken teruggevonden: slechts vindt men nu en dan eenige zeer geringe verplaatsingen, al naarmate dat verplaatste onderwerp van

meer of minder gewigt, of met het voorafgaande zamenhangende toeschijnt.

OVER DE STICHTERS VAN SCHOLEN VAN REGTSGELEERDHEID. OVER DE REGTSGELEERDEN EN HUNNE VERSCHILLENDE REGTEN.

In de eerste tijden van den Islam, waren de regtsgeleerden de beschermers en verdedigers van de onafhankelijkheid der wetten. Mohammed, die de magt over den religieusen en politiken toestand der volken had weten in handen te krijgen, liet Qoran en Sonnat achter, om na zijn dood tot gidsen te dienen. Het administratief gezag werd aan den waardigste van zijn gezellen toevertrouwd, die tevens belast werden om over deze eerste grondslagen van godsdienst en wetgeving te waken en het regt hadden ze te ontwikkelen. Dit regt werd in het bijzonder aan zijn opvolgers gegeven, die in deze hoedanigheid de geloovigen beregtten en hun geloof voortplantten. De Chalifen namen dus wel de politike magt van den Profeet over, doch de wetgevende magt misten zij ten eenenmale; zoodat zij, bij de uitlegging van Qoran en Sonnat, slechts deze als wetten konden gebruiken, en de bepalingen, daarin vervat, ontwikkelen. Spoedig echter waren de grenzen van het Chalifaat buiten Azië uitgebreid, en heerschzucht veranderde den politiken toestand: het despotisme nam het masker van vroomheid aan; de theocratie ontaardde geheel en al en werd wereldsche magt, die, allengskens van de geestelijke magt gescheiden, haar aanzijn verschuldigd was aan den invloed, die zij op de wetten uitoefende. Dit wekte echter den weêrstand der regtsgeleerden op, die de nieuwe hoofden van den Islam als dwingelanden en usurpateurs beschouwden, en al wat in hun vermogen was deden om tegen de vreemde inmenging in de wetgeving te waken. De usurpateurs van het Chalifaat konden hun magt over de wetgeving niet doen gelden; zij vreesden de voorschriften van Qoran en Sonnat openlijk te schenden; hun geheele politiek bepaalde zich tot het handhaven van hun eigene onafhankelijkheid en van het gezag der wetten, waarmede zij, in schijn ten minste, de uiterlijke vormen van hunne regering in overeenstemming moesten brengen. Velen onder hen stelden grooten prijs op vrede en eendragt, en matigden

zich niet alleen het regt om de geschillen hunner onderdanen te beslegten niet aan, maar onderwierpen zelfs hunne eigene zaken aan de beslissing der regtsgeleerden.

Zoo bleef de wetgeving in handen der regtsgeleerden, die de geschillen, door de Muselmannen aan hun oordeel onderworpen, afdeden; uit hun midden kozen de Chalifen de voornaamste regters, zoo als dit nog tegenwoordig in Mohammedaansche staten geschiedt. Deze regtsgeleerden vormden zich in de scholen van verschillende meesters, wier goedkeuring zij trachten te verwerven, en wier meeningen zij volgden, totdat zij zelve een juridische autoriteit (*Idjtihâd*) hadden verworven.

Voor dat wij over deze juridische autoriteiten handelen, moeten wij eenige grondstellingen, aan »de grondslagen der regtsgeleerdheid" en »de scholastike theologie" ontleend, laten voorafgaan.

1°. Al de bevelen van de Sjari'at gelden voor degenen, die aan de wet onderworpen zijn (*mokallaf*).

2°. Een ieder, die aan de wet onderworpen is, moet hare voorschriften kennen, om ze tot gedragsregel te gebruiken, hetzij door ze zelf te bestuderen, of door ze aan anderen te onderwijzen.

3°. Het beste, dat men doen kan is, de bevelen van de Sjari'at zelf te onderzoeken; heeft dit werk een gelukkigen uitslag, dan is het noodzakelijk een bijzondere gift, die God aan zijn uitverkorenen geschonken heeft.

4°. De regtsgeleerden, die zich met deze studie bezig hielden in de eerste eeuw van den Islam (dit zijn, de gezellen (*açhâb*, leerlingen van den Profeet zelf, en zijn tijdgenooten; zij zijn echter naar hunne verdiensten en kennis in verscheiden klassen verdeeld) behoorden allen tot deze uitverkorenen; en onder degenen, die zich in de tweede en derde eeuw van den Islam daarop toelegden, (*tâbioen*, de leerlingen van deze gezellen, en wederom de leerlingen van deze), waren er velen, die dat geluk deelachtig werden. Er is echter verschil tusschen de eerst- en laatstgenoemde.

5°. Elk leerling, die zich aan deze studiën toewijdt, moet, bij het vervullen van zijne verpligtingen, de regelen door zijn meester gesteld, volgen.

6°. Dit onderzoek over de wetten, of in het algemeen de studie

van regtsgeleerdheid en de uitlegging van moeijelijkheden is geoorloofd voor alle volgelingen van sekten, die eenigen graad hebben verkregen, zonder echter autoriteit te bezitten: geen van hen mag zich het regt aanmatigen dat de stichters van juridische scholen bezaten, noch de grondbeginsels van de Sjari'at, naar hun eigen zienswijze verklaren, of er nieuwe gevolgtrekkingen uit afleiden.

OVER DE JURIDISCHE AUTORITEIT (*IDJTIHÂD*) (1) EN HARE VERSCHILLENDE GRADEN.

De Muselmannen noemen juridische autoriteit de onafhankelijkheid of het gezag, ten opzigte van de wetgeving: en de persoon, die dit verkregen heeft, heet een juridische autoriteit (*modjtahed*). Bij deze onafhankelijkheid zijn drie graden: 1°. de onbeperkte juridische autoriteit in de wetgeving (*'l-idjtihâd fi 's-sjara*), ook, de volkomene geheel onafhankelijke juridische autoriteit. 2°. De autoriteit in een juridisch systeem, zooals dat door de juridische autoriteiten van den eersten graad gevestigd is (*'l-idjtihâd fi 'l-madshab*) of de afhankelijke autoriteit. 3°. De juridische autoriteit in de beslissing van gevallen, die door de onbeperkte juridische autoriteiten niet zijn opgehelderd (*'l-idjtihâd fi 'l-masâïl*) of de speciale juridische autoriteiten.

Eerste graad van de iuridische autoriteit.

De volkomen onafhankelijkheid in de wetgeving wordt in de Sjari'at beschouwd als het voornaamste geschenk van God. Allah schonk deze aan al de regtsgeleerden van de eerste eeuw van den Islam, en aan sommigen van de tweede en derde eeuw; echter met dit verschil, dat de gezellen van den Profeet, die onmiddelijk de schatten van de wetgeving aan de nakomelingschap hebben overgeleverd, beschouwd worden als eenigzins verheven boven de juridische autoriteiten van de tweede en derde eeuw; overigens hadden deze het regt om zelfs in gevoelen te verschillen van de eersten bij

---

(1) Dit woord beteekent letterlijk »groote inspanning," doch als juridische term, »tot een zekere mate gezag krijgen in het onderzoek van de beginsels der regtsgeleerdheid."

de verklaring van wetten en hare toepassing op het dagelijksch leven. Tusschen deze juridische autoriteiten uit de tweede en derde eeuw wordt geen onderscheid gemaakt, en aan allen wordt een gelijk gezag toegekend.

Dezen graad van juridische autoriteit hebben, na de leerlingen van Mohammed's leerlingen, slechts de zes mannen, waarover wij vroeger gesproken hebben, verkregen; maar in hun tijd en na hen, waren er mannen, die dezen graad door hunne kennis hebben verworven, en die zich zelven het regt van onbeperkte juridische autoriteit aanmatigden, zonder dat hun gezag door de regtsgeleerden is erkend geworden.

Een ieder, die aan de wet onderworpen is, kan dien graad van juridische autoriteit door een streng leven en uitgebreide kennis van de wetenschappen, die tot de Sjari'at behooren, verkrijgen. Om echter te voorkomen dat het getal van deze juridische autoriteiten te groot zou worden, hetgeen de vier hoofdsekten en den Islam, in het algemeen, zoude hebben kunnen benadeelen, is er in de grondslagen van de regtsgeleerdheid bepaald dat »het erlangen van »de onbeperkte juridische autoriteit van veel voorwaarden afhangt, »wier vervulling zeer moeijelijk en tegenwoordig omtrent onmoge»lijk is."

Deze voorwaarden zijn:

1°. De kennis van den Qoran in alle opzigten (1), d. i. volkomen de geheele arabische literatuur meester zijn: een volledige kennis van alle *bevelen* in den Qoran, en van hun verband onderling en van hun verband met de bevelen van de Sonnat: den Qoran volkomen van buiten te kennen, met al de noodige verklaringen.

2°. Een volkomen kennis van alle overleveringen, of op zijn minst van drie duizend, ook in alle opzigten, d. i. te kennen haar inhoud, geschiedenis en oorsprong; hoe zij tot ons zijn gekomen, hun verband met de bevelen van den Qoran, haar onderverdeelingen, en eindelijk de geloofwaardigste van buiten te kennen (2).

---

(1) Anderen nemen dit zoo zwaar niet, daar zij meenen, dat alleen God en zijn uitverkorenen de moeijelijke plaatsen van den Qoran kan begrijpen.

(2) De overleveringen worden in drie hoofdklassen verdeeld: 1°. de *ge-*

3°. Een vroom en streng leven.

4°. Een volkomen kennis van al de wetenschappen, die tot de Sjari'at behooren.

Bovendien vordert men tegenwoordig van de kandidaten nog een volkomen kennis van de systemen der vier hoofdsekten, en van die van de juridische autoriteiten uit de tweede en derde eeuw, wier scholen niet zijn blijven bestaan (Thaori en Zahiri). Deze laatste en moeijelijkste voorwaarde is bedacht door de ijverige regtsgeleerden, die echter geen gezag kunnen aanvoeren, waarop hunne eischen steunen.

Bij zulk een stand van zaken ondervinden degenen, die naar deze juridische autoriteit streven schier onoverkomelijke hinderpalen; aan den eenen kant, de strengheid der wetgeleerden (*ulema*), die omtrent het onmogelijke van den kandidaat vergen; en aan den anderen kant, de gehechtheid van deze wetgeleerden aan hunne Imams, en ieders eerzucht.

De regtsgeleerde philosophen hebben bij meerderheid van stemmen de volgende twee beslissingen genomen. 1°. Ieder, die aan de wet onderworpen is, en die, door den zegen des Heeren werkt om dezen graad van juridische autoriteit te verkrijgen, kan dien erlangen, wanneer hij vroomheid aan een diepe kennis van de wetenschappen der Sjari'at paart. Heeft hij dien graad eens verkregen, dan moet hij noodzakelijk uit eigen beweging ophouden afhankelijk wetgeleerde (*mokalled*, zie beneden) te zijn, en hij moet zijne verpligtin-

---

loofwaardigen (*'l-motawâter*), die bekend waren bij de gezellen van Mohammed bij zijn leven; zij heeten ook de *algemeen erkenden* (*naç*), omdat haar geloofwaardigheid door geene sekte betwijfeld wordt. 2°. De *zekeren* (*'l-masjhoer*), dit zijn die, welke zekerheid hebben gekregen onder de gezellen van den Profeet, na zijn dood, die door sommigen als regtsbronnen worden beschouwd, door anderen tot hulpmiddelen voor de regtsgeleerdheid worden gerekend. 3°. De *op zich zelven staanden* (*'l-ahâd*), dit zijn die, welke bekend zijn sedert de tijden van de leerlingen van de leerlingen, en verdere leerlingen; of liever degeen, die slechts tot *een* gezel opklimmen. De regtsgeleerdheid verwerpt ze in belangrijke gevallen, als zij niet door eenige bewijzen gestaafd zijn.

gen, door de wetten opgelegd, naar eigen zienswijze vervullen. 2°. de wetgeleerden moeten, voordat zij den kandidaat dien graad van juridische autoriteit toekennen, zich verzekeren, dat hij al de van hem gevorderde voorwaarden, vervuld heeft.

De geleerde Muselmannen trekken hieruit de gevolgtrekking, dat ieder afhankelijk jurist dezen graad van juridische autoriteit kan verkrijgen, en de regten, die daaraan verbonden zijn, genieten. Zij behouden zich echter voor, hun systeem van regtsgeleerdheid aan te nemen of te verwerpen; zoodat iemand, die volgens hun overtuiging dien graad verkregen heeft, niet als zoodanig behoeft erkend te worden, en zoodat niemand verpligt is zijne leerstellingen te volgen, ja zelfs dit niet mag doen, wanneer hij geen voldoende redenen heeft, om den nieuwen juridischen autoriteit boven zijn Imam te stellen. Dit zijn de oorzaken, waardoor de vier hoofdsekten, sedert duizend jaren, ongeschonden zijn gebleven, en de wetgeleerden hebben kunnen weigeren andere juridische autoriteiten te erkennen.

De geschiedenis heeft ons, behalven de namen van de zes Imams, nog die van eenige beroemde mannen bewaard, die zich door hunne kennis tot dien graad van onbeperkte juridische onafhankelijkheid hebben verheven; maar zij leert ons tevens, dat slechts zeer weinigen van hen hunne regten daarop lieten gelden, en dat geen van hen algemeen door alle wetgeleerden is erkend geworden. De voornaamsten van hen zijn Mohammad bnoe Djarîr 't-Tabari en Djalaloe 'd-Dîn 's-Sojoeti (gest. 911 v. H.). De juridische autoriteiten, die deze regten niet deden gelden, werden beschouwd als mannen, onafhankelijk van andere Imams, die het regt hadden om naar hun geweten te handelen, en de wetten op hun eigene wijze op te vatten, maar niet als stichters van scholen.

De regten van onbeperkte juridische autoriteit bestonden in het niet verpligt zijn om iemand na te volgen, bij het onderzoek over de regtsbronnen, d. i. zich te beschouwen als een middelaar tusschen de Sjari'at en hare aanhangers, die voor hen een systeem van wetgeving heeft vastgesteld, zonder dat iemand het regt had hem eenige tegenwerping te maken over de regtsbronnen. De onbeperkte juridische autoriteit had het regt de uitspraken van Qoran, Sonnat en raadsbesluiten, naar eigen zienswijze, te verklaren en stond in dezelfde

betrekking tot den Profeet als de afhankelijke wetgeleerden tot hem; de woorden van den Profeet te gebruiken, zoo als zijne volgelingen de zijne. Hieruit volgt, dat, wanneer een van zijn volgelingen in een uitspraak van zijn Imam een openbaren strijd met de uitspraken van Qoran of overlevering vindt, hij zich dan toch aan zijn Imam moet houden, omdat de wet niet veroorlooft een verklaring te geven van Qoran of Sonnat, zoolang men afhankelijk wetgeleerde is. Niemand had het regt om hem eenige tegenwerpingen te maken, behalven een andere juridische autoriteit van denzelfden graad: en over de tegenwerpingen van een juridische autoriteit van den tweeden graad spreken wij straks.

Tweede graad van de juridische autoriteit.

Deze waardigheid werd aan diegene van de onmiddelijke leerlingen van de zes Imams toegestaan, die door langdurige studien de systemen van hunne meesters hebben uitgewerkt. Zoo als wij boven gezien hebben, ontvouwden de stichters der sekten hunne leerstellingen mondeling voor hunne leerlingen, welke deze geheel uitwerkten en te boek stelden, om ze voor de steeds toenemende menigte volgelingen van hunne school te kunnen doen dienen. Zij begonnen hun werk bij het leven van hunne Imams, die dat niet konden ten einde brengen; na hun dood, werd het werk door deze voltooid en voor de nakomelingschap bewaard.

Deze helpers van de stichters der scholen werden zeer geacht door de wetgeleerden van hun tijd, en door hun eigen Imams, die, in menig geval, hun meening over wijzigingen in de wet aannamen, en die hun zelfs toestonden daarbij hun eigen zienswijze te volgen, wanneer zij die goedvonden. Om dit eenigzins op te helderen, handelen wij eerst

Over de regtsbronnen.

De eerste en voornaamste regtsbron is de *Qoran*, die Allah, de eenige eeuwige wetgever, door tusschenkomst van den engel Djabrîl (Gabriël), aan den Profeet geopenbaard heeft. De tweede bron is de *verzameling van overleveringen* (*Sonnat*), die Mohammed, als middelaar tusschen God en de menschen, aan zijn leerlingen heeft overgeleverd.

Gedurende het leven van Mohammed, waren de regtsbronnen tot deze beiden beperkt. Na den dood van hun wetgever, kwamen er moeijelijke gevallen voor, die niet voorzien waren, en waarvoor men geen duidelijke beslissing in Qoran of Sonnat vond. De juridische autoriteiten maakten nu gebruik van het regt, dat zij aan sommige plaatsen uit de Sonnat ontleenden, en hielden vergaderingen (*Idjmâ'*), waar zij deze punten beslisten; de verzameling van hunne beslissingen over deze punten, bekend onder den naam van *raadsbesluiten* (*Idjmâ'*) diende in de tweede en latere perioden van den Islam tot derde regtsbron.

In dezelfde tijden beweerden eenige juridische autoriteiten, waarvan sommige leerlingen van Mohammed waren, dat men in den Qoran de beslissingen over alle zaken, die op de menschen en hunne handelingen betrekking hebben, gevonden werden. Voor dit gevoelen voerden zij uit den Qoran zelf bewijzen aan; er stond in geschreven »wij hebben u het boek gezonden om *alles* te verklaren" (1) »er is geen vochtige of drooge korrel in de duisternissen der aarde »waarvan in het heilige boek geen melding gemaakt is" (2), »wij »hebben niets in het boek overgeslagen" (3). Het gevoelen van deze juridische autoriteiten was dus, dat, wanneer er gevallen voorkwamen, waarvoor in den Qoran geen *uitdrukkelijke* en *duidelijke* beslissing gevonden werd, er ten minste *dergelijke* (*analoge*) gevallen gevonden werden, waarvoor een duidelijke beslissing was gegeven. Zóó vond men in den Qoran en Sonnat vermeld, dat kinderen naar hun vermogen, verantwoordelijk zijn voor de schulden van hun vader; en hieruit trok men de gevolgtrekking dat de meerderjarigen, die de middelen bezaten om de religieuse verpligtingen, door hunne ouders om de een of andere reden nagelaten, te vervullen, daartoe verpligt zijn. Men vond zelfs een bevestiging van dit gevoelen in een overlevering, die tot de gezellen van Mohammed werd teruggebragt, waarin de Profeet een vrouw aanspoort de bedevaart, die haar vader bij zijn leven niet gedaan had, voor hem te vervullen. Hieruit

(1) Qor. Sur. XVI. v. 91.
(2) Qor. Sur. VI. v. 59.
(3) l. l. v. 38.

is, volgens het gevoelen van sommigen, door de juridische autoriteiten van de eerste eeuw de vierde regtsbron gevormd, die men de *analogie* (*'l-Qijâs*) of beschouwing van gelijke gevallen (eigenl. navolging van het voorbeeld) noemt.

Ieder van deze vier regtsbronnen werd door de onbeperkte juridische autoriteiten, in verschillende opzigten, philosophisch, philologisch, historisch, bestudeerd; maar daar ieder van hen ze uit een verschillend oogpunt beschouwde, zoo is er tusschen hunne systemen dikwijls een zeer treffend verschil ontstaan.

Om dit op te helderen, zullen wij den Qoran als voorbeeld nemen. Boven zagen wij dat ieder onbeperkte juridische autoriteit den Qoran in alle opzigten moet kennen, d. i. dat hij rekenschap moet geven van ieder woord, van iedere uitdrukking, van ieder vers en van ieder hoofdstuk. Hij moet, zoo veel mogelijk, den tijd wanneer, en de reden waarom ieder vers geschreven is, weten: hij moet de onderlinge betrekking van de bevelen, ook de duistere plaatsen volkomen kennen. Het is dus natuurlijk dat de minste afwijking van de juridische autoriteiten van elkander, een groot verschil tusschen de resultaten van hunne studiën teweegbragt. Al de juridische autoriteiten stellen dezelfde voorwaarden bij de uitlegging van den Qoran, maar zij beschouwen ze niet allen uit hetzelfde oogpunt, en allen geven daaraan niet denzelfden invloed op de bepalingen der regtsgeleerdheid. Bij voorbeeld: wanneer een woord een dubbele beteekenis heeft, dan wordt het genomen in die beteekenis, die niet schaadt aan de vaste beteekenis van een ander woord, waarmeê het grammatisch en logisch in betrekking staat. Daarover zijn het alle juridische autoriteiten met elkander eens: doch in het volgend vers van den Qoran verschillen de Imams Sjâfi'i en Malek van Aboe Hanifat in de uitlegging: er staat (1) »de verstooten vrouwen moeten drie *Qorowa* »wachten (voordat zij weer trouwen)." Het woord *Qorwa* heeft twee beteekenissen; het beteekent namelijk de maandelijksche regeling van een vrouw (*'l-Haizh*) en de tijd, die er verloopt tusschen de eene maandelijksche regeling en de andere (*'t-Tohr*, d. i. de tijd van reinheid) en die minstens vijftien dagen duurt. Hierbij moet men

(1) Qor. Sur. II. v. 228.

in het oog houden, dat de eerste beteekenis meer voorkomt dan de tweede.

Aboe Hanifat neemt de eerste beteekenis van het woord Qorwa (*'l-haizh*), en slaat geen acht op den tijd, gedurende welke de vrouw rein is, noch op die welke de eerste maandelijksche regeling voorafgaat vóór de verstooting, noch op den tijd, die de derde maandelijksche regeling volgt, om de vaste beteekenis van het woord (*thaláthat*, d. i. drie) niet te schaden. Daardoor heeft hij in zijn systeem vastgesteld, dat de termijn voor een vrouw, die niet zwanger is (een zwangere vrouw moet wachten tot na hare bevalling), om weer te kunnen trouwen is van drie volkomene maandelijksche regelingen, te rekenen van de eerste na hare verstooting; en dat zij na de derde maandelijksche regeling onmiddelijk over haar zelve mag beschikken. De Imams Sjâfi'i en Malek geven aan het woord *Qorwa* de tweede beteekenis (*'t-tohr*), d. i. de tijd, die er tusschen de eene maandelijksche regeling en de andere verloopt. Zij rekenen ook den tijd, waarin de verstooting plaats vindt, zoodat een vrouw, die gedurende een maandelijksche regeling verstooten wordt, vrij is bij het begin van de vierde, te rekenen van den dag, waarop de verstooting is uitgesproken, want dan is die tijd van rein zijn (*'t-Tohr*), reeds drie malen volkomen geweest; maar wordt de vrouw verstooten gedurende den tijd van rein zijn, al duurde de reinheid slechts nog eenige uren na de verstooting, dan wordt die tijd voor een volkomen tijd van rein zijn gerekend en de termijn eindigt voor haar gedurende den tijd van rein zijn tusschen de tweede en derde maandelijksche regeling, zoodat zij in elk geval drie malen volkomen rein was.

Deze strijd, zooals boven opgemerkt is, heeft het verschil onder de tegenwoordig bestaande scholen doen ontstaan; en daar zij onmiddellijk in betrekking staat met de grondslagen der regtsgeleerdheid, zoo wordt zij *de strijd over de grondslagen der wetten* (*'l-mochâlafat fi 'l-oçoel*) genoemd. Daartoe hadden de onbeperkte juridische autoriteiten het regt. Er bestaat echter ook *strijd over de ondergeschikte punten van wetten* (*'l-mochâlafat fi foroe'*), d. i. de verschillende meeningen van de eerste leerlingen van een onbeperkten juridischen autoriteit, die niet altijd de meening van hun meester omtrent de punten, afgeleid uit hun onderzoek over de regtsbronnen, hebben ge-

deeld. Bij voorbeeld: zooals wij boven gezien hebben, gaf Aboe Hanifat aan *Qorowa* de beteekenis van maandelijksche regelingen; geen zijner leerlingen had een tegenovergesteld gevoelen, maar zij hebben zijn gevoelen over afgeleide punten niet altijd aangenomen, waartoe zij het regt hadden. Aboe Hanifat zegt dat in geval van ontbinding van een onwettig huwelijk (*nikâh fâsed*) de termijn (*'l-iddat*) moet beginnen terstond na de ontbinding, of wanneer de man, de onwettigheid van het huwelijk ontdekt hebbende, de ontbinding gaat vragen: daarentegen meent Imam Zafar, een van zijn eerste leerlingen, dat hij begint met de laatste maal dat de vrouw gemeenschap met haar man heeft gehad, zelfs al was dat eenige maanden voor de ontbinding van het huwelijk. Deze laatste meening heeft aanzienlijke aanhangers onder de regtsgeleerden gevonden.

De juridische autoriteiten van den tweeden graad konden dus slechts de onbeperkte juridische autoriteiten tegenspreken in *ondergeschikte punten* (*'l-foroe*).

De juridische autoriteiten van dezen graad waren slechts de voornaamste leerlingenen medewerkers van de zes onbeperkte juridische autoriteiten, die door hunne langdurige studien veel hebben bijgedragen om de werken van hunne meesters volmaaktheid te geven. Al degenen die dezen graad verkregen hebben, zijn niet te noemen, wegens hun groot getal en wegens het verschil van gevoelen onder de wetgeleerden, wie daartoe moet gerekend worden en wie niet.

Derde graad van juridische autoriteit.

De derde graad van juridische autoriteit geeft aan hen, die daarmeê bekleed zijn het regt om onafhankelijk, op hun eigen gezag, in gevallen, die zich voordoen, de uitspraken van de wet te verkondigen. De kandidaten tot deze waardigheid moesten een volkomen kennis bezitten van alle takken van regtsgeleerdheid volgens alle scholen, benevens de geheele Arabische litteratuur en logica, die als onontbeerlijke wetenschappen voor de kennis van het regt beschouwd worden. Zij moeten alle gevallen, die zich voordoen, naar de wetten, kunnen beslechten, tevens de voornaamste gronden opgeven, waarop hun meening steunt, en daarbij de meening van de juridische autoriteiten van den eersten en tweeden graad over deze zaken

gebruiken. Verscheiden beroemde mannen hebben deze waardigheid; bij hun leven, verkregen, maar het grootste gedeelte eerst na hun dood.

Deze juridische autoriteiten hadden de volgende regten: zij konden, naar hunne eigene zienswijze, de geschillen, die, noch door de stichters der scholen, noch door de leerlingen van deze, beslist waren, beslechten; maar konden geen tegenovergesteld gevoelen hebben, noch ten opzigte van de regtsbronnen, noch ten opzigte van de ondergeschikte punten. Hunne beslissingen moeten zelfs gegrond zijn op de beginselen, die de zamenstellers van regts-systemen bij hunne studien over de regtsbronnen tot leiddraad dienden.

OVER DE JURIDISCHE NAVOLGING (*TAKLÎD*) EN HARE VERSCHILLENDE GRADEN.

Wij hebben boven in de aangehaalde axiomata gezien, dat de Muselmannen, die geen graad van juridische autoriteit verkregen hebben, noodzakelijk eenige plaats in den strengen Islam moeten bekleeden. Er is gezegd, dat een ieder, die aan de wet onderworpen is, de bevelen van de Sjari'at moet kennen, hetzij door eigen onderzoek, hetzij door het onderwijs aan anderen. Al de volgelingen van een juridische autoriteit heeten navolgers (*mokalled*), welke wederom verdeeld zijn in twee klassen: in de *uitstekende navolgers* (*Châç*) en in de *algemeene* (*'Aam*). Wij hebben nu alleen met de uitstekende navolgers te doen, als de schakel tusschen de juridische autoriteiten en het volk.

Deze *uitstekende navolgers*, die zich met de studiën en beschouwingen over juridische werken bezig houden, worden verdeeld in drie klassen: 1°. degenen, die een duidelijken zin halen uit duistere of dubbelzinnige uitspraken (*Açhâb 't-Tachrîdj*); 2°. degenen die het regt hebben om uit twee gelijke uitspraken de eene boven de andere te verkiezen (*Açhâb 't-Tardjîh*); 3°. degenen die sterke en zwakke argumenten weten te onderscheiden, enz.

I. De eerste van deze klassen wordt hooger geschat dan de beide anderen. De mannen, die daartoe behooren, bestudeerden de werken over regtsgeleerdheid van de juridische autoriteiten van den tweeden en derden graad, wijdden zich geheel aan deze wetenschap en bewaarden de resultaten hunner studiën voor hunne leerlingen en voor de nakomelingschap. Hun werkkring bestond in het bestu-

deren van de verschillende werken der juridische autoriteiten van de drie graden, in het verklaren van duistere uitspraken en dubbelzinnige woorden van de wetten en daaruit de, volgens hunne zienswijze, duidelijke uitspraken af te leiden: maar in geen opzigt mogten zij zich verwijderen van het systeem, uitgedacht door de juridische autoriteiten van den eersten graad, en uitgewerkt door die van den tweeden en derden. Zij moesten zich in de wijze van studeren houden aan de regels door de juridische autoriteiten van den tweeden graad vastgesteld.

II. De tweede klasse bestaat uit degenen, die het regt hebben om uit twee gelijke uitspraken de eene boven de andere te verkiezen. Zij moesten zich houden aan de juridische werken door de autoriteiten van de drie graden en de geleerde navolgers van de eerste klasse geschreven; zij vervaardigden boeken met het doel om de kwestieuse regtspunten te verklaren, en daarvan de meest passende, krachtigste en voordeeligste oplossing te geven; een werk dat steeds in de regtsgeleerdheid als zeer verdienstelijk beschouwd werd.

De juridische autoriteiten konden op eigen gezag beslissingen nemen in gevallen, die zij zelven stelden of die voorkwamen; maar de verschillende soorten van regters hadden daartoe het regt niet, zoo zij niet tot een graad van juridische autoriteit verheven waren. Er waren regtskwestien, waarin iedere juridische autoriteit een eigene beslissing had gegeven; daar nu de regter de eene niet boven de andere, naar eigen oordeel, mogt verkiezen zoo moest hij tegen zijn geweten zondigen, of zijn toevlugt nemen tot andere regtsgeleerden, die boven hem stonden en de zaak naar hun oordeel afdoen. Daardoor werd het werk van de geleerde navolgers van deze klasse als zoo gewigtig beschouwd, want de regters, die hunne werken in de hand nemen, zien terstond welke meening moet verkozen worden en vinden daarbij de redenen die daarvoor zijn; zoo kunnen zij de zaken, zonder gewetensbezwaar, afdoen.

III. De derde klasse van geleerde navolgers bestudeert de werken van de genoemde twee vorige klassen en schrijft zelf boeken in het kort of somtijds met kommentaren, naar een eigen plan, over den inhoud der bovengenoemde boeken; zij mogen er niets uit zich zelf bijvoegen en zich steeds aan de beide eerste klassen houden. In

hunne werken namen zij, zooveel mogelijk, de beste, meest geschikte en voordeeligste meeningen op.

De *algemeene navolgers* moeten al de bevelen van de Sjari'at kennen en ze tot gedragsregel gebruiken (1).

---

(1) Naar de verhandeling van den Heer Mirza Kazem Beg, Professor van de Keizerlijke Akademie te Petersburg: Notice sur la marche et les progrès de la jurisprudence parmi les sectes orthodoxes Musulmanes: Journ. Asiat. 1850, Févr.—Mars. pagg. 158—214.

INHOUD.

كتاب الصلوة	HOOFDSTUK OVER HET GEBED.
كتاب مواقيت الصلوة	Over de bepaalde tijden van het gebed.
باب الأذان	Over de aankondiging.
باب ستر العورة	Over het bedekken van sommige ligchaamsdeelen.
باب طهارة البدن والثوب وموضع الصلوة	Over de reinheid van het ligchaam, van de kleederen en van de plaats, waar men bidt.
باب استقبال القبلة	Over het nemen van de rigting naar de Kaba.
باب صفة الصلوة	Over de wijze, waarop men bidt.
كتاب فروض الصلوة وسننها	Over hetgeen men noodzakelijk bij het bidden doen moet en over hetgeen verdienstelijk is daarbij te doen.
باب صلوة التطوع	Over de vrijwillige gebeden.
باب سجود التلاوة	Over de knielingen bij het lezen van den Qoran.
باب ما يفسد الصلوة وما لا يفسد	Over hetgeen het gebed schendt en niet schendt.
باب سجود السهو	Over de knielingen wegens onoplettendheid.
باب الساعات التي نهي عن الصلوة فيها	Over de uren, waarin het verboden is te bidden.
باب صلوة الجماعة	Over het publiek gebed met de gemeente.
باب صفة الأئمة	Over de vereischten van de voorgangers.
باب الامام والمأموم	Over den voorganger en dengeen die hem navolgt.
باب صلوة المريض	Over het gebed van den zieke.

بَاب صَلٰوة المُسَافِر	Over het gebed van den reiziger.
بَاب صَلٰوة الخَوْف	Over het gebed bij vrees (voor gevaar in den oorlog).
بَاب مَا يُكْرَهُ لُبْسُهُ وَمَا لَا يُكْرَهُ	Over hetgeen men vermijden moet in zijn kleeding en over hetgeen men niet behoeft te vermijden.
بَاب صَلٰوة الجُمُعَة	Over het vrijdaggebed.
بَاب هَيْئَة الجُمُعَة	Over de voorbereiding tot het vrijdaggebed.
بَاب صَلٰوة العِيدَيْن	Over het gebed op de beide feesten.
بَاب صَلٰوة الكُسُوف	Over het gebed bij eklipsen.
بَاب صَلٰوة الاسْتِسْقَاء	Over het gebed om regen.
بَاب مَا يُفْعَلُ بِالمَيِّت	Over hetgeen met een overledene gedaan wordt.
بَاب غَسْل المَيِّت	Over het wasschen van den overledene.
بَاب الكَفَن	Over de doodskleederen.
بَاب صَلٰوة عَلَى المَيِّت	Over het gebed voor den overledene.
بَاب حَمْل الجِنَازَة والدَّفْن	Over het dragen van de lijkbaar en het begraven.
بَاب التَّعْزِيَة والبُكَاء عَلَى المَيِّت	Over het troosten en beweenen van den overledene.

كِتَاب الزَّكٰوة — HOOFDSTUK OVER DE ZUIVERING (VAN GOEDEREN).

بَاب صَدَقَة المَوَاشِي	Over de opbrengst van vee.
بَاب زَكٰوة النَّبَات	Over de opbrengst van de voortbrengselen van den grond.
بَاب زَكٰوة النَّاضّ	Over de opbrengst van goud en zilver

بَاب زَكوة العُرُوض	Over de opbrengst van voorwerpen die men bezit, (met uitsluiting van vee, land, goud en zilver).
بَاب زَكوة المَعْدَن والرِّكَاز	Over de opbrengst van mijnen, en van gevonden schatten.
بَاب زَكوة الفِطْر	Over hetgeen men geeft bij het ontbijt na de vasten.
بَاب قَسْم الصَّدَقَات	Over de verdeeling van hetgeen als zuivering (van goederen) gegeven wordt.
بَاب صَدَقَة التَّطَوُّع	Over het geven van aalmoezen.

كتَاب الصِّيَام — HOOFDSTUK OVER DE VASTEN.

بابَ صَوْم التَّطَوُّع	Over de vrijwillige vasten.
بَاب الاعْتِكَاف	Over de afzondering.

كتَاب الحَجّ — HOOFDSTUK OVER DE BEDEVAART.

بَاب المَوَاقِيت	Over de stations.
بَاب الاحْرَام	Over de onthouding.
بَاب كَفَّارَة الاحْرَام	Over verzoening (wegens overtredingen) van de onthouding.
بَاب صفة الحَجّ	Over de wijze, waarop de bedevaart volbragt wordt.
بَاب صفة العُمْرَة	Over de wijze, waarop de pelgrimstogt volbragt wordt.
بَاب فُرُوض الحَجّ والعُمْرَة وسُنَنِهَا	Over hetgeen bij de bedevaart en den pelgrimstogt noodzakelijk moet gedaan worden, en hetgeen verdienstelijk is daarbij te doen.
بَاب الفَوَات والاحْصَار	Over hetgeen men heeft laten voorbijgaan en over verhinderingen.

بَاب العَقِيقَة	Over het offer, wanneer een kind voor de eerste maal geschoren wordt.
بَاب الصَّيْد والذَّبَايِح	Over dieren, op de jagt gevangen, en geslagte dieren.
بَاب الأَطْعِمَة	Over spijzen.
بَاب النَّذْر	Over het doen van geloften.

كِتَاب البُيُوع — HOOFDSTUK OVER DEN VERKOOP.

بَاب مَا يُتَمّ بِهِ البَيْع	Over hetgeen een volkomen verkoop daarstelt.
بَاب مَا يَجُوز بَيْعُهُ وَمَا لا يَجُوز	Over hetgeen geoorloofd en hetgeen niet geoorloofd is te verkoopen.
بَاب الرِّبوا	Over vermeerdering.
بَاب بَيْع الأُصُول والثِّمَار	Over den verkoop van wortels en vruchten.
بَاب المُصَرَّاة والرَّدّ بالعَيْب	Over het bedrog bij de melk van een verkocht dier en over de vrijwaring wegens (verborgen) gebreken.
بَاب بَيْع المُرَابَحَة والنَّجْش	Over het overdoen met winst en over het opjagen (licitatio).
بَاب اخْتِلاف المُتَبَايِعَيْن	Over de geschillen tusschen kooper en verkooper.
بَاب السَّلَم	Over den verkoop met levering op tijd.
بَاب القَرْض	Over de verbruikleening.
بَاب الرَّهْن	Over het pand.
بَاب التَّفْلِيس	Over den staat van kennelijk onvermogen (faillissement).
بَاب الحَجْر	Over het missen van het beheer over zijn goederen.
بَاب الصُّلْح	Over de dading (transactie).

بَاب الحَوَالَة	Over de overdragt van schulden.
بَاب الضَّمَان	Over de borgtogt.
بَاب الشَّرِكَة	Over de maatschap of vennootschap.
بَاب الوَكَالَة	Over de lastgeving.
بَاب الوَدِيعَة	Over de bewaargeving.
بَاب العَارِيَّة	Over de bruikleening.
بَاب الغَصْب	Over het bezit te kwader trouw.
بَاب الشُّفْعَة	Over het regt van toeëigening bij den verkoop van een gemeenschappelijke zaak.
بَاب القِرَاض	Over de vennootschap bij wijze van geldschieting of en commandite.
بَاب العَبْد المَأْذُون	Over den slaaf, die van zijn meester verlof heeft gekregen om handel te drijven.
بَاب المُسَاقَاة	Over het kontrakt om eenige werkzaamheden aan boomen te verrigten tegen een bepaald gedeelte van de vruchten.
بَاب المُزَارَعَة	Over het kontrakt om een stuk land te bezaaijen tegen een bepaald gedeelte van de voortbrengselen.
بَاب الاجَارَة	Over huur en verhuur.
بَاب الجَعَالَة	Over de aanbesteding.
بَاب المُسَابَقَة	Over het uitloven van prijzen bij spelen.
بَاب احْيَاء المَوَات	Over de landontginning.
بَاب اللُّقَطَة	Over het vinden van goederen.
بَاب اللَّقِيط	Over den vondeling.

بَاب المُتْعَة	Over het geschenk (bij de ontbinding van het huwelijk).
بَاب الوَقْف	Over het brengen (van goederen) in de doode hand.
بَاب الهِبَة	Over de schenking.
بَاب الوَصِيَّة	Over de uiterste wilsbeschikking.
بَاب العِتْق	Over de vrijlating.
بَاب التَّدْبِير	Over de vrijlating met den dood van den meester.
باب الكِتَابَة	Over het kontrakt van vrijlating tegen betaling van losgeld.
بَاب عِتْق أُمّ الوَلَد	Over de vrijlating van een slavin, die een kind bij haar meester heeft.
بَاب الوَلَاء	Over de betrekking tusschen den vroegeren meester en zijn vrijgelatene (patronatus).
بَاب الفَرَائِض	Over de verdeeling van een nalatenschap.
بَاب مِيرَاث أَهْل الفَرْض	Over de portien van de Qoranische erfgenamen.
بَاب مِيرَاث العَصَبَة	Over de portien van de eigenlijke erfgenamen.
بَاب الجَدّ والأَخْوَة	Over den grootvader en de broeders.

كِتَاب النِّكَاح — HOOFDSTUK OVER HET HUWELIJK.

بَاب مَا يُحَرِّم مِن النِّكَاح	Over de verboden huwelijken.
بَاب الخِيَار فِي النِّكَاح والرَّدّ بالعَيْب	Over de keuze bij het huwelijk en de vrijwaring wegens (verborgen) gebreken.
بَاب نِكَاح المُشْرِك	Over huwelijken van ongeloovigen.
بَاب الصَّدَاق	Over de huwelijksgift (van den man aan de vrouw).

بَاب الْوَلِيمَة والنَّثْر	Over den maaltijd bij de bruiloft en het strooijen (van zekere spijzen).
بَاب عِشْرَة النِّسَآ والقَسْم والنُّشوز	Over den omgang der echtgenooten met elkander, over de gelijkmatige vervulling der huwelijkspligten (door den man), en over de ongehoorzaamheid (van de vrouw).
بَاب الخُلْع	Over de ontbinding van het huwelijk, gekocht door de vrouw.
بَاب الطَّلَاق	Over de ontbinding van het huwewelijk door verstooting.
بَاب عَدَد الطَّلَاق والاسْتِثْنَا	Over het getal verstootingen en over restrictio mentalis.
بَاب الشَّكّ فِي الطَّلَاق	Over twijfel bij de verstooting.
بَاب الرَّجْعَة	Over den terugkeer.
بَاب الايلَا	Over de verzwering.
بَاب الظِّهَار	Over de beleedigende vergelijkingen.
بَاب اللِّعَان	Over den eed, gepaard met vervloeking.
بَاب مَا يَلْحَق مِن النَّسَب	Over hetgeen bloedverwantschap daarstelt.

كِتَاب الأَيْمَان — HOOFDSTUK OVER DE EEDEN.

بَاب مَنْ يَصِحّ يَمِينه وَمَا يَصِحّ بِهِ اليَمِين	Over dengeen wiens eed wettig is, en over hetgeen, waarbij men den eed afleggen mag.
بَاب جَامِع الأَيْمَان	Over dengeen, die zich bij eede verbindt.
بَاب كَفَّارَة اليَمِين	Over de verzoening wegens meineed (1).

(1) Dit hoofdstuk over de eeden is hier in het hoofdstuk over het huwelijk ingeschoven, ten gevolge van den zoo evengenoemden eed, gepaard met vervloeking.

بَاب العِدَّة	Over den tijd, bepaald ter voorkoming van de bloedsvermenging.
بَاب الاسْتِبْرَا	Over het ongerept laten.
بَاب الرَّضَاع	Over de zoogverwantschap.

كتَاب النَّفقَات — HOOFDSTUK OVER HET ONDERHOUD.

بَاب نَفقَة الزَّوجَات	Over het onderhoud van vrouwen.
بَاب نَفقَة الاقَارِب والرَّقِيق والبَهَائِم	Over het onderhoud van bloedverwanten, slaven en dieren.
بَاب الحضَانَة	Over de opvoeding.

كتَاب الجنَايَات — HOOFDSTUK OVER DE MISDADEN EN WANBEDRIJVEN TEGEN PERSONEN.

بَاب مَن يَجِبْ عَلَيْه القصَاص ومَن لا يَجِب	Over dengeen, die aan de talio onderworpen is, en die er niet aan onderworpen is.
بَاب مَا يَجِبْ بِه القصَاص من الجنَايَات	Over de misdaden en wanbedrijven tegen personen, waarop de talio van toepassing is.
بَاب العَفو عَن القصَاص	Over kwijtschelding van de talio.
بَاب مَن لَا تجِبْ عَلَيْه الدِّيَة بالجنَايَة	Over dengeen, die niet verpligt is, wegens misdaden en wanbedrijven tegen personen bloedprijs te betalen.
بَاب مَا يَجِبْ بِه الدِّيَة من الجنَايَات	Over de misdaden en wanbedrijven tegen personen waarvoor men de bloedprijs verschuldigd is.
بَاب الدِّيَات	Over de verschillende soorten van bloedprijs.
بَاب العَاقِلَة وَمَا تَحْمِلُه	Over sommige stamverwanten en wat zij dragen.

بَاب كَفَّارَة القَتْل	Over de verzoening wegens moord en manslag.
بَاب قِتَال أَهْل البَغْى	Over het dooden van rebellen.
بَاب قَتْل المُرْتَدّ	Over het dooden van een apostaat.
بَاب قِتَال المُشْرِكِين	Over het dooden van afgodendienaars.
بَاب قَسْم الفَيء والغَنِيمَة	Over de verdeeling van hetgeen aan de ongeloovigen in en buiten krijg ontnomen wordt.
بَاب عَقْد الذِّمَّة وَضَرْب الجِزْيَة	Over het verleenen van bescherming voor personen en goederen, en het opleggen van het hoofdgeld.
بَاب عَقْد الهُدْنَة	Over het sluiten van wapenstilstand.
بَاب خَرَاج السَّوَاد	Over de schatting van het land Sawad.
بَاب حَدّ الزِّنَا	Over de straf bepaald voor ontucht en overspel.
بَاب حَدّ القَذْف	Over de straf, bepaald voor valsche betichting van ontucht en overspel.
بَاب حَدّ السَّرِقَة	Over de straf, bepaald voor diefstal.
بَاب حَدّ قَاطِع الطَّرِيق	Over de straf, bepaald voor straatrooverij.
بَاب حَدّ الخَمْر	Over de straf, bepaald voor het drinken van wijn.
بَاب التَّعْزِير	Over de arbitraire straf.
بَاب أَدَب السُّلْطَان	Over de pligten van den Vorst.

كِتَاب الأَقْضِيَة — HOOFDSTUK OVER DE QAZHIS.

بَاب وِلَايَة القَضَا وَأَدَب القَاضى	Over het ambt en de pligten van Qazhis.

بَاب صفَة القَضَا	Over de wijze, waarop regt gesproken wordt.
بَاب القِسْمَة	Over het verdeelen van goederen, gemeenschappelijk aan verschillende menschen toebehoorende.
بَاب الدَّعْوَى وَبَيِّنَات	Over de wijze van procederen en over het juridisch bewijs.
بَاب اليَمِين فِى الدَّعَاوِى	Over den eed bij procedures.

كِتَاب الشَّهَادَات	**HOOFDSTUK OVER DE GETUIGENISSEN.**

بَاب مَنْ يُقْبَل شَهَادَتُهُ وَمَن لَا يُقْبَل	Over degenen, die getuigenissen mogen afleggen en die dit niet mogen.
بَاب تَحَمُّل الشَّهَادَة وَآدَابِهَا وشَهَادَة عَلَى الشَّهَادَة	Over het op zich nemen en afleggen van getuigenissen en over het getuigen op een getuige.
بَاب اخْتِلَاف الشُّهُود والرُّجُوع عَن الشَّهَادَة	Over den strijd van getuigenissen tegen elkander, en over het herroepen van getuigenissen.
بَاب الاقْرَار	Over het afleggen van verklaringen.

HOOFDSTUK OVER DE REINIGINGEN.

Over de soorten van water (1).

Er zijn zeven soorten van water, waarmêe de reiniging kan volbragt worden; zij zijn: regenwater, zeewater, rivierwater, putwater, welwater, sneeuwwater en hagelwater. Dit water wordt verdeeld in vier soorten:

1°. *rein en gereinigd water, waarvan men zich niet behoeft te onthouden*, dit is: water in het algemeen.
2°. *rein en gereinigd water, waarvan men zich te onthouden heeft*, dit is: door de zon verwarmd water, dat men gebruiken mag tot het reinigen van kleederen, maar niet van het ligchaam.
3°. *rein, doch niet gereinigd, water*, dit is: water reeds gebruikt tot het wegnemen van onreinheden en *vermengd* met rein water. In bepaalde omstandigheden kan men van dit water gebruik maken.
4°. *onrein water*, dit is: water, waarin onreinheden gevallen zijn. Bedraagt het minder dan 2 qallat's (2) zoo heet het *onrein*; bedraagt het 2 qallat's of meer, dan heet het *vermengd*. Zie n°. 3.

Men brengt hiertoe nog een vijfde soort: namelijk: het *gereinigd verboden water*, dit is: water, dat men zich onwettig toegeëigend heeft, of water, dat bestemd is om gedronken te worden.

---

(1) Hetgeen men hier onder deze en de twee volgende rubrieken vermeld vindt, is ontleend aan andere arabische handschriften, omdat de eerste bladzijden van ons handschrift zoo beschadigd zijn, dat het schrift bijna onleesbaar is.

(2) Een qallat is = 250 ritl van Bagdad: zulk een ritl is = 128⁴/₇ dirham. Men zie bl. 38 noot 1.

Over het vaatwerk.

De huiden van gestorven beesten worden rein door ze te looijen, behalven die van honden en zwijnen, en van hetgeen geboren wordt, hetzij uit een paar van die dieren, hetzij uit één van die dieren en een rein dier. De beenderen en haren van gestorven beesten zijn onrein; doch menschenhaar is niet onrein. Het is niet geoorloofd gouden en zilveren vaatwerk te gebruiken, maar hetgeen uit andere metalen vervaardigd is, mag men gebruiken.

Over het borstelen van de tanden.

Het borstelen der tanden is ten allen tijde een verdienstelijk werk, behalven voor dengeen, die vast, na den middag. Op drie tijden is het bovenmate verdienstelijk de tanden te borstelen: bij het ontwaken uit den slaap; bij het gereed maken (*qijâm*) tot het gebed, en wanneer men een verandering in den smaak of reuk bespeurt.

Over de wijze, waarop de wassching volbragt wordt.

De wassching heeft ten doel: het wegnemen van geringe onreinheid (*'l-hadath*), of het maken van de reinheid voor het gebed, of de reinheid voor iets, dat niet geoorloofd is zonder reinheid, bijv. het aanvatten van den Qoran, enz. Zij moet vergezeld zijn van de bedoeling (*nijat*) (1), uitgesproken op het einde van de reiniging, waarbij men den naam van Allah noemen moet, door te zeggen: »in naam »van Allah (*bismi 'llahi*). Men wascht drie malen zijn handen; spoelt den mond drie malen uit en haalt het water drie malen met den neus op. Men wascht drie malen zijn gelaat, dit geschiedt *in de lengte*, namelijk hetgeen is tusschen de plaats, waar de hoofdharen uitbotten en de plaats, waar het groeijen van den baard ophoudt en *in de breedte*, namelijk van het eene oor naar het andere. Het is

(1) De bedoeling dat men een bepaald religieus werk verrigt, wordt bij elke godsdienstige handeling gevorderd: door haar krijgt de handeling eerst waarde.

verdienstelijk de haren met de vingers van elkander te doen, behalven de wenkbraauwen, knevels, den henri quatre en de bakkebaarden; de huid, die er onder is te wasschen, zelfs al groeit er dik haar op. Over het baardhaar, dat van de kin afhangt, moet men, volgens sommigen, het water laten vloeijen; volgens anderen, is dit niet noodig. Men wascht drie malen zijn armen tot aan de ellebogen. Men bevochtigt zijn hoofd, eerst het voorhoofd en daarna het achterhoofd, tot driemalen toe. Men bevochtigt drie malen zijn ooren, inwendig en uitwendig, met versch water; voor den uitwendigen gehoorweg neemt men versch water. Men wascht zijn voeten tot de enkels, en maakt de toonen van elkander. Het is verdienstelijk na den afloop van de wassching te zeggen: »Ik betuig dat er »geen God is, behalven God alleen, hij heeft geen deelgenoot (zijner »magt) en ik betuig dat Mohammed zijn dienaar en zijn gezant is."

Over hetgeen bij de wassching noodzakelijk te doen is, en hetgeen verdienstelijk is daarbij te doen.

Hetgeen men *noodzakelijk* (*farzh*) bij de wassching te doen heeft, zijn zes zaken: de bedoeling bij het wasschen van het gezigt; het wasschen van het gezigt; het wasschen der armen; het bevochtigen van een klein gedeelte van het hoofd; het wasschen der voeten, en de genoemde volgorde, zoodat men terstond het ééne op het andere doet volgen. Hetgeen *verdienstelijk* (*sonnat*) is te doen, zijn tien zaken: het noemen van den naam van Allah; het wasschen der handen; het spoelen van den mond; het ophalen van water door den neus; het bevochtigen van het geheele hoofd; het bevochtigen van de ooren; het van elkander doen van den baard; het van elkander doen van de toonen; het beginnen aan den regterkant; drie malen te reinigen.

Over de bevochtiging op de choffs (een soort van laarsjes).

De choffs van boven te bevochtigen is geoorloofd voor dengeen, die op reis is, gedurende drie dagen en drie nachten, en voor dengeen, die thuis is, gedurende één dag en nacht. Die tijd wordt ge-

rekend van het oogenblik dat hem een geringe onreinheid overvallen is (*ahdatha*), na het aantrekken van de choffs. Deze bevochtiging is niet anders geoorloofd, dan alleen, wanneer hij de choffs heeft aangetrokken in een toestand van volkomen reinheid, en deze choffs de voeten (namelijk, tot zoover de wassching noodzakelijk is, dit is, tot aan de enkels) bedekken, en men in deze choffs een poos achter elkander kon gaan. De geleerden verschillen in meening, omtrent het al of niet geoorloofd zijn van deze bevochtiging ook op een andere soort van laarsjes (*djormoeqâni*).

Het is verdienstelijk het bovenste en het onderste gedeelte van de choffs tegelijk te bevochtigen, door zijn regterhand op de toonen en de linker onder zijn hiel te plaatsen, en vervolgens de regter naar het scheenbeen, en de linker naar de toonen te laten gaan.

Over hetgeen de wassching vernietigt.

De wassching wordt vernietigd door vier zaken. Zij zijn: 1°. het ontlasten van urine en excrement; 2°. het verliezen van bewustzijn, behalven door slaap; 3°. de aanraking van eenig ligchaamsdeel van een vreemde vrouw, waardoor een wellustig gevoel wordt opgewekt; 4°. de aanraking van menschelijke schaamdeelen met de palm van de hand.

Dengeen, dien een geringe onreinheid overvallen is (*ahdatha*), mag niet bidden, omgangen doen, den Qoran aanraken of dien aan een band dragen.

Over het reinigen, nadat men zijn behoeften gedaan heeft.

Wanneer iemand zijn behoeften wil doen, en hij iets bij zich heeft, waarop de naam van Allah staat, dan legt hij dat af.

Hij zet zijn linkerbeen vooruit bij het binnentreden van plaatsen, daartoe bestemd, (zijn regter bij het weggaan (1)), en zegt: » o Allah, voor-

(1) De Muselman moet gehurkt zijn behoeften doen, al is het slechts om zich van urine te ontlasten; de Profeet deed dit laatste slechts ééns in zijn leven overeind staande.

» zeker ik neem mijn toevlugt tot u tegen de mannelijke en vrouwelijke » Satans." Men heft zijn kleed niet op, voordat men den grond genaderd is; dan heft men zijn regtervoet op, en steunt op zijn linker, en spreekt niet. Wanneer men zich van urine ontlast heeft, veegt men met de linkerhand den geheelen penis af, van het begin tot het einde; en zegt: » Lof zij aan God, die uit mij heeft doen gaan het » schadelijke, en mij ongeschonden bewaard heeft.

Wanneer men zich op een open veld bevindt, dan gaat men ter zijde en bedekt zich het gelaat. Men mag de urine niet laten vloeijen in een gat, of spelonk, of onder vruchtboomen, of op den publieken weg, of in de schaduw; men mag het gezigt en den rug niet wenden naar de zon, maan en qiblat.

De reiniging (*istindjâ*), het reinigen der schaamdeelen genoemd, is verpligtend, nadat men zijn behoeften gedaan heeft en behoort de wassching vooraf te gaan. Het is het beste, dat men daarbij water en tevens steentjes gebruikt, doch men mag ook een van beiden kiezen, maar dan het liefst water. Gebruikt men steentjes, dan moet men er drie nemen, of anders een steentje, met drie hoeken; en zoo men water gebruikt, dan moet men drie malen de schaamdeelen afwasschen. Men reinige zich niet met iets onreins, of met hetgeen gegeten wordt, bijv. beenderen, en huid van een geslagt dier, voor dat zij gelooid is, doch zoo men het daarmêe gedaan heeft, is het toch wettig. Men reinige zich ook niet met de regterhand, hoewel het wettig is, indien men het gedaan heeft.

Over hetgeen een bad noodzakelijk maakt.

Het bad is *noodzakelijk* voor den man, wegens de fusio seminis virilis, en wegens het brengen van den penis in de pudenda van een vrouw; voor een vrouw is een bad noodzakelijk, behalven wegens beide voornoemde redenen, ook nog wegens hare maandelijksche regelingen en wegens de gevolgen van het kraambed, en, volgens sommigen, ook nog wegens de geboorte van het kind. Degeen, dien een groote onreinheid aankleeft (*adjnaba*), mag niet bidden, omgangen doen, den Qoran lezen, of aanraken, of aan een band dragen, en niet in een moskee vertoeven.

Over de wijze, waarop een bad genomen wordt.

Het doel van het bad is zich te reinigen van een groote onreinheid (*djanâbat*) of van de maandelijksche regelingen of zich voor te bereiden tot iets, dat niet zonder vooraf gegaan bad geschieden mag. Men wascht zich, even als bij de wassching voor het gebed; daarna giet men het water over zijn hoofd, en scheidt de wortels van de haren van elkander; daarna giet men het water over het overig gedeelte van het ligchaam, en wrijft zich overal, zoover de handen reiken, hetgeen men drie malen herhaalt. Voor een vrouw, die het bad neemt, na de maandelijksche regelingen, is het verdienstelijk de sporen van het bloed met een firçat (rolletje van boomwol) van muskus, of andere specerijen, of met water uit te wisschen.

Hiervan is *noodzakelijk:* de bedoeling en het brengen van water op het haar en over de geheele huid; en *verdienstelijk* is: de wassching, de wrijving en de herhaling.

Het is goed, in navolging van den Profeet, bij het bad, niet minder water te nemen dan een çâ' (1) en bij de wassching, niet minder dan een modd ($\frac{1}{4}$ van een çâ'); doch heeft men minder gebruikt, dan is het wettig.

Over het bad, dat verdienstelijk is te nemen.

Om twaalf redenen is het *verdienstelijk* een bad te nemen, te weten: wegens den vrijdag; wegens de beide feesten; wegens de zon- en maan-eklipsen; wegens het gebed om regen; wegens het wasschen van gestorvenen; wegens het omhelzen van den Islam door een ongeloovige; wegens het herstel van krankzinnigheid; wegens de onthouding; wegens het binnentreden van Mekka; wegens het

---

(1) Vijf wasq zijn een weinig meer dan vijf centenaars en gelijk aan zestig çâ'. De çâ' is gelijk aan zes en twintig en twee derde ritl; en de ritl aan honderd achtentwintig Mekkasche drachmen, dat is niet meer dan twaalf oncen.

Vijf wasq zijn ook gelijk aan drie honderd çâ', en aan twaalf honderd modd. Die modd geldt een en derde ritl van Bagdad.

staan op Arafat; wegens het werpen (van steentjes); en wegens de omgangen, (men zie het hoofdstuk over de bedevaart).

Over de reiniging met stof.

Deze reiniging met stof is noodzakelijk, wegens elke onreinheid (*'l-hadath*), wanneer men geen water kan gebruiken. Zij moet plaats hebben door middel van stof, die rein en niet vermengd is met gips of zand. Zij geschiedt aldus: met het uitspreken van bismi 'llahi, slaat men zijn handen op het stof en scheidt de vingers van elkander; dit alles met de bedoeling om het gebed voor zich geoorloofd te doen zijn; daarna veegt men zijn gelaat af. Vervolgens slaat men andermaal en plaatst het binnenste van de vingers van de linkerhand op het buitenste van de vingers van de regterhand en laat ze over het buitenste van de hand gaan. Wanneer men boven den pols gekomen is, trekt men de toppen van de vingers bij elkander, om ze van daar tot aan de ellebogen te laten gaan. Daarna keert men den binnenkant van de hand naar den buitenkant van den arm, en laat die daarover gaan, terwijl men den duim opheft; wanneer men aan den pols gekomen is, laat men den linkerduim over den regter gaan. Vervolgens veegt men op gelijke wijze de linkerhand met de regter af. Eindelijk veegt men met de ééne holle hand de andere af, en maakt eenige ruimte tusschen de vingers.

Bij deze handelwijze is *noodzakelijk:* de bedoeling, het afvegen van het gelaat en van de handen met twee of meer slagen, en het leggen van de hand over het gezigt. *Verdienstelijk* is: het uitspreken van bismi 'llahi en den regterkant te reinigen vóór den linker.

Deze reiniging met stof is niet geoorloofd voor een gebed, door den Qoran voorgeschreven, behalven wanneer de tijd, voor dat gebed bepaald, reeds gekomen is, en er gebrek aan water, of vrees voor het gebruik daarvan bestaat. Is er gebrek aan water, of is er water aanwezig, doch heeft men het noodig tot het lesschen van dorst, dan moet men ander water in de nabijheid zoeken, zoo dit niet gepaard is met gevaar voor leven of goederen. Vreest men den dood of de verergering van een ziekte, door het gebruik van

water, dan reinigt men zich met stof en dit voldoet, volgens het beste gevoelen, in alle opzigten. Is men gewond op plaatsen, die gewasschen moeten worden, dan reinigt men die met stof, en het overige wascht men met water. Is de wonde op eene onreine plaats en daarop een verband gelegd en is men beducht voor den dood, wanneer men ze wegneemt, dan veegt men dat verband af, en herhaalt later het gebed; doch is de wonde met het verband op een reine plaats, dan veegt men het af. Over de verpligting om het gebed te herhalen, verschillen de opiniën.

Kan men geen water en geen stof krijgen, zoo mag men slechts de noodzakelijke gebeden verrigten, die men echter herhalen moet, zoodra men water of stof kan krijgen.

Over de maandelijksche regelingen.

De vrouw krijgt hare regelingen het vroegst, op haar negende jaar. De duur van deze regelingen is op zijn kortst — één dag en nacht, op zijn langst — vijftien dagen, doch gewoonlijk zes of zeven dagen. De kortste tijd van reinheid, die twee regelingen van elkander scheidt, is vijftien dagen. Gedurende den tijd, dat de vrouw haar regelingen heeft, mag men haar niet aanraken op het gedeelte van het ligchaam, dat tusschen den navel en de knieën is; volgens anderen is slechts de bijslaap verboden. De vrouw zelve mag niet bidden (de noodzakelijkheid (*farzh*) daarvan vervalt voor haar), vasten, omgangen doen, den Qoran lezen, aanraken of aan een band dragen, in de moskee zitten, en, volgens sommigen, daar niet voorbij gaan. Houden hare regelingen op, dan vervalt het verbod om te vasten; doch de andere verbodsbepalingen blijven bestaan, tot dat zij een bad genomen heeft.

De gevolgen van een kraambed (*nafâs*) duren, op zijn kortst — een oogenblik, op zijn langst — zestig dagen, gewoonlijk veertig dagen. Voor een vrouw, die in deze omstandigheden verkeert, zijn dezelfde zaken verboden, die aan een vrouw, welke de regelingen heeft, verboden zijn; en voor haar vervalt ook, al wat voor een menstruerende vrouw vervalt.

Wanneer de regelingen eener vrouw den langsten tijd te boven

gaan (*mostahâzhat*); d. i.: dat het bloed niet voortkomt, als bij regelingen, maar uit de ader, adsel genaamd, dan staat zij in menig opzigt gelijk met de menstruerende vrouw, maar voor het door haar te nemen bad, is bepaald, dat zij dit nemen moet bij elke zaak, waarvoor het noodig is, doch op een eenigzins andere wijze als de menstruerende vrouw.

Over het verwijderen van onreinheid.

Onreinheid (*nadjâsat*) is: urine; excrement; sperma genitale; het vocht van den prostata; bloed; etter; braaksel; wijn (van druiven); dadelwijn; hond; zwijn en wat daaruit geboren wordt; doode ligchamen, behalven van visschen, sprinkhanen en van menschen, volgens de beste opinie; hetgeen niet gegeten wordt, wanneer het geslagt is: het haar van doode ligchamen; het haar van dieren, die niet gegeten worden, wanneer zij in stukken gehakt zijn, terwijl zij leefden; melk van het dier, dat niet gegeten wordt, niet van menschen; het vocht, dat uit de pudenda eener vrouw komt, volgens sommigen. Geen dezer onreine zaken wordt rein door verandering van toestand, behalven twee zaken: wijn, die uit zijn aard azijn in zich bevat, is rein; doch wijn, waarin azijn gebragt is, is onrein; en de huid van doode ligchamen is gelijk aan de huid van een hond of zwijn, doch wanneer zij gelooid is, wordt zij rein, en mag men ze, volgens sommigen, verkoopen. Vaatwerk, waaruit een hond, zwijn of hetgeen daaruit is geboren, gelikt heeft, is niet rein, voordat men het zeven malen met water en zand gewasschen heeft. Bij het wegnemen van onreinheid is het goed veel water te gebruiken, tot dat de sporen van de onreinheid verdwenen zijn; en het beste is: drie malen te wasschen.

HOOFDSTUK OVER HET GEBED.

De verpligting om te bidden rust op een ieder, die meerderjarig (*'âkel bâlegh* d. i.: genietende zijne verstandelijke vermogens en tot leeftijd gekomen), rein en muselman is. Degeen, die zijn verstand verloren heeft door krankzinnigheid of een ziekte, de menstruerende en de kraamvrouw, is niet verpligt te bidden. Den knaap wordt op zijn zevende jaar bevolen te bidden; en wanneer hij, negen jaren oud, nalaat te bidden, dan geeft men hem slagen. De ongeloovige van geboorte is niet verpligt te bidden; maar wel de afvallige.

Degene, die verpligt zijn te bidden, kunnen zich niet verontschuldigen, wanneer zij het gebed uitstellen tot den uitersten termijn, daarvoor bepaald; behalven degeen, die slaapt, of vergeet, of verhinderd wordt door een reis of door regen. Degeen, die het gebed uitgesteld heeft, om twee gebeden te vereenigen, of degeen, die gedwongen is geworden het uit te stellen (1), en degeen, die weigert het gebed te doen, ontkennende dat het voor hem pligt is, worden voor apostaten gehouden, en wegens hunne apostasie gedood. Degeen, die weigert te bidden, niet ontkennende zijne verpligting daartoe, tot dat de tijd van het gebed voorbij was, wordt gedood; sommigen zeggen, dat hij gedood moet worden bij het nalaten van het vierde gebed; anderen, bij het nalaten van het tweede gebed. Zoodanig iemand wordt aangespoord zich te bekeeren, even als

---

(1) Deze bepaling schijnt zeer hard; daarom vermoed ik dat er hier in het handschrift een regel is uitgevallen, die de straf bepaalde, voor dengeen, die het gebed uitgesteld heeft en dengeen, die daartoe is gedwongen geworden: zoo dat dan met het volgende, die weigert te bidden een nieuwe zinsnede moet beginnen.

een apostaat wordt aangespoord; vervolgens wordt hij gedood, wordt er voor hem gebeden en wordt hij begraven in het graf van de Muselmannen.

Over de bepaalde tijden van het gebed.

De Qoranische gebeden zijn vijf.

De tijd van het *middaggebed* (*tohr*) begint met het dalen van de zon van haar hoogste punt boven den horizont, en eindigt, wanneer de schaduw gelijk is aan de voorwerpen.

De tijd van het *namiddaggebed* (*açr*) begint, wanneer de schaduw een weinig grooter dan de dingen is geworden, en eindigt, wanneer de schaduw twee maal zoo groot als de dingen is: dan is de tijd, die voor het namiddaggebed verkieslijk is, voorbij, en blijft de tijd over, waarin het geoorloofd is, tot het ondergaan van de zon.

De tijd van het *avondgebed* (*maghreb*) heeft slechts ééne tijdsbepaling, namelijk, wanneer de zon ondergaat. Het duurt slechts de tusschenruimte, om de wassching te volbrengen, sommige ligchaamsdeelen te bedekken, de aankondiging en de iqâmat te doen. Men kan daarmede bezig zijn, tot dat het laatste avondrood verdwenen is.

De tijd van het *nachtgebed* (*isjâ*, men onthoude zich het *'l-atamat* te noemen) begint met het verdwijnen van het laatste avondrood en eindigt, volgens sommigen, wanneer een derde van den nacht voorbij is; volgens anderen, met de helft van den nacht. Dan is de tijd, die voor het nachtgebed verkieslijk is, voorbij, en blijft de tijd over, waarin het geoorloofd is, tot een weinigje na den dageraad.

De tijd van het *ochtendgebed* (*çobh*) begint een weinigje na het aanbreken van den dageraad en eindigt met het opkomen van den ochtend; dan is de tijd, die voor het ochtendgebed verkieslijk is voorbij, en er blijft over de tijd, waarin het geoorloofd is, tot aan den opgang van de zon.

Het is het beste de gebeden te verrigten in het begin van den daarvoor bepaalden tijd, behalven het middaggebed bij hitte, wegens dengeen, die naar een verzameling van een gemeente gaat, om zamen

te bidden. Wanneer de tijd van het gebed is voorbij gegaan, zonder dat men gebeden heeft, hetzij met, hetzij zonder verontschuldiging, terwijl men verpligt was te bidden, moet men dit gebed doen; en het beste is, dat men het naar volgorde en terstond verrigte, behalven wanneer men beducht is, dat de tijd voor het gebed, dat hij op dat oogenblik doen moet, voorbij zal gaan. Degeen, die één van de vijf gebeden vergeten heeft, en niet weet welk, moet alle vijf gebeden doen.

Over de aankondiging.

De aankondiging van het gebed en de iqâmat (het gereed maken om het gebed te beginnen), zijn bepalingen, die *verdienstelijk* zijn te houden bij de gebeden, welke door den Qoran zijn voorgeschreven; sommigen meenen dat zij slechts voor de gemeente verbindende verpligtingen (*farzhoe'ala'l-kifâjat*) (1) zijn. De aankondiging bestaat uit negentien zinsneden: »Allah is magtig; Allah is magtig; Allah is magtig; Allah »is magtig; ik betuig dat er geen God is behalven Allah; ik be»tuig dat er geen God is behalven Allah; ik betuig dat Mohammed »de gezant Gods is; ik betuig dat Mohammed de gezant Gods is;" vervolgens herhaalt hij met een slepende stem: »Ik betuig dat er »geen God is behalven Allah; ik betuig dat er geen God is behal»ven Allah; ik betuig dat Mohammed Gods gezant is; ik betuig dat »Mohammed Gods gezant is; komt tot het gebed; komt tot het gebed; »komt tot het heil; komt tot het heil; Allah is magtig; Allah is »magtig; er is geen God behalven Allah." En bij het ochtendgebed zegt men na de oproeping (*hai'alat*): »het gebed is beter dan de »slaap" twee malen.

De iqâmat bestaat uit elf zinsneden: »Allah is magtig; Allah is »magtig; ik betuig dat er geen God is behalven Allah; ik betuig »dat Mohammed is de gezant Gods; komt tot het gebed; komt tot »het heil; alles is gereed tot het gebed; alles is gereed tot het

(1) Dit zijn verpligtingen, die op de gemeente als geheel rusten, doch gerekend worden vervuld te zijn, zoodra één van de gemeente ze volbragt heeft, b. v. de oorlog tegen de ongeloovigen.

» gebed; Allah is magtig; Allah is magtig; er is geen God behal-
» ven Allah."

Het is goed dat de aankondiging langzaam en duidelijk, maar dat de iqâmat niet zoo luid gedaan wordt; dat degeen, die de aankondiging en de iqâmat doet, rein is; zich in de rigting van de qiblat wendt; en, gekomen aan de oproeping tot het gebed, zich regts en links buigt, maar zich niet omkeert; zich op een verhevene plaats bevindt; zijn vingers in de oorgaten steekt; dat de aankondiger (*moadsdsen*) schoon van stem is; de aankondiging niet met zinsneden of anderzins afkort; dat hij tot de familie van de aankondigers van den Profeet (1) behoort; en na het volbrengen van de aankondiging zegt: » o God, Heer van deze oproeping, die volbragt is, en van het gebed, dat gereed is; schenk Mohammed, de waardigheid, de voortreffelijkheid, den verheven trap (van roem); en zendt hem naar de geprezen plaats, die gij hem beloofd hebt, o Albarmhartige God!

Het is verdienstelijk voor dengeen, die de aankondiging en de iqâmat hoort, de woorden van den aankondiger na te zeggen; behalven bij de oproeping tot het gebed, dan zegt hij: » er is geen » magt, noch kracht als bij Allah." En bij de zinsneden van de iqâmat, zegt hij; » Allah heeft het (gebed) ingesteld en vastgesteld, » zoo lang hemel en aarde staat."

De aankondiging is niet geoorloofd, als in de voor geschreven orde, en niet vóór den bepaalden tijd, behalven bij het ochtendgebed, dat men na middernacht aankondigen mag. Een vrouw kan de iqâmat, maar niet de aankondiging verrigten.

Wanneer er iemand is, die vrijwillig de aankondiging verrigten wil, dan onderhoudt de imam iemand om dit te doen. De geleerden verschillen in meening omtrent de vraag of men iemand daartoe huren mag.

---

(1) De eerste aankondiger van het gebed was Bilal. Men zie over dezen, Weil. Mohamm. pag. 50.

Over het bedekken van sommige ligchaamsdeelen.

Sommige ligchaamsdeelen, die de schaamte verbiedt bloot te laten (*'l-aurat*), met iets, dat de huid niet laat doorschijnen, te bedekken, is een noodzakelijk vereischte tot de wettigheid van het gebed.

Deze ligchaamsdeelen zijn: bij een man, al hetgeen is tusschen den navel en de knieën; bij een vrije vrouw, haar geheel ligchaam, behalven het gelaat en de handen; en bij een slavin, al hetgeen is tusschen den navel en de knieën.

Het is verdienstelijk voor den man te bidden in twee kleederen, in een hemd (*qamîç*), en in een mantel (*rida*); voor een vrouw, in drie kleederen, in een vrouwen hemd (*dira'*), een sluijer (*chimâr*) en een broek (*sarâwîl*); en het is goed dat zij haar grooten sluijer (*Djilbâb*) digt trekt.

Heeft men niet voldoende kleederen om al deze ligchaamsdeelen te bedekken, dan bedekt men de beide schaamdeelen; en zoo men slechts heeft om één te bedekken, dan bedekt men het voorste; volgens anderen, het achterste. Heeft men in het geheel niets om zich te dekken, dan bidt men naakt, en men behoeft het gebed niet op nieuw te verrigten.

Over de reinheid van het ligchaam, van de kleederen en van de plaats, waar men bidt.

Onreinheid (*nadjâsat*) te vermijden is een vereischte tot de wettigheid van het gebed, want is er, gedurende het gebed, een onreinheid op hem geweest, of een op zijn ligchaam of zijn kleederen gekomen, gedurende het gebed, dan is het niet wettig. Is er een onreinheid onder aan zijn schoen gekomen, en heeft hij die afgeveegd op den grond en gebeden, dan is het, volgens sommigen, voldoende.

Heeft zich een onreinheid op den grond gehecht, doch zijn de sporen er van door de zon en den wind verdwenen, en heeft men daar gebeden, dan is het, volgens sommigen, voldoende. Het gebed op een opgedolven graf is niet wettig; doch op een ander graf is het voldoende, maar men onthoude zich er van.

Zijn de gebroken beenderen van iemand gespalkt met onreine beenderen, en vreest men voor den dood, bij het wegnemen, dan mag men daarmèe bidden, en men heeft zijn pligt volbragt.

Het gebed van iemand, die op zijn kleed ziet het bloed van vlooijen, of een weinig ander bloed, en het gebed van iemand, die zijn urine niet houden kan, en van de vrouw, wier regelingen langer dan den langsten tijd duren, is voldoende. Heeft men bloed op een wonde, en men vreest het er af te wasschen, dan kan men zóó bidden; doch later moet men het herhalen.

Men onthoude zich te bidden in badhuizen, op een publieken weg en op een plaats, waar de kameelen, na het drinken, gaan liggen; doch men behoeft zich niet te onthouden van het gebed, op de plaats, waar de beesten 's nachts zijn. Het is ongeoorloofd te bidden op een geroofd land, of in een geroofd of een kostbaar kleed.

Over het nemen van de rigting van de qiblat.

De rigting te nemen van de qiblat, d. i. naar de heilige Ka'bat (1), is een vereischte tot de wettigheid van het gebed, behalven bij groote vrees voor oorlogsgevaar, en bij een overtollig gebed op reis; men bidt dan gekeerd, waarheen men wil. Degeen, die niet weet, waarheen hij zich wenden moet, bidt in de rigting, hem door iemand, die wegens zijn kennis daarvan vertrouwd is, aangewezen; en zoo ook bidt men in de rigting van den mihrab (2) der Muselmannen,

---

(1) De Kaba is een bidkapel van ruwe bouworde, staande op een groot plein en omgeven met galerijen. Zij is niet volkomen vierkant, ongeveer veertig voet lang, en even zoo breed. Ten tijde van den zondvloed was er reeds een Kaba, die toen naar den hemel is gebragt, juist boven de tegenwoordige Kaba, en tegenwoordig dient tot de qiblat van de hemelsche wezens, en tot het verblijf der zaligen; zij heet (*'l-bait 'l-ma'moer*). De vier aartsengels hebben den stoel (*'l-koersî*) in den achtsten hemel tot qiblat; en de troon van den Eeuwige (*'l-arsj*) dient tot qiblat voor serafijnen en cherubijnen.

(2) De mihrab is een nis in een muur van de moskée, waarvan een hoofdvereischte, is. dat hij zoo is geplaatst, dat, wanneer de geloovigen

wanneer men er een ziet; in beide gevallen behoeft men zelf geen onderzoek naar de rigting te doen. Is iemand op een onbekend veld, dan moet hij trachten gidsen te vinden; maar zoo hij geen gids kent, of zoo hij blind is, dan volgt hij iemand, die het weet, en zoo er ook zoo iemand niet is, dan bidt hij, waar hij is, onder verpligting om het te herhalen.

Over de wijze, waarop men bidt.

Wanneer men bidden wil, dan maakt men zich daartoe gereed, als de aankondiger de iqâmat volbragt heeft; zoo er een voorganger (Imam) is, regelt hij de rijen. Bij een door den Qoran of sonnat voor geschreven gebed, heeft men de bedoeling het bepaalde gebed te volbrengen, doch bij andere gebeden is het voldoende, de bedoeling van bidden in het algemeen, te hebben. Deze bedoeling (*nijat*) moet vereenigd zijn met den takbir en is zonder dezen niet wettig. De takbir bestaat uit de woorden »Allah is magtig" (*Allahoe akbaroe*) of »Allah is de magtige" (*Allahoe 'l-akbaroe*) en mag op geen andere wijze geschieden. Verstaat men den takbir in het arabisch niet, dan zegt men dezen in zijn taal, doch men is verpligt ze in het arabisch te leeren. De voorganger verheft bij den takbir zijn stem. Bij den takbir heft men zijn handen op, tegen over de schouders, en scheidt de vingers van elkander; is de takbir opgezegd, dan brengt men zijn handen naar beneden, en houdt den linkerpols met de regterhand vast, en plaatst ze beneden de borst. Men vestigt den blik op de plaats van knieling (*Sodjoed*) en leest: »Ik wend mijn aangezigt regtgeloovig tot dengeen, die hemel en aarde »geschapen heeft; en ik behoor niet tot de afgodendienaars (1)." »Voorzeker mijn gebed, mijne vereering, mijn leven en mijn dood behooren aan Allah, den Heer der werelden; hij heeft geen deelgenoot (zijner magt); zoo is het mij bevolen, en ik behoor tot de Mu-

---

zich met het gelaat daarheen gerigt hebben, zij juist in de rigting van de qiblat zijn. De Muselmannen kunnen zelven geen juisten mihrab maken; in Egypte gebruiken zij daartoe fransche ingenieurs.

(1) Qor. Sur. VI. v. 79.

»selmannen (1). Vervolgens zegt men »ik neem mijn toevlugt tot »Allah, tegen den gesteenigden Satan." Daarna leest men de eerste sura van den Qoran (*fâtehat*, dat is: openende sura); en na de laatste woorden zegt men: Amin. Daarna leest de geloovige een sura, beginnende met de formule (waarmêe al de sura's beginnen) »in naam van den Albarmhartigen God" (*bismi 'llahi 'r-rahmani 'r-rahîmi*). Bij het ochtend- en middaggebed, neemt men bij voorkeur éen van de lange sura's; uit de sura's 49—114; bij het namiddag en nachtgebed, een van de middensoortige van die sura's; en bij het avondgebed, een van de korte van die sura's. Vervolgens buigt men zich, terwijl men onder het opzeggen van den takbir, de handen opheft; dit buigen mag niet lager zijn, dan dat de handen tot aan de knieën komen. Daarbij doet men goed de handen op de knieën te leggen, de vingers van elkander te doen, den rug en nek uit te zetten, de ellebogen uit de zijden weg te nemen, minstens drie maal te zeggen (een vrouw zegt dit niet): »Lof zij aan mijn Heer, den Magtige" (*Sobhâna rabbija 'l-'atîmi*), en daar bij te voegen: »o God, voor u buig ik, aan u geef ik »mij over, op u vertrouw ik. Gij zijt mijn Heer, voor u buigen »zich mijn gehoor, mijn gezigt, mijne beenderen, mijne haren en »mijn huid; en wat mijne voeten (?) ondernemen, (behoort) aan »Allah, den Heer der werelden." Zóó is de formule volledig. Daarna heft hij het hoofd op, zeggende: »Allah verhoort dengeen, »die hem prijst." Dan heft hij de handen op, en wanneer hij regt overeind staat, zegt hij: »o onze Heer! u zij de lof, zoo »veel als de hemel en aarde, en wat men verder begeert (te noe»men) bevatten kan." Dit is het minste, waarmêe de formule volledig is. Geheel volledig is zij, wanneer men er bijvoegt, hetgeen de slaaf zegt: »Wij zijn allen uwe dienaren, hetgeen gij weigert »kan niemand geven, en hetgeen gij geeft, kan niemand weigeren: »en hem, die voorspoed buiten u bezit, baat die voorspoed niet." Daarna zegt men een takbir, en valt neêr, knielende (*sâdjed*): eerst op de knieën, daarna op de handen, vervolgens op het gezigt en den

(1) Vergl. Qor. Sur. VI. v. 163.

neus (1). Daarbij is het goed de armen uit de zijden te nemen, den buik in te trekken en minstens driemaal te zeggen: »Lof zij aan »mijn Heer, den Verhevene"; (*Sobhána rabbija 'l-ala*), en daarbij te voegen: »o God, voor u kniel ik, en aan u geef ik mij over, en »op u vertrouw ik; gij zijt mijn Heer; mijn gelaat buigt zich voor »dengéen, die het geschapen en gevormd heeft, en mijn oog en oor »heeft gespleten; gezegend zij Allah, de schoonste der Scheppers". Daarmede is die formule volkomen; en men vraagt daarbij aan God al het goede, dat men verlangt. Vervolgens heft men het hoofd op, een takbir zeggende: en zet zich (*djalasa*) uitgespreid (*moftaresj*) néer, d. i.: men spreidt het linkerbeen uit, en gaat er op zitten en heft het regterbeen op; men zegt daarbij: »o God, schenk mij ver»giffenis en erbarm u over mij, geef mij dagelijksch brood en behoud mij »en bedek mijne zonden." Vervolgens volbrengt men de tweede knieling onder het opzeggen van den takbir; daarna heft men het hoofd op, den takbir opzeggende; en zet zich neer om de eindzitting (*djalasatoe 'l-istiráhat*) te volbrengen. Daarna heft hij zich op, steunende op zijne handen, en den takbir rekkende, totdat hij staat.

Vervolgens bidt men de tweede buiging (*rak'at*), op dezelfde wijs als de eerste, behalven ten opzigte van de bedoeling, het opzeggen van de eerste sura, en van de formule: »Ik neem mijn toevlugt," enz. (*'t-ta'awods* geheeten). Zoo het een gebed is, dat uit twee buigingen (*rak'at*) bestaat, dan gaat men op zijn posteriora zitten (*motawarrek*); d. i.: men spreidt zijn linkerbeen uit, en heft het regter op, trekt ze beiden onder zich weg, en zet zich met zijn posteriora op den grond; men brengt den regterarm op de regterheup, en trekt de vingers bij elkander, behalven den wijsvinger, waarmede men wijst onder het opzeggen van de formule: »Ik betuig," enz. (*'t-tasjahhod* geheeten); en legt de linkerhand breed op de linkerheup, zeggende: »de groeten, zegeningen gebeden, zijn tot Allah; u zij de vrede, »o Profeet! barmhartigheid Gods, en zegen van hem; vrede zij over »ons en over de vrome dienaars van Allah; ik betuig dat er geen

(1) Bij de knieling der Muselmannen is een volstrekt vereischte dat de genoemde *zeven* ligchaamsdeelen den grond aanraken.

»God is behalven Allah; en ik betuig dat Mohammed is de gezant Gods." Daarna bidt men voor den Profeet en zegt: »o God, wees genadig aan »Mohammed en zijn familie, zooals gij genadig waart aan Abraham en »zijn familie; zegen Mohammed en zijn familie, zooals gij Abraham »en zijn familie zegendet; voorzeker, gij zijt te eeren en te roemen." Hiervan zijn *noodzakelijk* de woorden: »o God! wees genadig aan »Mohammed"; en daarbij mag men een gebed voegen, om al hetgeen in religieuse en wereldsche zaken geoorloofd is, te verkrijgen. Het is verdienstelijk bij dit gebed voor den Profeet nog de volgende woorden te voegen: »o God! vergeef mij, hetgeen ik vroeg en laat, »in het geheim en in het openbaar en overtollig gedaan heb, en »hetgeen gij beter weet, dan ik (het weet); Gij zijt degeen, die »vroeg en laat maakt; er is geen God, behalven Gij." Daarna volbrengt men de beide groeten (*taslîmat*), den één regts, met de bedoeling om met bidden op te houden, en den aanwezigen vrede te wenschen; en den ander links, met de bedoeling, om den aanwezigen vrede te wenschen.

Doet men een gebed van drie of vier buigingen (*rak'at*), dan gaat men na de twee buigingen uitgespreid (*moftaresj*) zitten, onder het opzeggen van de formule: »ik betuig" enz. (*'t-tasjahhod*) en bidt voor den Profeet, doch, volgens anderen, bidt men niet voor den Profeet. Vervolgens bidt men af al hetgeen er te bidden overig is, op dezelfde wijs als bij de tweede buiging, behalven dat men, volgens sommigen, de sura niet leest; volgens anderen echter, wel. Op het laatst van het gebed, gaat men op de posteriora zitten (*motawarrek*); en bij het ochtendgebed is het verdienstelijk, na het volbrengen van de buigingen, de qonoet (een formule, bestaande uit de woorden: »wij gehoorzamen u"), op te zeggen, en daarbij te voegen de volgende woorden: »o God, neem mij op onder hen, die gij leidt; en »behoud mij onder het aantal van hen, die gij behoudt, en bescherm »mij onder degenen, die gij beschermt; en zegen mij, met het»geen gij schenkt; bescherm mij tegen onheil, dat gij over mij »besloten hebt; voorzeker gij beschikt en er wordt niet over u be»schikt; voorzeker hij is niet gering, dien gij bestuurt, gij zijt ge»zegend, o Heer! en verheven. Wees genadig, o God, aan den Pro»feet Mohammed en zijn familie; dat degeen, die een voorganger

»hebben, vertrouwen op het gebed, en hem tot gezel hebben in »den lof."

Zoo den Muselmannen een ongeluk overkomt, bidt men de qonoet in alle gebeden.

Over hetgeen men noodzakelijk bij het bidden doen moet en over hetgeen verdienstelijk is daarbij te doen.

Noodzakelijk zijn bij het gebed achttien zaken: de bedoeling; de eerste takbir (*takbîratoe 'l-ihrâm*); het staan (*qijâm*); het lezen van de eerste sura; de buigingen; de rust daarbij (*'t-tomânînat*); zich op te rigten (*i'tedâl*); de rust daarbij; de knieling (*sodjoed*); de rust daarbij; het zitten (*djoloes*) tusschen de beide knielingen; de rust daarbij; het zitten op het einde van het gebed; het opzeggen van de formule, »Ik betuig" enz. (*t-tasjahhod*); het gebed voor den Profeet; de eerste groete (*taslîmat*); de bedoeling om met bidden op te houden; doch, volgens anderen, is dit niet noodzakelijk; de opgegeven orde.

Verdienstelijk zijn daarbij vier en dertig zaken: het opheffen van de handen bij den eersten takbir, bij de buigingen en het ophouden daarmêe; het neêrleggen van de regterhand op de linkerzijde; het vestigen van den blik op de plaats der knieling; het gebed bij het opzeggen van de eerste sura; het opzeggen van de formule: »Ik neem »toevlugt" enz. (*'t-ta'awwods*); het zeggen van amin; het lezen van de sura; het hardop lezen; het zacht lezen; de takbirs, die, gelijk den eersten takbir zijn; het opzeggen van de formule: »God verhoort »dengeen, die hem prijst" (*tasmî'*) en van de formule: »Lof zij aan »God, den Heer der werelden" (*tahmîd*) op het einde van de buigingen; het opzeggen van de formule »geprezen zij de verheven »God" (*tasbîh*) bij de buigingen; het opzeggen van dezelfde formule bij de knieling; het neêrleggen van de hand op de knie bij de buiging; het uitzetten van den rug en nek daarbij; het beginnen met de knie, daarna met de hand, bij de knieling; het neêrleggen van den neus bij de knieling; het wegnemen van den elleboog uit de zijde bij de buiging en knieling; het intrekken van den buik bij de knieling; het gebed bij het zitten tusschen de beide knielingen; de eindzitting (*djalasatoe 'l-isterâhat*); het uitgespreid zitten (*'l-ifterâsj*) en

de andere wijzen van zitten; het zitten op de posteriora (*tawarrok*) op het einde van het gebed; het leggen van de regterhand op de regterheup met ingetrokken vingers; het wijzen met den wijsvinger; het leggen van de linkerhand, breed uitgestrekt op de linkerheup; het opzeggen van de eerste formule: »Ik betuig" enz. (*tasjahhod*); het gebed voor den Profeet daarbij; het gebed voor zijn familie bij de tweede formule: »Ik betuig", enz. *tasjahhod*); het bidden op het einde van het gebed; de qonoet bij het ochtendgebed; de tweede groete; de bedoeling om den aanwezigen den vrede te wenschen.

Heeft men iets *noodzakelijks* vergeten te verrigten, dan wordt hetgeen men later verrigt heeft, niet geteld: men moet dan verrigten hetgeen vergeten is, en al het volgende herhalen. Heeft men iets *verdienstelijks* vergeten, en herinnert men zich dit, voordat men daarop iets noodzakelijks heeft laten volgen, zoo herhaalt men het; doch herinnert men zich dit, nadat men daarop iets noodzakelijks heeft laten volgen, zoo herhaalt men het niet.

Over de vrijwillige gebeden.

De beste van de religieuse handelingen, die men met zijn ligchaam verrigt (*ibâdat 'l-badani*), is het gebed; en zulks vrijwillig (boven hetgeen door de wet is voorgeschreven) te doen, is beter, dan in eenig ander opzigt iets vrijwillig op zich te nemen. De beste van de vrijwillige gebeden zijn diegene, waarvoor de wet een publiek gebed (*'l-djamâ'at*) vordert; dit zijn: de gebeden bij het feest (*'l-îd*), bij eklipsen (*kosoef*), om regen (*'l-istesqâ*). Over het oneven gebed (*witr*) en de beide buigingen bij den dageraad (*rak'ata 'l-fâdjri*) verschillen de meeningen van de geleerden; de beste verklaart het oneven gebed (*witr*) voor het beste. Het is verkieslijk het verdienstelijk (*sonnat*) gebed te vereenigen met het noodzakelijk (*farzh*) gebed; dit bestaat uit: twee buigingen bij den dageraad (*rak'ata 'l-fadjri*), vier vóór het ochtendgebed en twee daarna; vier vóór het namiddaggebed; twee na het avondgebed, en twee na het nachtgebed.

Het oneven gebed (*witr*) (1) bestaat het minst uit éene buiging,

(1) Dit gebed wordt *oneven* genoemd, omdat het uit drie buigingen

het meest, uit een en twintig buigingen, met de groeten tusschen ieder paar buigingen. Het minste getal, waardoor het gebed volledig is, zijn drie buigingen met twee groeten; bij de eerste, leest men, na het opzeggen van de eerste sura: *verhef den naam van uwen Heer, den Allerhoogste* (1); bij de tweede: *zeg, o ongeloovigen!* (2); en bij de derde, *zeg, God is eenig* (3); hierbij voegt men de beide formules, waarmêe men zijn toevlugt tot Allah neemt (*'l-mo'awwedsani*); en in de laatste helft van de maand ramazhân zegt men op het einde nog de qonoet.

Men bidt het vroeggebed (*'l-zhoha*) met acht buigingen, en het minste met twee buigingen.

In de maand ramazhân verrigt men twintig buigingen bij het publiek gebed.

Na het gebed met pauzen (*tarâwîh*) (4) volbrengt men het oneven gebed, wanneer men gemeenschappelijk bidt; behalven wanneer men de tahadjdjod uitspreekt, dan doet men daarna het oneven gebed; voor dit gebed is de laatste helft van den nacht beter, dan de eerste, en het middenste derde, beter, dan het eerste en laatste. Het is beter des nachts dan des daags, in een particulier huis dan in een moskée dit gebed te doen; en zeer goed is het, elk paar buigingen door een groet van elkander te scheiden. Heeft men dit niet gedaan, of een buiging te veel verrigt, dan is het toch wettig.

Het is *verdienstelijk* voor dengeen, die een moskée binnentreedt twee buigingen te bidden als groete voor de moskée (*tahijjatoe 'l-masdjed*),

---

(*rak'at*) bestaat en ieder gebed gewoonlijk paren van buigingen heeft. De twee eerste buigingen (één paar) worden van de laatste door een vredegroet gescheiden.

(1) Qor. Sur. LXXXVII.

(2) Qor. Sur. CIX. (3) Qor. Sur. CXII.

(4) Het gebed tarâwîh wordt in iederen nacht van de maand ramazhân verrigt. Na ieder paar buigingen houdt men een poosje rust (van daar de naam), en leest dan iets uit den Qoran, of bidt enz. Op het einde van iedere buiging spreekt men de tahadjod uit, d. i. een bijzondere uitroep om zegeningen over den Profeet en degeen, die bidden: en eindigt met het geloofsformulier: »Ik betuig," enz.

behalven wanneer men een moskée binnentreedt, terwijl er de gemeente vergaderd is.

Alleen vrijwillige gebeden kan men zittende (*qâ'ed*) verrigten.

Over de knielingen bij het lezen van den Qoran.

De knielingen bij het lezen van den Qoran zijn *verdienstelijk* voor den lezer en den hoorder. Zij zijn ten getale van veertien; een in de *scheidsmuur* (1); een in de *donder* (2); een in de *bijen* (3); een in de *nachtreis* (4); een in de *Maria* (5); twee in de *bedevaart* (6); een in de *forqân* (7); een in de *mier* (8); een in de *aanbidding* (9); een in de *geloovigen* (10); een in de *ster* (11); een in de *verscheuring* (12); een in de *geronnen bloed* (13); een in de *ça* (14), deze laatste is volstrekt niet noodzakelijk. Volgens sommigen knielt men zelfs bij deze plaatsen, wanneer men ze leest bij het gebed; doch, volgens anderen, is dit niet het geval.

Degeen, die bij het lezen van den Qoran onder het gebed knielt, zegt den takbir bij het knielen en bij het opstaan; knielt men bij het lezen van den Qoran onder het bidden niet, zoo knielt men bij het begin en heft daarbij de handen omhoog, en zegt den takbir bij het knielen en bij het opstaan. Overigens is de knieling bij het lezen van den Qoran, ten opzigte van de qiblat en andere noodzakelijke vereischten, gelijk aan de knieling bij een vrijwillig gebed.

Over hetgeen het gebed schendt, en niet schendt.

Wanneer iemand een geringe onreinheid overvalt (*ahdatha*), dan is zijn gebed nietig, en zoo ook, wanneer hij een niet te excuseren

(1) Qor. Sur. VII. (2) Sur. XIII.
(3) Sur. XVI. (4) Sur. XVII.
(5) Sur. XIX. (6) Sur. XXII.
(7) Sur. XXV. (8) Sur. XXVII.
(9) Sur. XXXII. (10) Sur. XL.
(11) Sur. LIII. (12) Sur. LXXXIV.
(13) Sur. XCVI. (14) Sur. XXXVIII.

onreinheid (*nadjâsat*) op zich krijgt. Hecht zich een drooge onreinheid op iemand, en schudt hij die terstond af, dan is het gebed niet nietig. Waren de te bedekken ligchaamsdeelen ontbloot, zoo is zijn gebed nietig; doch dit is niet het geval, wanneer ze de wind ontbloot heeft. Brak iemand de bedoeling af, of heeft iemand zich stellig voorgenomen ze af te breken, of twijfelt iemand er aan, of hij ze afgebroken heeft, of heeft iemand een *noodzakelijke* verpligting nagelaten, dan is het gebed nietig. Heeft men in het gebed iets te veel gedaan met buigen, knielen, staan, zitten, steunen, dan is het gebed nietig; doch het is, volgens het beste gevoelen, niet nietig, wanneer men de eerste sura van den Qoran twee malen leest. Lachte, sprak, of at iemand, terwijl hij steunde (*âmed*), zoo is het gebed nietig; heeft hij echter vergeten, of niet geweten, dat dit verboden was, zoo is het niet nietig. Groet iemand dengeen, die bidt, dan groet hij terug door te wijzen. Wanneer iemand, die in een moskée bidt, spuwen moet, dan spuwt hij in zijn kleed, en wrijft het eene stuk van het kleed met het andere; is men niet in een moskée, dan spuwt men aan zijn linkerkant, of onder zijn voeten. Indien iemand hem gepasseerd is, terwijl er een scherm of stok tusschen hen was, op een afstand van een el, dan heeft dit geen bezwaar; en men behoeft het ook niet te vermijden, indien er voor hem een lijn op een afstand van drie ellen getrokken is.

Over de knielingen wegens onoplettendheid.

Wanneer iemand, terwijl hij bidt, twijfelt aan het getal buigingen (*rak'at*), die hij volbragt heeft, dan neemt hij het zekere getal, d. i. het minste, en vervolgt hetgeen er overblijft, en knielt wegens onoplettendheid. Op dezelfde wijs gaat het, wanneer men twijfelt aan het volbrengen van een noodzakelijke verpligting, dan neemt men het zekere, d. i. hetgeen men niet gedaan heeft, volvoert het, en knielt wegens onoplettendheid; om dezelfde reden knielt men, wanneer men iets met knielen, buigen of staan, wegens onoplettendheid te veel gedaan heeft en hetzelfde geldt, wanneer men om dezelfde reden iemand heeft aangesproken of gegroet, of iets uit den Qoran heeft gelezen, dat men niet lezen moet. Is men ten opzigte van twee

of meer zaken onoplettend geweest, dan volbrengt men twee knielingen; doch bad men niet alleen, maar had men een voorganger (*imâm*), zoo knielt men niet; doch zoo de voorganger het vergeten heeft, en hij dan later knielt, zoo doet men dit met hem. Heeft de voorganger (*imâm*) een *noodzakelijke* verpligting nagelaten, dan neemt men de bedoeling aan om zich van hem te scheiden en volgt hem niet na; men doet dit echter niet bij iets *verdienstelijks*. De knieling wegens onoplettendheid is een bepaling door de sonnat voorgeschreven; zij wordt verrigt vóór den vredegroet; anderen meenen, dat deze knieling een toevoegsel is, en dat zij na den vredegroet moet verrigt worden.

Over de tijden, waarin het verboden is, te bidden.

Deze tijden zijn ten getale van vijf; namelijk: bij het opgaan van de zon, tot dat zij, ter lengte van een lans, boven den horizon staat; wanneer zij haar hoogste toppunt heeft bereikt, tot dat zij tot ondergaan nijgt; bij het avondrood, tot dat zij onder gegaan is; na het ochtendgebed, en na het namiddaggebed. Gebeden, waarvoor eene reden bestaat, behoeft men in die uren niet te vermijden; bijv.: het gebed bij een lijkbaar; knielingen bij het lezen van den Qoran; het volbrengen van hetgeen men gepasseerd heeft. Men behoeft te Mekka geen gebed op deze tijden te vermijden, behalven wanneer de zon haar toppunt heeft bereikt op vrijdag.

Over het gemeenschappelijk gebed.

In een verzameling van menschen te bidden, is een sonnabepaling voor de vijf gebeden; sommigen houden het zelfs voor een de gemeente verbindende verpligting (*farzh ala 'l-kifâjat*). Het kleinste getal, waaruit een vergadering bestaat, is twee. De vergadering is niet wettig, voor dat degeen, die voor gegaan wordt (*mamoem*), de bedoeling heeft iemand als voorganger alles na te doen. Het is zeer goed het gebed te verrigten in de moskéën, waarin meestentijds het gemeenschappelijk gebed gedaan wordt; is er in de nabuurschap een moskée, waarin geen vergadering zamenkomt, dan is het goed het gebed in

die naburige moskée te doen. Zoo er in de moskée een vaste voorganger (*imâm râteb*) is, dan moet ieder ander vermijden daarin het gemeenschappelijk gebed voor te gaan. Is men begonnen alleen te bidden, en heeft men daarna een vergadering aangetroffen, zoo is het verdienstelijk voor hem met de gemeente te bidden. Van het gemeenschappelijk gebed worden vrijgesteld: zieken, die verhinderd zijn door regen, slijk, koude, wind in een donkeren nacht; degeen die een zieke heeft, voor wiens leven hij beducht is; of een bloedverwant, wiens dood hij verwacht; degeen, die spijzen voor zich heeft, terwijl hij er naar smacht; die zijn behoeften doet; die voor schade aan zijn persoon of goederen bevreesd is. Wanneer men begonnen is alleen te bidden, en daarna de bedoeling heeft om den voorganger na te doen, is het, volgens het beste gevoelen, geoorloofd; zoo ook omgekeerd is het geoorloofd, wanneer men met een voorganger begonnen is te bidden, en zich daarna, met of zonder reden, van de vergadering gescheiden heeft, om alleen te bidden.

Over de vereischten van de voorgangers.

Het is verkieslijk, dat degeen, die allen overtreft in het lezen van den Qoran en in de wetgeleerdheid (*'l-feqh*), de gemeente voorgaat. Zoo één uitmunt in de wetgeleerdheid, een ander in het lezen van den Qoran, dan heeft de wetgeleerde de voorkeur. Indien zij in beide opzigten gelijk zijn, dan gaat degeen, die het voornaamste is, voor. Zijn zij ook daarin gelijk, dan heeft de oudere de voorkeur; en indien zij ook daarin gelijk zijn, dan gaat diegeen voor, die zich het meest van ongeoorloofde zaken onthoudt; staan zij ook daarin gelijk, dan wordt er tusschen beiden geloot. De eigenaar van het huis gaat voor alle anderen, en de voorganger van de moskée gaat voor de overigen, doch de Sultan heeft zelfs boven beiden de voorkeur. Vervolgens gaat de meerderjarige (*'l-bâlegh*) boven den minderjarige (*'c-çabi*); de ingezetene (*'l-hâçer*) boven den vreemdeling (*'l-mosâper*); de vrije (*'l-horr*) boven den slaaf (*'l-abd*); de brave (*adl*) boven den slechte (*fâseq*); iemand, niet uit zina (ontucht en overspel) geboren, boven den uit zina geborene; de ziende boven den blinde, volgens anderen, staan zij gelijk.

Ongeoorloofd is het gebed achter een ongeloovige (*kâfer*); krankzinnige (*madjnoen*); onreine, hetzij door geringe (*mohaddeth*), hetzij door andere onreinheid (*nadjes*) en van een man of manwijf achter een vrouw; van een reine vrouw achter de mostahâzhat (zie bladz. 40); volgens anderen, is dit geoorloofd. Ongeoorloofd is het gebed van iemand, die kan lezen achter iemand, die lezen noch schrijven kan, en achter een doove. Ook is het gebed niet geoorloofd achter iemand, die een gebed volbrengt, dat daarvan verschilt in de reinigingen, die er voor te verrigten zijn; bijv.: het ochtendgebed, achter iemand, die het gebed bij eklipsen doet, en zoo omgekeerd. Heeft iemand het gebed verrigt achter iemand, dien het niet geoorloofd is na te doen, terwijl hij het niet wist, die moet het gebed herhalen, zoodra hij het te weten komt. Deze regel lijdt alleen uitzondering bij dengeen, die gebeden heeft, achter iemand door geringe onreinheid besmet (*mohaddeth*); deze behoeft het gebed niet te herhalen, behalven wanneer het een vrijdaggebed was.

Over de plaats van den voorganger, en van dengeen, die hem navolgt.

Het is verdienstelijk (*sonnat*) dat één man (zoo er niet meer zijn) staat aan den regterkant van den voorganger, het manwijf achter hen beiden, en de vrouw achter het manwijf; zijn er twee mannen, of een man en een minderjarige jongen, dan neemt de voorganger ze achter zich, en wanneer het uitstekende menschen zijn, dan plaatst de voorganger zich midden tusschen beiden. Zijn er een man, twee minderjarige jongens, manwijven en vrouwen, dan gaat de man voor, daarna de beide minderjarige, daarna de manwijven, daarna de vrouwen. Wanneer iemand aankomt, en er geen open plaats in de rei is, dan sluit hij zich daaraan aan; hij moet vooral vermijden op zich zelf te bidden.

Het is verdienstelijk dat de plaats van den voorganger niet hooger is, dan die van degenen, welke voorgegaan worden; behalven wanneer hij hen onderrigten wil in hetgeen zij voor het gebed te doen hebben, alsdan is het goed dat de voorganger, in navolging van den Profeet, wat hooger staat dan degenen, welke hij voorgaat.

Is degeen, die voorgegaan wordt, den voorganger voor in het bid-

den, dan is, volgens het beste gevoelen, zijn gebed niet geldig. Heeft iemand met den voorganger in de moskée gebeden, dan is het gebed geldig, wanneer hij wist, welk gebed er verrigt werd; en zoo men het gedaan heeft buiten de moskée, aangesloten aan de reijen, dan is het gebed ook geldig, en het blijft zelfs geldig, wanneer hij zich niet aangesloten heeft, zoo er tusschen hem en den laatste van de rei geen grooter ruimte is dan driehonderd ellen.

Over het bidden van een zieke.

Wanneer men niet kan staan, dan bidt men zittende, volgens sommigen, vierkant (*motarabbe*), volgens anderen, uitgespreid (*moftaresj*). Is men niet in staat te zitten, dan bidt men liggende (*mozhtadjé*) op de regterzijde, en met het gelaat naar de qiblat gewend, en door gebaren en wijzen verrigt hij de buigingen en knielingen, doch de knielingen maakt hij lager, dan de buigingen. Is de zieke daartoe of tot een weinig daarvan niet in staat, dan neemt hij daartoe de bedoeling in zijn hart. Men laat niet na te bidden, zoolang men bij zijn vol verstand is. Kan de zieke staan of zitten bij het begin van het gebed, dan verplaatst hij zich en volbrengt het gebed: ondervindt hij daardoor pijn, dan zegt men hem: »dat gij »met moeite gebeden hebt, veroorzaakt uw genezing."

Over het bidden van den reiziger.

Wanneer men een geoorloofde reis (1) doet van acht en veertig Hâschemitische mijlen (*mîl*) ver (2), dan bidt men het middag-, na-

(1) De Mohammedaan onderscheidt drie soorten van reizen: de *religieuse*, bijv. bedevaart, heilige oorlog; de *ongeoorloofde* reis (*fî ma'çijat*), bijv. roof- en strooptogten, vlugt van slaven, en overloopers; de *geoorloofde* reis (*fî ghairi ma'çijat*) bijv. een reis voor handel, levensbehoeften. Vrouwen, slaven en soldaten kunnen zich niet in den toestand van reizigers brengen, omdat zij aan een over hen gestelde magt onderworpen zijn.

(2) Vier barîd of twee dagreizen zijn acht en veertig mijlen of zestien parasangen. Een *barîd* is dus gelijk vier parasangen en de *parasang* drie mijlen: de *mijl* bevat drieduizend vijfhonderd ellebogen; de *elleboog* wordt

middag- en nachtgebed met twee buigingen (*rak'at*) (in plaats van vier). Wanneer men de vaste gebouwen van de stad, of de tenten, zoo men tot een stam behoort, die in tenten woont, verlaten heeft, dan is het verdienstelijk het gebed niet te verkorten, voordat men drie dagen op reis is geweest; en dan is het beter het gebed te verkorten, dan in zijn geheel te volbrengen. Zijn er twee wegen naar eene stad, zoodanig dat men, zoo men langs den één gaat, verpligt is het gebed te verkorten, zoo men langs den anderen gaat, dit niet verpligt is; en gaat men dan, buiten noodzakelijkheid den langsten weg, dan zeggen sommige geleerden, dat men het gebed niet mag verkorten, anderen meenen, dat men dit wel mag doen.

In elk geval, onderhevig aan den twijfel of men het gebed wel verkorten mag, is het beter het gebed in zijn geheel te doen. Denkt een reiziger op eenige plaats vier dagen, den dag van aankomst en dien van vertrek niet medegerekend, te vertoeven, zoo moet hij het gebed geheel verrigten; en dit moet hij ook doen, volgens sommigen, tot den achttienden dag; volgens anderen, zoolang hij in een stad vertoeft om een noodzakelijke bezigheid te verrigten, terwijl hij de bedoeling niet had, zich daar op te houden.

Op een lange reis mag men het middag- met het namiddaggebed, en het avond- met het nachtgebed vereenigen, en op een van de voor ieder van de twee bepaalde tijden verrigten; sommigen staan dit ook toe op een korte reis, doch anderen niet.

Over het bidden bij vrees (voor oorlogsgevaar) (1).

Wanneer de vijand zich bevindt in een andere rigting, dan die van

---

gerekend van de vouw van den elleboog tot de uiterste punt van den middensten vinger; de *vinger* is een ruimte, ingenomen door zes naast elkander geplaatste gerstekorrels; en een *gerstekorrel* is de ruimte, die zes naast elkander gelegde paardeharen innemen.

De mijl is, volgens de geloofwaardigste opgaven, gelijk zesduizend Hâschemitische ellebogen, ieder gelijk vier en twintig vingers. Er zijn ook nog de gewone ellebogen, langer dan de genoemde ellebogen der Ommajaden, die nog langer dan de *gewone* zijn.

(1) Door gevaar wordt hier bedoeld de tegenwoordigheid van den vijand, hetzij hij gereed is om te vechten, hetzij men in een vijandig land is.

5°. Dat er niet vóór of te gelijk met de vergadering der gemeente een ander vrijdaggebed gehouden wordt. Wordt er vóór haar een vrijdaggebed gedaan, dan is het eerste het ware, het tweede is nietig. Geschiedt het te gelijk met haar, zoodat men niet weet welke van beide de eerste is, en de een ook niet van de andere door een voorganger gescheiden is, dan zijn beiden nietig.

6°. Dat men bij het vrijdaggebed twee preeken (*chotbatâni*) (1) houdt.

Verder behooren nog tot de vereischten van wettigheid: de reiniging; de bedekking (van de te bedekken ligchaamsdeelen); het staan en het zitten; het getal voor een vrijdaggebed vereischt. Noodzakelijke verpligting bij een vrijdaggebed is: Allah te loven en voor den Profeet te bidden; gebeden te doen voor de geloovigen; iets uit den Qoran te lezen. Het is sonnat voor den voorganger op den minbar (2) of een verhevene plaats te staan; de menschen den vredegroet te geven; te zitten (*djalasa*), totdat de aankondiger de aankondiging volbragt heeft; te steunen op een boog, of zwaard, of stok; twee buigingen (*rak'at*) te volbrengen en daarbij hardop uit den Qoran te lezen, na de eerste sura van den Qoran (*fâtehat*), bij de eerste buiging (*rak'at*) de *vergadering* (3) en bij de tweede de *huichelaars* (4).

Over de voorbereiding tot het vrijdaggebed.

Voor dengeen, die het vrijdaggebed volbrengen wil, is het sonnat, tegen den middag een bad te nemen; de tanden te borstelen; de puntjes van de haren en nagels te knippen; zich te parfumeren;

---

(1) Eigenlijk een preek, die uit twee gedeelten bestaat. In het eerste gedeelte handelt de imam over een dogma van het geloof, in het tweede gedeelte, dat van het eerste door een vrij lange pauze is gescheiden, gedurende welke de imam eenige plaatsen uit den Qoran zachtjes leest, wordt gebeden voor de regering en de zegen over de Muselmannen en hunne wapenen in geroepen.

(2) In een moskée, waar het vrijdaggebed geschieden mag, is altijd een minbar, d. i. een verheven vierkant, waarop men met trappen klimt en waarover een houten hemel, voorzien van allerlei versierselen, is.

(3) Qor. Sur. LXII.

(4) Qor. Sur. LXIII.

zich met zijn beste, liefst witte kleederen te kleeden (de voorganger moet boven de andere menschen door zijn versierselen uitsteken); den takbir te zeggen bij het opgaan van de zon; met ernst en zuivere gezindheid naar de plaats van het gebed te gaan, doch niet te paard; zich bezig te houden met de gedachte aan God en het lezen van den Qoran.

Het is verdienstelijk des vrijdags de sura *spelonk* te lezen; veel voor den Profeet te bidden, des daags en des nachts (namel. den nacht van donderdag op vrijdag); veel te bidden om iets goeds; te kiezen het uur, dat de gebeden verhoord worden; wanneer men in de moskée is gekomen, terwijl de voorganger de preek houdt, zich niet in de lijn te stellen achter de menschen; niet meer te doen dan de moskée met de twee buigingen te groeten; naar de preek te luisteren, zoo hij ze hooren kan; is dit onmogelijk, zoo denkt hij in dien tijd aan God en hij mag met niemand spreken. Wanneer het gedrang in de moskée groot is, doch zóó dat hij de knielingen kan volbrengen op den rug der menschen, dan doet hij dit; doch kan dit niet geschieden, dan wacht hij met de knielingen totdat de menigte is weg gegaan.

Over het gebed op de beide feesten (1).

Het gebed op de feesten is een verpligting, door de sonnat streng gevorderd (*sonnat mowakkadat*); volgens anderen, is het een verpligting, die op de gemeente in haar geheel rust (*farzh ala 'l-kifâjat*). De tijd voor dat gebed is, tusschen het opgaan van de zon en het beginnen te nijgen tot ondergaan. Het is sonnat, dat men op het slagtfeest niet ete, voor dat men gebeden heeft; doch bij het feest na de vasten moet men eten, voor dat men bidt. Het gebed wordt gedaan met de gemeente in een groote moskée (*djâme*) (2), doch, zoo

---

(1) Dit zijn: het *feest na het ontbijt van de vasten* (*îd 'l-fitr*), dat gevierd wordt op den eersten dag van de maand, die op ramazhân volgt, en het *slagtfeest* (*îd 'l-azhha*), in dsoe 'l-Hadj (de laatste van het jaar).

(2) Djâme' is een hoofdmoskée, waar de gemeente zich *vereenigt*, om het vrijdaggebed te verrigten.

deze te klein is, in het open veld. Daarbij zijn tegenwoordig mannen, vrouwen en kinderen, getooid met hunne versierselen, en na in den vroegen ochtend, na het aanbreken van den dageraad (volgens sommigen is het ook vóór het aanbreken van den dageraad geoorloofd), een bad te hebben genomen. Men zegt den takbir, na het ochtendgebed, en de voorganger talmt met het begin van het bidden, tot het laatste van den tijd voor het gebed bepaald. In navolging van den Profeet gaat men er niet te paard heen, en keert langs een anderen weg, dan langs welken men gekomen is, terug. Het is sonnat het gebed te verrigten met een gemeente, en het te laten aankondigen, even als het vrijdaggebed (bladz. 63). Het gebed bestaat uit twee buigingen (*rak'at*); maar men zegt zeven takbirs bij de eerste buiging (*rak'at*), in het begin het gebed, en vóór de formule: »Ik neem mijn toevlugt" enz. (*'t-ta'awods*); en bij de tweede buiging (*rak'at*) vijf takbirs vóór het lezen uit den Qoran. Bij de eerste buiging (*rak'at*) leest men, na de eerste sura van den Qoran (*'l-fâtehat*), met opgeheven handen de sura *kaf* (1), en bij de tweede, de *maan* (2). Men houdt daarbij twee preeken, even als des vrijdags (zie bladz. 64), behalven dat men de eerste begint met negen takbirs, en de tweede met zeven. Bij het feest, na het ontbijt van de vasten, onderwijst de voorganger in het geven van aalmoezen bij die gelegenheid (*zakât 'l-fitr*); en bij het slagtfeest, in hetgeen geslagt kan worden. Deze preêken mogen zittende gehouden worden.

Over het gebed bij eklipsen.

Het gebed bij eklipsen is een verpligting, door de sonnat streng gevorderd (*sonnat mowakkadat*). De tijd daarvoor duurt van het oogenblik, waarop het hemelligchaam bedekt wordt, totdat het weêr helder te voorschijn komt; heeft men dien tijd verzuimd, dan behoeft men het gebed niet meer te doen. Het is sonnat vooraf een bad te nemen, en het gebed te doen met de gemeente in een moskée, waar men vrijdags bidt en het op dezelfde wijze als het vrijdaggebed te

(1) Qor. Sur. L. (2) Qor. Sur. LIV.

laten aankondigen (bladz. 63). Het gebed bestaat uit twee buigingen (*rak'at*), en iedere buiging (*rak'at*) uit tweemaal te staan (*qijâm*), twee lezigen (*qar'at*); tweemaal zich te buigen (*rokoe'*) en twee malen te knielen (*sodjoed*). Het is verkieslijk bij het eerste staan, na het lezen van de eerste sura van den Qoran, een lange sura te lezen, bijv. de *koe* (1); daarna buigt men zich en bidt ongeveer honderd verzen. Vervolgens gaat men overeind staan en leest, na de eerste sura van den Qoran, ongeveer de *familie van Imrân* (2); men buigt zich weer en bidt ongeveer zeventig verzen. Daarna knielt men, op de gewone wijs. Nu begint men de tweede buiging (*rak'at*), leest na de eerste sura van den Qoran ongeveer honderd vijftig verzen; buigt zich en bidt ongeveer zeventig verzen, gaat overeind staan en leest, na de eerste sura van den Qoran, ongeveer honderd verzen, buigt zich en bidt omtrent vijftig verzen, en daarna knielt men op de gewone wijze. Bij zonneklipsen bidt men zacht, bij maaneklipsen hardop. Daarna houdt de voorganger twee preêken, waarbij hij het volk vrees inboezemt voor Allah. . . . .

Over het gebed om regen.

Wanneer de grond droog is en het sedert lang niet geregend heeft, of er geen water in de bronnen is, dan spoort de voorganger de gemeente aan, en beveelt hen zich van hunne ongeregtigheden te ontdoen, boete te doen wegens hun verzet tegen God, ruimschoots aalmoezen te geven en drie dagen te vasten. Op den vierden dag begeeft hij zich met hen naar de bidplaats (*'l-moçalla*), nadat zij een bad genomen en zich gereinigd hebben, en in hunne dagelijksche kleederen. Hen vergezellen grijsaards, zwakken en kinderen, en zij behoeven zich niet te onthouden om hun vee mede te nemen: ook degeen, aan wien zekerheid voor personen en goederen is verleend (*ahl 'd-dsimmât*, Christenen, Joden, enz.), worden niet geweerd, zoo zij zich maar niet met de Muselmannen vermengen. De voorganger bidt met hen twee buigingen (*rak'ât*), even als bij het gebed op de beide feesten.

---

(1) Qor. Sur. II. (2) Qor. Sur. III.

Het is verdienstelijk daarbij te lezen de sura *Noach* (1), twee preeken te houden, in het begin van de eerste buiging (*rak'at*) Allah negen malen vergiffenis te vragen, en bij de tweede buiging (*rak'at*) zeven malen. Men bidt veel voor den Profeet en om vergiffenis, en leest daarbij uit den Qoran: *vraagt uwen Heer vergiffenis* (2) en met opgeheven handen bidt men het gebed van den Profeet: »o God, uit »u stroomt barmhartigheid, en niet kwelling, noch uitwissching, »noch vernietiging, noch uitroeijing, noch verdelging: o God, over »heuvels (?) en boomgaarden! o God, kom tot ons en niet tegen »ons; o God! schenk ons regen, die de landen drenkt, die bij »stroomen neêrvalt, die de vruchten doet gedijen, die overvloed »verschaft, die in ruime mate valt, die het land overal in gelijke »mate bevochtigt, wier water het geheele land steeds evenredig (naar »geen het noodig heeft) bedekt. o God, schenk ons regen en maak »ons niet wanhopend. o God! bescherm uwe dienaren, het land en »de schepselen, tegen de droogte en de armoede en de bekrom»penheid. . . . .

»o God! laat voor ons het gezaaide uitbotten, en de borst ruim»schoots melk geven, en drenk ons met de zegeningen des hemels, en »laat voor ons ontspruiten de zegeningen der aarde. O God! neem van »ons weg de armoede, de hongersnood en de berooidheid, en ontruk »ons aan de vernietiging, hetgeen niemand, dan gij, doen kan; o »God! wij vragen u vergiffenis, want gij zijt vergevingsgezind; zend »ons regenwolken, die ruimschoots regen geven."

De voorganger keert zich bij het laatste gedeelte van de tweede preek in de rigting van de qiblat en brengt zijn mantel van den regterkant naar den linker en van den linker naar den regter, en plaatst hem het onderste boven. De gemeente doet hem dit na. Wanneer men geen regen krijgt, dan herhaalt men dit twee en drie maal. Is men gereed tot bidden en valt er regen vóór het gebed, dan bidt en dankt men Allah, en vraagt meer.

Men zegt den tasbih bij het bliksemen en donderen.

---

(1) Qor. Sur. LXXI.
(2) Qor. Sur. LXXI. 9.

Over hetgeen met een overledene gedaan wordt.

Het is verdienstelijk voor een ieder, om dikwijls aan den dood te denken, zieken te bezoeken, en zoo zij gevaarlijk ziek zijn, voor hen te bidden en te zorgen. Is men beducht, dat de zieke sterven zal, dan spoort men hem aan tot bekeering (*taubat*), tot het maken van zijn uitersten wil (*waçijat*); merkt men daarna verergering, dan wendt men den zieke met het gelaat naar de qiblat, en zegt hem de formule: »er is geen God, behalven Allah", voor. Wanneer hij overleden is, dan is het sonnat voor zijne vrienden: hem de oogen te sluiten; een doek (*sjadd*) onder de kin vast te binden; zijn leden te wrijven; zijn kleederen uit te trekken; in een kleed te wikkelen; iets hards of vochtigs op den buik te leggen; in aller ijl zijn schulden te betalen, om zoo spoedig mogelijk daarvan bevrijd te zijn; zijn uiterste wilsbeschikkingen uit te deelen, en met spoed alles, wat tot de begrafenis betrekking heeft, gereed te maken; behalven wanneer er bij den doode eenige beweging is bespeurd, dan wacht men daarmeê totdat men zekerheid omtrent zijn dood heeft.

Over het wasschen van den overledene.

Dit wasschen is een op de gemeente in haar geheel rustende verpligting (*farzh ala kifâjat*). Men geeft de voorkeur tot dit wasschen aan den vader, grootvader, zoon en zijn eigenlijke erfgenamen (*açabat*, bijv. kleinzoon uit een zoon, enz.), daarna de mannen uit de zijlinie, vervolgens zijn vrouw, en daarna zijn vrouwelijke bloedverwanten. Bij een vrouw hebben de voorkeur, haar vrouwelijke bloedverwanten, daarna vreemde vrouwen, daarna haar man; daarna mannelijke bloedverwanten. Is een man gestorven, en er is niet anders dan een vreemde vrouw; of is een vrouw gestorven, en er is niet anders dan een vreemde man, dan wasschen deze hem.

De doode wordt onder het wasschen aan het oog onttrokken, en de wasscher mag alleen zien op hetgeen onvermijdelijk is. Men wassche den doode met een qamîç en gebruike daarbij geen heet water, behalven wanneer het noodig is. De bedoeling mag vooral bij het wasschen niet ontbreken. Men legt het lijk op een verho-

vene plaats. Het is niet geoorloofd eenig deel, dat bedekt moet worden (*aurat*), aan te raken; ook vermijde men eenig ander deel van het ligchaam aan te raken, anders dan met een stuk doek.

Men verrigt de wassching, even als die voor het gebed (zie bladz. 54); daarna wascht men het hoofd met water en een aftreksel van sidr (soort van *zizyphus*) bladen; maakt de haren los; wascht de regterheup; daarna de linker; giet water over het geheele ligchaam; doet dit drie malen (bij iederen keer moet de hand over den buik gaan); wanneer het noodig is dat men het meer dan drie malen doet, zoo moet dit geschieden, doch altijd in oneven getal; bij de laatste maal, neemt men kamfer; knipt zijn nagels; plukt de knevels uit; scheert den doode, en wikkelt hem in een kleed. Is er na het wasschen iets (een onreinheid) uit hem voortgekomen, zoo moet men hem weer wasschen; volgens anderen is de wassching (als voor het gebed) voldoende; nog anderen willen dat men de besmette plaats wascht.

Over de doodskleederen.

Het is een de gemeente in haar geheel verbindende verpligting, de dooden van doodskleederen te voorzien; en de kosten daarvoor gaan boven schulden en uiterste wilsbeschikkingen. De verpligting, om aan een vrouw doodskleederen te geven, rust op haar man; volgens anderen op haar eigen goed. Laat men zelf geen goederen na, om daaruit de kosten van de doodskleederen te vinden, dan rust de verpligting om ze te verschaffen op dengeen, die tot het onderhoud van den overledene verpligt was; en zoo die er niet is op de schatkist (*bait 'l-mâl*). Het is verdienstelijk den man te wikkelen in drie kleederen, een izâr (een om de lendenen geslagen en op de beenen afhangend stuk goed), en twee witte groote doeken (*lifâfat*); en de vrouw in vijf kleederen, in een izâr; grooten sluijer (*chimâr*); een hemd (*dira*) en twee witte groote doeken (*lifâfat*); het hoofd moet meer ingewikkeld worden dan de beenen. Noodzakelijk is één kleed. Het is verkieslijk specerijen en kamfer in de lijkkleederen (*kafan*) te strooijen, en die specerijen en kamfer in katoen te doen. Men legt ze op de openingen in het gelaat, op de ooren, op de ledematen, waarmêe de knieling volbragt wordt (men zie bladz. 50), en het is goed het geheele ligchaam met kamfer te bestrijken.

Was de overledene iemand, die in de onthouding was (men zie over de onthouding in het hoofdstuk over de bedevaart), zoo mag men geen specerijen bij hem brengen, noch hem genaaide kleederen aantrekken, noch het hoofd bedekken.

Over het gebed voor den overledene.

Dit gebed is een de gemeente in haar geheel verbindende verpligting en het is sonnat dat het verrigt wordt in een vergadering van de gemeente. Het eerst komt hiertoe de vader van den overledene; daarna zijn grootvader; daarna zijn zoon; daarna zijn zoon's zoon en zoo voort, volgens de orde van de eigenlijke erfgenamen (*açabat*). Komen er twee zamen, die gelijk zijn in graad van bloedverwantschap, dan gaat de oudste voor; en zoo zij ook even oud zijn, wordt er tusschen hen geloot.

De voorganger stelt zich bij het hoofd van een man, en bij het midden van een vrouw, en na de bedoeling, om dit gebed te volbrengen, op zich genomen te hebben, volbrengt hij vier takbirs, met opgeheven handen. Bij den eersten takbir leest hij de eerste sura van den Qoran; bij den tweeden, bidt hij voor den Profeet; bij den derden, bidt hij voor den doode, zeggende: » o God! Deze uw dienaar, » en zoon van uwe twee dienaren heeft de blijdschap van deze wereld » verlaten en hare ruimte, met al hetgeen hem lief en dierbaar was, » en is gegaan naar de duisternis van het graf en wat hem daar » wacht. Hij betuigde dat er geen God is behalven gij, en dat Mo- » hammed uw dienaar en uw gezant is: en gij weet het. o God! hij » zocht woning (bescherming) bij u, die de beste bescherming is: hij » ging 's ochtends in diep gepeins naar uwe barmhartigheid, van u, » die niet begeert te straffen. Zoo zijn wij tot u gekomen, verlan- » gende naar u, en als voorbidders voor hem. o God! zoo hij goede » daden verrigt heeft, betaal hem die met woeker, en zoo hij kwaad » gedaan heeft, straf hem daarvoor niet, en laat hem, door uwe » barmhartigheid, uwe genade ondervinden en bescherm hem tegen » de beproevingen van het graf en zijne pijnigingen: maak het » hem ruim in zijn graf, en verwijder de aarde van zijne zijden; » schenk hem, door uwe barmhartigheid, zekerheid tegen uwe

»straffen, totdat gij hem zendt naar uw paradijs, o albarmhar»tige God!" Bij den vierden takbir, zegt hij: »o God! onthoud ons »niet het loon, en beproef ons niet na hem, vergeef ons en hem »door uwe barmhartigheid, o Albarmhartige God!" Daarna doet hij twee vredegroeten (*taslîmat*).

Van dit alles is *noodzakelijk:* de bedoeling; de takbirs; het lezen van de eerste sura; het gebed voor den Profeet; een weinig van het gebed voor den doode, en de eerste vredegroet.

Heeft iemand van de familie, die verpligt was, dit gebed bij den overledene te verrigten, het geheele gebed laten voorbijgaan zonder meê te bidden, dan mag hij altijd het gebed doen op het graf; doch anderen zeggen op aannemelijker gronden, dat hij bidden moet binnen een maand na de begrafenis; doch het wordt door anderen ook toegestaan om het te doen, zoo lang het lijk nog niet vergaan is. Is het lijk niet op de plaats aanwezig, dan bidt men met de bedoeling, zooals de Profeet voor de Abyssiniërs bad. Wordt er een gedeelte van het lijk gebragt, dan wordt dit gewasschen, in lijkkleederen gehuld en daarvoor gebeden. Sneuvelt een Muselman in den oorlog tegen de ongeloovigen, voordat de oorlog ten einde is, dan wascht men hem niet, noch bidt voor hem, om hem het krijgsgewaad niet uit te trekken; maar men begraaft hem met de kleederen, die hij nog aan heeft. Sterft een getrouw Muselman in den oorlog tegen rebellen, dan wordt hij gewasschen en er wordt voor hem gebeden, volgens de beste opinie. Een niet voldragen kind, waarin levensgeest was, doch dat bij de geboorte zijn stem niet liet hooren; wordt in lijkkleederen gehuld, doch daarvoor wordt niet gebeden; waren er geen levensgeesten in, dan wordt het in lijkkleederen gehuld en begraven.

Over het dragen van de lijkbaar en het begraven.

Het is zeer goed dat men spoedig met de lijkbaar gaat, met een voorganger er bij. Het begraven van gestorvenen is een de gemeente in haar geheel verbindende verpligting; het is goed dat daarmeê belast worden al degeen, die verpligt zijn den overledene te wasschen; dat hun getal oneven is; dat het 's daags geschiedt; dat het

graf zes voet diep is; dat hij begraven wordt in een (aan de kanten van het graf gemaakt) gat (*lahd*), behalven wanneer de grond week is, dat hij in dat gat gestoken en begraven wordt, en daarna bij zijn hoofd in het graf getrokken wordt.

Bij het neêrlaten in het graf, bedekt men het lijk met het kleed, en degeen, die het neêrlaat, zegt daarbij bismi 'llahi; het neêrlaten geschiedt bij de woorden: *Profeet, God zij hem genadig.* Men legt het lijk op de regterzijde, plaatst een vierkanten steen onder zijn hoofd, en driemalen wordt het stof met de handen en daarna met gereedschappen over hem gestrooid. Men maakt het graf een handbreed hooger dan den grond (doch het is beter het graf gelijk met den grond te maken), en sprenkelt er water over. Men maakt het graf niet wit, noch bouwt er iets op, en buiten noodzakelijkheid mag men niet twee lijken in een graf begraven.

Het beste is de dooden te begraven op een begraafplaats (*maqbarat*). Is er iemand begraven, zonder dat hij gewasschen is, of is hij niet in de rigting van de qiblat gelegd, zoo wordt hij uit het graf genomen en in de rigting van de qiblat gelegd. Zit er iets van waarde in het graf, dan wordt het geopend en het kostbare er uitgehaald. Heeft de overledene iets opgeslikt, dat hem niet toebehoorde, dan wordt hij geopend en de zaak er uitgenomen. Is een vrouw gestorven, die zwanger was van een kind, dat men in het leven hoopt te behouden, dan wordt zij geopend en het kind er uitgenomen.

Het is verdienstelijk voor mannen de begraafplaatsen te bezoeken, en daarbij te zeggen: »vrede zij over u, o verblijf der geloovigen! en, »zoo het God behaagt, vereenigen wij ons spoedig met u; o God! »onthoud ons niet hun loon, en beproef ons niet na hen; schenk ons »en hun vergiffenis."

Buiten noodzakelijkheid gaat men niet op een graf zitten en verbergt er niets. Ook vermijde men den nacht op een begraafplaats door te brengen.

Over het troosten en beweenen van den overledene.

Iemand te troosten voor de begrafenis en tot drie dagen daarna is een verdienstelijke handeling: men onthoude zich iemand zittende

te troosten. Degeen, die een Muselman troost over den dood van een Muselman, zegt: »Allah heeft uwe belooning vergroot, u in uwe »lijdzaamheid gesterkt, en uwen doode vergiffenis geschonken." Degeen, die een Muselman troost over den dood van een ongeloovige, zegt: »Allah heeft uwe belooning vergroot, en u in uwe lijdzaam»heid gesterkt." Troost men een ongeloovige over den dood van een Muselman, zoo zegt men: »Allah heeft u in uwe lijdzaamheid »gesterkt, en aan uwen doode vergiffenis geschonken." Troost men een ongeloovige, over den dood van een ongeloovige, dan zegt men: »Allah vergoede u (het verlorene), en vermindere uw getal niet."

Het is geoorloofd den doode te beweenen, doch zonder gejammer en geklag. Aan dengeen, die een doode in zijn huis heeft, spijzen te schenken, is een verdienstelijk werk voor zijne bloedverwanten en buren.

HOOFDSTUK OVER DE ZUIVERING (VAN GOEDEREN).

)eze zuivering (1) is verpligtend voor den vrijen Muselman, die geen, waarvan de zuivering gegeven moet worden, in vollen mdom bezit (*taam 'l-milk*); de slaaf, die door overeenkomst met . meester, regten op vrijheid heeft verkregen (*'l-mokâtab*), is daarniet verpligt, evenmin als de ongeloovige van geboorte; over den illige zijn drie meeningen; de een zegt, dat hij de zuivering moet en, de ander, dat hij dit niet moet doen, en de derde verpligt hem zuivering te geven, zoo hij tot den Islam terugkeert; anders niet. ı hetgeen men niet in volkomen eigendom bezit, is men niet verșt te geven; bijv. van de schuld, die op den bovengenoemden slaaf *kâtab*) rust; geroofde of verdwaalde zaken; uitgestelde schulden; enz. Men moet deze zuivering geven van vee (*mawâsji*), voortbrengselen ı den grond (*nabât*), goud en zilver (*naazh*), koopgoederen (*oroezh djârat*), voortbrengselen van mijnen (*maden*) en hetgeen onder den nd gevonden wordt (*rikâz*). Deze verpligting rust, volgens som;en, op den persoon (*fî d-'dsimmat*); volgens anderen op het goed *'l-'ain*). Bezit men de door de wet bepaalde belastingschuldige veelheid van goederen (*niçâb*), en heeft men daarvan niets betaald, ı behoeft men in het tweede jaar niet te betalen.

---

(1) Zij is een van de vijf pilaren van den Islam, en dient om de goeen, waarvan zij genomen is, in de oogen van de Godheid te reinigen. t voor het ligchaam van den mensch de reinigingen zijn, dat zijn de veringen voor zijn goederen (eigendommen), door wier omgeving hij zou nen besmet worden, zoo zij niet gezuiverd zijn. In de eerste tijden den Islam dienden zij om de aanhangers van Mohammed te onderhou; later legden zij den grondslag voor de Muselmansche schatkist, en rden ten laatste een ware bron van liefdadigheid.

Over de opbrengst van vee.

Men is deze zuivering niet verschuldigd anders dan van kameelen, hoornvee en kleinvee. Wanneer men de door de wet als belastingschuldig bepaalde hoeveelheid (*niçâb*) beesten, die in de weide loopen, gedurende den bepaalden tijd van een vol jaar (*haul kâmel*) bezeten heeft, moet de eigenaar, volgens sommigen, de zuivering betalen; volgens anderen, niet voordat hij in staat is ze te betalen. Hetgeen uit die belastingschuldige hoeveelheid geboren wordt, in het tweede gedeelte van het jaar, wordt daarbij gerekend, zelfs al is er dan de volle tijd niet verloopen. Verkoopt de eigenaar de belastingschuldige hoeveelheid in het tweede gedeelte van het jaar, dan houdt de termijn (*haul*) op; sterft hij, dan verklaren het sommigen voor vervallen; terwijl anderen zeggen, dat de erfgenaam voortrekent bij den termijn van den erflater.

De eerste belastingschuldige hoeveelheid bestaat uit vijf kameelen; men geeft daarvan één schaap; van tien kameelen geeft men twee schapen; van vijftien kameelen geeft men drie schapen; van twintig kameelen geeft men vier schapen. Wil men, in plaats van schapen, kameelen betalen, dan neemt men het aan. Het schaap moet een half jaar of een geheel jaar oud zijn: volgens sommigen moeten de schapen van het vrouwelijke geslacht wezen. Van vijf en twintig kameelen geeft men één éénjarige vrouwelijke kameel, of, zoo men die niet heeft, een tweejarig mannelijken kameel; van zes en dertig een tweejarige vrouwelijke kameel; van zes en veertig een driejarige vrouwelijke kameel; van een en zestig, een vierjarige vrouwelijke kameel; van zes en zeventig, twee tweejarige vrouwelijke kameelen; van een en negentig, twee driejarige vrouwelijke kameelen; van honderd een en twintig, drie tweejarige vrouwelijke kameelen; vervolgens voor iedere veertig, een tweejarige, en voor iedere vijftig een driejarige vrouwelijke kameel. Over hetgeen tusschen twee bepalingen (*farîzhat*) is, dat men *auqâç* noemt, (bijv. meer dan vijf en minder dan tien), zijn twee meeningen; de een stelt, zoo als het schijnt teregt, vrij; en de ander houdt het er voor, dat hetgeen voor elk bepaald getal gegeven moet worden, voor het geheele getal geldt.

Moet iemand een beest van een bepaalden leeftijd geven, doch dat hij niet heeft, zoo wordt er, of een oudere genomen, doch dan worden twee schapen of twintig dirhams terug gegeven, of een jongere, maar dan worden er nog twee schapen of twintig dirhams bijgenomen. De keus tusschen het oudere of jongere heeft degeen, die deze zuiveringen krijgt; en tusschen twee schapen of twintig dirhams degeen, die ze geven moet. Mag men van een zekere hoeveelheid tweederlei soort van beesten geven, bijv. van tweehonderd, vier driejarige vrouwelijke kameelen, of vijf tweejarige vrouwelijke kameelen, zoo kiest de opzigter over de inning der zuiveringen (*'s-sâ'î*) hetgeen het nuttigste is voor de behoeftigen; doch, volgens anderen, is men steeds verpligt de driejarige kameelen te geven.

De eerste belastingschuldige hoeveelheid voor hoornvee bestaat uit dertig stuks; daarvan moet men een éénjarig stuk geven; voor veertig een tweejarig stuk; voor zestig twee éénjarige beesten en zoo altijd voort, voor iedere dertig een éénjarig, en voor iedere veertig, een tweejarig stuk.

De eerste belastingschuldige hoeveelheid voor kleinvee bestaat uit veertig stuks, waarvan men één schaap geeft; van honderd een en twintig geeft men twee schapen; van tweehonderd en één, drie schapen, en zoo vervolgens. Voor iedere honderd stuks geeft men een schaap (d. i. van vierhonderd, vier; van vijfhonderd, vijf; enz.).

Bestaan de kudden van de beesten uit wijfjes, of uit mannetjes en wijfjes, dan is men verpligt voor het als zuivering verschuldigde, wijfjes te nemen; behalven bij dertig stuks hoornvee, dan mag men een stier geven. Bestaan zij uit mannetjes, dan neemt men mannetjes, behalven bij kameelen, waarbij slechts vrouwelijke genomen worden; volgens anderen, kan men slechts van zes en dertig een tweejarig mannelijke kameel nemen, dat meer waard is, dan het tweejarig mannelijk kameel, dat voor vijf en twintig genomen wordt. Zijn de kudden gezond, dan neemt men een gezond stuk; zijn zij ziek, dan een ziek; zijn er gezonden en zieken, dan neemt men een gezond, welks waarde tusschen beide soorten staat. Zijn de beesten groot, zoo neemt men een groot stuk. Zijn er verschillende soorten van beesten bij elkander, bijv. drommedarissen, kameelen, hoornvee, kleinvee, enz., dan neemt men hetgeen, waarvan er het

en hetgeen men daarvan opbrengt is een halve mithkâl; het meerdere wordt op dezelfde wijs berekend. Van zilver is deze hoeveelheid twee honderd dirhams, en men betaalt er vijf dirhams van; het meerdere wordt op dezelfde wijs berekend. Van versierselen, die tot een geoorloofd gebruik bestemd zijn, betaalt men, volgens sommigen, deze opbrengst niet; doch van versierselen, die tot een ongeoorloofd of onbehoorlijk (*makroeh*) gebruik, of voordeelig eigendom (*'l-qinjat*) (1) dienen, moet men ze betalen.

Over de opbrengst van voorwerpen, die men bezit (met uitsluiting van goud, zilver, vee en bebouwd land).

Koopt iemand een voorwerp voor zaken, die gewoonlijk prijs zijn en een belastingschuldige hoeveelheid bedragen, dan wordt de termijn (*haul*) gerekend bij de zaken, waarvoor hij gekocht heeft; doch heeft men een zaak gekocht tot voordeelig eigendom, of voor zaken, die gewoonlijk prijs zijn en geen belastingschuldige hoeveelheid bedragende, dan wordt de termijn berekend van den dag van den koop. Koopt iemand een voorwerp voor beesten, die een belastingschuldige hoeveelheid bedragen, zoo wordt de termijn, volgens het beste gevoelen, van den koopdag gerekend. De koopwaren worden geschat naar de koopsom (*râs 'l-mâl*), zoo het munt is, en naar de in dat

---

van gewigt veranderd; de wettige dînâr is gelijk tien dirhams. De wettige dirham weegt 0.003883 N. ℔ en is ruim vijf stuivers waard.

(1) Om, hetgeen hier en onder de volgende rubriek gezegd wordt, goed te verstaan, moet men het verschil in het oog houden, dat tusschen de zaken (voorwerpen van eigendom) in naazh en 'oroezh gemaakt wordt. Tot de eerste soort behooren goud, zilver en kostbaarheden; tot de tweede alle zaken, met uitzondering van goud, zilver, kostbaarheden, kudden en bebouwde landen. Deze beide soorten worden wederom in drie klassen verdeeld: 1°. zaken, door ruil gekregen, met het doel om er winst van te trekken, dus koopwaren (*oroezh 't-tadjârat*); 2°. zaken, die het eigendom voordeelig maken, door dien de eigenaar ze verhuurt, enz. (*oroezh lilqinjat*); 3°. zaken, die tot huisselijk of personeel gebruik dienen (*oroezh lilisti'mâl*).

land gangbare munt, zoo de koopsom een zaak was. Wanneer iemand iets tot zijn gebruik (*oroezh lilisti'mal*) koopt voor tweehonderd dirhams en later den prijs verhoogt door de koopsom te vergrooten, zoo betaalt men de zuivering van den oorspronkelijken prijs (*'l-açl*) op den termijn, en de zuivering van de verhooging ook op den termijn. Deze termijn van de verhooging begint, volgens sommigen, met de bekendheid van de zaak; volgens anderen, met de verhooging. Heeft men koopwaren, waarvoor de termijn liep, verkocht voor andere koopwaren, zoo blijft de termijn voortloopen.

Over de opbrengst van mijnen en van gevonden schatten.

Wanneer iemand uit de mijnen van een land, dat aan niemand (*arzh mobahat*, *terra nullius*) toebehoort, of dat zijn eigendom is, goud of zilver haalt in een hoeveelheid, waarvan hij belastingschuldig is, in eens of op verschillende tijden, doch zonder dat hij in dien tusschentijd heeft opgehouden te werken, en hij zelf behoort tot die personen, welke de zuivering hunner goederen moeten opbrengen, dan is hij tot de betaling van die zuivering verpligt; volgens sommigen, terstond, volgens anderen, nadat hij het een vol jaar in zijn bezit heeft gehad. Over de hoeveelheid van hetgeen betaald moet worden, zijn drie verschillende meeningen; de een bepaalt het op een vierde van het tiende; de ander op een vijfde daarvan, en de derde stelt vast een vijfde van het tiende, wanneer men het zonder moeite krijgt, en een vierde van het tiende, zoo het met moeite wordt gekregen. Men betaalt, eerst nadat de metalen gezuiverd zijn. Vindt men schatten, begraven voor het Islamisme (*'l-djâhelijat*) op niet ontgonnen gronden (*mawât*) en bedragende een belastingschuldige hoeveelheid van zaken, die bij kontrakten steeds prijs zijn (*athman*, d. i. dirhams en dinars), dan betaalt men terstond een vijfde daarvan; de opinies der geleerden verschillen zeer, wanneer de zaken minder zijn, dan de belastingschuldige hoeveelheid is, of wanneer de schatten uit andere dan de genoemde zaken bestaan. Zijn zij begraven tijdens den Islam, dan worden ze beschouwd als gevonden goed (*loqatat*). De schatten, gevonden op een land, dat privaat eigendom is, behooren aan den eigenaar van het land.

Over hetgeen men geeft bij den afloop van de vasten.

Bij het ontbijt, na de vasten, iets te geven, is een verpligting voor elken vrijen Muselman; hij moet van zijn voedsel, en van dat van hen, tot wier onderhoud hij verpligt is, tot deze gedwongen gift (*'l-fitrat*) nemen. Degeen, die tot deze gedwongen gift voor zich zelf verpligt is, moet die ook betalen voor allen, in wier onderhoud hij moet voorzien, zoo zij Muselmannen zijn, en hij bezit al, wat hij voor allen moet geven. Zoo het er slechts voor sommigen is, dan zijn de gevoelens omtrent dengeen, voor wien hij het eerst moet geven, zeer uiteenloopend; volgens sommigen, moet hij het eerst geven voor dengeen, wien hij het eerst verpligt is te onderhouden; volgens anderen moet hij voor zijn vrouw en daarna voor zich zelf geven; weêr anderen zeggen, dat hij eerst voor zich zelf moet geven, en dat hij daarna kan geven voor wien hij wil; nog anderen laten het geheel aan hem over, om te geven voor wien hij verkiest. Men is deze gift verschuldigd op het allerlaatste gedeelte van den maand ramazhân; volgens de beste meening, na zonsondergang, volgens anderen, na het opkomen van den dageraad; en het is het beste te geven voor het gebed van het feest (zie bladz. 65); doch men mag het gedurende de geheele maand ramazhân geven; en het is niet goed dit uit te stellen tot den ontbijtdag (*jaum 'l-fitr*). De hoeveelheid van deze gift is een çâ' van den Profeet, d. i. vijf en een derde ritl van Bagdad (zie bladz. 33).

Deze gift moet bestaan uit levensmiddelen, die tot onderhoud dienen, en waarvan gewoonlijk de zuivering betaald wordt, d. i. dadels, rozijnen, tarwe, gerst, enz. Heeft men in plaats van de verpligte levensmiddelen gegeven degene, welke meer waard zijn, zoo is het geoorloofd; heeft men gegeven, welke minder waard zijn, zoo verboorloven dit sommigen, anderen niet. Men mag geenszins twee soorten in één çâ geven. Zij hehoeven niet van de beste soort te zijn; doch met de slechtsten doet men zijn pligt ook niet.

Over de verdeeling van hetgeen als zuivering (van goederen) gegeven wordt.

Degeen, die tot deze opbrengsten verpligt is, en in staat is ze te

betalen, mag daarmêe niet talmen; doet hij dit, dan laadt hij schuld op zich, en het blijft voor zijn verantwoordelijkheid. Weigert hij de betaling op grond, dat men daartoe niet verpligt is, dan wordt hij wegens zijn apostasie gedood, en het wordt hem afgenomen; weigert hij uit gierigheid, dan wordt ze hem afgenomen, en hij wordt, naar het oordeel van den regter, gestraft; en zoo gaat het ook, wanneer iemand iets bedriegelijk daaraan onttrekt. Zegt iemand: »Ik heb het verkocht en daarna heb ik het gekocht, doch »niet gedurende den gevorderden termijn in bezit gehad", of iets dergelijks, in strijd met de klaarblijkelijke waarheid, dan wordt hem een eed afgenomen. Geeft iemand de zuivering in ruime mate, zoo neemt men het aan, en dan is het goed, hem daarbij te zeggen, »Allah beloone u, voor hetgeen gij gegeven hebt, en »zegene voor u het overgeblevene, en make het u rein." Sterft iemand, nadat hij verpligt was deze zuivering te betalen, dan wordt ze uit de nalatenschap genomen, en zoo er schuldeischers zijn, die daarop vorderingen kunnen maken, dan zeggen sommigen, dat deze zuivering preferent is; anderen, dat de schulden voorgaan; weêr anderen, dat het tusschen beiden verdeeld moet worden.

Van alle goederen, waarvan men de belastingschuldige hoeveelheid, gedurende den termijn, bezit, mag men de zuivering betalen, voordat de termijn verstreken is. Heeft de imâm de zuivering vooraf in ontvangst genomen, zonder dat iemand hem dit gevraagd heeft, en gaat zij dan verloren, zoo is het op zijn verantwoordelijkheid; is de imâm daartoe aangezocht door de armen, of door de eigenaars der goederen, zoo is zij voor hunne rekening. Is het verzoek door beiden gezamenlijk gedaan, zoo is het, volgens sommigen, voor rekening van de armen; volgens anderen, voor rekening van de eigenaars der goederen. Degeen, die deze zuivering schuldig is wegens *inwendige zaken* (*'l-amwâl 'l-bâtenat*), d. i.: goud, zilver, koopwaren en schatten (*rikâz*), mag het zelf of door zijn gevolmagtigde (*wakîl*) verdeelen of het aan den imâm geven (nam. ter verdeeling). Over hetgeen daaromtrent het beste is, zijn verschillende meeningen; de een zegt, en dit schijnt te regt, het zelf te verdeelen; de ander, het aan den imâm te geven; de derde, het aan den imâm te geven, zoo hij braaf (*âdel*) is; het zelf te verdeelen, zoo hij

onregtvaardig (*djâer*) is. Is iemand de zuivering schuldig wegens *uitwendige zaken* (*'l-amwâl 't-tâherat*), d. i. vee, graan, vruchten, mijnen, dan beslist het beste gevoelen om ze zelf te verdeelen.

Men moet zich onthouden om, hetgeen tot zuivering bestemd is van zijn plaats te vervoeren, en zoo men het gedaan heeft, dan is die daad ongeoorloofd, doch heeft men het slechts vervoerd op een afstand, die het regt niet gaf om het gebed te verkorten (bladz. 60), zoo is dit, volgens de beste meening, geoorloofd. Is de termijn van bezit verstreken en liggen de goederen op een verlatene plaats, dan verdeelt hij het onder de armen van de stad, die het digtst bij gelegen is. Moet men de gedwongen gift bij het ontbijt, na de vasten, (*fitrah*) geven, terwijl men in een andere stad, dan die, waar de goederen liggen, zijn verblijf houdt, dan zeggen sommigen, dat men ze moet geven aan de armen van de stad, waar de goederen zijn; doch anderen meenen, en dit is het beste, dat men het aan de armen van de stad, waar men zijn verblijf houdt, moet geven.

Bij het geven van deze opbrengsten moet men de bedoeling hebben, dat men zich van de verpligting, om zijn goederen te zuiveren, kwijt. Heeft iemand het aan zijn gevolmagtigde gegeven, en heeft deze die bedoeling gehad, doch de eigenaar der goederen had ze niet, zoo is het ongeoorloofd; in het omgekeerde geval, dat de eigenaar die bedoeling had, doch de gevolmagtigde niet, verklaren het sommigen, en teregt, voor wettig; anderen voor onwettig.

Wanneer het vee bij den imâm is, dan is het verdienstelijk kameelen en hoornvee op het onderste van de schoft en het kleinvee op de ooren te merken. Zoo het gegeven wordt wegens zuivering, dan zet men er op, *zuivering* (*zakât*) of *opbrengst* (*çadaqat*); zoo het om een andere reden wordt gegeven, dan zet men dit er op.

Deze opbrengsten worden gegeven aan acht personen:

1°. Aan den *inner* (*'âmel*). Deze moet zijn een vrij persoon, bekend met de wetten (over de zuivering der goederen) (*faqîh*) en een vertrouwd man, doch hij mag niet behooren tot degenen, die wegens bloedverwantschap met den Profeet dit niet mogen nemen (1). Men

(1) Dit zijn de Hâsjemiten, de voornaamste tak van den stam der Koreisjiten, zoo genoemd naar Hâsjem, den overgrootvader van Mohammed.

geeft hem een achtste; wanneer het te veel is voor zijn werk, dan wordt hetgeen te veel is aan de overige personen gegeven; is het te weinig, dan wordt het, volgens het beste gevoelen, uit de zuivering aangevuld.

2°. Aan de *armen* (*faqîr*). Dit zijn degenen, die niet in staat zijn, om in hunne behoeften te voorzien; men geeft hun om levensonderhoud te vinden, gereedschappen om er den kost mede te verdienen, of koopwaren om er handel mede te drijven. Is er iemand, die algemeen bekend staat als een persoon die het wel stellen kan, en beroept hij zich op armoede, dan geeft men hem niets, dan nadat hij zijn toestand bewezen heeft.

3°. Aan de *behoeftigen* (*miskîn*). Dit zijn degenen, die in staat zijn, om in hunne behoeften te voorzien, doch die niet genoeg hebben om te leven: hetgeen zij ontvangen is hetgeen hen ontbreekt. Beroept zoo iemand zich op armoede, dan kan hij niets krijgen, voordat hij het bewezen heeft.

4°. Aan de *verbonden stamhoofden* (*mowallafat*). Daarvan zijn twee soorten: ongeloovigen en Muselmannen. Deze ongeloovige stamhoofden vervallen wederom in twee soorten; degenen, van wie men verwacht dat zij zich bekeeren zullen, en degenen, van wie men kwaad vreest. Aan hen wordt gegeven uit het vijf en twintigste (*choms 'l-choms*) (1). De Muselmansche stamhoofden worden ook in twee soorten verdeeld: de eersten zijn voorname personen, wier ondergeschikten daardoor tot den Islam zullen overgaan en de verpligtingen in dat geloof goed zullen vervullen. De Profeet gaf het hun; omtrent den tijd na hem verschillen de opiniën; sommigen zeggen, dat men hun niet geeft; anderen dat men hun uit de portiën der verbonden stamhoofden geeft; en weêr anderen uit het vijf en twintigste. De tweede soort bevat de voornamen in een Islamitiesch land, die, zoo zij begiftigd worden, de Muselmannen beschermen, en wier onderdanen gunstig

---

Hiertoe behooren dus de mannelijke afstammelingen van Hâsjem, van Abdoe 'l-Mottaleb, den grootvader, en Abdoe 'llah, den vader van Mohammed.

(1) Eigenlijk beteekent dit het *vijfde van het vijfde*, dit is het aandeel, dat den souverein toekomt uit den buit, op ongeloovigen behaald. (Meer hierôver beneden).

gestemd worden jegens de zuiveringen. Over hetgeen, waarvan aan hen gegeven wordt, zijn de meeningen zeer uiteenloopend: de een wil het geven uit de deelen voor de verbonden stamhoofden bestemd; de ander uit het vijf en twintigste; de derde uit de portiën voor soldaten, die voor het geloof vechten, bestemd (zie nº. 7); en de vierde uit de portiën van de verbonden stamhoofden en de soldaten.

5º. De *voorwaardelijke slaven* (*'r-riqâb*). Hiermede worden bedoeld de slaven, die bij kontrakt (*kitâbat*) de vrijheid van hun meester gekocht hebben (*mokâtaboen*). Aan hen wordt gegeven hetgeen zij bij kontrakt op zich hebben genomen te betalen, zoo zij het niet hebben; doch niet meer. De verklaring van een slaaf, die zegt, dat hij zoo de vrijheid heeft gekocht, wordt zonder bewijs niet aangenomen. De zuiveringen (der goederen) van zijn meester moeten, volgens sommigen, en te regt, aan hem gegeven worden; volgens anderen, niet.

6º. De *schuldenaars* (*ghâremoen*). Daarvan bestaan twee soorten. De eene bevat degenen, die schulden gemaakt hebben om hunne vrienden te helpen; aan deze wordt ruimschoots gegeven om hun schulden te betalen. De andere bevat degenen, die voor zich zelf schulden gemaakt hebben; aan deze wordt afgepast gegeven, om hunne schulden te betalen; men geeft hun echter niets, voordat zij bezworen hebben, dat zij schuldenaars zijn.

7º. Die zijn *op den weg van Allah* (*fî sabîl Allah*). Dit zijn soldaten, die niet zijn opgenomen in de registers om soldij te ontvangen (*fî'd-dîwân*). Aan hen wordt ruimschoots gegeven hetgeen zij op hun togt noodig hebben.

8º. *Zoon van den weg* (*ibn sabîl*). Dit is een reiziger, of iemand, die op reis wil gaan met een goede reden (zie bladz. 60). Aan hem wordt gegeven, hetgeen hij voor het weggaan en terugkomen noodig heeft, doch niet anders, dan met het bewijs dat hij het noodig heeft.

Was er iets te veel gegeven, zoo wordt het weder afgenomen. Is er een van deze acht personen niet, dan wordt het deel van den afwezige aan de overigen gegeven. Het is verdienstelijk de zuivering zijner goederen te geven aan bloedverwanten, tot wier onderhoud men niet verpligt is; aan ieder der genoemde acht personen, zoo het mogelijk is, hun deel te geven. Het kleinste wettige getal van

personen, die iets krijgen, is drie, behalven de inner, die alleen kan zijn; en het beste is, dit onder hen, naar gelang van de noodzakelijkheid, gelijkelijk te verdeelen. Heeft iemand het geheele deel aan twee personen gegeven, zoo blijft hij, volgens de beste opinie, een derde aan den derde schuldig. Schiet er iets over, van hetgeen voor een der genoemde acht personen bestemd is, en hebben de overigen hetgeen zij noodig hebben, dan wordt dat overschot naar de naastbijgelegene stad gebragt; doch zoo bij den een overschiet en bij den ander voor het noodige te kort komt, zoo wordt het overschot ook in dat geval naar de naastbij gelegen stad gebragt; sommigen echter willen, zoo het schijnt ten onregte, dat men het overschot van den een moet overbrengen op den ander, die het noodige niet heeft.

Hetgeen men bij het ontbijt na de vasten (*fitrat*) geeft, wordt, volgens sommigen, aan dezelfde personen gegeven als de andere zuiveringen; maar, volgens anderen, is het ook geoorloofd dit aan drie armen te geven, doch niet aan ongeloovigen, noch aan de mannelijke afstammelingen van Hâsjem en Mottaleb (bladz. 84); doch zij kunnen, zonder bezwaar, volgens sommigen, uit het vijf en twintigste krijgen hetgeen zij behoeven. Aan hunne vrijgelatenen mag men de zuiveringen wel geven, hoewel sommigen dit betwijfelen.

Over het geven van aalmoezen.

Het is verdienstelijk om ten allen tijde aalmoezen te geven, doch het meest, in de maand ramazhân, en op het oogenblik van de noodzakelijkheid. Niet geoorloofd is het voor iemand, die voor zich zelf of voor degenen, tot wier verzorging hij verpligt is, nog behoeften heeft, of schulden moet betalen. Iemand, die niet geduldig behoeften draagt, moet zich onthouden van het geven van aalmoezen.

HOOFDSTUK OVER DE VASTEN.

De vasten in de maand ramazhân (negende maand van het Mohamm. jaar) is verpligtend voor elk Muselman, die meerderjarig (*âkel bâlegh*) en in staat is te vasten. De ongeloovige van geboorte is niet verpligt te vasten, maar wel de afvallige. De minderjarige is niet tot vasten verpligt, maar een knaap van zeven jaren gelast men te vasten en op zijn tiende jaar wordt hij, zoo hij niet vast, gestraft. Degeen, die zijn verstand door krankzinnigheid verliest, behoeft niet te vasten. Wordt de minderjarige meerderjarig of herstelt de krankzinnige in het tweede gedeelte van den dag, dan is hij niet verpligt dien dag te vasten. Degeen, die niet in staat is te vasten, wegens zwakte, of onherstelbare ziekte, is niet verpligt om te vasten, maar hij moet, volgens het beste gevoelen, als expiatie (fidjat) voor elken dag een modd levensmiddelen geven; doch, volgens anderen, is dit niet noodzakelijk.

Degeen, die niet vasten wil, op grond dat hij daartoe niet verpligt is, wordt als apostaat beschouwd, en wegens zijn apostasie gedood; en degeen, die op andere gronden, doch zonder verontschuldiging, weigert te vasten, wordt gevangen gezet en hem wordt spijs en drank onthouden.

Men is niet verpligt tot het vasten van de maand ramazhân, voordat men de schijf van de maan *gezien* heeft; en zoo de lucht met wolken bedekt is, eerst na den volkomen afloop van de maand sjabân (achtste maand van het Mohamm. jaar). Heeft men de schijf van de maan bij dag gezien, dan begint de vasten den eerstvolgenden dag. De verklaring van een vertrouwd persoon (*adl*), dat hij de schijf van de maan van de maand ramazhân gezien heeft, wordt, volgens het beste gevoelen, aangenomen; doch, volgens anderen, is de verklaring van twee vertrouwde personen (*adl*) noodzakelijk,

even als bij de overige maanden. Heeft men alleen de schijf van de maan sjawâl (tiende maand van het Mohamm. jaar) gezien, dan mag men in het geheim ophouden te vasten.

De vasten van de maand ramazhân en elk andere verpligte vasten is niet anders wettig, dan wanneer men de bedoeling om te vasten gehad heeft in den nacht vóór den dag; volgens anderen, wordt ten onregte die bedoeling eerst met den dageraad gevorderd; doch bij de vrijwillige vasten is het voldoende die bedoeling gehad te hebben, voordat de zon op dien dag haar hoogste toppunt aan den hemel bereikt heeft; volgens anderen evenwel, maar ten onregte, is het zelfs wettig na dien tijd. Bij de vasten van de maand ramazhân en bij elk andere verpligte vasten is een speciale bedoeling (*ta'jîn 'n-nijat*) noodig; doch bij een vrijwillige vasten voldoet een generale bedoeling (*nijat motlaqat*).

De zieke, die voor gevaar beducht is, mag ontbijten, doch moet later wêer vasten; degeen die een reis doet, waarbij hij het gebed verkorten kan (zie bladz. 60), mag ontbijten, maar moet later wêer vasten; het is beter dat hij blijft vasten. De zwangere en zogende vrouw beide, die voor haar zelve of voor haar kind gevaar vreezen, mogen ontbijten, doch moeten later weer vasten. Omtrent hetgeen zij als expiatie moet geven, zijn drie meeningen; de een legt haar voor iederen dag een modd levensmiddelen op; de ander stelt haar vrij; en de derde zegt, dat de zogende vrouw minder dan de zwangere moet geven. Overvallen een vrouw hare maandelijksche regelingen, of ondervindt zij de gevolgen van het kraambed (zie bladz. 40), dan is haar vasten nietig, doch zij moet later wêer vasten. Wordt iemand krankzinnig, dan is zijn vasten nietig en hij moet dit later herhalen. Is iemand gedurende den geheelen dag van zich zelf geweest, dan geldt zijn vasten op dien dag niet, en hij moet dat later wêer doen; doch was hij slechts een gedeelte van den dag van zich zelf, dan zeggen sommigen, dat zijn vasten nietig is, anderen, dat het niet nietig is; weêr anderen, en dit schijnt de beste opinie, dat het nietig is, zoo hij in het eerste gedeelte van den dag tot zich zelf is gekomen. Is een menstruerende rein geworden, of heeft zich een ongeloovige tot den Islam bekeerd, of is een krankzinnige hersteld, of een reiziger van zijn reis te huis gekomen, nadat hij

ontbeten had, dan is het voor hen verkieslijk het overige gedeelte van den dag niet te vasten; is een minderjarige meerderjarig geworden, of een reiziger te huis gekomen, beiden vastende, dan zijn zij verpligt de vasten te volbrengen; volgens den schrijver (*Fîroezâbâdsî*) rust die pligt meer op den minderjarige, dan op den reiziger.

Heeft men de bedoeling, om met vasten op te houden, dan is het verdere vasten nietig; doch anderen meenen teregt, dat het niet nietig is. Heeft iemand gegeten of gedronken, of iets opgesnoven, of zich een lavament gezet, of zich water in de ooren gegoten, dat tot aan de hersenen (*dimâgh*), of in het binnenste van het hoofd (*djauf*), is gekomen, of wonden genezen zóódanig dat het geneesmiddel in den buik is gekomen, of vleeschelijke gemeenschap gehad, of zich een wellustige handeling veroorloofd (*bâsjara fîmâ doen 'l-fardj*), of zijn sperma genitale is gevloeid (*anzala*), of heeft hij het sperma genitale doen vloeijen (*astamna*), heeft iemand iets van dit alles gedaan, denkende aan het vasten en wetende dat het verboden is, zoo is zijn vasten nietig, en hij is verpligt later wéer te vasten, en zelfs den dag, waarop hij iets van dit alles gedaan heeft door te vasten. Heeft iemand iets daarvan gedaan uit vergeetachtigheid of onwetendheid of daartoe gedwongen, dan is zijn vasten nietig. Heeft iemand gegeten, stellig geloovende dat het nacht was, en daarna gemerkt dat het dag was, dan moet hij later het vasten herhalen; heeft hij echter gegeten, twijfelende of de dageraad is aangebroken, dan behoeft hij later niet wêer te vasten; doch heeft hij gegeten, twijfelende of de zon volkomen is ondergegaan, dan moet hij later weder vasten. Breekt de dageraad aan, terwijl iemand spijzen in den mond heeft, en spuwt hij ze uit, of terwijl hij den bijslaap uitoefende, en hij den penis er uittrok, dan is zijn vasten wettig, doch niet wettig is het, zoo hij getalmd heeft daarmêe op te houden. Heeft iemand den bijslaap uitgeoefend, zonder daarvoor een wettige verontschuldiging te hebben, dan moet hij later vasten; doch over de verzoening (*kaffârat*) zijn drie meeningen; volgens de een, rust zij op man en vrouw; volgens de ander, op den man, niet op de vrouw; volgens de derde, rust zij op den man voor zich zelf en voor de vrouw. Deze verzoening (*kaffârat*) bestaat in het vrijlaten van een moham-

medaanschen slaaf; zoo men dien niet heeft, in het vasten van twee achtereenvolgende maanden; zoo men dit niet kan volbrengen, dan geeft men levensmiddelen aan zestig armen; zoo men deze niet bezit, dan blijft het, volgens de beste opinie, voor zijn rekening (*fi dsimmatihi*, totdat hij het krijgt; volgens anderen, vervalt het. Degeen, bij wien een kus wellust opwekt, moet zich onthouden van het kussen; zoo moet degeen, die vast, zich ook onthouden van kaauwen, zuigen, tanden borstelen, nadat de zon haar hoogste toppunt heeft bereikt, enz. Het past dengeen, die vast, niet te schimpen, noch kwaad te spreken; en wordt hij beschimpt, dan te zeggen: »Ik vast" (*anni çâëmo*). Het is goed voor dengeen, die vast, een weinig voor den dageraad spijzen te nuttigen, daarmée te dralen, totdat men beducht is voor het aanbreken van den dageraad; met spoed te ontbijten, wanneer de zon is ondergegaan; daartoe bij voorkeur dadels te gebruiken en anders water; en daarbij het gebed van den Profeet te bidden: »o God, voor u heb ik gevast, en met uwe spijs heb ik »ontbeten." Men trachte den nacht van het noodlot (1), boven de nachten van de geheele maand ramazhân, met gebed te vieren; het waarschijnlijkst is die nacht in de laatste dekade van die maand, één van de oneven nachten, de een en twintigste of de drie en twin-

(1) De nacht van het noodlot is een van de volgende zeven gezegende nachten (*lailat mobarakat*): De *geboortenacht van den Profeet* (*lailat 'l-maulood*), d. i. de twaalfde van Rabî 'l-awwal (derde maand). 2°. De *ontvangenisnacht van den Profeet* (*lailat 'r-raghâeb*), d. i. de eerste vrijdagnacht in de maand Redjeb (zevende maand), 3°. De *hemelvaartsnacht* (*lailat mirâdj*), d. i. de zeven en twintigste van Redjeb; 4°. De *zuiveringsnacht* (*lailat 'l-bara·at*), d. i. de vijftiende van Sjabân (achtste maand); in dien nacht dienen de engels de registers in, waarin zij de handelingen der menschen, gedurende dat jaar, hebben opgeschreven, en ontvangen nieuwe registers, ook de doodsengel (*Arzâel*) krijgt de registers, waarin de menschen, die in dat jaar moeten sterven, zijn opgeteekend. 5°. *De nacht van het noodlot* (*lailat 'l-qadr*), d. i. de zeven en twintigste van ramazhân, volgens de meeste geleerden; in dien nacht gebeuren ontelbare wonderen. 6°. en 7°. De *feestnachten*; de eene bij het *ontbijt na de vasten*, d. i. de eerste van Sjawâl (tiende maand); en de andere na het *offerfeest*, d. i. de tiende van Dsoe 'l-hadj (twaalfde maand).

tigste: het is dan zeer goed te bidden: »o God, Gij zijt het, die de »zonden gaarne vergeeft, schenk ons vergiffenis." Degeen, die verpligt is eenige vasten van de maand ramazhân te herhalen, doe dat achter elkander, en hij mag het, zonder voldoende redenen, niet tot den volgenden maand ramazhân uitstellen; heeft hij het uitgesteld, dan moet hij daarenboven voor iederen dag een modd levensmiddelen geven. Sterft iemand, op wien de verpligting om te vasten nog rust, hoewel hij ze had kunnen volbrengen, zoo moet er voor iederen dag een modd spijzen gegeven worden; volgens anderen, wordt er in zijn plaats gevast.

Over de vrijwillige vasten.

Het is een verkieslijk werk voor dengeen, die de maand ramazhân gevast heeft, nog zes dagen uit sjawâl te vasten. Het is ook goed den dag van Arafat (den negende van de twaalfde maand) te vasten, zoo men niet op den heuvel Arafat is, als bedevaartganger; in dit geval moet men zich daarvan onthouden. Ook is het verdienstelijk te vasten den negenden (*tâsoea*) en tienden (*âsjoera*) dag van de maand Moharram (eerste maand van het Mohammed. jaar); de witte dagen van elke maand (*ijâm 'l-bîzh*, d. i. de dertiende, veertiende en vijftiende, omdat dan de maan het witst is); en maandag en donderdag.

Heeft men een vrijwillig vasten of vrijwillig gebed op zich genomen, dan is het verkieslijk ze te volbrengen; doch volbrengt men ze niet, dan behoeft men het later niet te herhalen; heeft men daarentegen een vrijwillige bedevaart (*hadj*) of vrijwilligen pelgrimstogt (*omrat*) ondernomen, dan moet men ze volbrengen, en voldoet men niet aan al de vereischten, zoo moet men ze later herhalen.

Ongeoorloofd is het vasten op een twijfelachtigen dag (*jaum 's-sjik*) (1), behalven wanneer iemand een vasten moet herhalen, of dien dag met voorafgegane vasten vereenigt; volgens sommigen, doch ten onregte, mag men, behoudens dezelfde uitzonderingen, niet vasten op

(1) Wanneer de hemel in den dertigsten nacht van de maand ramazhân zoo bewolkt was, dat men de nieuwe maan niet kan waarnemen, dan heet de volgende dag een *twijfelachtige dag*.

de helft van de maand sja'bán (achtste maand van het Mohammed. jaar). Men moet vermijden alleen des vrijdags te vasten. Verboden is het vasten op den dag van het ontbijt na de vasten (*jaum 'l-fitr*), op den offerdag (*jaum 'l-azha*), den tiende van de twaalfde maand), en op de droogdagen (*ijâm 't-tasjrik*, den elfde, twaalfde en dertiende van de twaalfde maand: dus genoemd, omdat het vleesch van de offerdieren dan gedroogd wordt). Heeft men op een van die dagen gevast, dan is het onwettig; doch, volgens sommigen, is het geoorloofd op de droogdagen te vasten voor dengeen, die den pelgrimstogt aan de bedevaart toevoegt.

Over de afzondering.

De afzondering (*'l-i'tikâf*) wordt door de sonnat aanbevolen; doch zij is alleen ten gevolge van een gelofte (*nadsr*) noodzakelijk. Onwettig is zij zonder de bedoeling (*'n-nijat*) en buiten een moskée; en het is zeer goed haar gepaard te doen gaan met vasten en haar te verrigten in een groote moskée (*djâme'*). Heeft men de gelofte op zich genomen om zich gedurende den nacht af te zonderen, dan behoeft men dit niet bij dag te doen; en zoo omgekeerd behoeft men het ook niet des daags te doen, indien men de gelofte voor een nacht gedaan heeft. Heeft men de belofte op zich genomen, om zich twee dagen af te zonderen, dan moet men dit twee op elkander volgende dagen doen; over den nacht, die tusschen beiden is, zijn er twee gevoelens; volgens de beste, behoeft men zich niet gedurende dien nacht af te zonderen.

Heeft men zich voor eenigen tijd afgezonderd, en gaat men weg om iets noodzakelijks te verrigten, bijv. eten, drinken, zijn behoefte doen, menstrua, ziekte, iddat, (zie beneden over den tijd, bepaald ter voorkoming van de bloedsvermenging), het afleggen van getuigenis, dan is de afzondering niet nietig; doch heeft men zich verwijderd, om iets, dat voor hem niet noodzakelijk is te verrigten, bijv. het bezoeken van zieken, het verrigten van een gebed met de gemeente (zie bladz. 57), dan is de afzondering nietig, doch heeft men dit bij het doen van de gelofte als voorwaarde gesteld, dan hindert het niet. Heeft iemand zich verwijderd, om iets noodzakelijks

te verrigten, maar op weg naar een zieke gevraagd, zonder echter op te houden, dan is het geoorloofd. Heeft men de pl van afzondering met voorbedachten rade verlaten, of met voo dachten rade den bijslaap uitgeoefend, dan is de afzondering ni

Een slaaf mag zich niet afzonderen zonder verlof van zijn m ter, en eene vrouw niet zonder permissie van haren man; slaaf, die de vrijheid van zijn meester bij kontrakt gekocht h (*mokâtab*), mag dit wel doen.

HOOFDSTUK OVER DE BEDEVAART.

De bedevaart (*'l-hadj*), is een *noodzakelijke* verpligting (*farzh*); doch over den pelgrimstogt (*'l-omrat*) verschillen de meeningen; volgens de beste, is het ook een *noodzakelijke* verpligting. Men is daartoe slechts éénsː in zijn leven verpligt, behalven wanneer men bedevaart of pelgrimstogt bij gelofte op zich heeft genomen. Komt men binnen Mekka uit noodzakelijkheid, niet tot handel of bezoek (zie bladz. 60), zoo wordt, volgens sommigen te regt, de onthouding (*'l-ihrâm*), even als bij bedevaart of pelgrimstogt (zie beneden) gevorderd; doch, volgens anderen, is dit niet noodzakelijk.

Deze verpligtingen rusten slechts op een meerderjarigen, vrijen Muselman, die in staat is ze te verrigten (*mostati'*). De ongeloovige van geboorte is daartoe niet verpligt, en het is ook niet wettig, als hij het doet; evenzoo is het met den afvallige en met den krankzinnige. De minderjarige is daartoe niet verpligt, doch, indien hij het doet, dan is het wettig; zoo hij reeds besef heeft van hetgeen hij doet (*momajez*) neemt hij, met toestemming van zijn voogd (*wali*) de onthouding op zich; heeft hij nog geen besef van hetgeen hij doet (*ghairo momajez*), dan neemt een zijner ouders de onthouding voor hem op zich, en verrigt voor hem, hetgeen hij niet kan doen. Hetgeen tot zijn onderhond (*nafakat*), of tot verzoening (*kaffârat*) noodig is gedurende de bedevaart wordt, volgens sommigen, uit zijn eigen goed genomen: doch, volgens anderen, uit het goed van zijn voogd. De slaaf is niet verpligt tot de bedevaart, maar volvoert hij ze, dan is het wettig; is de slaaf evenwel vrijgelaten, of de minderjarige meerderjarig geworden vóór het staan op den heuvel Arafat (*'l-woqoef*) bij de bedevaart, of voor de omgangen om de Ka'ba (*'t-tawâf*) bij den pelgrimstogt, dan moeten zij de verpligte bedevaart (*hadj 'l-islâm*) volbrengen. Degenen, die in staat zijn (*'l-mostati'*) worden

gesplitst in twee soorten: in die daartoe *door zich zelven* (*binafsihi*) en in die daartoe *door anderen* (*bighairihi*) in staat zijn. Tot de eerst soort behooren degenen, die gezond zijn en leeftogt op reis bezitten, e een kameel, om hun goed te dragen; voor wie er op hun reis na Mekka plaatsen zijn, waar zij hunne verkorte gebeden kunnen ve rigten; die meer bezitten, dan zij voor zich, voor armen en bedie den, en het betalen van schulden noodig hebben; voor wie de we veilig is, zoodat zij geen verdediging noodig hebben; en zoo het vrou wen zijn, diegene, die iemand bij zich hebben om haar te besche men. Tot de tweede soort behooren degenen, die vermogen heb ben, om, wanneer zij zelven wegens ziekelijkheid of hoogen ouder dom niet in staat zijn de reis te doen, geld aan een ander te ge ven, die in hun plaats de bedevaart verrigt: het beste is om daar toe te nemen dengeen, die tot gehoorzaamheid verpligt is.

Het is verkieslijk voor dengeen, die tot een bedevaart of pel grimstogt verpligt is, daarmêe niet te talmen; maar heeft hij uitgesteld, doch nog voor zijn dood volvoerd, dan heeft hij gee schuld op zich geladen. Was iemand daartoe verpligt en heeft hij ze voor zijn dood niet volvoerd, alhoewel hij ze volvoeren kon dan wordt op dezelfde wijze gehandeld als bij het nalaten der zu vering (der goederen). Men mag bedevaart of pelgrimstogt niet volvoeren om een andere reden (bijv: wegens gelofte), zoolang de noodzakelijke (*hadj 'l-islâm*) nog niet verrigt is; men volvoert de nood zakelijke bedevaart of pelgrimstogt, zoo men de onthouding op zich genomen heeft met het doel om een van de genoemden te volbrengen

Bij een vrijwillige bedevaart is het, volgens sommigen, niet geoor loofd, dat een ander, dan degeen, die haar op zich genomen heeft, die volvoert (*'n-nijâbat*); volgens anderen, en te regt, is het wel ge oorloofd. Men mag de onthouding voor den pelgrimstogt op zich nemen gedurende het geheele jaar; doch bij de bedevaart mag men dit slechts doen in de bedevaartsmaanden, dit zijn: sjawâl (tiende maand), dsoe 'l-qa'dat (elfde maand) en de tien eerste dagen van dsoe 'l-hadj (twaalfde maand); en zoo men de onthouding voor de bedevaart in een andere maand op zich heeft genomen, dan geldt dit voor een pelgrimstogt.

Geoorloofd is bedevaart en pelgrimstogt, ieder op zich zelf te vol-

te volvoeren ((*ifrâd 'l-hadj 'an 'l-omrat*), en beide te gelijk te verrigten (*'l-qirân*), en aan den pelgrimstogt de bedevaart toe te voegen (*'t-tametto'*). Het beste is elk, op zich zelf te volvoeren, vervolgens toe te voegen, en het minst goed is, beiden te gelijk te doen. Elk op zich zelf te volbrengen (*'l-ifrâd*) geschiedt aldus: men verrigt eerst de bedevaart, dan is men eenige oogenblikken vrij (d. i. zonder onthouding, zie ben.), en neemt vervolgens de onthouding voor den pelgrimstogt weer op zich. De toevoeging (*'t-tametto'*) gaat aldus: men neemt de onthouding op zich voor den pelgrimstogt in de bedevaartsmaanden, volbrengt dezen en daarna nog in dat jaar de bedevaart. De onmiddelijke vereeniging (*'l-qirân*) wordt aldus gedaan: men vereenigt de onthouding voor beiden, spreekt de formule: »tot »u", (*labaika*) uit, even als bij den pelgrimstogt, neemt de bedevaart op zich vóór de omgangen, en verkort daarna al, hetgeen men als bedevaartganger te doen heeft. Heeft men de formule: »tot u", even als bij de bedevaart, uitgesproken en daarna den pelgrimstogt begonnen, dan zeggen sommigen, dat het wettig is, en men zoo doende de bedevaart en den pelgrimstogt onmiddelijk vereenigd heeft, maar anderen ontkennen dit te regt. Degeen, die een bedevaart aan een pelgrimstogt toevoegt, of beiden onmiddelijk vereenigt, moet een klein (*dam*) (1) brengen; doch bij de onmiddelijke vereeniging zijn alleen daartoe verpligt degenen, die niet tot de bewoners van het heilig grondgebied (*hâzheroe masdjid 'l-harâm*, d. i. degenen, die op de heilige plaats der aanbidding aanwezig zijn) behooren; en bij de toevoeging zijn daartoe slechts verpligt degenen, die naar de stations zijn teruggekeerd, om de onthouding voor de bedevaart op zich te nemen, en die niet behooren tot de bewoners van het heilig grondgebied. Onder de bewoners van het heilig grondgebied worden verstaan, degenen, die het heilig grondgebied bewonen en die er zoo ver van

(1) De boete in het algemeen voor hetgeen men misdreven heeft, heet verzoening (*kaffârat*); een *groot offer* (*hadj*) bestaat in het offeren van een rund of kameel; en een *klein offer* (*dam*) in het offeren van een lam of schaap; de expiatie (*fidjat*) bestaat in het vasten van drie dagen of een zeker getal modd levensmiddelen aan de armen te geven, of een schaap of lam te slagten.

verwijderd zijn, dat men op dien afstand de gebeden niet verkorten mag (bladz. 60). Het beste is de kleine offers van dengeen, die aan den pelgrimstogt de bedevaart toevoegt, of beiden onmiddellijk vereenigt, te slagten op den slagtdag (*iaum 'n-nahr*, d.i. tienden dag van de twaalfde maand); heeft degeen, die de een aan den ander toevoegt, geslagt na het volbrengen van den pelgrimstogt, en degeen, die beiden onmiddelijk vereenigt, na de onthouding voor de bedevaart, dan wordt dit, volgens sommigen teregt, als geoorloofd beschouwd; doch, volgens anderen, is het dengeen, die de een aan den ander toevoegt, niet geoorloofd te slagten, voordat hij den pelgrimstogt volbragt en de onthouding voor de bedevaart op zich genomen heeft. Bezit iemand geen groot offer (*'l-hadj*), zoo vast hij drie dagen, gedurende de bedevaart, of zeven, nadat hij tot zijn volk is teruggekeerd, volgens de beste opinie; volgens anderen, na den afloop van de bedevaart.

Over de Stations.

Het station voor de bewoners van Medina is Dsoe 'l-Holaifat (negen tot tien halten (1) van Mekka); voor de bewoners van Jemen (en Indie), Jalamlam (twee halten van Mekka); voor de bewoners van Naddj, Qarn (omtrent twee halten van Mekka); voor de bewoners van Syrie en Egypte, Djohfat (ongeveer vijf halten van Mekka); voor de bewoners van 'Iraq, Dsât 'Irq. Het beste is de formule: » tot u", uit te spreken in de valei; deze is ook het station voor hare bewoners en voor degenen, die haar passeren. Zij, die binnen de stations of op het heilige grondgebied (*'l-haram*) wonen, hebben hunne woonplaats tot station. Gaat men langs een weg, waar geen stations zijn, dan neemt men de onthouding op zich, wanneer men op de hoogte van de naast bijgelegene station is; woont men boven een station, dan is het beste, volgens het beste gevoelen, de onthouding op zich te nemen bij het station; doch, volgens anderen, bij zijn tent. Is iemand de stations voorbijgegaan zonder een offer te willen brengen, doch later wil hij de onthouding op zich nemen, zoo spreekt hij de formule: » tot u", (*labbaika*) uit, op de plaats, waar hij is; doch is iemand de stations voor-

(1) Twee halten, of dagreizen (te voet, op een gewonen pas en met beladen beesten) zijn vier barîd. Vergl. bladz. 60. noot 2.

bijgegaan, willende een offer brengen, en heeft hij later de onthouding op zich genomen, zoo is hij een klein offer (*dam*) schuldig; is hij echter met zijn offerdier, voor het aantrekken der kleederen zonder naad, naar de stations teruggekeerd, zoo vervalt zijn verpligting, om een klein offer (*dam*) te brengen.

Over de onthouding.

Wanneer iemand de onthouding op zich wil nemen, dan neemt hij een bad (bladz. 38), en, zoo er geen water is, reinigt hij zich met stof; hij trekt de genaaide kleederen uit en bedekt zich met een izâr (een stuk stof, zonder naad, waarmeê men de lendenen omgordt en dat tot de helft van het been afhangt) en een ridâ (een stuk stof zonder naad, en welks einden men op de tegenovergestelde schouders legt), beiden wit, nieuw of rein. Hij reinigt en zalft zich, en bidt twee buigingen (*rak'at*). Met de bedoeling van de onthouding op zich te nemen in het hart, spreekt hij de formule: »tot u" (*talbijat*), uit; sommigen houden deze formule niet voor noodzakelijk, anderen zeggen, dat de onthouding niet wettig is, voor dat hij deze heeft uitgesproken. Het is verkieslijk alles te specificeeren, waarin de onthouding bestaat; doch heeft men de onthouding in het algemeen op zich genomen, en daarna tot de bedevaart of den pelgrimstogt bepaald, dan is dit geoorloofd. Heeft men de onthouding op zich genomen voor twee bedevaarten of pelgrimstogten, dan geldt zij slechts voor eene. Men mag bij de formule: »tot u" (*talbijat*), niet vermelden, waarin de onthouding bestaat: deze formule wordt met luider stem door een man, en zachtjes door een vrouw uitgesproken, en zij luidt aldus: »tot u, o God! tot u, tot u, »gij hebt geen deelgenoot (uwer magt), tot u; voorwaar voor u is »lof en roem en heerschappij, voor u is geen deelgenoot (uwer magt)."

Het is verdienstelijk deze formule herhaalde malen uit te spreken, en voornamelijk in moskéën en vergaderingen van menschen. Wanneer men iets ziet, waarover men zich verwondert, dan zegt men, »tot u het leven, het leven van de toekomstige wereld;" doch men gebruikt deze formule niet bij de omgangen (*tawâf*).

Zoodra men de onthouding op zich heeft genomen, is het verboden genaaide kleederen ergens aan zijn ligchaam te dragen; en

heeft men ze aangetrokken, dan is men tot de expiatie (*fidjat*) verpligt; heeft men echter geen izâr, dan mag men een pantalon (*sarâwîl*) dragen zonder tot de expiatie verpligt te zijn. Het is ook, op straffe van expiatie, verboden laarsjes (*choff*) te dragen; doch, zoo men geen sandalen (*na'l*) heeft, dan mag men zonder straf van expiatie een paar laarsjes, afgesneden beneden de enkels, aantrekken. Men mag ook zijn hoofd niet bedekken, noch met iets, dat genaaid is, noch met iets anders, op straf van expiatie. Verder is verboden parfumeriën in de kleederen en op het lijf te hebben, zich te zalven met geparfumeerde olie, te eten hetgeen met reine specerijen gemengd is, te ruiken aan geurige bloemen, bijv. rozen, jasmijnen, enz.; slechts aan enkele geurige bloemen is het geoorloofd te ruiken, en omtrent weinigen verschillen de gevoelens, dit alles op straf van expiatie (*fidjat*). Daarenboven is het nog verboden zijn hoofd, haar en baard te zalven, zijn nagels te knippen, zich te scheren; en zoo men het gedaan heeft, is de expiatie (*fidjat*) noodzakelijk. Een man en vrouw mogen gedurende de onthouding geen huwelijk aangaan, op straffe, dat het kontrakt nietig is en hij zich altijd onthouden moet die vrouw ten huwelijk te vragen en bij haar huwelijk getuige te zijn. Verboden is de bijslaap (*'l-djimâ' fî 'l-fardj*), elke wellustige handeling (*'l-mabâsjarat fîmâ doena 'l-fardj*), en het storten van sperma genitale (*'l-istimnâ*), op straffe van verzoening (*kaffârat*). Men mag niet jagen op een dier, dat gegeten wordt, of dat geboren is uit een dier, dat gegeten wordt en uit een dat niet gegeten wordt; sterft het dier in zijn handen, of doodt of verminkt hij het, dan is men tot de compensatie (*'l-djazâ*) verpligt. Het vleesch van een dier, dat op jagt gevangen, of bepaald tot slagtoffer is aangewezen, of dat men met het offerteeken voorzien heeft, is voor dengeen, die het gevangen, of als slagtoffer bestemd of gemerkt heeft, verboden te eten; of het ook voor een ander verboden is, daarover verschillen de meeningen. - Men verkrijgt den eigendom vân een op jagt gevangen dier niet door koop (*bai'*) of schenking (*hibat*); omtrent den eigendoms-overgang door erven (*'l-arth*), zeggen sommigen, dat het geschiedt, anderen niet. Had iemand zulk een dier onder zijn eigendommen, toen hij de onthouding op zich nam, dan vervalt, volgens sommigen, de eigendom; volgens anderen niet. Was men genoodzaakt zich te kleeden

(namel. met genaaide kleederen), tegen de hitte of koude; of zich te zalven en te scheren wegens ziekte; of een op jagt gevangen dier te slagten wegens honger, dan is het geoorloofd, doch op hem rust de verzoening (*kaffârat*). Valt een dier op iemand aan, dan mag hij het dooden om zich te verdedigen, en is hij niet tot de compensatie (*djazâ*) verpligt; doch er zijn twee meeningen, ingeval iemand een sprinkhaan, die op den weg zat, gedood heeft. Is er een hoofdhaar in zijn oog gevallen en hij trekt het uit, dan is hij tot niets verpligt: zoo ook is de verzoening niet noodzakelijk, wanneer iemand, vergetende, dat hij in de onthouding is, zich geparfumeerd, gekleed of gezalfd heeft; heeft iemand echter, om dezelfde reden, een dier gedood, zijn hoofdhaar geschoren of de nagels geknipt, dan rust de verzoening noodzakelijkop hem; maar sommigen zeggen, dat dit niet toepasselijk is op dengeen, die zijn hoofdhaar geschoren of zijn nagels geknipt heeft. Volgens het beste gevoelen is voor dengeen, die, vergetende, dat hij in de onthouding den bijslaap heeft uitgeoefend, geen verzoening noodzakelijk. Is aan iemand door dwang of in slaap het hoofd geschoren, dan rust de expiatie op dengeen, die geschoren heeft; doch, volgens anderen, maar ten onregte, op den geschorene, die het dan verhalen kan op dengeen, die geschoren heeft.

Een vrouw mag zich kleeden met een soort van hemd (*qamîç*), pantalon (*sarâwîl*), sluijer (*chimâz*) en laarsjes (*choff*); en, volgens het beste gevoelen, is het niet geoorloofd handschoenen (*qoffâzâni*) aan te trekken. Zij mag zich ook niet het gelaat bedekken; en wil zij dit doen, wegens de tegenwoordigheid van mannen, dan haalt zij hetgeen, waarmede zij zich bedekt heeft, voor het gezigt, zonder dat dit het vleesch raakt.

Over de verzoening bij de onthouding.

Degeen, die zich geparfumeerd of gekleed (met genaaide kleederen), of een wellustige handeling verrigt, of zijn hoofd gezalfd, of drie hoofdharen geschoren, of drie nagels geknipt heeft, moet een klein offer (*dam*) brengen; hij heeft de keuze tusschen het slagten van een schaap, en het geven van drie ça's, aan elken behoeftige een halve ça, en drie dagen vasten. Heeft iemand zich één nagel geknipt of drie hoofdharen geschoren, dan zijn daarover drie meenin-

gen; de een stelt hem verantwoordelijk voor een derde van een klein offer; de tweede voor een dirham; de derde voor een modd levensmiddelen. Heeft iemand zich met genaaide kleederen gekleed en gezalfd, zoo is hij voor elke handeling een verzoening schuldig. Heeft iemand zich op dezelfde plaats twee malen gekleed of twee malen op dezelfde plaats gezalfd, zoo is hij voor beide malen, volgens sommigen, één verzoening schuldig; doch, volgens anderen, maar ten onregte, is er voor ieder één verzoening noodig. Heeft iemand den bijslaap uitgeoefend in een bedevaart of pelgrimstogt, vóór dat hij voor de eerste maal van de onthouding ontslagen was (*'t-tahallol 'l-awwal*), zoo is de religieuse handeling nietig; en moet hij ze op nieuw beginnen van de plaats, waar hij de onthouding op zich heeft genomen; volgens sommigen, en te regt, terstond; volgens anderen, is het niet noodig dit terstond te doen. Op den man rust, volgens sommigen, de verpligting, om gedurende de volbrenging van de bedevaart aan zijn vrouw onderhoud (*nafaqat*) te geven; volgens anderen, moet zij zelve haar onderhoud betalen. Heeft iemand, gedurende de bedevaart, zijn vrouw bij zich, zoo *is* het *goed* dat zij op dezelfde plaats niet bij elkander zijn; volgens anderen, is dit *noodzakelijk*. Wegens den bijslaap is men schuldig een offer van kameelen (*badanat*); zoo dit er niet is, een offer van hoornvee (*baqarat*), en, bij ontstentenis daarvan, offert hij kleinvee, en zoo men dat niet heeft, dan wordt de waarde van het offer der kameelen overgebragt in dirhams, en deze in levensmiddelen, die men aan de armen geeft; zoo men dit alles niet heeft, dan vast men voor elken modd levensmiddelen, één dag. Heeft iemand den bijslaap herhaald, voordat hij, wegens den eerste een verzoening heeft gegeven, dan betaalt hij, volgens het beste gevoelen, voor beiden één verzoening, die, volgens sommigen, uit een offer van kameelen bestaat; maar volgens anderen, uit een schaap. Heeft iemand den bijslaap uitgeoefend, nadat hij voor de eerste maal van de onthouding ontslagen was (*'t-tahallol 'l-awwal*), zoo is zijn bedevaart niet geschonden, doch hij moet, volgens sommigen, een kameel offeren; volgens anderen, een schaap. Heeft men bij de herhaling iets gedaan, waardoor die herhaling geschonden wordt, zoo is men een offer van kameelen schuldig, en men kan geenszins wederom, hetgeen gedaan is, herhalen.

Heeft iemand op jagt een dier gedood, waarvoor onder het kleinvee een dier bestaat, dat daaraan gelijk (*mithl*) is, dan moet hij dit geven. Voor een struisvogel moet men een kameel geven; voor een onager, en een bos sylvester, een stuk hoornvee; voor een hyaena, een ram; voor een gazel, een geit; voor een haas, een geitje, beneden één jaar; voor een klein dier, een klein; voor een groot, een groot; voor een mannetje, een mannetje; voor een wijfje, een wijfje; voor een gezonde, een gezonde; voor een gekwetste, een gekwetste. Heeft iemand een mannetje gecompenseerd met een wijfje, zoo is dit zeer goed; doch anderen zeggen, dat dit niet geoorloofd is, wanneer hij het vleesch wil verdeelen; ook is het geoorloofd een dier, blind aan het linkeroog, te geven voor een dier, blind aan het regteroog. Men heeft de keuze tusschen het geven van een gelijk dier en levensmiddelen voor zooveel de waarde van het dier bedraagt, en die levensmiddelen aan de armen te geven, of voor iederen mudd levensmiddelen één dag te vasten. Degeen, die een dragtige gazelle heeft gedood, moet de waarde van een dragtig schaap betalen; heeft hij een dier gedood, waarvoor onder het kleinvee geen dier bestaat, dat daaraan gelijk is, dan geeft hij de waarde daarvan, en heeft daarbij dan ook de keus tusschen het geven van een schaap, van levensmiddelen en vasten, behalven bij duiven. Voor alle dieren, die bij het drinken met hun tong geraas maken, is men een schaap schuldig; en daarbij heeft men ook de keuze tusschen het geven van een schaap, van levensmiddelen en van vasten. Om te bepalen welk dier het gelijke is, en de waarde daarvan, heeft men twee brave menschen (*'adl*) noodig.

Heeft iemand een dier, waarvoor een gelijke bestaat, op jagt gewond en is het een tiende in waarde verminderd, dan is het, volgens sommigen, *geoorloofd* een tiende van de waarde van het dier te betalen, volgens anderen, *moet* hij dit doen, behalven wanneer hij het niet heeft; is het dier echter zoodanig verwond, dat het onbruikbaar is geworden, zoo is hij voor de geheele compensatie (*djazâ*) aansprakelijk; volgens anderen, is het geoorloofd schadevergoeding, voor hetgeen het dier verminderd is, te geven. Heeft men een ei van wild verbroken, dan moet men de waarde daarvan betalen. Hebben verscheiden personen gemeenschappelijk een dier op

jagt gedood, dan zijn zij gezamenlijk tot ééne compensatie (*djazâ*) verpligt. Heeft iemand, die in de onthouding is (*mohrem*), een dier op jagt gegrepen, en iemand, die niet in de onthouding is (*halâl*) het gedood, dan is degeen, die in de onthouding is, de compensatie (*djazâ*) schuldig en is het gedood door iemand, die ook in de onthouding is (*mohrem*), dan betaalt ieder de helft.

Het is verboden op dieren van het heilige grondgebied (*'l-harâm*) te jagen, zoowel voor dengeen, die in de onthouding (*mohrem*), als die niet daarin is (*halâl*): wie ook zulk een dier doodt, moet betalen al wat iemand, die in de onthouding is, moet geven voor een dier van het heilig grondgebied, dat hij op jagt doodt. Zoo is het ook voor dengeen, die in de onthouding, en die daarin niet is, verboden een boom van het heilige grondgebied uit den grond te rukken; maar, volgens anderen, mag dit wel geschieden met een boom, door menschen geplant; doch het eerste gevoelen is verreweg het beste. Voor zulk eene daad is men verantwoordelijk, zoo het een groote boom is, betaalt men een rund, en een schaap, zoo het een kleine is. Snijdt men een tak van zulk een boom, dan moet men geven hetgeen de boom in waarde vermindert; doch groeit de tak weder bij, dan behoeft men de vergoeding, volgens het beste gevoelen, niet te geven; volgens anderen, blijft die verpligting. Heeft men de bladeren er afgetrokken, dan behoeft men geen vergoeding te geven. Nog is verboden het gras uit den grond van het heilig grondgebied te trekken, behalven de idschir en de 'ausadj; voor de aangerigte schade moet men de waarde van het uit den grond getrokkene vergoeden; men mag evenwel het gras wel laten afweiden.

De dieren op het grondgebied van Medina zijn evenzeer verboden, als de dieren op het heilige grondgebied (nam. van Mekka); met dit verschil echter, dat degeen, die het dier gedood heeft, volgens het beste gevoelen, niet verantwoordelijk is, volgens anderen, wordt het gedoode dier aan degeen, die het gedood heeft, ontnomen. De levensmiddelen, welke iemand, die in de onthouding is, verpligt is te geven, moet hij onder de behoeftigen van het heilige grondgebied verdeelen; en elk groot offer (*hadj*), dat men moet brengen, is men verpligt op het heilige grondgebied te slagten en onder de armen van het heilige grondgebied te verdeelen. Heeft men met

moeite ergens zijn behoeften gedaan, dan moet men daar slagten en onder de armen verdeelen, in navolging van den Profeet.

Over de wijze, waarop de bedevaart volbragt wordt.

Wanneer degeen, die de onthouding op zich heeft genomen, Mekka is binnengetreden, dan neemt hij een bad (bladz. 38). Wanneer hij den tempel ziet, zegt hij, met opgeheven handen: »o God! »vermeerder dit huis in roem, eer, grootheid en achting, en ver»meerder de bedevaartgangers en pelgrims, die het eeren en roe»men, in eer, roem, grootheid en geloof; o God! gij zijt vrede »en van u komt vrede, doe ons leven in vrede, o Heer!" Hij begint de *aankomstomgangen* (*tawâf 'l-qodoem*), neemt zijn rida bij het midden onder den regterschouder en werpt de beide punten over den linkerschouder. Hij begint de omgangen bij den zwarten steen (*hadjr 'l-aswado*) (1) raakt hem met zijn hand aan en kust dien en blijft tegen over hem staan; zoo hij hem niet kan aanraken en zoo hij ook tegen over hem niet kan staan blijven, zoo wijst hij naar hem met zijn hand. Daarna neemt hij den tempel aan zijn linkerhand en doet den omgang; wanneer hij aan den regter-pilaar (*'r-rokn 'l-jamanî*) is gekomen, raakt hij hem aan en kust zijn hand, doch niet den pilaar, zeggende: »Allah, Allah is magtig, »o God, Ik geloof in u, en houd uw boek voor waarheid, en ver»trouw op uwe belofte, en volg de leer van uwen Profeet Moham»med, God zij hem genadig, en schenke hem vrede." Men doet zeven omgangen, de drie eersten huppelende en vier malen stap-

(1) De zwarte steen is een voorwerp van groote vereering voor de Muselmannen. Zij meenen, dat hij een parel uit het paradijs (volgens anderen, een in steen veranderde engel) is, en door Adam op aarde is gebragt. Oudtijds was hij wit; de zonden der menschen, volgens anderen, de aanraking van menstruerende vrouwen, hebben hem zwart gemaakt. Bij het einde der wereld zal hij naar den hemel terugkeeren en, volgens sommigen, wederom een engel worden, welken allen zal aanklagen, die hem, zonder opregtheid des harten, hebben aangeraakt.

Deze steen is uitgehold door de duizende kussen, waarmeê haar de bedevaartgangers hebben overladen; hij is, op een man's hoogte, in den zuidwestlijken hoek van den Kaba geplaatst.

pende; telkens, als hij voor den zwarten steen staat, raakt hij hem aan en kust hem; verkieslijk is dit bij elke maal, die oneven is (d. i. de eerste, derde, vijfde, zevende maal), te doen. Bij het huppelen zegt hij. telkens als hij voor den zwarten steen komt: » Allah is » magtig, o God! maak de bedevaart volkomen en voor de zonden zij » vergiffenis geschonken en het wandelen (*sa'j*) beloond." Bij de vier overige omgangen zegt men: » o Heer, schenk vergiffenis, heb er» barming en straf niet voor hetgeen u bewust is; voorzeker gij zijt » de Magtige, de Edele! o God, onze Heer! begiftig ons met wel» daden in deze wereld en in de toekomstige, en bescherm ons tegen » de straf van het vuur." Onder deze gebeden bidt men, om hetgeen men verlangt. Een vrouw huppelt niet en slaat de rida niet over de schouders. Het is het beste de omgangen te voet te doen, maar het is ook wettig te rijden. Heeft iemand, die in de onthouding was (*mohrem*), een ander gedragen, terwijl zij beiden de bedoeling hadden hun pligt te doen, dan zijn daar over twee meeningen; volgens sommigen, en te regt, heeft de drager de omgangen volbragt; volgens anderen, de gedragene. Heeft iemand de omgangen gedaan, die door een kleine onreinheid (*mohaddeth*), of door een andere onreinheid (*nadjs*) is overvallen, of terwijl de te bedekken ligchaamsdeelen (*l-'aurat*) (bladz. 46) ontdekt waren, of langs den muur, van de hadjr (1), zoo is dit niet wettig: heeft men de omgangen gedaan zonder bedoeling, dan is het, volgens het beste gevoelen, wettig, volgens anderen niet.

Daarna bidt men de beide *omgangsbuigingen* (*rak'ata 't-tawâf*); het best is, dit achter de Plaats (*maqâm*) (2) te doen. Bij de eerste buiging (*rak'at*) leest men, na de eerste Sura (*fâtehat*), *spreek: o gij,*

---

(1) De hadjr is een muur, welke, in den vorm van een halfcirkel aan den noordkant, buiten om de Kaba loopt. Daar werd door Abraham een omheining gemaakt, die tot bergplaats moest strekken voor het kleinvee van Ismaël.

(2) De maqâm is een trap, in een van de steenen, die in de muren van de Kaba zijn, en waarvan gezegd wordt, dat hij ontstaan is, doordien Abraham zijn voet op dien steen zette bij een bezoek aan zijn zoon Ismaël, die daar woonde. Daarom wordt hij ook de *plaats van Abraham* genoemd.

ongeloovigen (1); en bij de tweede (*rak'at*), *spreek: Allah is de eenige* (2). Omtrent de noodzakelijkheid van dit gebed verschillen de gevoelens; volgens het beste, is het niet noodzakelijk.

Nu keert men terug naar den pilaar en raakt hem aan. Daarna verlaat hij de stad door de poort Çafâ, (een heuvel, digt bij Mekka) en te Çafâ gekomen, begint hij dáár de religieuse wandelingen (*sa'j*), en het beste is den heuvel te beklimmen, tot dat hij van daar den tempel ziet (een vrouw doet dit niet) en zegt drie malen den takbir, en voegt daarbij de volgende woorden: » Lof zij aan Allah, omdat » hij ons geleid heeft; er is geen God, behalven Allah alleen; hij » heeft geen deelgenoot (zijner magt); aan hem is de regering, aan » hem zij lof; hij doet leven en sterven, en zelf leeft hij, maar » sterft niet; hij bezit majesteit en grootmoedigheid; in zijn hand is » belooning; hij is tot alles magtig; er is geen God, behalven Allah » alleen; hij heeft geen deelgenoot (zijner magt); hij brengt zijn » belofte ten uitvoer, helpt zijn dienaar, verslaat alleen de vijan- » den; er is geen God, behalven Allah; laat ons geen ander, dan » hem dienen met een opregt hart; bij hem is het geloof, hoewel » de ongeloovigen een afkeer van hem hebben." Men bidt dan om hetgeen men het liefst heeft; en herhaalt twee of driemalen het gebed. Daarna verlaat hij Çafa en stapt voort, totdat hij aan den groenen mijlpaal (*'l-mîl 'l-achzhar*) komt, die omtrent zes ellen (eigenl. ellebogen, 'dsir'; bladz. 61) voor de opene plaats van de moskee is; dan wandelt hij hard, tot dat hij voor de beide groene mijlpalen is; die voor de opene plaats van de moskee en schuins tegenover de woning van 'Abbas (*dâr 'l-'Abbâs*) zijn, stapt dan, totdat hij Marwat (een heuvel, digt bij Mekka) bereikt, en herhaalt daar hetgeen hij te Çafa heeft gedaan. Daarna verlaat hij die plaats weder, stapt dáár, waar hij stappen moet, en loopt dáár, waar hij loopen moet, tot dat hij wêer te Çafâ komt; men herhaalt dit zeven malen. Is hij te Marwat begonnen, dan gaat hij eerst naar Çafa en dit telt niet meê, en begint dan dáár. Een vrouw stapt altijd, en wandelt nooit.

Op den zevenden dag van Dsoe 'l-hadj (twaalfde maand), houdt de imam, na het middaggebed, te Mekka een preek (niet bestaande uit

---

(1) Qor. Sur. CIX. (2) Qor. Sur. CXII.

twee deelen (*chotbat*) (bladz. 64), en beveelt de menschen den vol genden ochtend, na het aanbreken van den dag, doch voor het o gaan van de zon, naar Mina (een dal bij Mekka) te gaan. Op de achtsten van deze maand gaat hij dan naar Mina, bidt daar h middag-, namiddag-, avond- en nachtgebed, overnacht dáár en bi er het ochtend-gebed. Wanneer de zon boven den berg Thab gekomen is, gaat hij naar de staanplaats (*'l-mauqef*); ook (*arafat*) g noemd, een berg omtrent zes uur ten Noordoosten van Mekk neemt een bad (bladz. 39) als voorbereiding tot het staan (*'l-woqoef*), e houdt halt te Namira (op het grondgebied van Arafat). Wanneer de zo haar hoogste toppunt aan den hemel heeft bereikt, en begint t nijgen tot ondergaan, houdt de imam een korte preek en een kort zitting (*djalasat*), dan staat hij op, beveelt de aankondiging van he gebed (bladz. 44), houdt een tweede preek, eindigt daarmee, zoodra de aankondiger ophoudt; maakt dan de iqamat (bladz. 44) en bidt het middag- en namiddag gebed; en gaat 's avonds naar de staanplaats. Het beste is zich te stellen op de rotsen (*ç-çahrât*), nabij den imam, de rigting van qiblat te nemen (bladz. 47), zelfs al zit men op een rijdier; zeer veel te bidden, en zeer veel de volgende uitdrukkingen te gebruiken: » er is geen God, behalven Allah » alleen; hij heeft geen deelgenoot (zijner magt); hem is de heer- » schappij, hem zij lof; hij doet leven en sterven; hij zelf leeft en » sterft niet; in zijne hand is de belooning; hij is tot alles magtig.'

De tijd van het staan (*l-woqoef*) duurt van het oogenblik, waarin de zon, na haar hoogste standpunt bereikt te hebben, begint te dalen op den negende van de twaalfde maand, ook de dag van Arafa (*jaum 'l-Arafat*) genoemd, tot den dageraad van den tiende, die slagtdag (*jaum 'n-nahr*) of offerdag (*jaum 'l-qorbân* ook *jaum azhka* genoemd wordt. Degeen, die op Arafat eenige oogenblikken van dien tijd, met de gedachte, dat hij zijn pligt deed, heeft doorgebragt, heeft de bedevaart voleindigd; maar die dit heeft laten voorbijgaan, of die gedachteloos gestaan heeft, wordt niet beschouwd als de bedevaart te hebben volbragt. Staat hij bij dag, dan moet dit duren tot dat de zon ondergaat. Is hij weg gegaan voor zonsondergang, dan is hij een klein offer (*dam*) schuldig. Na zons-ondergang gaat hij naar Mozdalifat (een plaatsje tusschen Arafat en Mina), langs

den weg der beide engten (*'t-tarîk 'l-mazemaini*), stappende, tot lijdzaamheid en ootmoedigheid gestemd; overvalt hem onbezorgdheid, dan loopt hij hard. Dáár bidt hij het avond- en nachtgebed; overnacht er tot dat de dageraad opgaat, en neemt werpsteentjes, waar hij ze vindt. Is hij voor middernacht op reis gegaan, zoo is hij een klein offer (*dam*) schuldig. Daarna bidt hij het ochtendgebed in het eerste gedeelte van den tijd, staat te Qozah (ook *'l-masj'ar 'l-harâm*). een plek te Mozdalifat, bidt en gedenkt Allah, tot dat het dag is; onder anderen, moet men het volgende bidden: »o God! zoo als gij ons tot »dit in staat gesteld hebt, en ons hebt doen zien uwe wonderen, »stel ons in staat u te gedenken, zoo als gij ons aangewezen hebt: »en schenk ons vergiffenis en heb met ons erbarmen, zoo als gij ons »door uw woord beloofd hebt; en uw woord is vast; en wanneer »gij van Arafat gaat, naar zijn woord, vraagt Allah om vergiffenis, »want Allah is vergevingsgezind en barmhartig!" (1). Dan gaat hij na zonsopgang verder; wanneer hem onbezorgdheid overvalt, loopt hij hard. Gekomen aan de valei Mohassir (tusschen Mozdalifat en Mina, op den afstand van een steenworp van Mina), gaat hij met versnelden tred; heeft hij Aqabat (het benedenste gedeelte van Mina, aan den kant van Mekka) bereikt, dan begint hij met de *steeniging des duivels, te Aqabat* genoemd (*djamrat 'l-'aqabat*); hij werpt zeven worpen, ieder op zich zelf, die noodzakelijk elk van een takbir, uitgesproken met opgeheven handen, moeten vergezeld zijn en bij de eerste verkort men de talbijat. Het beste is dit, in navolging van den Profeet, rijdende te doen. Na het werpen, slagt hij zijn offer, zoo hij het bij zich heeft: scheert zich, knipt zijn haren, op zijn minst, drie, doch het beste is, zijn geheel hoofd te scheren; heeft hij geen haren op zijn hoofd, dan is het toch verdienstelijk het scheermes over zijn hoofd te laten gaan. Een vrouw knipt de haren, doch scheert zich niet. De antwoorden op de vraag, of dit scheren een religieuse handeling (*nosok*) is, verschillen; sommigen zeggen, en dit is de beste opinie, ja. Na het middaggebed houdt de imam *één* preek te Mina, en onderwijst de menschen, in hetgeen zij te doen hebben bij het slagten, steenen werpen en den terugkeer. Nu keert

(1) Vergel. Qor. Sur. II. v. 195.

men haastig naar Mekka terug, neemt een bad, en doet de *terugkeersomgangen* (*tawâf 'z-zijâdat*). De tijd daarvoor bepaald, begint na middernacht van den slagtnacht, maar het is verkieslijk, dat dit op den slagtdag plaats heeft; doch het is ook geoorloofd dit later te doen. Heeft hij na de aankomstomgangen (*tawâf 'l-qodoem*) de religieuse wandelingen volbragt, dan doet hij dit nu niet weêr; maar heeft hij dit toen niet gedaan, zoo volbrengt hij ze na de terugkeersomgangen (*tawâf 'z-zijâdat*). Houdt men het er voor, dat het scheren een religieuse handeling (*nosok*) is, zoo is hij het eerst van de onthouding ontslagen (*'t-tahallol 'l-awwal*) na afloop van de tweede der drie zaken, d. i. het werpen, scheren, de omgangen, en voor de tweede maal is hij van de onthouding ontslagen (*'t-tahallol 't-thâni*), na afloop van de derde der drie zaken. Zegt men, dat het scheren geen religieuse handeling (*nosok*) is, zoo wordt men voor het eerste van de onthouding ontslagen na afloop van een der twee zaken, d. i. het werpen en de omgangen; en men is voor de tweede maal van de onthouding ontslagen, na afloop van de twee zaken. Over het geen geoorloofd is, wanneer men voor de eerste en tweede maal van de onthouding ontslagen wordt, verschillen de gevoelens; volgens de besten, is men bij het eerste ontslag van de onthouding geheel vrij, behalven ten opzigte van vrouwen; volgens een ander gevoelen, mag men, bij het eerste, genaaide kleederen aantrekken, zich scheren en de nagels knippen, en bij het tweede, al het overige.

Na de omgangen, keert hij naar Mina terug; werpt op de droogdagen (*ijâm 't-tasjrîk*), op elken dag, drie steenigingen (*djamrât*); elke steeniging bestaat uit zeven worpen (*hacajât*), zoo als wij boven beschreven hebben. Bij de eerste steeniging blijft men staan, zoo lang als er noodig is om de *koe*, d. i. de tweede sura van den Qoran, op te zeggen, en bidt God; bij de tweede gebeurt hetzelfde; bij de derde, de steeniging van Aqabat genoemd, staat men niet. Kan iemand zelf niet werpen, dan neemt hij een ander, die voor hem werpt en takbirs zegt. Het werpen is slechts geoorloofd met steentjes (*hadjr*), en het is zeer goed ze met de vingers weg te knikkeren (1), bovendien moet dit werpen geschieden achter elkander en

(1) Dit wegknikkeren geschiedt door den duim tegen den pink te bren-

nadat de zon haar hoogste standpunt heeft bereikt en begint te dalen. Heeft iemand het werpen nagelaten, totdat de droogdagen voorbij zijn, dan moet men een klein offer (*dam*) brengen; heeft men één worp nagelaten, dan zijn daarover drie meeningen, volgens de eene, moet men een derde van een klein offer betalen; volgens de andere, en wel de beste, een modd levensmiddelen; volgens de derde, een dirham. Men blijft te Mina gedurende de werpdagen; is men er die drie nachten niet gebleven, dan is men een klein offer schuldig; is men er één nacht niet gebleven, dan zijn daarover dezelfde zoo even vermelde drie meeningen omtrent het nalaten van een worp.

Op den tweeden dag van de droogdagen, houdt de imam, na het middaggebed, een preek; neemt afscheid van de bedevaartgangers, en leert hen hetgeen nuttig is voor den terugkeer. Voor dengeen, die vóór zonsondergang terugkeert, vervalt het werpen van steentjes op den derden dag; doch degeen, die na zonsondergang terugkeert, moet de steentjes nog op den derden dag werpen.

Het is verdienstelijk voor de bedevaartgangers den tempel blootsvoets binnen te treden en te bidden; water uit de put Zamzam (1) te drinken, drie slokken; bij het weggaan, zoolang zijn blikken op den tempel te vestigen, totdat hij uit het gezigt is verdwenen. Wil men vertrekken, dan doet men de *afscheidsomgangen* (*tawâf'l-wadâ'a*)

---

gen. Abraham, die bij de inblazingen van den Satan, om zijn zoon Ismaël niet te slagten, hem met steenworpen verjoeg, gaf aanleiding tot deze religieuse handeling.

(1) Toen Hâdjar (Hagar) door Abraham verstooten werd, bragt hij haar in de woestijn, digt bij het tegenwoordige Mekka. Na het vertrek van den vader der geloovigen, den vriend Gods, werd de waterzak van Hâdjar leeggedronken; en zij met haar zoon leden zeer veel van den dorst. Hâdjar radeloos en half krankzinnig over het lijden van haar kind, zoekt overal water, loopt zeven malen van de heuvels van Çafâ naar Marwat en terug (van daar de instelling der op bladz. 107 genoemde religieuse wandelingen), totdat de engel Gabriël haar naar Ismaël terugbragt en daar met zijn voet op den grond stampt, waardoor het water plotseling uit den grond sprong; dáár is nog tegenwoordig de put Zamzam.

en daarna mag men zich daar niet meer ophouden; doet men het, dan tellen de afscheidsomgangen niet. Heeft men de afscheidsomgangen niet gedaan, dan is men een klein offer (*dam*) schuldig, met uitzondering van een menstruerende, die dat niet schuldig is, zoo zij is weggegaan zonder de afscheidsomgangen te doen. Na den afloop van de afscheidsomgangen, blijft men staan bij den moltazam (een gedeelte van de Ka'ba) tusschen den pilaar en de poort, zeggen»de: »o God, de tempel is de uwe en ik ben uw dienaar en zoon »van uw dienaar en dienares: gij hebt mij aangespoord tot hetgeen, »waartoe gij uwe schepselen dwingt, totdat gij mij hebt doen gaan »in uw land, en gij mij hebt geschonken uwe genade en totdat gij »mij geholpen hebt in het vervullen van de offerhande voor u in de »valei Mina. Zoo gij te vreden over mij zijt, schenk mij in ruime »mate uwe tevredenheid. . . . .

»o God, schenk mij gezondheid voor mijn ligchaam en onfeilbaar»heid in deze wereld; maak mijn toestand in het toekomstig leven »schoon, schenk mij eensgezindheid met u, waardoor gij mij be»houdt, en geef mij leven in deze en in de toekomstige wereld. »Voorwaar gij zijt tot alles in staat."

Daarna bidt men voor den Profeet.

Over de wijze, waarop de pelgrimstogt volbragt wordt.

Wanneer men den pelgrimstogt wil volbrengen, dan neemt men de onthouding op zich bij de stations. Men doet de omgangen en de religieuse wandelingen van Çafâ naar Marwat, en scheert zich, en daarna is men van de onthouding ontslagen.

Over hetgeen bij bedevaart en pelgrimstogt noodzakelijk moet gedaan worden, en hetgeen verdienstelijk is daarbij te doen.

De *hoofdzaken* (*arkân*) bij een bedevaart zijn vier: de onthouding, het staan op Arafat, de omgangen, de religieuse wandelingen van Çafâ naar Marwat. *Noodzakelijk* zijn daarbij: de onthouding, die men bij de stations op zich moet nemen; het werpen met steentjes; volgens sommigen, het staan te Arafat tot den nacht, het nachtver-

blijf (één nacht) te Mozdalifat, het verblijf van drie nachten te Mina, het scheren en de afscheidsomgangen. *Verdienstelijk* zijn: het bad, de aankomstomgangen, de drie eerste huppelende te doen en daarbij de rida over de schouders te werpen, de religieuse wandelingen, het aanraken, het kussen, het opklimmen naar Çafâ, (volgens sommigen, doch ten onregte, is dit *noodzakelijk*), het verblijf, gedurende den nacht van Arafat, te Mina, het staan bij den Masj'ar 'l-harâm (1) te Mozdalifat, de preeken, de lofprijzingen, het hardloopen, waar men hard loopen moet, en het stappen, waar men stappen moet.

Bij den pelgrimstogt is alles, wat men te doen heeft, hoofdzaak (*rokn*), behalven het scheren; en ieder, die zulk een hoofdzaak heeft nagelaten, kan niet van de onthouding ontslagen worden, voordat hij die volbragt heeft.

Degeen, die iets *noodzakelijks* heeft nagelaten, is een klein offer (*dam*) schuldig; en die iets *verdienstelijks* heeft nagelaten, is tot niets verpligt.

Over hetgeen men heeft laten voorbijgaan en over verhinderingen.

Degeen, die het staan te Arafat heeft laten voorbijgaan, totdat de dageraad van den slagtdag is aangebroken, heeft de bedevaart laten voorbijgaan, doch hij mag den pelgrimstogt volbrengen, d. i. de omgangen, de religieuse wandelingen en het scheren; maar is verpligt later de bedevaart weder te doen, en terstond een klein offer te brengen: volgens anderen, kan hij dit offer brengen, wanneer hij de bedevaart herhaalt. Vergist de bedevaartganger zich in den datum, en staat hij te Arafat op een anderen dag, dan op den

(1) Het woord *masj'ar* beteekent een plaats, aan religieuse ceremoniën toegewijd; en *harâm*, heilig, verboden, is daaraan toegevoegd, om te kennen te geven dat het verboden is op die plaats te jagen, een dier te dooden, enz. Reeds vóór Mohammed werd er dáár door de bedevaartgangers eenigen tijd uitgerust: hij sanctioneerde dus dit gebruik, zoo als hij zeer dikwijls de ceremoniën en gebruiken van de bevolking overnam, om de nieuwe moraal (zijn leer) in dien vorm beter ingang te doen vinden.

dag van Arafat, zoo is dit voor hem voldoende, behalven wanneer h
de dag van den terugkeer is; dan moet hij de bedevaart herhalen op
wijze, zoo als zoo even beschreven is. Verhindert een vijand den bed
vaartganger, nadat deze de onthouding heeft op zich genomen, en h
langs geen anderen weg passeren kan, dan slagt hij een groot offer (*had*
en hij is van de onthouding ontslagen. Heeft hij zulk een gro
offer niet bij zich, zoo zeggen sommigen, dat hij niets anders in de
plaats daarvan kan geven, doch anderen, dat hij daarvoor vas
ten kan. Hij is dan van de onthouding ontslagen, vóór het vas
ten, volgens het gevoelen van sommigen; doch (de vraag) of hij vó
het brengen van het offer van de onthouding ontslagen is, bean
woorden sommigen met ja, anderen met neen. Wordt de bedevaar
ganger verhinderd door een ziekte, dan is hij niet van de ontho
ding ontslagen, behalven wanneer in de onthouding het noodzak
lijke volbragt is. Heeft een slaaf de onthouding op zich genom
zonder toestemming van zijn meester, dan is het hem geoorlo
dat hij zich als van de onthouding ontslagen beschouwt. He
een vrouw de onthouding op zich genomen voor een vrijwillige b
devaart, zonder toestemming van haar man, dan mag zij zich
niet in de onthouding zijnde beschouwen; doch heeft zij dit geda
voor een noodzakelijke bedevaart (*'l-hadj 'l-islám*), zoo verschillen
meeningen. Degeen, die van de onthouding ontslagen is door
verhindering, is niet verpligt de bedevaart te herhalen; volgens
deren, doch ten onregte, moet hij ze herhalen, wanneer de verhi
dering niet algemeen erkend is.

Het bedevaartsoffer (*'l-ozhhijat*) wordt door de sonnat gevorder
behalven wanneer men zich door een gelofte daartoe verbonden hee
De tijd tot offeren begint, wanneer de zon volkomen schijnt op de
slagtdag en nadat de tijd voor het feestgebed en de beide preeke
voorbij is, en duurt tot dat de droogdagen voorbij zijn. Degeen, die
niet geofferd en de tijd, daarvoor bepaald, heeft laten voorbijgaa,
offert niet, wanneer hij het vrijwillig had willen doen; doch hij moet
het offeren, zoo hij zich door een gelofte daartoe verbonden heeft. Het
is verdienstelijk voor hem, die offeren wil, zich op den tiende van
Dsoe'lhadj niet te scheren, noch de nagels te knippen, voordat hij
geofferd heeft.

Omtrent het bedevaartsoffer is bepaald, dat het zijn moet een stuk kleinvee van zes maanden (*djads'at*), of een geit, kameel, of rund, dat voor de tweede maal tanden gekregen heeft (*'t-thanijat*), d. i. een geit of schaap, dat een vol jaar oud is; een tweejarig rund; een vijfjarige kameel. Het offer van kameelen (*'l-badanat*) en van runderen (*'l-baqarat*) voldoet voor zeven personen. Het beste is een offer van kameelen, vervolgens van runderen, dan van halfjarig kleinvee, of van éénjarige geiten; de beste kleur is wit, vervolgens geel, dan zwart. Een dier, dat een gebrek heeft, waardoor het minder in het vleesch is, voldoet niet. Het beste is zelf te slagten; maar kan men het niet, zoo is het zeer goed bij het slagten tegenwoordig te zijn. Het is verdienstelijk één derde van het dier op te eten, één derde weg te geven en één derde te offeren; volgens anderen, doch minder juist, de helft op te eten en de helft weg te geven. Heeft men het geheel opgegeten, dan zeggen sommigen, dat hij voor niets verantwoordelijk is; volgens anderen, is hij verantwoordelijk voor het *noodzakelijke*, d. i. het minste van de compensatie; volgens nog anderen, is hij slechts verantwoordelijk voor het *verdienstelijk* deel, d. i. de helft of een derde. Wanneer iemand een gelofte gedaan heeft om een bepaald dier als offer te zullen geven, dan vervalt de eigendom op dat dier; hij mag het niet meer verkoopen, doch wel berijden; en zoo het een jong werpt, dan moet dit jong te gelijk worden geslagt; de melk, die er overblijft, nadat het jong gedronken heeft, mag hij drinken. Heeft het dier wol, zoo haast men zich het te slagten, en men mag dan de wol gebruiken; doch men eet niets van zijn vleesch; volgens anderen, en te regt, is dit wel geoorloofd. Sterft het dier, zoo is hij er niet verantwoordelijk voor; maar heeft hij het gedood, dan is hij verantwoordelijk voor de hoogste waarde, welke het dier kon hebben, of om een gelijk offer te geven. Is de waarde van het gedoode dier hooger, dan die van het gelijke dier, dan geeft hij het meerdere aan de armen; volgens anderen, doch minder juist, koopt hij er vleesch voor, en geeft dit aan de armen. Heeft hij het niet geslagt, voordat de tijd voorbij was, dan moet hij het laten slagten.

Over het offer, wanneer een kind voor de eerste maal geschoren wordt.

Het is verdienstelijk voor dengeen, aan wien een kind gebore wordt, zijn hoofd op den achtsten dag te scheren; en zoo het e jongetje is, twee schapen voor hem te slagten; zoo het een meis is, één schaap voor haar te offeren. Het is verdienstelijk het vlees er af te scheuren zonder de beenen te breken, en dat onder armen te verdeelen.

Over dieren, op jagt gevangen, en over geslagte dieren.

Niets is van dieren, die men eten mag, geoorloofd, wanneer z niet geslagt zijn, behalven van visschen en sprinkhanen. Een magier afvallige, arabische Christen, en afgodendienaar (*'abd 'l-authân*) ma niet slagten; een krankzinnige en beschonkene moeten zich onthou den (*makroeh*) van slagten. Het is geoorloofd te slagten met alles wat scherp is, behalven met de tanden en nagels; heeft men me een van beiden geslagt, dan mag men het geslagte dier niet eten Men slagte niet met een stomp mes; doch heeft men dit gedaan dan is het toch geoorloofd het vleesch van het dier te eten. Bij het slagten moet men de keel en den oesophagus afsnijden. Het i verdienstelijk het slagtdier te wenden naar de qiblat, daarbij te zeg gen bismi 'llahi; te bidden voor den profeet; de halsspieren gehee af te snijden; de kameelen te slagten, terwijl zij met gebonden poo ten staan; de runderen en het kleinvee, terwijl zij op zijde lig gen, niet den nek te breken; het vel er niet af te trekken, voorda het dier koud is; de jagtdieren zoo te leeren, dat, wanneer ieman ze op het wild aanzet, zij het opzoeken; en wanneer hij ze tot zic roept, dat zij tot hem komen en wanneer zij het wild gevat heb ben, het vasthouden en het op eenigen afstand voor hun meeste neerleggen. Heeft een magier het jagtdier afgezonden of daarb een Muselman tot kameraad gehad, of bij het jagtdier was een ande jagtdier, dat door een Muselman was afgezonden, dan is het vleesch va het aldus gevangen dier niet geoorloofd. Heeft het jagtdier het wi gedood door zijn zwaarte, dan verschillen de meeningen over het geo

loofd zijn van het eten van het vleesch; maar heeft iemand een pijl of iets anders afgeschoten, door welks zwaarte het dier gedood wordt, dan is het niet geoorloofd het vleesch te eten. Heeft het jagtdier van het gevangen wild gegeten, dan zijn er twee meeningen. Is het jagtdier een hond, zoo wordt de plaats, waar hij het wild met zijn klaauwen en slagtanden heeft aangeraakt, afgewasschen; volgens anderen, wordt het er uit genomen. Schiet iemand op een vogel en de pijl raakt het dier, dat in het water valt, of op een heuvel en daar wêer afvalt, en dan eerst sterft, dan is het niet geoorloofd het vleesch van dat dier te eten; treft hij het wild, en wondt hij het, zonder het te dooden, verdwijnt het daarna uit zijn gezigt, en vindt hij het later dood, dan is het, volgens sommigen, geoorloofd het vleesch te eten; volgens anderen niet. Heeft iemand een pijl of een hond op wild afgezonden en deze dooden iets anders, dan hetgeen, waarop zij afgezonden zijn, zoo is het geoorloofd het dus gedoode te eten; doch het is, volgens het beste gevoelen, niet geoorloofd, wanneer hij ze op iets anders, dan op wild heeft afgezonden, en ze dooden wild; anderen meenen dat het geoorloofd is, zoo het wild door een pijl is gedood, doch niet door een hond. Heeft iemand naar iets geworpen, dat hij voor een steen hield, doch dat wild was, en heeft hij het gedood, dan is het geoorloofd het vleesch te eten; doch is het aldus geschied door het afzenden van een hond, dan zeggen sommigen, dat het geoorloofd is; anderen, dat het niet geoorloofd is. Ongeoorloofd is het dier, dat gestorven is door in een mes te vallen, dat iemand opgezet heeft. Men krijgt den eigendom van wild, dat men gevangen heeft, en de eigendom vervalt niet, volgens het beste gevoelen, wanneer men het dier weêr loslaat.

Over de spijzen.

Van de tamme dieren eet men: den kameel, het rund, het schaap, het paard; doch men eet niet: den hond, het zwijn, den muilezel, den ezel en de kat. Van de wilde dieren eet men de koe, den ezel, de geit, de hyaena, den vos, den haas, de veldmuis, den egel, het konijn, de wezel, de hagedis. Men eet geen insekt, dat de Arabier afschuwelijk vindt, bijv. slangen, schorpioenen, sommige hagedissen, zwarte kevers, vliegen, wormen, en andere kleine insekten. Hetgeen

groote sterkte in zijne klaauwen heeft, wordt ook niet gegeten: bijv leeuwen, panters, wolven, beeren, olifanten, apen (*qird*), kroko-dillen, kameelopardels, hylax (een dier, uit de vereeniging van wolf en hond geboren). Van de vogels eet men: struisvogels, hanen, kippen, ganzen, duiven, musschen en dergelijken. Roofvogels met klaauwen mag men niet eten; bijv. gieren, havikken, witte val-ken, valken, wouwen; zoo mag mèn ook niet eten de vogels, die op krengen azen: bijv, raven, kraaijen, enz. Het jong uit twee dieren, waarvan één gegeten mag worden en het ander niet, mag men niet eten: bijv. het jong van een wolvin en hyaena, en ande-ren. Men ete niet een schaap, dat drek (*sjât 'l-djallâbat*) eet; doch heeft men het gegeten en smaakte het vleesch goed, dan is men niet strafbaar. Van hetgeen, dat in zee gevangen wordt, eet men visschen, doch geen kikvorschen en dergelijken; doch sommigen meenen, te regt, dat men ze ook eten mag, hoewel anderen het ont-kennen; nog anderen bepalen, dat men alles uit zee eten mag, dat zijns gelijke heeft onder de landdieren, die gegeten mogen worden en dat men niet uit zee eten mag, dat zijns gelijke op het land niet heeft.

Al, wat rein (*tâher*) en niet schadelijk is, mag men eten, behalve de huid van een dier, dat gegeten wordt. Wanneer ze gelooid is verklaren haar sommigen, te regt, ook voor ongeoorloofd; anderen voor geoorloofd. Al, wat schadelijk is, bijv. vergif, is niet geoor-loofd te eten; zoo ook is het ongeoorloofd te eten al wat onrein (*nadjes*) is. Heeft de honger iemand gedwongen, om van een kreng te eten, dan mag hij, volgens sommigen, niet meer daarvan eten, dan om de uiterste levensgeesten te behouden; volgens anderen, doch ten onregte, tot verzadigings toe. Vindt de hongerige een kreng en levensmiddelen, die aan anderen toebehooren, dan eet hij de laatste en is hij verantwoordelijk anderen in de plaats te geven; volgens anderen, en te regt, eet hij van de kreng. De gevoelens verschillen, wanneer iemand, die in de onthouding is (bladz. 99), een dier, op jagt gedood, en een kreng vindt; volgens sommigen en te regt, eet hij van de kreng; volgens anderen, van het wild. Noodzaakt iemand de dorst om wijn te drinken, dan mag hij dit, volgens de beste opinie, doen; volgens anderen, mag hij het niet doen; nog ande-

ren zeggen, dat men wijn mag drinken als medicijn, doch niet tegen den dorst.

Over het doen van geloften.

Wettig is slechts de gelofte (*'n-nadsr*) van een meerderjarigen Muselman; volgens sommigen, doch ten onregte, ook van een ongeloovige. De gelofte moet tot onderwerp hebben een verdienstelijk werk; en men moet ze op zich nemen met de woorden; » voor Allah rust dit of dat op mij" of » op mij rust dit"; volgens anderen, doch niet juist, is de bedoeling alleen voldoende. Laat iemand de gelofte afhangen van een toekomstige zaak; bijv. het herstel van een zieke, de aankomst van een afwezige, dan is hij verpligt de gelofte te volbrengen, zoodra de voorwaarde vervuld is. Heeft iemand iets bij gelofte op zich genomen, zonder het van iets afhankelijk te maken, dan houdt men dit voor onwettig; volgens anderen, en te regt, voor wettig. Bij de gelofte, aldus op zich genomen, » wanneer ik N. N. aanspreek, dan rust op mij dit of dat," heeft men de keuze, als de voorwaarde vervuld is, tusschen het volbrengen der gelofte en de verzoening voor den eed (*kaffârat jamîn*) (hierover beneden); doch heeft iemand op deze wijs een bedevaart op zich genomen, dan heeft hij de keuze niet. Heeft iemand de gelofte gedaan, om rijdende een bedevaart te volbrengen en hij volbrengt ze te voet, dan is hij een klein offer (*dam*) schuldig: heeft hij echter op zich genomen de bedevaart te voet te volbrengen, zoo moet hij dit doen van de woningen van zijn stam; volgens anderen van de stations (bladz. 98); en mag hij niet ophouden met de bedevaart te voet te volbrengen, voordat hij met de steentjes geworpen (bladz. 110) heeft bij de bedevaart, en alles volbragt heeft, wat tot een pelgrimstogt behoort. Heeft hij zonder wettige verontschuldiging de bedevaart rijdende volbragt, zoo heeft hij schuld op zich geladen, en er rust op hem een klein offer (*dam*); doch heeft hij gereden met een wettig excuus, dan is de bedevaart wettig; doch, volgens het beste gevoelen, is hij toch een klein offer schuldig. Degeen, die op zich heeft genomen naar Mekka of de Kaba te gaan, moet dit volvoeren door middel van bedevaart of pelgrimstogt; doch heeft hij op zich genomen te gaan naar het huis

Gods, en heeft hij daar niet bijgevoegd het heilige (*'l-harâm*), dan is het, volgens sommigen, en te regt, niet noodzakelijk; volgens anderen wel. Dezelfde strijd is er onder de geleerden, wanneer iemand op zich heeft genomen naar de moskée van den Profeet, of naar de verwijderde moskée (d. i. Jerusalem) te zullen gaan; en heeft iemand de gelofte op zich genomen van naar dergelijke moskéen te zullen gaan, dan is dit niet noodzakelijk. Heeft iemand bij gelofte op zich genomen om te Mekka te slagten, dan moet hij dit dáár doen, en het vleesch van het offerdier onder de armen van Mekka verdeelen; eveneens is hij er toe verpligt, wanneer hij bij gelofte zich verbonden heeft, om dáár te slagten en het vleesch in een andere stad te verdeelen. Heeft iemand slechts op zich genomen te slagten, dan zeggen sommigen, dat men ook verpligt is het vleesch te verdeelen, doch anderen zeggen, te regt, dat men het vleesch niet behoeft te verdeelen. Heeft iemand zich bij gelofte verbonden een bepaalde zaak te Mekka te zullen offeren, dan moet hij ze daarheen brengen, zoo zij vervoerbaar is; kan zij echter niet vervoerd worden, dan verkoopt hij ze en brengt den prijs daarheen. Heeft iemand beloofd in het algemeen een offer te zullen brengen, dan moet hij een halfjarig schaap of eenjarige geit, een vijfjarigen kameel of tweejarig rund offeren. Heeft iemand een kameeloffer of rundoffer beloofd, dan is hij daartoe verpligt; ontbreken deze dieren, dan geeft hij zeven stuks kleinvee, volgens anderen, doch ten onregte, heeft hij de keuze tusschen bovengenoemde drie dieren. Het is verdienstelijk voor dengeen, die een kameel offert, hem met een ijzer te merken (*sja'ara*) (1) op den regterkant van den bult; en het kleinvee aan den hals een touw te binden (*qallada*), doch niet met een ijzer te merken. Is een offerdier

---

(1) De dieren, die in de bedevaart geofferd worden, moeten geteekend zijn. De dieren, die een bult hebben, bijv. kameelen, drommedarissen, enz. moeten aan den linkerkant van den bult geteekend worden door een insnijding, ter breedte van den nagel van een mensch, waaruit bloed moet voortkomen; de dieren, die geen bult hebben, moet hij een koord om den hals binden en daaraan sandalen hangen. Het eerste heet *isj'âr*; het laatste *taqlîd*.

vermoeid, voor dat het de plaats, waar het geslagt moet worden, bereikt heeft, dan slagt de bedevaartganger het, doopt zijn sandalen in het bloed, slaat er meê op zijn zijde en laat het vervolgens aan de armen over. Heeft iemand de gelofte gedaan een vol jaar te zullen vasten, dan zijn daaronder niet begrepen de feestdagen, de droogdagen en de maand ramazhân; heeft een vrouw deze gelofte gedaan, dan moet zij, volgens het beste gevoelen, de dagen van hare maandelijksche regelingen later weêr vasten. De gelofte, om op den dag, waarop iemand zal aankomen, te zullen vasten, is, volgens de beste opinie, nietig; volgens anderen, wettig: komt zoo iemand op het tweede gedeelte van den dag aan, terwijl hij bezig was te vasten, dan mag hij de bedoeling, om ook daarvoor te vasten eveneens op zich nemen; doch had hij dien dag reeds ontbeten, zoo moet hij later vasten. Komt hij terug op een dag van de maand ramazhân, dan behoeft hij later niet weêr te vasten; maar hij moet later, volgens het beste gevoelen, vasten, wanneer de man op den feestdag terugkomt. Doet iemand de gelofte van een gebed te zullen doen, dan moet hij, volgens de beste opinie, twee buigingen (*rak'atâm*) bidden; volgens anderen één buiging. Belooft iemand een slaaf (naml. uit meerderen) te zullen vrijlaten, dan moet hij dit doen; en de slaaf, wien het lot treft, wordt vrijgelaten; doch anderen meenen, dat men niet anders van zijne gelofte bevrijd is, dan wanneer de vrijgelatene een slaaf is, die voldoet bij de verzoening (*kaffârat*) (bladz. 101).

HOOFDSTUK OVER DEN VERKOOP.

Over hetgeen een volkomen verkoop daarstelt.

Een ieder, die volkomen vrij is in het beschikken over zijn goederen (*motlaq 't-taçarrof*) en aan wien niet het beheer over zijn goederen ontnomen is (*ghairo mahdjoer*), mag zijn goederen verkoopen. Om het kontrakt te sluiten is volstrekt aanbod (*idjâb*) en aanname (*qaboel*) noodzakelijk: het aanbod geschiedt door den verkooper, die zegt: »*ik verkoop aan u*" (*bi'toka*) of »*ik sta u den eigendom af*" (*mallaktoka*) en dergelijke; de aanname door den kooper, die zegt: »*ik neem het aan*" (*qabilto*), of »*ik heb het gekocht*" (*abta'to*) en dergelijke; doch het kontrakt wordt ook als gesloten beschouwd, wanneer de kooper zegt: »*verkoop mij*" (*bi'nî*) en de verkooper: »*ik ver*»*koop u*" (*bi'toka*).

Nadat het koopkontrakt gesloten is, hebben kooper en verkooper nog de keuze (*'l-chijâr*), zoolang zij niet van elkander gescheiden zijn, of voor zoolang zij de keuze bedongen hebben: de keuze is een regt van kooper en verkooper, om te mogen zeggen, dat zij den koop willen laten doorgaan of doen ophouden. Hebben beide partijen den koop gesloten op voorwaarde, dat geen van hen het regt van keuze zou hebben, zoo lang zij bij elkander zijn (*chijâr 'l-madjles*), dan zeggen sommigen, te regt, dat de koop niet wettig is: anderen zeggen, dat de koop wettig is en dat geen van beiden het regt van keuze heeft, en nog anderen houden den koop voor wettig en geven aan ieder van beiden de keuze. Kooper en verkooper mogen ook de keuze bedingen (*chijâr 's-sjart*) voor drie dagen en minder; doch bij den verkoop van zaken, die gewoonlijk tot prijs dienen tegen zaken van dezelfde soort (*ç-çarf*), en bij den verkoop van eetwaren tegen eetwaren (zie bij de *vermeerdering*), is dit niet

geoorloofd; volgens sommigen, begint deze termijn met het sluiten van het kontrakt; volgens anderen, doch deze opinie schijnt minder juist, met het scheiden van elkander (*'t-tafarroq*).

De verkochte zaak gaat, volgens de beste opinie, op den kooper over met het sluiten van het kontrakt; volgens anderen, met het ophouden van het regt van keuze, en volgens nog anderen wordt het gesuspendeerd (*mauqoef*). Volgens ons oordeel (d. i. van Firoezabâdsi) gaat de verkochte zaak over op den kooper met het sluiten van het kontrakt, wanneer men den verkoop volkomen houdt; doch geschiedt dit niet, dan is die zaak ook niet overgegaan. De kooper heeft het regt niet, om naar goedvinden over de verkochte zaak te beschikken (*'t-taçarrof*), zoolang het regt van den verkooper om te kiezen niet voorbij is, en hij die verkochte zaak niet geleverd heeft; en zoo omgekeerd heeft de verkooper ook het regt niet om naar goedvinden over den prijs te beschikken, indien het een gespecificeerde zaak is (*moajjan*) (zie over gecongregeerde en gespecificeerde zaken beneden), zoo lang het regt van den kooper om te kiezen niet voorbij is, en deze den prijs niet geleverd heeft; maar is de prijs geen gespecificeerde zaak en dus een gecongregeerde, waarvan de specificatie aan den kooper is overgelaten (*fi'd-dsimmat*), dan krijgt de verkooper geen regt, om daarover te beschikken, voordat het regt van keuze voorbij is; maar, volgens het beste gevoelen, kan de verkooper over zulk een prijs beschikken, voor dat hij geleverd is.

Slechts door de levering (*'l-qabzh*) (1) komt de verkochte zaak onder de verantwoordelijkheid (*zhamân*) van den kooper, en krijgt deze daarop den eigendom (*milk*). Is de verkochte zaak vóór de levering verloren gegaan, dan is de verkoop van zelf vernietigd; is dit geschied door toedoen van den kooper, dan moet hij den prijs (*'t-thaman*) betalen; is het geschied door het bedrijf van een derde, dan

---

(1) Men moet in het oog houden, dat de levering in het Mohammedaansche regt eenigzins anders beschouwd wordt dan bij ons, daar zij bij ons geschiedt door dengeen, die afstand doet van den eigendom van iets; bij de Mohammedanen daarentegen door dengeen, die den eigendom verkrijgt: de woorden voor *levering* beteekenen dus meer *inbezitname*.

zeggen sommigen, dat de verkoop van zelf vernietigd is; doch and-ren, en dit wordt als de juiste opinie beschouwd, dat de koop het regt heeft om den verkoop te laten doorgaan of te doen opho-den, en dat hij op den derde verhaal (*rodjoe'*) heeft voor het be-drag van de waarde der verkochte zaak. Is de verkochte zaak doo den verkooper vernield, dan is de verkoop van zelf vernietigd; vo gens anderen, doch ten onregte, gaat het dan even alsof de ver-kochte zaak door een derde vernietigd was. De levering v roerende zaken, die van hun plaats moeten genomen worden, ge-schiedt door het vervoeren (*'n-naql*) van roerende goederen, die v hand in hand kunnen gegeven worden, door enkele overgave (*'t-ta-nâwwol*); en van onroerende goederen, door ontruiming (*'t-tachlija*

Over hetgeen geoorloofd en niet geoorloofd is te verkoopen.

De verkoop van reine zaken alleen is geoorloofd; ook die van onrei kleederen (1); maar ongeoorloofd is de verkoop van een hon zwijn, wijn, mest en onreine olie. De verkochte zaak moet voor iets van nut (*manfa'at*) zijn; dus is ongeoorloofd de verkoop van ongedierte en wild gedierte, dat niet tot de jagt is afgeregt. Worden de regten van menschen (*haq adamî*) (2) door den verkoop gekrenkt, dan is hij nietig; bijv. de verkoop van iets, dat in de doode hand is gebragt (*'l-waqf*), van een slavinmoeder (*omm 'l-walad*, d. i. een slavin, bij wie haar meester kinderen verwekt heeft), van een slaaf, die met zijn meester een kontrakt heeft aangegaan over zijn vrijheid (*'l-mokâtab*) (anderen rekenen hem er niet onder), van hetgeen verpand is (*marhoen*), van een slaaf, die een misdrijf ge-pleegd heeft (*'l-abd 'l-djânî*), doch over hem zijn verschillende opinie

---

(1) De zaken (*mâl* of *'ain*) worden verdeeld in *reine* (*tâher*), en *on-reine* (*nadjis*); doch reine zaken kunnen ook door aangebragte onreinhei onrein worden. Zoolang deze onreinheid er aankleeft, worden zij als onr beschouwd; is zij weggenomen, als rein. Onreine zaken zijn niet in handel.

(2) De regten van menschen (*haq adamî*) worden gesteld tegenove regten van God (*haq allah*), zoo als wij *regt* tegenover *religie* stelle

(Meer over ieder van deze voorbeelden zal men elk op zijn plaats vinden).

Zaken, waarop men geen eigendomsregt kan doen gelden, mag men niet verkoopen, behalven uit kracht van beheer (van eens anders goed (*'l-wilâjat*)), of plaatsvervanging (*'n-nijâbat*); evenmin mag men de zaken verkoopen, waarop men nog geen volkomen eigendom kan doen gelden; bijv. hetgeen, waarop men, uit kracht van koop, huwelijk (1) en dergelijke kontrakten, vóór de levering zekere regten heeft; met uitzondering van zaken, waarop men, uit kracht van erfregt (*irth*) of uiterste wilsbeschikking (*waçijat*), of terugkeer, wegens vernietiging van het kontrakt (*fasah aqad*), regten heeft; zulke zaken mag men verkoopen vóór de levering. Men mag ook niet verkoopen zaken, die men niet kan overhandigen (*taslîm*), bijv. een vliegenden vogel, een weggeloopen slaaf en dergelijken; ook niet die zaken, waardoor men nadeel heeft, als men ze overhandigt, bijv. wol op den rug van het schaap; een el goed van een kleed, welks waarde door het afsnijden vermindert. Ongeoorloofd is de verkoop van iets, dat niet bestaat, bijv. van vruchten, waarvan nog niets zigtbaar is; ook van den godspenning (*'araboen*); van iets, waarvan de hoeveelheid onbekend is, bijv. van een niet gemeten hoop koren; maar wel bij qafîz (een maat van twaalf ça's); van iets, waarvan de hoedanigheid onbekend is, bijv. het jong in het lijf van de moeder, melk in de uijers, muskus in het muskusdier, een bepaald gedeelte van een woning, wanneer beiden, kooper en verkooper, met de uitgestrektheid van de woning onbekend zijn. Heeft de kooper de zaken, die verkocht zijn, niet gezien, dan zijn daarover twee meeningen; volgens de beste is het ongeoorloofd op die wijze te verkoopen; volgens de andere is het geoorloofd, wanneer men ze naauwkeurig beschreven heeft, doch de kooper heeft dan de keuze (*'l-chijâr*) bij het zien. Heeft de kooper deze zaken vóór het kontrakt gezien, en behooren zij tot die zaken, welke gewoonlijk niet veranderen, dan is de verkoop geoorloofd; doch zijn zij, na het

---

(1) Men verwondere zich niet hier koop en huwelijk als in een adem genoemd te vinden. De mohammedaansche regtsgeleerden hebben het huwelijk als een koop beschouwd; later zal dit duidelijk blijken.

zien, in waarde verminderd, dan heeft de kooper de keuze: bestaat er verschil over de vermindering, zoo wordt de verklaring van den kooper aangenomen.

Ongeoorloofd is de verkoop voor een prijs, waarvan het bedrag onbekend is, bijv. de verkoop van een tapijt naar het getal figuren, of de verkoop van eenige zaak voor duizend mithkâl (bladz. 80) goud en zilver (door elkander). Geoorloofd is de verkoop van een troep schapen, voor ieder schaap een dirham, of van een hoop niet gemeten koren, voor ieder qafiz een dirham, al weet men bij het sluiten van het kontrakt het bedrag van den prijs niet. Bezitten twee menschen ieder een slaaf en verkoopen ze beide slaven voor één prijs, zonder dat zij weten, wat ieder van hen toekomt, zoo is de verkoop, hoewel sommigen hem nietig verklaren, wettig en wordt de prijs onder hen verdeeld naar de waarde van beide slaven. Ongeoorloofd is de verkoop voor een prijs in het algemeen (*thaman motlaq* bijv. al wat men wil) op een plaats, waar geen gangbare munt is; over den verkoop voor een bepaalden prijs (*thaman mo'ajjan*), dien men niet gezien heeft, zijn twee meeningen, volgens de beste is hij geoorloofd. Ongeoorloofd is de verkoop voor een prijs op een termijn (*adjal*) van betaling, die onbekend is, bijv. de verkoop voor iets, als men het ten geschenke zal hebben gekregen, alsmede de verkoop voor een prijs, betaalbaar als een kameel een jong geworpen heeft, en dat jong dragtig is; dit laatste is volgens het zeggen van Sjâfi'i zelf.

Ongeoorloofd is het den verkoop van een voorwaarde (*sjart*) te doen afhangen; bijv. den *werpkoop* (*bai 'l-monâbadsat*), d. i. wanneer de verkooper zegt, als ik u het kleed toewerp, dan is de verkoop noodzakelijk; den *aanraakkoop* (*bai 'l-molâsâmat*), d. i. wanneer de verkooper zegt: als ik het aanraak, dan is de verkoop noodzakelijk; de *verkoop van het jong van het nog te werpen jong* (*bai habal 'l-habalat*), d. i. wanneer de verkooper zegt: als deze kameel een jong geworpen heeft, dan verkoop ik u dat jong; dit laatste is volgens het zeggen van Aboe 'Obaidat.

Verkoopt iemand in één verkoop een slaaf en een vrij man, of zijn eigen slaaf en den slaaf van een ander, dan zeggen sommigen, dat het kontrakt voor beiden nietig is; volgens anderen, en dit wordt voor regt gehouden, is het kontrakt geldig voor hem, op wien

de verkooper den eigendom heeft; doch de kooper kan kiezen tusschen het vernietigen en het behouden van het kontrakt: en kiest hij het kontrakt te doen voortgaan, ten opzigte van hetgeen geoorloofd is, zoo wordt van den prijs, volgens sommigen, de waarde van het ongeoorloofde, afgetrokken; voor den vollen prijs, volgens anderen. Heeft iemand twee zulke zaken in één unilateraal kontrakt, d. i. een kontrakt, waarbij de andere partij geen aequivalent (*'iwazh*) geeft, vereenigd, bijv. pand (*rahn*) en schenking (*hibat*), zoo zeggen sommigen, en te regt, dat de geleerden eenstemmig het kontrakt geldig verklaren, voor zoo ver het geoorloofd is; doch anderen zeggen, dat ook hierbij twee verschillende gevoelens zijn. Wanneer iemand over twee geoorloofde zaken één kontrakt van verkoop maakt, en een van die zaken gaat voor de levering verloren, dan is de verkoop van het andere, volgens sommigen en te regt, niet nietig; doch, volgens anderen, zijn er twee meeningen over. Heeft iemand twee kontrakten, waarvoor verschillende wetsbepalingen zijn, in ééns gesloten, bijv. verkoop en huur, verkoop en huwelijk, verkoop en het kontrakt met zijn slaaf over de vrijheid (*'l-kitâbat*), zoo zeggen sommigen, dat het kontrakt voor beiden nietig is; doch anderen, en dit schijnt het juiste gevoelen, dat het wettig is en dat de prijs, naar elks waarde, over beiden verdeeld wordt. Vereenigt iemand twee verkoopen in één verkoop onder ééne verklaring (*tafsil*), bijv. de verkooper zegt: »ik verkoop u dezen slaaf voor tien »dr., op voorwaarde dat gij mij uwe woning voor honderd dr. ver»koopt", zoo is de verkoop nietig; en eveneens is het, wanneer de verkooper in de andere verklaring zegt, »ik verkoop u voor tien kon»tant of voor twintig op krediet." De verkoop van een slavin, gescheiden van haar kind, dat nog geen zeven jaren heeft bereikt, is nietig; is het kind ouder dan zeven jaren, doch nog niet meerderjarig (zie beneden), zoo zijn er twee meeningen; volgens de beste is hij geoorloofd. Verder is de verkoop nietig van een schaap, zonder den voorpoot; van een slavin, zonder het kind, waarvan zij zwanger is; van een slavin, die van een vrij persoon zwanger is; over den verkoop van een zwangere slavin, welker kind de verkooper voor zich bedingt, zijn twee meeningen. Omtrent den verkoop van een muselmanschen slaaf aan een ongeloovige zeggen sommigen, en-

dit is juist, dat hij nietig is; anderen dat hij wettig is, doch dat men den ongeloovige moet bevelen zijn eigendom op hem te laten varen (*izâlat 'l-milk*). Men onthoude zich sap te verkoopen, waaruit men wijn maakt, of zaken, waarmeê men Allah krenkt of die dingen, waarvan het grootste gedeelte verboden is.

Heeft men bij den verkoop een voorwaarde (*sjart*) gesteld, die het kontrakt ongeschonden houdt, bijv. het vooruit betalen van den prijs (*'t-taslîm*); het bevochtigen van de vruchten of deze op het veld te laten tot den snoeitijd en dergelijke, dan wordt daardoor het kontrakt niet geschonden; evenmin wordt het geschonden door een voorwaarde, ten gunste van den kontraktant, bijv. de keuze van drie dagen (*chijâr 't-thalath*), de termijn van betaling (*'l-adjal*) of pand (*rahn*), of borgtogt (*ç-çamîn*). De voorwaarde om een slaaf vrij te laten schendt het kontrakt niet; zoo de kooper de vrijlating weigert, wordt hij daartoe gedwongen; volgens anderen, doch dit is niet juist, wordt hij niet gedwongen, maar kan de verkooper kiezen tusschen het vernietigen en het volbrengen van den verkoop. De voorwaarde, die de regten en verpligtingen uit het kontrakt voortkomende schendt, en die van geen nut is, bijv. de verkoop van een rijdier, op voorwaarde van het te berijden, of de verkoop van een woning op voorwaarde om ze een maand te bewonen, maakt het kontrakt niet geldig: de eigendom van het verkochte gaat niet over op den kooper; zoo het hem geleverd is, moet hij het terug geven. Is het bij hem verloren gegaan, dan moet hij de hoogste waarde, die het tusschen de levering en het verlies had, vergoeden, benevens hetgeen er bij gekomen is, bijv. het dier is vet geworden en dergelijke: volgens een ander gevoelen, dat minder verkieslijk schijnt, moet hij slechts de waarde ten tijde van de levering vergoeden en ook niet hetgeen er bij gekomen is: kon men huur van een gelijke zaak trekken, dan moet hij ook die huur betalen (*oedjrat 'l-mithl*). Was het een slavin en heeft hij gemeenschap met haar gehad, dan is hij de huwelijksgift (*mahr*) schuldig, en, zoo de slavin maagd was, een schadevergoeding (*arsj*) voor de virginitas: brengt de slavin ten gevolge van die gemeenschap een kind ter wereld, dan is dat kind vrij en hij moet de waarde er van op den geboortedag betalen, behalven in het geval, dat het kind dood geboren wordt; sterft de

vin, ten gevolge van het kraambed, zoo moet hij de waarde van slavin vergoeden.

Over de vermeerdering (1).

De vermeerdering (*ribâ*) is slechts verboden bij goud en zilver, en ijs en drank. De redenen voor het verbod bij goud zijn dezelfde ls die voor het verbod bij zilver, omdat naar beiden de waarde der aken berekend wordt; zoo zijn de redenen voor het verbod bij spijs oowel als bij drank dezelfde, omdat zij tot voedsel dienen. Verkoopt een nu iets daarvan voor iets van dezelfde soort (bijv. goud voor goud), dan is daarbij verboden de ongelijkheid (*'t-tafâzhol*), uitstel in het betalen van den prijs (*'n-nasâ*) en scheiding vóór de levering (*'t-tafarroq qabl 't-taqâbozh*). Wordt er verkocht voor iets, dat niet van dezelfde soort is, maar waarbij de vermeerdering om dezelfde reden verboden is, bijv. goud voor zilver, tarwe voor gerst, dan is het verbod van ongelijkheid (*'t-tafâzhol*) opgeheven, doch de beide andere verboden blijven bestaan; was echter daarbij de vermeerdering niet om dezelfde reden verboden, bijv. goud voor tarwe, zilver voor gerst, dan bestaan de drie bovengenoemde verboden hierbij niet. Zaken, welke een gemeenschappelijken naam hebben, bijv. de verschillende dadelsoorten (*'t-tamr; 't-ma'qilî; 'l-barnî*), worden als gelijksoortig beschouwd; doch die geen gemeenschappelijken naam hebben, bijv. tarwe en gerst; vleesch en vet; staart en lever; worden als ongelijksoortig beschouwd. Over verschillende vleesch- en melksoorten is men het niet eens; volgens de beste opinie, zijn zij ongelijksoortig, en mag men ossenvleesch voor schapenvleesch verkoopen, zonder tot de gelijkheid verpligt te zijn; volgens anderen, is in dit geval de gelijkheid noodzakelijk. Vindt één van de partijen, die met elkander een koop gesloten en de zaken geleverd hebben, een gebrek in de gekochte zaak, dan kan zij, wanneer het een gespecificeerde zaak (*'ain*) is, haar teruggeven en het kontrakt wordt vernietigd, hij mag niets in de plaats (*'l-badal*) van het gekochte

(1) Door *vermeerdering* verstaat men bij het kontrakt van verkoop al één der kontraktanten meer krijgt, dan de ander.

nemen; en wanneer het een gecongregeerde zaak (*fî 'd-dsimmati*) is (1), mag hij haar teruggeven, of iets anders in de plaats daarvan vragen, indien het geschiedt voor dat de partijen van elkander zijn gescheiden; indien het daarna is, zoo zeggen sommigen, en te regt, dat hij gaar kan teruggeven of iets anders in de plaats daarvan nemen; doch anderen zeggen dat hij dan de keuze (*chijâr*) heeft.

Het is bij zaken, waarbij ongelijkheid is verboden en die met maten gemeten worden, niet geoorloofd, een gedeelte van zulk een maat voor een ander gedeelte te verkoopen; beide maten moeten volkomen gelijk zijn, doch een weinigje stof in de maat hindert niet. Worden die zaken gewogen, zoo mag daarbij niet op dezelfde wijze gehandeld worden, maar moeten beide even zwaar wegen, en een weinigje stof in de schaal hindert daarbij ook niet. Worden zij noch gewogen, noch gemeten, dan verschillen de meeningen; volgens

---

(1) In het Mohammedaansche regt komen twee belangrijke verdeelingen van zaken te pas. De zaken worden ten eerste verdeeld in zaken, die *met gelijken te vergoeden zijn* (*mâl mithlî*) en in zaken, *die met hare waarde vergoed moeten worden* (*mâl qîmî*); de eerstgenoemden zijn alle zaken, die bij maat, gewigt of getal verkocht worden, terwijl de laatstgenoemden alle andere zaken zijn. Deze verdeeling komt voornamelijk te pas, wanneer men de zaken van een ander vergoeden moet. Ten tweede worden de zaken verdeeld in *gecongregeerde* zaken (*dîn*), dit zijn: alle met gelijken te vergoeden zaken (*mâl mithlî*) in een onbepaalde hoeveelheid genomen en in *gespecificeerde* zaken (*'ain*), dit zijn: alle met hare waarde te vergoeden zaken (*mâl qîmî*) en de met gelijken te vergoeden zaken in een bepaalde hoeveelheid genomen. Het woord *dîn* beteekent eigenlijk verbindtenis, verpligting, omdat de schuldenaar, wanneer hij over zulke zaken een verbindtenis heeft aangegaan, verpligt is die zaken tot gespecificeerden te maken door er een bepaalde hoeveelheid van te nemen; in plaats van het woord *dîn* alleen wordt dan ook dikwijls gebruikt *dîn fî 'd-dsimmati* d. i. een verpligting op verantwoordelijkheid, of alleen *fî 'd-dsimmat*, op verantwoordelijkheid. Door deze benamingen van *'ain* en *dîn* wordt ook nog een andere verdeeling van zaken te kennen gegeven, die moeijelijk in hollandsche woorden weêr te geven is. Door *'ain* wordt ook een soort van zaken aangeduid, die op zich zelve bestaat en waarop geenerlei verpligting rust; terwijl *dîn* die zaken beteekent, welke nog niet op zich zelve bestaan, en die uit een verpligting voortspruiten.

sommigen, en te regt, mag men het eene stuk voor het andere niet verkoopen; volgens anderen is dit wel geoorloofd, maar moeten beiden even zwaar wegen.

Bij de zaken, waarbij ongelijkheid verboden is, mag men niet verkoopen de korrel voor het meel, noch meel voor meel, noch gebakken voor gebakken, noch gebakken voor ongebakken, noch de korrel voor het sap, noch het zuivere voor het vermengde; noch vermengd voor vermengd, noch versche (vruchten) voor versche (vruchten); noch versche (vruchten) voor gedroogde (vruchten), behalven bij dadels nog aan de boomen voor gedroogde dadels, en bij druiven aan den wijnstok voor rozijnen, zoo zij, naar gissing, minder dan vijf wasq (bladz. 38) bedragen; bedragen zij vijf wasq, dan verschillen de opiniën; doch volgens de beste is het dan niet geoorloofd. Bij andere vruchten dan dadels en druiven is zoodanige verkoop, naar het beste gevoelen, niet geoorloofd.

Men mag bij zaken, waarop het verbod van vermeerdering van toepassing is, niet iets, dat geheel uit één soort bestaat, verkoopen voor iets, gepaard met iets van een andere soort, dat in waarde verschilt, bijv. een modd dadels en een dirham voor twee modd's dadels. Ook is het ongeoorloofd twee zaken van dezelfde soort, doch in waarde verschillende, te verkoopen voor twee zaken van gelijke waarde, bijv. een gerande dinar en een gesnoeide voor twee geranden of twee gesnoeiden. Nog is het ongeoorloofd melk te verkoopen voor een schaap, dat melk in de uijers heeft, of vleesch voor een dier, dat gegeten mag worden. Over den verkoop van een dier, dat gegeten mag worden voor een ander dergelijk dier, verschillen de meeningen; volgens de beste is hij niet geoorloofd.

Over den verkoop van wortels en vruchten.

Verkoopt iemand land, waarop gebouwen of beplantingen staan, zoo zijn deze daaronder begrepen. Aangaande de vruchten, die er op zijn, is het volgende bepaald: zijn het vruchten, die zich splijten, bijv. de dadel, of bloemen, die zich openen, bijv. de roos, de jasmijn, en zijn zij geheel of gedeeltelijk zigtbaar, dan behooren ze geheel en al aan den verkooper; is echter nog niets daarvan

zigtbaar, dan komen zij aan den kooper; volgens anderen behoor[illegible] de vruchten van den fohhâl (een soort van palmboom) in elk ge[illegible] aan den verkooper. Zijn het vruchten,. die voor het bloote o[illegible] zigtbaar zijn, bijv. de vijg, de druif; of die in een schil zitte[illegible] welke men slechts bij het eten er af neemt, bijv. de granaatappe[illegible] de rânidj, dan behooren zij aan den verkooper. Zitten de vruchten [illegible] twee basten, bijv. de noot, de amandel, zoo geldt daarbij hetzelfde [illegible] bij de vijg en den granaatappel; volgens anderen, doch dit is mind[illegible] juist, geldt daarbij hetzelfde, als bij de dadels, voordat zij bemest [illegible] verzorgd worden. Zijn het vruchten, die eerst uitkomen, in bloese[illegible] welke later afvalt, bijv. de peer en de appel, dan geldt daarbij hetzelfd[illegible] als bij de dadels; zijn zij geheel of gedeeltelijk zigtbaar, zoo beho[illegible] ren zij aan den verkooper; is daarvan nog niets zigtbaar, aan d[illegible] kooper; doch volgens anderen, wier gevoelen beter geoordee[illegible] wordt, komen zij in beide gevallen aan den verkooper. Zoo [illegible] vruchten zijn, die als loof groeijen, bijv. bessesoorten, dan behoo ren zij, indien zij nog niet uitgekomen zijn, volgens sommigen aa[illegible] den kooper, en zoo zij uitgekomen zijn aan den verkooper; doch volgens anderen komen zij in elk geval aan den kooper.

Verkoopt iemand een stuk land, dat bezaaid is en waarvan slechts eenmaal geoogst wordt, dan is het gezaaide niet in den verkoop begrepen; wordt het echter telkens weêr afgemaaid, bijv. gras, zoo zijn de wortels voor den kooper, maar hetgeen het eerst ge maaid wordt voor den verkooper. Heeft iemand zoo wortels ver kocht, terwijl de vruchten voor den verkooper blijven, dan ka[illegible] men hem niet dwingen ze weg te halen voor den oogsttijd, en zo[illegible] hij ze moet begieten, kan de kooper hem daarvan niet terug houden. Zijn het gewassen, die twee malen vruchten dragen, e[illegible] de verkooper neemt zijne vruchten niet weg, tot dat de vrucht[illegible] van den kooper opkomen, zoodat zij zich onderling vermeng[illegible] en men ze niet van elkander kan onderscheiden, zoo wordt volgen[illegible] sommigen de verkoop vernietigd, doch anderen meenen juister, dat de verkoop niet vernietigd wordt; maar dat aan den verkoo per wordt gezegd, dat, zoo hij het geheel overgeeft, de kooper ge dwongen wordt het aan te nemen. Weigert de kooper, dan wordt hem gezegd, dat, zoo hij het geheel overgeeft, de verkooper ge-

dwongen wordt het aan te nemen; en dat het kontrakt, indien beiden bij hun voornemen blijven, vernietigd is.

Ongeoorloofd is het vruchten te verkoopen, voordat zij beginnen te rijpen (*çalâh*), behalven onder voorwaarde van ze te plukken; zijn zij begonnen te rijpen, dan mag men ze onbeperkt (*motlaq*) verkoopen, hetzij onder voorwaarde van ze te plukken, (*sjart 'l-qat'i*) hetzij onder voorwaarde van ze te laten groeijen (*sjart 't-tabqijat*). Als het begin van rijp zijn wordt gerekend voor den tijd, dat zij goed zijn om te eten: zijn sommige vruchten in een tuin in dien toestand, zoo mag men allen van dezelfde soort in dien tuin verkoopen. Eveneens mag men iets, dat gezaaid is, niet verkoopen, voordat het rijp is, behalven onder voorwaarde van ze te plukken: verkoopt men echter de vruchten, voordat zij beginnen te rijpen, aan den eigenaar van den wortel, en het gezaaide, zoo lang het nog niet rijp is, aan den eigenaar van het land, zoo is de voorwaarde van plukken niet noodzakelijk.

Het is ongeoorloofd te verkoopen: boonen in de schillen, noten en amandelen in de beide basten, gerst in de aren, tarwe in de aren; anderen, hoewel minder goed, veroorloven het laatste.

Heeft iemand vruchten, of iets, dat gezaaid is, verkocht, dan kan de kooper niet gedwongen worden, ze voor den maai- en oogsttijd weg te halen; moeten zij begoten worden, zoo rust die verpligting op den verkooper; heeft hij echter nadeel van die begieting en wil geen van beiden het doen, dan wordt het kontrakt vernietigd.

Koopt iemand vruchten en neemt hij ze niet weg, voordat er anderen opkomen; of koopt iemand gras, om het ééns te maaijen, en haalt hij het niet weg, voordat het te lang wordt; of graan, en haalt hij het niet weg, voordat er ander graan opkomt, zoo verklaren sommigen, te regt, het kontrakt nietig; volgens anderen, zegt men tot den verkooper, zoo gij uw regt laat varen, wordt het kontrakt bevestigd; zoo niet, dan wordt het vernietigd. Gaan de vruchten verloren, nadat het land ontruimd is, zoo zeggen sommigen, dat zij ten laste van den verkooper zijn; doch anderen brengen ze, te regt, ten laste van den kooper.

Over het bedrog bij de melk van een verkocht dier en over de vrijwaring wegens (verborgen) gebreken.

Wanneer iemand een kameel, koe of schaap gekocht heeft, die sedert lang niet gemolken is, blijkbaar met het doel om dat dier te doen voorkomen, alsof het veel melk gaf, dan kan de kooper kiezen (*chijâr*) tusschen het behouden van dat dier en het aan den verkooper terug te geven, met een çâ' dadels voor de gebruikte melk. Was er een ezelin gekocht, waarmeê de verkooper het bovenvermelde gedaan heeft, zoo kan zij terug gegeven worden zonder de vergoeding voor de gebruikte melk. Omtrent een slavin, die op zulk een wijs verkocht is, verschillen de gevoelens; sommigen zeggen, dat men ze niet kan terug geven; anderen geven dat regt aan den kooper en voegen daarbij, dat hij geen schadevergoeding voor de melk behoeft te geven; dit laatste gevoelen verdient de voorkeur boven het eerste.

Koopt iemand een slavin, welker haren gekroesd of zwart geverwd zijn, en later blijkt het, dat zij lange of witte haren heeft, dan heeft de kooper de keuze (*chijâr*). Weet de verkooper, dat de koopwaar gebreken heeft, dan mag hij ze niet verkoopen, voordat hij den kooper daarmeê bekend gemaakt heeft: de verkoop is echter wettig, wanneer hij gesloten is, zonder dat de verkooper de gebreken aan den kooper bekend gemaakt heeft; maar zoodra de kooper bemerkt, dat de verkochte zaak de gebreken reeds had, tijdens het sluiten van het kontrakt, of ze gekregen heeft voor de levering, dan heeft hij de keuze om de zaak te behouden of terug te geven. Stelt de kooper de teruggave zonder voldoende redenen uit, dan verliest hij zijn regt van teruggeven: zijn de gebreken eerst aan den kooper bekend geworden, nadat hij eenige voordeelen uit de verkochte zaak getrokken heeft, zoo mag hij deze behouden, en de zaak zelve teruggeven.

Wil de verkooper aan den kooper schadevergoeding (*arsj*) voor de gebreken geven, zoo behoeft de kooper die niet aan te nemen; evenmin behoeft de verkooper schadevergoeding te geven, wanneer de kooper ze voor de gebreken eischt. Sommigen staan toe, ande-

ren niet, en wel te regt, dat kooper en verkooper onderling schikkingen maken omtrent het nemen van schadevergoeding.

Koopt één man twee slaven, en vindt hij in een van beiden gebreken, zoo kan hij den een teruggeven en den anderen behouden, hoewel de geleerden het daarover niet eens zijn. Koopen twee menschen één zaak, en vinden zij daarin gebreken, zoo kan de een, zonder den ander, voor zijn aandeel teruggeven. Ontdekt de kooper het gebrek, nadat de gekochte zaak bij hem in waarde verminderd is, bijv. hij heeft een slavin, die maagd was, beslapen, of hij heeft een stuk lijnwaad versneden, zoo vervalt zijn regt van teruggave; maar hij kan schadevergoeding (*arsj*) vragen; wil de verkooper de zaak met haar gebreken terugnemen, dan moet de kooper daarmeê tevreden zijn, en hij kan geen schadevergoeding vragen. Kan men niet ontdekken of een zaak goed is of gebreken heeft, behalven wanneer men ze breekt, bijv. meloenen, kokosnooten, en heeft men zoo veel er van gebroken, als noodig is om te zien of het gebreken heeft, zoo zeggen sommigen, dat hij de zaak kan teruggeven met een schadevergoeding voor hetgeen hij gebroken heeft, hoewel anderen hem van het geven van schadevergoeding vrijstellen. Volgens een andere meening kan hij de zaak niet teruggeven, maar schadevergoeding eischen, indien het overgeblevene waarde, en den geheelen prijs vragen, zoo het overgeblevene geen waarde heeft. Ontdekt de kooper het gebrek, nadat hij de gekochte zaak in de doode hand gebragt (*waqf*), of vrijgelaten heeft, zoo het een slaaf is, of nadat het gestorven is, zoo kan hij schadevergoeding vragen. Ontdekt hij het gebrek, nadat hij het verkocht heeft, zoo kan hij, volgens het beste gevoelen, geen schadevergoeding eischen. Ontdekt het de kooper, nadat het aan hem door den tweeden kooper wegens gebreken is teruggegeven, of nadat hij (d. i. een ander dan de kooper) het ten geschenke gekregen of geërfd heeft, zoo kan hij het teruggeven.

Door *gebreken* (*'l-'aib*) wordt verstaan, hetgeen de menschen gewoonlijk gebreken noemen, bijv. ziekte, blindheid, krankzinnigheid, melaatschheid, stinkende adem, elephantiasis, zucht tot ontucht en overspel, diefachtigheid en dergelijken. Heeft iemand een slavin gekocht, die ontmaagd, op hooge jaren of een ongeloo-

vige is, zoo kan hij haar daarom niet teruggeven, behalven wanneer het bij den verkoop als voorwaarde bepaald was, dat zij maagd, jong of geloovige is. Was er bedongen dat zij ontmaagd zou zijn, en later wordt bevonden, dat zij maagd was, zoo zeggen sommigen, en te regt, dat zij niet teruggegeven kan worden; anderen daarentegen staan de teruggave toe: doch eenparig wordt toegestaan een slaaf terug te geven, die als ongeloovige verkocht wordt, en van wien men later bevindt, dat hij geloovig is.

Is er bij den verkoop bedongen, dat de verkooper tot geene vrijwaring (*'l-baraat min 'l-'ojoeb*) gehouden is, zoo hebben de geleerden daarover drie gevoelens: de eerste meening verklaart, dat de verkooper tot geene vrijwaring gehouden is, de tweede, dat hij tot vrijwaring gehouden, doch dat de verkoop met dat beding nietig is; anderen zeggen evenwel dat hij niet nietig is; de derde stelt hem vrij van de vrijwaring wegens inwendige gebreken (*'aib bâten*) bij dieren, die hij niet kende, maar stelt hem verantwoordelijk voor de overige gebreken. Bestaat er geschil tusschen kooper en verkooper over den tijd, wanneer de gebreken ontstaan zijn; bijv. de verkooper zegt, dat zij opgekomen zijn, terwijl het goed bij den kooper was en de kooper daarentegen, dat de gebreken bestonden, toen het goed nog bij den verkooper was, zoo wordt aan de verklaring van den verkooper, met eede bevestigd, geloof geslagen. Heeft men druivensap verkocht en geleverd, doch de kooper bevindt, dat het wijn is; terwijl de verkooper beweert, dat het sap bij den kooper wijn is geworden, en de kooper integendeel dat het reeds bij den verkooper wijn was, zoo zeggen sommigen, dat de verklaring van den verkooper, anderen, doch ten onregte, dat die van den kooper, geloof verdient.

Over het overdoen met winst en over het opjagen.

Men mag het gekochte overdoen voor denzelfden prijs, als waarvoor men het gekocht heeft (*ras 'l-mâl*) en voor minder, (zulk een overdoen heet (*mohâttat*); men mag ook overdoen met winst (*moribahat*), wanneer men den inkoopprijs (*ras 'l-mâl*) en de hoeveelheid van de winst opgeeft. Al, wat men gedurende den termijn van keu-

ze bij den oorspronkelijken prijs doet of daarvan afneemt, wordt onder den inkoopprijs gerekend, en even zoo wordt van den inkoopprijs afgetrokken, hetgeen men terugvordert als schadevergoeding (*arsj*) wegens gebreken.

. Heeft iemand een kleed gekocht voor tien dirhams, waaraan de volder bovendien één dirham verdiend heeft, en dat daarenboven één dirham kostte wegens herstel, zoo moet hij dit bij het overdoen met winst te kennen geven, door te zeggen: »dit kleed komt »mij op twaalf te staan," doch hij mag niet zeggen: »ik heb het »gekocht voor twaalf." Heeft hij er een werk aan verrigt, dat twee dirhams kost, zoo moet hij dit te kennen geven door te zeggen: »ik heb het gekocht voor tien en er aan gewerkt voor twee »dirhams;" doch hij mag niet zeggen: »het komt mij op twaalf te »staan." Neemt men melk of wol, die een dier, bij het sluiten van het kontrakt, heeft, zoo is men verpligt dit te kennen te geven.

Het is geoorloofd, bij den koop van twee slaven voor één prijs, één daarvan met winst over te doen, wanneer men den prijs, naar gelang van de waarde (namel. van ieder der slaven), over beiden verdeelt.

Geeft de verkooper eerst op, dat hij de zaak gekocht heeft voor honderd, en later voor negentig, zoo zeggen sommigen, en te regt, dat men het meer opgegevene, benevens de winst, moet aftrekken van de som, en dat de zaak dan verkocht is voor het overblijvende; doch anderen meenen dat men kiezen mag tusschen het vernietigen van den koop en het zoo even genoemde. Geeft echter de verkooper eerst op, dat hij de zaak gekocht heeft voor honderd, en later voor honderd en tien, zoo wordt de laatste opgave niet aangenomen, al levert hij zelfs een voldoend juridisch bewijs (*baijinat*), behalven wanneer de kooper hem op zijn woord gelooven wil. Het is een berispelijke handeling (*makroeh*), wanneer men met een zijner kameraden gemeenschappelijke zaak maakt, en hem iets verkoopt voor tien, hetgeen men voor dien prijs gekocht heeft; het daarna weêr van hem koopt voor twintig, om twintig bij het overdoen te kunnen opgeven.

Het is verboden (namel. ten opzigte van de godsdienst) door opja-

gen iemand tot koopen aan te zetten (*'n-nadjsj, licitatio*); zoo is het ook verboden iemand bij den verkoop te onderkruipen (*bai' 'ala bai' achîhi*); bijv. wanneer men tot iemand, die iets, onder bedongene keuze (van drie dagen) gekocht heeft, zegt: » verbreek den » verkoop, dan zal ik u een dergelijke zaak voor minder prijs ver- » koopen;" heeft hij dan den verkoop verbroken en de zaak van hem gekocht, zoo is dat een wettige verkoop. Nog is het verboden een zaak te koopen, waarop een ander een bod heeft gedaan, door een hooger bod te doen (*'d-dochoel 'ala saumi achîhi*); doch indien het geschied is, dan is de verkoop wettig. Eveneens is het verboden, dat een stedeling voor een landman verkoopt (*bai' 'l-hâzher libâdî*), waarmeê het volgende geval bedoeld wordt: wanneer een landman naar een stad komt met koopwaren, welke daar noodig zijn en die hij daar verkoopen wil, en er een stedeling bij hem komt, die hem zegt, dat hij ze niet verkoopen moet; maar dat hij ze voor hem zal verkoopen bij kleine hoeveelheden, waardoor hij hooger prijzen zal maken; doch ook deze verkoop is wettig, wanneer hij eens volbragt is. Het is ook verboden karavanen te gemoet te trekken (*talaqqî 'r-rokbâni*) en hen te berigten, dat, hetgeen zij bij zich hebben niet gewild is, om hen op die wijze te bedriegen; komen zij in de stad, en blijkt het dat er bedrog gepleegd is, zoo hebben zij de keuze (*chijâr*); blijkt het echter, dat zij niet bedrogen zijn, zoo wordt hun door sommigen de keuze toch toegestaan, door anderen, en te regt, niet. Nog is verboden de levensmiddelen op vasten prijs te stellen (*'t-ta'sîr*) of ze in goedkoope tijden op te koopen en ze te bewaren, tot zij duur worden om hooge prijzen te maken (*'l-ihtekâr*). Sommigen zeggen, doch ten onregte, dat men zich daarvan niet behoeft te onthouden.

Over de geschillen tusschen kooper en verkooper.

Wanneer kooper en verkooper twisten over den prijs der koopwaren, over het beding van keus (*sjart 'l-chijâr*), over den termijn van betaling (*'l-adjal*), of over den duur van beide laatstgenoemden, terwijl geen van beiden een juridisch bewijs (*baijinat*) heeft, zoo moeten beiden den eed tegen elkander afleggen. De verkooper doet

dit het eerst, verklarende dat hij het niet voor zoo veel (als de kooper opgeeft), maar voor zoo veel (als hij zelf opgeeft), verkocht heeft: vervolgens legt de kooper den eed af en verklaart, dat hij het niet voor zooveel (als de verkooper opgeeft) gekocht heeft, maar voor zooveel (als hij zelf opgeeft); daarna wordt de verkoop vernietigd. Nemen zij genoegen in een van de opgegeven prijzen, dan blijft het kontrakt bestaan; zoo niet, vernietigen zij het; maar volgens anderen, en te regt, moet de vernietiging door den regter worden uitgesproken.

Is het geschil van kooper en verkooper over de verkochte zaak zelve, doordien de verkooper beweert, dat hij een slavin verkocht heeft, en de kooper, dat hij een slaaf gekocht heeft, zoo leggen zij den eed niet tegen elkander af; maar de verkooper verklaart, onder eede, dat hij geen slaaf verkocht heeft, en de kooper verklaart, onder eede, dat hij geen slavin gekocht heeft. Beweert de verkooper, dat hij een slavin verkocht heeft, en de kooper, dat de verkooper de slavin aan hem uitgehuwelijkt heeft, dan legt ieder van hem een eed af, waarbij hij verklaart dat de opgave van zijn partij tegen hem niet waar is.

Is het een geschil over een beding, waardoor de verkoop vernietigd wordt, dan neemt men volgens sommigen, en te regt, de verklaring aan van dengeen, die het bestaan van het beding beweert; volgens anderen de verklaring van dengeen, die het bestaan daarvan ontkent.

Is de overgave (*taslîm*) het onderwerp van geschil; wanneer de verkooper namelijk zegt, dat hij de verkochte zaak niet overgeeft, voordat hij den prijs ontvangen heeft; en de kooper zegt, dat hij den prijs niet overgeeft, voordat hij de verkochte zaak ontvangen heeft, dan wordt de verkooper gedwongen over te geven. Zoo wordt de kooper mede gedwongen om over te geven, indien de prijs op dezelfde plaats aanwezig is; is de prijs niet op dezelfde plaats, maar wel in hetzelfde land aanwezig, dan wordt aan den kooper het beheer over de koopwaar en al zijn goederen ontnomen, totdat hij den prijs brengt; maar is de prijs in een ander land, dan wordt de verkochte zaak verkocht, om den prijs te bekomen.

Over den verkoop met levering op tijd.

De verkoop met levering op tijd (*salam*) is een soort van koop welke aangegaan wordt met al de bewoordingen (*lafl*) van verkoo (bladz. 122) en met die van de levering op tijd. Daarbij bestaat oo de keuze gedurende de zamenkomst (*chijâr 'l-madjles*), d. i. dat koo per en verkooper van het kontrakt kunnen afzien, zoolang zij b elkander zijn); doch geenszins de bedongene keuze (*chijâr 's-sjar*, d. i. dat kooper en verkooper kunnen bedingen om binnen drie dage het gesloten kontrakt te vernietigen of te bevestigen). Het is noo zakelijk, om op de plaats der zamenkomst de koopsom (*ras 'l-ma* te leveren; zoo zij uit gecongregeerde zaken bestaat, moet men d hoedanigheid en hoeveelheid opgeven; zoo zij uit gespecificeer zaken (bladz. 130) bestaat, is, volgens de beste opinie, deze opga niet noodig.

De verkoop met levering op tijd is geoorloofd slechts met zake welker hoedanigheid naauwkeurig kan beschreven worden; bijv. vru ten, granen, meelsoorten, vloeibare reukwerken, dieren, slave vleeschsoorten, groenten, wollen-, haren-, katoenen- en zijdestoffe kleederen, verschillende metalen, steenen, houtsoorten, specerije geneesmiddelen, enz. en daarbij wordt gevorderd, dat die hoedani heden beschreven worden, waaronder de zaken bij de kenners b kend zijn; bijv.: groot en klein, goed en slecht, zoo men het bes bedingt, is het onwettig; zoo men het slechtste bedingt, zijn twee meeningen. Ongeoorloofd is de verkoop met levering op tij met zaken, welker hoedanigheid niet beschreven kan worden, bijv juweelen en dragtige dieren; met zaken, waarop het vuur zij werking heeft uitgeoefend, bijv. brood en gebraad; met zaken, di uit verschillende soorten zijn zamengesteld, bijv. boog en pijlen me veeren, vermengde reukwaren, choffs (bladz. 35), geverwde klee deren, uitgezonderd kleederen uit geverwde draden geweven, en katoenen kleederen met den ketting van zijde; karnemelk met wa ter gemengd; kaas met stremsel; azijn van dadels met water; hui den en perkament; met papier is hij geoorloofd. Ongeoorloofd is de verkoop met levering op tijd met vaten, die van boven, in het midden en van onderen niet even groot zijn; bijv. lampetkannen,

schenkkannen met naauwe hoofden, en kannen in den vorm van minarets (*manârat*); doch deze verkoop is geoorloofd met vaten, die even groot zijn, bijv. vijzels, vierkante schepkannen, enz.

Tot de wettigheid van den verkoop met levering op tijd wordt vereischt, dat de hoeveelheid (van de verkochte zaak) bekend is, ten opzigte van maat, voor drooge en natte waren; van gewigt, voor zaken, welke bij het gewigt verkocht worden, van lengtemaat, voor waren, die met de el gemeten worden, en van het getal, voor goederen, welke bij het stuk verkocht worden, en onderling even groot zijn; is dit laatste niet het geval, bijv. bij eijeren, nooten, amandelen, komkommers en meloenen, zoo wordt, te regt, beweerd, dat deze verkoop bij het gewigt moet gesloten worden; volgens anderen moeten nooten en amandelen bij de maat verkocht worden.

Wordt de verkoop met levering op tijd gesloten, om de verkochte zaak op een termijn (*adjal*) te leveren, dan moeten die termijnen bekend zijn; men mag dan, volgens het beste gevoelen, voor ééne soort van zaken, twee termijnen en voor twee soorten van zaken één termijn bepalen.

Is bij den verkoop met levering op tijd bepaald de verkochte zaak terstond (*hâl*) te leveren, zoo behoeft de plaats van de levering niet bepaald te worden; want daartoe strekt de plaats, waar het kontrakt gesloten is. Wordt deze verkoop gesloten, om op een termijn te leveren, op een plaats, niet tot de levering geschikt, zoo moet men de plaats van de levering (*taslîm*) bepalen; is hij echter op een plaats, tot levering geschikt, gesloten, zoo is het, volgens sommigen, niet noodig, de plaats van levering te bepalen, want men moet op de plaats van het kontrakt leveren; volgens anderen zijn daarover twee meeningen; volgens de eene moet men de plaats van levering aanwijzen, en volgens de andere is dit niet noodig.

Tot de geldigheid van den verkoop met levering op tijd wordt gevorderd, dat de verkochte zaak in ruime mate aanwezig is, en dat men het voor zeker houdt, dat zij niet verloren gaat; bijv. wild, op een plaats, waar het veelvuldig is, enz. Heeft men dezen verkoop gesloten over iets, dat men zeker meende, dat niet zou verloren gaan, en dat desniettegenstaande op de plaats, waar het was, is verdwenen, zoo verschillen de meeningen; volgens de beste mee-

ning kan de kooper den koop verbreken, of wachten tot de zaak gevonden wordt; volgens de tweede meening wordt het kontrakt vernietigd.

Men mag de, bij wijze van verkoop met levering op tijd, gekochte zaak (*'l-moslam fîhi*) (1) niet verkoopen, vóór datzij geleverd is; noch overdoen voor denzelfden prijs (*'t-taulijat*), noch een maatschap daarover aangaan (*'s-sjirkat*).

Worden de verkochte zaken, volgens de bij het kontrakt gegevene beschrijving, aangebragt, zoo moet de kooper ze aannemen; zijn zij beter, zoo zeggen sommigen, en te regt, dat men ze aannemen moet; en anderen beweeren dat de kooper niet verpligt is ze aan te nemen, zoo zij beter, doch van een andere soort zijn, bijv. verschillende soorten van dadels (bijv. de *ma'qilî* voor de *barnî*). Worden de verkochte zaken vóór den bepaalden termijn geleverd, zoo is de kooper verpligt ze aan te nemen, indien hem dit niet schadelijk is.

Beklaagt zich de kooper bij den regter, voorgevende, dat hem bij vergissing in maat of gewigt is te kort gedaan, zoo wordt zijn klagte, volgens het beste gevoelen, niet aangenomen: zoo echter de zaak hem (niet bij de maat, maar) bij den hoop (*djizât*) geleverd is, en hij beklaagt zich minder ontvangen te hebben, dan waarop hij regt had, zoo wordt zijn klagte aangenomen.

Vindt de kooper in het geleverde een gebrek, zoo geeft hij het terug en vraagt een andere zaak in de plaats daarvan; is er echter, terwijl de zaak bij hem was, een ander gebrek bijgekomen, zoo vraagt hij schadevergoeding (*arsj*). Beweert de verkooper, dat hij niet een zaak met gebreken, maar een gave geleverd heeft, zoo wordt zijn verklaring, die hij door een eed moet versterken, geloofd.

Over verbruikleening.

De verbruikleening, een zeer aangeprezen handeling, mag voltrokken worden, met al hetgeen, waarover het geoorloofd is een verkoop met levering op tijd te sluiten (zie bladz. 139); doch een slavin mag

---

(1) Bij deze soort van koop heet de kooper rabboe 's-salam, de verkooper moslam ilaihi; de verkochte zaak moslam fîhi en de prijs ras 'l-mâl.

men niet in verbruikleen geven aan iemand, die het regt heeft om den bijslaap met haar uit te oefenen, doch men mag dit wel doen aan dengeen, die dat regt niet heeft.

De eigendom van de in verbruikleening ontvangene zaak wordt volgens sommigen, en te regt, verkregen door levering (*'t-qabzh*), volgens anderen door de beschikking daarover (*'t-taçarrof*). Men kan bij deze overeenkomst het beding van pand (*rahn*) en borg (*zhamín*) maken, doch geenszins dat van in termijnen (*adjl*) te betalen, of van voordeelen (*manfa'at*) als deze; wanneer men zegt: »ik geef u duizend in bruikleen, op voorwaarde dat gij mij uw huis voor zoo veel verkoopt, of mij een betere zaak dan de mijne terug geeft, of mij daarvoor een wissel (*softahat*) (2) schrijft; het is echter geoorloofd, wanneer degeen, die in verbruikleening heeft gegeven, dit, zonder dat het bedongen is, gedaan heeft.

Men moet in gelijken teruggeven, indien er een in gelijken betaalbare zaak in verbruikleening gegeven is; was het een in geldswaarde betaalbare zaak, zoo moet, volgens de beste opinie, in geldswaarde vergoed worden. Heeft men voor de verbruikleening een vergelding (*'iwazh*) genomen, zoo is zij geldig. Neemt iemand eetwaren in verbruikleening van een ander, die hem later in een ander land ontmoet, en ze daar van hem terugvordert, zoo behoeft hij ze niet terug te geven; hij is echter daartoe verpligt, wanneer hij een vergelding daarvoor vordert; doch heeft men geld in verbruikleen genomen en het wordt in een ander land teruggevorderd, zoo moet men het op aanvrage, in elk geval, teruggeven.

Over het pand.

Slechts hij, die volkomen vrijheid heeft van beschikking over zijn goederen (*motlaq 't-taçarrof*), mag iets verpanden (*rahn*), doch

(1) In het Mohammedaansche regt kan dus de overeenkomst van verbruikleening niet alléén over *verbruikbare* zaken worden aangegaan.

(2) Dit woord beteekent eigenlijk een geschrift waarbij verklaard wordt geld gegeven te hebben om het op een andere plaats terug te ontvangen, ten einde de kosten van transport en de gevaren op weg te vermijden.

geenszins voor een schuld, die niet verpligt is, of waarvoor geen oorzaak van verpligting bestaat, bijv. een pand te geven, voor het geen iemand morgen in verbruikleening nemen zal. Het pand is slechts wettig bij een verpligting, die noodwendig is (*dain lâzem*), bijv. de prijs van een gekochte zaak (*thaman 'l-mabî'*), de verpligting tot levering bij den verkoop met levering op tijd (*dain 's-salam*), schadevergoeding wegens misdrijf (*arsj 'l-djinâjat*), of bij een verpligting die noodwendig wordt, bijv. de prijs van een zaak, verkocht onder bedongene keuze, doch het pand is niet geoorloofd bij iets waarbij een geschrift noodwendig is (1). Aanbod (*îdjâb*) en aanname (*qaboel*) zijn vereischten tot de wettigheid van het pand; doch slechts na de levering (*qabzh*) *moet* er gevolg aan gegeven worden. Men mag overeenkomen om het verpande goed te doen zijn in handen van den schuldeischer (*mortahen* d. i. pandnemer) of van een notabel persoon (*'adl*) op die plaats; zijn schuldenaar en schuldeischer het oneens, bij wien het zijn moet, zoo stelt de regter het verpande goed in handen van een notabel persoon op die plaats.

Elke zaak (*'ain*), die men kan verkoopen, mag men verpanden; doch over slaven, die bepaalde regten op vrijheid hebben verkregen, bijv. een slaaf, van wien de meester verklaard heeft, dat hij na zijn dood zal vrij zijn (*modabbar*), verschillen de meeningen; sommigen zeggen, dat hij verpand mag worden, anderen ontkennen dit te regt. Hetgeen spoedig bederft mag men, volgens het beste gevoelen, niet verpanden voor een verpligting op tijd (*dain moadjdjal*); sommigen veroorloven dit. Hetgeen men niet verkoopen mag, kan men ook niet verpanden, bijv. hetgeen men niet in handen heeft

(1) »O Gij geloovigen! wanneer gij onderling een verbindtenis aangaat, »die op een bepaalden termijn verpligtingen oplegt, laat dan een schrijver »het overeengekomene tusschen u in geschrifte brengen met regtvaardigheid »(*bil'adl*). De schrijver schrijve het niet anders, dan zoo als God het hem »geleerd heeft (d. i. volgens den wil van God, met billijkheid en waarheid)......

»Doch wanneer gij handel drijft, die in uwe tegenwoordigheid geheel »afgedaan wordt, zoo is het geen vergrijp, wanneer gij het overeengekomene niet in geschrifte brengt, maar neemt getuigen, als gij met elkander een koop sluit" enz. Qor. II. 282.

(*baï' mina 'l-gharar*) een vogel in de lucht (bladz. 125). Men mag een gekochte zaak verpanden vóór de levering, doch niet tot zekerheid van den prijs. Het is, volgens de beste meening, geoorloofd vruchten, waarvan nog niet te zeggen is of zij rijpen zullen, te verpanden, zonder beding van ze te plukken. Heeft men een palmboom met vruchten, die zonder menschelijke hulp gegroeid zijn, verpand, zoo zijn, volgens het beste gevoelen, die vruchten niet onder het pand begrepen; doch volgens anderen wel.

Indien men bij het verpanden bedingen gemaakt heeft, die met hetgeen, waartoe het pand strekt, in eenig opzigt onbestaanbaar zijn, en trekt de schuldenaar (*râhen*, d. i. pandgever) daarvan voordeelen, dan is het verpanden nietig, en trekt de schuldeischer (*mortahen*, d. i. pandnemer) voordeelen van die bedingen, zoo is het verpanden, volgens het beste gevoelen, ook nietig. Heeft iemand bij een verkoop pand bedongen, en weigert de schuldenaar het te leveren, of blijkt, na de levering, dat het verpande goed met gebreken is, zoo heeft de schuldeischer het regt den verkoop te verbreken; doch heeft men bij een verkoop een ongeldig pand (*rahn fâsed*) bedongen, dan wordt de verkoop door sommigen, te regt, voor nietig gehouden, hoewel anderen den verkoop als geldig beschouwen.

Het verpande goed wordt niet teruggegeven, voordat de geheele verpligting is afgedaan. De schuldenaar (*râhen*) mag daarover niet zóódanig beschikken, dat het regt van den schuldeischer vernietigd wordt, bijv. verkoopen, schenken; noch zóódanig, dat de waarde van het verpande goed vermindert, bijv. een kleed dragen, een slavin uithuwelijken of den bijslaap met haar uitoefenen, zoo zij beswangerd kan worden: kan zij dit niet, dan zeggen sommigen, dat de bijslaap met haar geoorloofd is; doch anderen houden dit ook, te regt, voor ongeoorloofd. De schuldenaar mag van het verpande goed genot trekken, indien het den schuldeischer niet benadeelt; bijv. een paard berijden, een slaaf huiswerk laten verrigten. Ook mag hij het in bruikleening geven en verhuren, wanneer de huurtijd minder is dan de termijn door de verpligting (namel. van het pand) bepaald; hij mag het echter, volgens de beste meening, niet voor een andere verpligting aan den schuldeischer ver-

10

panden. Heeft de schuldenaar een verpanden slaaf vrij gelaten, zoo zijn er drie meeningen; volgens de eerste wordt de vrijgelatene vrij; volgens de tweede wordt hij niet vrij, en volgens de derde [illegible] welke voor de juiste gehouden wordt, is de slaaf niet vrij, zo[illegible] de schuldenaar onbemiddeld is; is hij echter rijk, dan wordt h[illegible] vrij, maar hij moet de waarde van den slaaf tot pand geven [illegible] plaats van den slaaf. Heeft de verpande slaaf met opzet (*'amdan*) e[illegible] misdrijf gepleegd, zoo wordt de wedervergelding op hem toegep[illegible] doch is het bij ongeluk (*chatan*) gepleegd, dan wordt hij verko[illegible] om te vergoeden; volgens sommigen wordt daarbij de verklari[illegible] van den meester, dat het bij ongeluk geschied is, aangenomen; v[illegible] gens anderen, en wel te regt, niet. Wordt er op den verpand[illegible] slaaf een misdrijf gepleegd, zoo heeft de schuldeischer (*mortah*[illegible] regt op de schadevergoeding (*arsj*).

Zijn er voordeelen (*fâidat*) uit het verpande goed voortgekom[illegible] die ten tijde van het kontrakt niet bestonden, bijv. jongen, m[illegible] vruchten, zoo behooren deze niet onder het pand. Op den sc[illegible] denaar (*râhen*) rust de verpligting het pand te onderhouden. [illegible] pand is een zaak, aan den schuldeischer in bewaring gegeven ([illegible] *nat*); en er houdt niets van de verpligting op, wanneer het p[illegible] verloren gaat. Bij geschillen tusschen den schuldenaar en d[illegible] schuldeischer over de teruggave van het verpande goed, wordt [illegible] onder eede afgelegde verklaring van den schuldenaar (*râhen*) aang[illegible] nomen; doch bij geschillen over het bedrag van het verpande, word[illegible] de onder eede afgelegde verklaring van den schuldeischer voor ge[illegible] loofwaardig gehouden.

Over den staat van kennelijk onvermogen (faillissement).

Heeft iemand verpligtingen (*dojoen*, meerv. van *dain*), die op t[illegible] (*moadjdjalat*) zijn, zoo kan hij daarvoor niet aangesproken word[illegible] en wil hij op reis (*safar*) gaan, dan mag men hem daarin niet [illegible] hinderen, hoewel sommigen hem niet toestaan de religieuse reis (*saf*[illegible] *'l-djihâd*) (bladz. 60, noot 1) te doen. Zijn de verpligtingen verv[illegible] len (*dain hâlat*), en heeft de schuldenaar voldoend vermogen, [illegible] wordt hij aangesproken om te betalen; en weigert hij dit, dan [illegible]

koopt de regter zijn goederen en betaalt zijn schulden (in het Arabisch: en hij volbrengt zijne verpligtingen). Heeft de schuldenaar geen goederen op die plaats, en beroept hij zich op onvermogen (*i'sâr*); terwijl het bekend is, dat hij vroeger goederen bezat, zoo wordt hij opgesloten tot dat hij een volkomen bewijs (*'l-bajjinat*) van zijn onvermogen heeft geleverd. Dat bewijs moet geleverd worden door de verklaringen van twee getuigen (*sjâhed*), die met zijn tegenwoordigen toestand bekend zijn, en door een eed van den schuldenaar, die, volgens de beste opinie, moet zweren, wanneer dit door den schuldeischer (*'l-gharîm*) gevorderd wordt, dat hij geen inwendige zaken (*mal bâten*) (bladz. 83.) bezit. Is het echter niet bekend, dat de schuldenaar goederen bezat, zoo moet hij een eed afleggen, dat hij geen goederen heeft, en daarna wordt hij ontslagen. Heeft de schuldenaar wel vermogen, doch niet genoeg om aan zijn verpligtingen (*dojoen*) te voldoen, zoo vragen de schuldeischers aan den regter om hem het beheer over zijne goederen te ontnemen, die dit dan doet in tegenwoordigheid van getuigen, ten minste, zoo is het verdienstelijk. Daarna mag de schuldenaar niet meer over zijne goederen vrij beschikken (*'t-taçarrof*); en zoo hij geen kostwinning (*kasab*) heeft, dan geeft de regter hem en zijn gezin onderhoud, tot dat hij het beheer over zijn goederen terug krijgt. Wanneer de regter overgaat tot het verkoopen van al hetgeen hem toebehoort, dan moet dit geschieden in tegenwoordigheid van den schuldenaar of zijn gemagtigde (*wakîl*), van de schuldeischers, en op de markt. Wil niemand vrijwillig (d. i. zonder belooning) het uitroepen (*'n-nidâ*) van hetgeen verkocht wordt, op zich nemen, zoo huurt de regter iemand daartoe voor geld, dat genomen wordt uit het vijfentwintigste (*choms 'l-choms*) (bladz. 85), of zoo er dusdanig geld niet is, uit de goederen van hem, die in den staat van kennelijk onvermogen verkeert (*mofles*). Het eerst wordt verkocht hetgeen spoedig aan bederf onderhevig is, vervolgens de dieren en daarna de vaste en kostbare goederen: de opbrengst wordt door den regter onder de schuldeischers verdeeld, naar het bedrag hunner schuldvorderingen (*dojoen*). De schuldeischers, die schuldvorderingen op tijd (*dain moadjdjal*) hebben, worden, volgens het beste der beide gevoelens, niet betaald; doch er is ook nog een andere opinie, die Sjâfi'i zelf gedeeld heeft, welke

zegt, dat de staat van kennelijk onvermogen (*'l-iflâs*) de schuldvorderingen opeischbaar op dat oogenblik maakt. Schuldeischers, die pand hebben, krijgen den prijs daarvan; doch zoo degeen, die in den staat van kennelijk onvermogen verkeert, een slaaf heeft, op wien de verpligting tot schadevergoeding rust (*arsj*) wegens gepleegd misdrijf, dan is het regt van hem, die het misdrijf ondervonden heeft, (*'l-madjni*, d. i. de verwonde of gedoode) preferent.

Bevinden zich onder de schuldeischers eenigen, wier goederen, welke zij aan den schuldenaar verkocht hebben, nog aanwezig zijn, zoo hebben zij de keuze (*chijâr*), of zij met de overige schuldeischers willen gelijk staan, en of zij den verkoop willen verbreken, en die goederen terugnemen; dit kan echter niet geschieden, wanneer reeds een ander op die goederen regten heeft verkregen ten gevolge van medeeigenaarschap (*sjof'at*) (zie beneden), van pand (*rahn*) of misdrijf (*djinâjat*), of wanneer die goederen reeds vermengd zijn met beteren. Zijn die goederen in waarde verminderd door een daad, waarvoor men verantwoordelijk is (*fi 'l-mazhmoen*), zoo kan de schuldeischer ze terugnemen, en voor het bedrag van de schadevergoeding (*arsj*) voor de vermindering (*'n-naqç*) van de waarde met de overige schuldeischers gelijk opkomen. Zijn die goederen in waarde verhoogd door een op zich zelve staande vermeerdering (*zajâdat motamajjaz*), bijv. kinderen, vruchten, zoo kan de schuldeischer de zaak zelve terug vorderen, maar niet de vermeerdering. Bestaat echter de vermeerdering uit vruchten, die pas voor den dag zijn gekomen, en nog aan den boom zijn, zoo zijn daarover twee meeningen; volgens de eerste en beste, kan de schuldeischer den boom met deze vruchten terug vragen; volgens de tweede mag hij wel den boom, maar niet de vruchten terug vragen; of bestaat de vermeerdering daarin, dat de verkochte dieren dragtig zijn, en nog niet geworpen hebben, zoo kan de schuldeischer, volgens de eerste en beste meening, het dier met het jong terug vragen; doch volgens een andere meening kan hij alleen het dier terugvorderen. Is de waarde van de zaak verhoogd, doordat zij in handen van den volder of molenaar is geweest, zoo kan de schuldeischer de oorspronkelijke waarde der zaak terugvragen; doch de verhooging behoort aan dengeen, die haar gekocht heeft. Had hij, die in

den staat van kennelijk onvermogen verkeert, doek gekocht en tevens verw, waarmeê hij dat doek heeft geverwd en is de waarde van beide zaken daardoor niet verhoogd, dan kan ieder van hen zijn eigen goed terugvorderen; is de waarde verhoogd, zoo kan ieder de waarde van zijn goed terugeischen; en de verhooging komt aan dengeen, die het gekocht heeft; is de waarde van beide zaken verminderd, zoo wordt de vermindering van de verw afgetrokken; de eigenaar van het doek kan zijn goed geheel terug vragen, maar de eigenaar van de verw heeft de keuze tusschen het vragen van de verminderde waarde van de verw, en het gelijk staan met de overige schuldeischers.

Heeft de in den staat van kennelijk onvermogen verkeerende in te vorderen schulden, waarvoor hij slechts één getuige heeft, wiens getuigenis hij niet tot volkomen bewijs wil of kan brengen door zijn eed, zoo zeggen sommigen, doch ten onregte, dat de schuldeischers in zijn plaats den eed mogen doen.

Over het missen van het beheer over zijn goederen (1).

Het is ongeoorloofd dat een minderjarige (*çabî*) en krankzinnige (*madjnoen*) de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over hun goederen hebben; deze beschikking is bij hun voogd (*wali*). Voogden zijn de vader, grootvader, de persoon, die daartoe in het testament is aangewezen (*'l-waçî*), de regter (*'l-hâkim*) en hij, die door den regter daarmeê belast is; volgens sommigen is de moeder voogdesse bij ontstentenis van vader en grootvader.

Het is niet geoorloofd, dat de voogd (behalven de vader en grootvader) iets van zijn eigene goederen verkoopt aan degenen, over wier

(1) In een kantteekening van het handschrift wordt gezegd dat er zeven oorzaken zijn, waardoor iemand het beheer over zijn goederen mist: minderjarigheid, slavernij, krankzinnigheid, staat van kennelijk onvermogen, onnoozelheid, gevaarlijke ziekte (wanneer iemand op het kantje staat (*mohawwef*), zoo als de Arabier zegt, verliest hij het beheer over twee derde gedeelte zijner goederen) en ..... (het laatste woord is onleesbaar).

goederen hij het beheer heeft, dat hij iets, dat hen behoort, weg-schenkt, of met een hunner slaven een kontrakt sluit tot loskoopen van de slavernij (*mokâtab*), dat hij iets van hen verkoopt voor minder dan den gewonen prijs (*thaman 'l-mithli*), of dat hij met hun goederen gewaagde ondernemingen doet, bijv. ze medeneemt op reis, of ze verkoopt op krediet (*nasaän*), behalven uit noodzakelijkheid (*zharoerat*) of wegens goede gelegenheid (*ghibtat*), d. i. dat hij ze verkoopt voor meer dan den gewonen prijs en daarvoor pand (*rahn*) neemt; of dat hij hun goederen in verbruikleening geeft, behalven wanneer hij een gevaarlijke reis wil ondernemen, en het beter is die goederen in verbruikleening (*iqrâsh*), dan in bewaring te geven (*îdâ'at*). Wanneer zij, die het beheer over hun goederen missen, gemeenschappelijke eigenaars van een onverdeeld goed (*sjof'at*) (hierover beneden) zijn, dan mogen de voogden een goede gelegenheid, als zij zich voordoet, niet laten voorbijgaan om voor hen de stukken land toe te eigenen en daarop gebouwen van steen en kalk te zetten. De voogd mag niet anders, dan uit noodzakelijkheid (*zharoerat*) of goede gelegenheid (*'l-ghibtat*) stukken land verkoopen. Beweert de minderjarige, meerderjarig geworden, voor den regter, dat de voogd zijn goederen buiten noodzakelijkheid of goede gelegenheid verkocht heeft, zoo moet de voogd een volkomen bewijs (*bajjinat*) van het tegendeel leveren, behalven wanneer hij vader of grootvader is, die op hun woord geloofd worden. Wanneer de voogd voor den regter beweert, dat hij de goederen van den minderjarige heeft uitgegeven ten zijnen behoeve, of dat zij buiten de schuld van iemand zijn verloren gegaan, zoo wordt aan deze verklaringen geloof gehecht; wanneer hij echter beweert de goederen aan hem te hebben teruggegeven, zoo is zijn verklaring alleen niet voldoende, maar hij moet een volkomen bewijs (*bajjinat*) daarvan leveren. De bij testament benoemde voogd (*'l-waçî*) mag, zoo de noodzakelijkheid hem daartoe dwingt, uit de goederen van den ouderloozen knaap nemen hetgeen hij tot zijn eigen onderhoud noodig heeft, maar moet later iets anders daarvoor in de plaats geven; sommigen echter stellen hem, ten onregte, van deze verpligting vrij.

Is de minderjarige meerderjarig geworden en de krankzinnige hersteld, en geven beiden bewijzen, dat zij het oordeel des onder-

scheids (*'r-rosjd*) bezitten, zoo worden zij ontheven van het verbod om hun goederen zelf te beheeren (*'l-hadjr*). De meerderjarigheid (*'l-boloegh*) van den man wordt gerekend van den tijd, dat hij nachtelijke pollutien heeft (*'l-ihtilâm*), den ouderdom van vijftien jaren heeft bereikt, of, volgens sommigen, nadat de haren bij de schaamdeelen (*'s-sja'r 'l-chasjn*) zijn opgekomen: de meerderjarigheid van de vrouw wordt op dezelfde wijs berekend, en ook nadat zij de maandelijksche regelingen (*'l-haizh*) heeft gekregen, en nadat zij zwanger is geworden. Het oordeel des onderscheids (*'r-rosjd*) wordt hun toegekend, zoodra zij weten wat hun te doen staat, zoowel ten opzigte van hun godsdienst, als van hun goederen; doch deze mag de voogd niet aan hen overgeven, voordat hij hen, hetzij vóór of na de meerderjarigheid, heeft op de proef gesteld. Handelt degeen, die het beheer over zijn goederen mist, bij die proef verkeerd ten opzigte van de godsdienst of van zijn goederen, dan blijft het verbod om zijn goederen zelf te beheeren op hem rusten (*'l-hadjr*); hij mag zijn goederen niet verkoopen, en niet in het huwelijk treden; het huwelijk is echter wettig, indien de voogd verlof daartoe heeft gegeven, doch de verkoop is, volgens het beste gevoelen, onwettig, al heeft de voogd dien toegestaan. Heeft zoo iemand zijn vrouw verstooten, of zijn vrouw de ontbinding van het huwelijk van hem gekocht (*chola'*), zoo zijn die handelingen wettig, maar het geld, dat hij van zijn vrouw heeft bedongen, wordt hem niet gegeven. Handelt degeen, die het beheer over zijn goederen mist, bij die proef goed, ten opzigte van de godsdienst en van zijn goederen, zoo wordt hij ontheven van het verbod om zijn goederen zelf te mogen beheeren (*'l-hadjr*); volgens sommigen moet die ontheffing door middel van den regter (*'l-hâkim*) geschieden.

Verkwist (*badsdsara*) hij zijn goederen, die van het verbod om ze zelf te beheeren ontheven is, zoo legt de regter dit verbod weêr op hem, en hij beheert zijn goederen, zonder hem. Het is verdienstelijk, dat het verbod om zijn goederen zelf te beheeren, aan iemand opgelegd wordt, in tegenwoordigheid van getuigen, opdat men vermijden kan eenige regtshandeling (*ma'âmalat*) met hem aan te gaan. Is iemand van het verbod om zijn goederen zelf te beheeren, ontheven en handelt hij dan verkeerd

ten opzigte van de godsdienst, doch niet verkeerd ten opzigte van zijn goederen, zoo keert, volgens sommigen, dit verbod terug; doch, volgens anderen, geschiedt het niet.

Over de dading (transactie).

De dading (*ç-çolh*) is een verkoop, die wettig kan volbragt worden door een ieder, die een wettigen koop kan sluiten. Even als bij den verkoop bestaat er ook bij de keuze gedurende de bijeenkomst (*chijâr 'l-madjles*) (bladz. 122) de bedongen keuze (*chijâr 's-sjart*) (bladz. 122) en de vrijwaring wegens gebreken (*'r-radd bil'aib*) (bladz. 133). Hetgeen bij den verkoop ongeoorloofd is, is ook ongeoorloofd bij de dading, bijv. het onbekende (bladzz. 125 en 126), enz. Wordt de dading getroffen ten opzigte van een gecongregeerde zaak (*dain*) voor een gespecificeerde (*'ain*), of voor een gecongregeerde (*dain*) (bladz. 130), zoo is het ongeoorloofd, dat partijen van elkander weggaan zonder levering (*qabzh*). Gaat men de dading aan over duizend dr. voor vijfhonderd, zoo is zij volgens sommigen wettig; doch volgens anderen niet; doch zij is geldig, wanneer iemand zegt: »geef »mij vijfhonderd dr., dan stel ik u vrij van de overige vijfhonderd." Vordert iemand iets voor den regter van een ander, dat deze ontkent schuldig te zijn, en later treft hij daarover een dading, zoo is deze niet wettig; maar heeft een derde persoon voor hem die dading aangegaan, zoo is zij wettig, wanneer de zaak, waarover geprocedeerd is geworden, een gecongregeerde zaak (*dain*) was; maar was het een gespecificeerde zaak (*'ain*), zoo moet die derde daarbij zeggen: »deze zaak behoort u, en ik ben gemagtigd om met »u daarover een dading te treffen," anders is zij onwettig; doch in plaats van deze woorden mag hij ook de volgende gebruiken: »deze »zaak behoort u, maar tref met mij een dading, opdat zij mij behoore."

Het is geoorloofd, dat iemand een uitstek (*djanâhi*) aan zijn huis maakt op een doorloopenden weg (*tarîq nâfids*), d. i. een publieke weg, mits het hoog genoeg is en de voorbijgangers niet hindert; doch het is niet geoorloofd dit te doen op een doorloopenden weg (*darb ghairo nâfidsin*), d. i. een private weg, behalven met verlof van de menschen, die aan dien weg wonen (*ahl 'd-darb*); hoewel som-

migen, doch ten onregte, dit toestaan. Ongeoorloofd is het dit te doen op het eigendom van een ander, zelfs al heeft men daarover een schikking getroffen om daarvoor een aequivalent (*'iwazh*) te geven.

Het is volgens het beste gevoelen niet geoorloofd boomstammen op de heining van een buurman, of op een gemeenschappelijke heining (*hâit mosjtarak*) te leggen; heeft men echter daarover een schikking getroffen om er iets voor te geven, zoo is het geoorloofd, indien plaats en getal der boomstammen bekend zijn. Men mag met iemand een overeenkomst aangaan om het water over zijn landerijen te laten loopen. Men mag geen opening in den muur van een buurman of in een gemeenschappelijken muur maken, zonder het verlof van den buurman of van den medeeigenaar. Hangen boomtakken op een anders eigendom over, en wordt de eigenaar aangemaand om daarin te voorzien, zoo is hij daartoe verpligt; weigert hij daaraan te voldoen, dan is de eigenaar van de woning geregtigd de takken af te houwen, behalven wanneer daarover een schikking was aangegaan om dit tegen een aequivalent (*'iwazh*) te dulden. Heeft iemand een huis aan een niet doorloopenden weg, welks deur op het achterste gedeelte van dien weg uitkomt, zoo is het geoorloofd die deur naar het voorste of middenste gedeelte te verplaatsen; doch komt de deur uit op het voorste gedeelte van dien weg, zoo is het niet geoorloofd die deur naar het middenste of achterste gedeelte van den weg te verplaatsen. Staat iemands huis met den rug naar een niet doorloopenden weg gekeerd, zoo mag hij dáár geen deur maken om een uitgang te krijgen (*'l-istitrâq*); doch wil hij het doen om een andere reden, zoo staan sommigen hem dit toe, doch anderen, en teregt, veroorlooven het niet; in elk geval mag hij echter met de menschen, die aan dien weg wonen (*ahl 'd-darb*) een schikking treffen om dit tegen betaling van een equivalent (*'iwazh*) te mogen doen.

Wanneer een gemeenschappelijke muur is ingestort, en een der eigenaars vordert van den ander in regten om hem weêr op te bouwen, die het echter weigert te doen, zoo kan hij, volgens de beste opinie, daartoe niet gedwongen worden. Wil één van beiden hem opbouwen, zoo kan hij daarin niet verhinderd worden; bouwt hij hem nu op met zijn eigen bouwstoffen, zoo wordt hij het eigendom van hem

alleen; doch bouwt hij hem op met de bouwstoffen van den gevallen muur, zoo blijft hij het een gemeenschappelijk eigendom van beiden. Was de muur bouwvallig, en heeft een van beiden hem afgebroken, zoo kan hij gedwongen worden dien weder op te bouwen; doch, volgens sommigen, zijn ook daarover twee opiniën.

Over de overdragt van schulden.

De overdragt van schulden (*'l-hawâlat*) is niet anders wettig dan met goedvinden (*rizhâ*) van dengeen, die de schuld overdraagt (*'l-mohîl*) en van dengeen, ten wiens behoeve de overdragt plaats heeft (*'l-mohtâl*), d. i. de schuldeischer; het goedvinden van dengeen, op wien de schuld overgedragen wordt (*'l-mohâl 'alaihi*), is volgens de beste opinie niet noodig.

De overdragt van schulden is alleen geoorloofd met een erkende schuld (*dain mostaqirr*) en wegens zulk een schuld; ongeoorloofd is de overdragt van schulden en voor schulden, die niet zoodanig zijn, bijv. hetgeen iemand krijgt van wege het kontrakt over vrijlating met zijn slaaf (*mâl 'l-kitâbat*), hetgeen men uit kracht van een koop met levering op tijd zal krijgen (*dain 's-salam*), enz. Ook is het ongeoorloofd een schuld over te dragen op iemand, die niets schuldig is; volgens sommigen, doch ten onregte, is het geoorloofd, wanneer het met zijn goedvinden geschiedt. Te regt wordt gevorderd, dat de overdragt plaats heeft vóor een bekende som; hoewel sommigen beweeren, dat zij ook geoorloofd is voor de kameelen van een bloedprijs (*dijat*), zelfs al zijn zij niet bekend. De schulden van dengeen, die de schuld overdraagt (*'l-mohîl*) en van dengeen, op wien de schuld overgedragen wordt (*'l-mohâl 'alaihi*), moeten gelijk zijn in soort (*'ç-çifat*), opeischbaarheid (*'l-holoel*) en betaalbaarheid op tijd (*'t-tadjîl*). Bij de overdragt van schulden bestaat niet de bedongen keus (*chijâr 's-sjart*), noch de keus gedurende de bijeenkomst (*chijâr 'l-madjles*) (bladz. 122), hoewel sommigen, doch ten onregte, zeggen dat de laatste daarbij wel bestaat.

Is de overdragt wettig volbragt, zoo is degeen, die de schuld heeft overgedragen (*'l-mohîl*), ontslagen; en degeen, op wien de

schuld is overgedragen (*'l-mohâl 'alaihi*), is verpligt te betalen, en zoo hij niet betaalt, is er geen verhaal op dengeen, die de schuld heeft overgedragen (*'l-mohîl*). Heeft degeen, die iets verkocht heeft, een zijner schulden ten bedrage van het goed overgedragen op dengeen, die gekocht heeft, doch later blijkt, dat een ander op de verkochte zaak (*'l-mabî'*) regten heeft (*mostahaqq*), zoo is de overdragt nietig; maar vindt de kooper in de gekochte zaak gebreken en geeft hij haar dientengevolge aan den verkooper terug, dan blijft de overdragt bestaan, en degeen, ten wiens behoeve de overdragt heeft plaats gehad (*'l-mohtâl*), kan den kooper aanspreken ten bedrage van het gekochte goed, volgens het regt van overdragt; doch de kooper heeft daarvoor dan verhaal op den verkooper. Heeft degeen, die iets gekocht heeft zijn schuld, ten bedrage van den prijs, op een ander overgedragen, welke hij aan dengeen, die verkocht heeft moest voldoen, en vindt de kooper later gebreken in het gekochte goed, dat hij dientengevolge terug geeft, nadat de verkooper van dien derden persoon ontvangen heeft datgeen, waarop hij regt had (*ṣâḥib 'l-haqq*), zoo is de overdragt niet vernietigd, maar de kooper kan van den verkooper terugvorderen hetgeen hij ontvangen heeft. Had de verkooper nog niets van dien derden persoon ontvangen, zoo is de overdragt, volgens sommigen, vernietigd; volgens anderen, doch ten onregte, niet.

Zijn er geschillen ontstaan tusschen dengeen, die de schuld heeft overgedragen (*'l-mohîl*) en dengeen, ten wiens behoeve een schuld is overgedragen (*'l-mohtâl*); daar degeen, die de schuld heeft overgedragen (*'l-mohîl*), beweert, dat hij heeft last gegeven om te ontvangen; en degeen, ten wiens behoeve de schuld is overgedragen (*'l-mohtâl*) verklaart, dat er overdragt van schuld heeft plaats gehad, zoo wordt aan de verklaring van dengeen, die de schuld heeft overgedragen (*'l-mohîl*) geloof gehecht; volgens anderen, doch ten onregte, aan de verklaring van dengeen, ten wiens behoeve de schuld is overgedragen (*'l-mohtâl*). Beweert daarentegen degeen, die de schuld heeft overgedragen (*'l-mohîl*), dat er overdragt van schuld heeft plaats gehad, en degeen ten wiens behoeve de overdragt geschied is (*'l-mohtâl*), dat het lastgeving was, en dat zijn regt op dengeen, die de schuld heeft overgedragen (*'l-mohîl*) blijft bestaan, zoo

wordt, volgens het beste gevoelen, aan de verklaring van dengeen, ten wiens behoeve de overdragt plaats had (*'l-mohtâl*), geloof geslagen; volgens anderen aan de verklaring van dengeen, die de schuld heeft overgedragen (*'l-mohîl*).

Over den borgtogt.

Een ieder, die zelf de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over zijn goederen heeft, kan een wettigen borgtogt (*ç-zhamân*) aangaan: hij is onwettig, wanneer hij is aangegaan door iemand, die de vrije beschikking over zijn goederen niet had, bijv. den minderjarige (*ç-cabî*), den krankzinnige (*'l-madjnoen*), wien het beheer over zijn goederen is ontnomen (*mahdjoer*) wegens onnoozelheid (*'s-safah*). Degeen, wien het beheer over zijn goederen is ontnomen (*mahdjoer*) wegens den staat van kennelijk onvermogen (*'l-iflâs*), kan een wettigen borgtogt aangaan; doch hij kan daarvoor eerst aangesproken worden, nadat het gemis van het beheer over zijn goederen (*'l-hadjr*) heeft opgehouden. De slaaf kan zonder verlof (*idsn*) van zijn heer niet borg zijn; volgens anderen, doch ten onregte, kan dit wel; en is hij daarvoor aansprakelijk, wanneer hij is vrij geworden. Is een slaaf borg geworden met verlof van zijn meester, zoo is hij aansprakelijk na zijn vrijlating; volgens anderen, doch ten onregte, wordt het afgehouden van zijn onderhoud; of van hetgeen hij door handel verdient, indien zijn heer hem verlof heeft gegeven handel te drijven. Is zulk een slaaf borg gebleven met het geld van de koopmanschappen, zoo moet hij daaruit betalen, indien hij geen andere schulden heeft. De slaaf, die met zijn meester een kontrakt over de vrijlating heeft aangegaan (*'l-mokâtab*), doch nog geen verlof heeft gekregen, staat gelijk met den volkomen slaaf (*'l-'abd 'l-qinn*); heeft hij reeds verlof gekregen, zoo zijn daarover twee opiniën; volgens het beste is het geoorloofd.

Tot de wettigheid van den borgtogt wordt vereischt, dat de borg (*ç-zhâmin*) den schuldeischer (*mazhmoen lahoe*) kent. Wettig is de borgtogt voor alle noodzakelijke verpligtingen (*dain lâzim*); bijv. de prijs van een gekochte zaak (*thaman 'l-mabî'*); het te leveren goed bij een verkoop met levering op tijd (*dain 's-salam* (bladz. 159); de

schadevergoeding wegens misdrijf (*arsj 'l-djinâjat*), of die tot noodzakelijkheid (*'l-lozoem*) komen; bijv. de prijs van een gekochte zaak, gedurende den termijn van keuze (bladz. 122), de prijs voor aangenomen werk (*'l-dja'âlat*) (zie beneden), hoewel sommigen, doch ten onregte, dit voor het laatste ontkennen. Over een verpligting, die niet noodzakelijk (*lâzim*) is, of niet tot noodzakelijkheid (*'l-lozoem*) komt, zoo als: hetgeen door den slaaf, die met zijn heer een kontrakt over de vrijheid heeft gemaakt, moet gegeven worden (*dain 'l-mokâtab*), kan men geen borgtogt aangaan. Ongeoorloofd is de borgtogt voor een onbekende som (*mâl madjhoel*), ofschoon sommigen, doch ten onregte, beweren dat de borgtogt voor de kameelen van den bloedprijs, al zijn zij niet bekend, geoorloofd is. Voor hetgeen iemand niet schuldig is, kan een ander geen borg zijn. Men kan wel borg worden voor de gevolgen van een handeling; indien iemand zegt tot een ander: »werp uw goed in zee, ik sta er borg »voor," en doet de ander dit, zoo is de borgtogt noodzakelijk. Bij borgtogt bestaat niet de keuze van overeenkomst (*chijâr 'l-madjles*) noch de bedongen keuze (*chijâr 's-sjart*) (bladz. 122); ook is het ongeoorloofd hem van een toekomstige voorwaarde (*sjart mostaqbal*) te doen afhangen. Heeft men bij een verkoop een onwettigen borgtogt (*zhamân fâsid*) bedongen, zoo is de verkoop zelf, volgens het beste gevoelen, nietig; volgens anderen niet.

De schuldeischer (*'l-mazhmoen lahoe*) kan den borg (*ç-zhâmin*) en den schuldenaar (*'l-mazhmoen 'anhoe*) aanspreken; en zoo zich een ander weder borg gesteld heeft voor den borg, dan kan hij hen alle drie vervolgen. Ontslaat de schuldeischer den schuldenaar (*'l-açil*), zoo is de borg (*'l-kafîl*) ook ontslagen; doch ontslaat de schuldeischer den borg, zoo is de schuldenaar niet ontslagen. De borg, die zich met goedvinden (*idsn*) van den schuldenaar als borg gesteld en de schuld betaald heeft, kan die, volgens het beste gevoelen, op den schuldenaar weêr verhalen; doch, volgens anderen, heeft hij niet anders dat verhaal, dan wanneer hij ook met goedvinden van den schuldenaar betaald heeft; de borg, die zich zonder goedvinden van den schuldenaar borg gesteld en de schuld betaald heeft, kan die, volgens het beste gevoelen, niet op den schuldenaar verhalen; volgens anderen, doch ten onregte,

heeft hij verhaal, zoo hij met goedvinden van den schuldenaar betaald heeft. Is iemand borg gebleven voor een schuld, op tijd te betalen (*dain mowadjdjal*), en heeft hij betaald, voor dat de termijn (*'l-adjal*) verstreken was, zoo heeft hij geen verhaal op den schuldenaar, voordat de termijn vervallen is; sterft de borg of de schuldenaar vóór dien tijd, dan wordt de schuld terstond betaalbaar voor dengeen, die overleden is, maar niet voor den ander. Betaalt de borg uit eigen beweging meer dan de schuld bedraagt, zoo heeft hij voor dat meerdere geen verhaal op den schuldenaar. Geeft de borg aan den schuldeischer een kleed als betaling voor de schuld, dan kan hij slechts op den schuldenaar verhalen hetgeen de minste waarde heeft, of het bedrag van de schuld, of de waarde van het kleed. Heeft de borg zijn schuld overgedragen (*'l-hawâlat*) (bladz. 154) op iemand, die aan hem schuldig was, zoo heeft hij verhaal op den schuldenaar, voor wien hij borg was gebleven (*'l-mazhmoen anhoe*); doch heeft hij de schuld overgedragen op iemand, die hem niets schuldig was, zoo heeft hij dit verhaal niet op dengeen, voor wien hij borg was gebleven, voordat degene, op wien de schuld was overgedragen (*'l-mohâl 'alaihi*) betaald en haar weêr op den borg (*ç-zhâmin*) verhaald heeft; eerst dan kan de borg die verhalen op den schuldenaar, voor wien hij was borg gebleven (*'l-mazhmoen 'anhoe*). Heeft de borg de schuld voldaan, en daarna de som van den schuldenaar ten geschenke gekregen, zoo heeft hij, volgens het beste gevoelen, evenwel verhaal op den schuldenaar voor het betaalde; volgens anderen kan hij haar dan niet op hem verhalen. De borgtogt (*kafâlat*) voor zaken, die ter kwader trouw worden bezeten (*'l-maghçoeb*) en die men in bruikleen heeft (*'l-'awârî*), is ongeoorloofd; volgens anderen, doch ten onregte, hij geoorloofd.

De borgtogt voor den persoon van iemand (*kafâlat 'l-badani*) is, volgens het beste gevoelen, geoorloofd. Voor dengeen, die eene misdaad heeft bedreven, die hem strafschuldig maakt voor Allah, is zij ongeoorloofd; doch voor dengeen, die een misdrijf heeft gepleegd, waarop de talio (*'l-qiçâç*) van toepassing is, of voor dengeen, die iemand valschelijk van overspel beschuldigd heeft (*'l-qadsf*), is zij geoorloofd; hoewel sommigen, doch ten onregte, ook

dit voor ongeoorloofd houden. Heeft iemand zich aldus borg gesteld voor een afgescheiden deel (*djoz sjâï*) van hem, of voor iets, dat niet van hem kan gescheiden worden, bijv. de lever, het hart, zoo is dit geoorloofd. De borgtogt voor den persoon, die daartoe zijn toestemming (*idsn*) niet gegeven heeft, is, volgens het beste gevoelen, niet geoorloofd; volgens anderen, wel. Heeft iemand zich zonder eenig beding (*motlaq*) voor een ander borg gesteld, zoo kan hij terstond (*fî 'l-hâli*) van hem gevorderd worden; doch heeft hij daarbij een termijn (*adjal*) bedongen, zoo kan dit eerst geschieden, wanneer de termijn vervallen is. Indien de borg dengeen, voor wien hij is borg gebleven (*'l-makfoel bihi*), vóór het vervallen van den termijn, levert, en men geen nadeel lijdt door hem aan te nemen, zoo is de aanneming noodzakelijk. De borg is ontslagen, wanneer degeen, voor wien hij heeft borg gestaan, zich zelf levert. Is degeen voor wien borg is gebleven, afwezig, zoo wordt aan den borg voldoende tijd gegeven om hem te halen; doch weet men niet waar hij is, dan kan men den borg niet aanspreken, voordat men het weet. De borgtogt (*'l-kafâlat*) vervalt, wanneer degeen voor wien borg is gebleven, gestorven is; volgens anderen, doch ten onregte, is de borg (*'l-kafîl*) dan aansprakelijk voor hetgeen hij schuldig was.

Over de maatschap of vennootschap.

Een ieder, die de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over zijn goederen heeft, kan het kontrakt van maatschap (*'aqd 's-sjirkat*) aangaan. Het kontrakt is slechts wettig over zaken, die prijs zijn (*'l-athmân*); volgens anderen, en, naar het schijnt, is hun gevoelen beter, over alle gelijke zaken (*mâl mithlî*) (bladz. 130). Van alle maatschappen is alleen geoorloofd de *maatschap van al hetgeen men verkrijgt* (*sjirkat 'l-'inân*). Bij deze maatschap moet het kontrakt gesloten worden over zaken, die het voorwerp van maatschap kunnen zijn (zie boven), en die beide van dezelfde soort moeten wezen, zoodat de maatschap ongeoorloofd is, wanneer de een dirhams en de ander dinârs geeft. Deze beide zaken moeten vereenigd worden; volgens sommigen, is dit niet noodzakelijk, wanneer de waarde van de za-

ken onderling gelijk is. Bezitten twee personen eigendommen (*'arzh*) (bladz. 80), en willen zij een vennootschap aangaan, zoo verkoopt ieder een gelijk gedeelte zijner eigendommen en over de opbrengst bestaat dan de maatschap; ieder vennoot krijgt van den ander verlof om daarover vrij te beschikken. Winst en verlies, welke daaruit voortkomen, worden onder hen verdeeld naar evenredigheid van hunne goederen. Het kontrakt (*'l-'aqd*) is nietig, wanneer beide vennooten ieder even veel goederen hebben zamengebragt, doch bedongen hebben, dat de een meer, dan de ander van de winst zou hebben (*'t-tafâzhol fî 'r-ribh*), of wanneer de een meer goederen, dan de ander heeft bijeen gebragt, en er is een beding gemaakt, dat beiden gelijk in de winst zullen deelen (*'t-tasâwî fî 'r-ribh*). Is er op deze wijs een vennootschap aangegaan, dan wordt de winst verdeeld naar evenredigheid van de zamengebragte goederen, en de eene vennoot heeft verhaal op den ander, ten bedrage van het loon voor het werk, aan zijn goederen besteed.

De *vennootschap van het ligchaam* (*sjirkat 'l-badani*) is een vennootschap over hetgeen de vennooten met handenarbeid verdienen. Zulk een vennootschap is nietig; is zij aangegaan, dan heeft ieder der vennooten regt om loon voor het werk, dat hij gepraesteerd heeft, te krijgen.

De *maatschap van alle goederen* (*sjirkat 'l-mofâwazhat*) is een vennootschap over al hetgeen de vennooten zich verwerven door hun goederen en door hun handenarbeid; waarbij ieder der vennooten verantwoordelijk is voor hetgeen de ander schuldig wordt wegens bezit ter kwader trouw (*'l-ghaçb*), niet geldenden verkoop (*bai'.fâsid*) of geldelijken borgtogt (*'c-zhamân*). Deze maatschap is nietig; ieder der vennooten krijgt de winst, behaald met zijn goed, en het loon voor zijn gepraesteerd werk, en ieder van hen is verantwoordelijk voor zijn eigen schuld wegens bezit ter kwader trouw, niet geldenden verkoop, of geldelijken borgtogt.

De *vennootschap van personen* (*sjirkat 'l-wodjoeh*) is een vennootschap over al hetgeen de vennooten in persoon koopen; deze is nietig. Heeft een der vennooten den ander toegestaan een bij beiden bekende zaak te koopen, en hebben zij ze gekocht met het doel, dat de gekochte zaak tusschen hen gemeenschappelijk zou zijn, zoo

is de zaak ook aan beiden gemeen en de winst wordt tusschen beiden verdeeld.

De vennoot (*'s-sjarîk*) is geloofwaardig (*amîn*) in zijn beweringen over hetgeen door hem gekocht is, over het al of niet verloren gaan der zaak, en over zijn verdediging ten opzigte van de tegen hem ingebragte beschuldiging van bedrog (*'l-chijânat*). De vennoot, die door een zijner medevennooten van de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over de goederen van de maatschap ontzet wordt, is daarvan ontzet; doch de andere vennoot behoudt die vrije beschikking, tot dat ook hij daarvan ontzet wordt. Overlijdt een der vennooten of wordt hij krankzinnig, dan wordt de vennootschap ontbonden.

Over de lastgeving.

Een ieder, die de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) heeft over zijn goederen, mag handelen als lasthebber (*tawkîl*) en als lastgever (*wakâlat*); doch hij, die deze vrije beschikking niet heeft, kan niet handelen als lasthebber, noch lastgeven, behalven de minderjarige, die reeds handelt met oordeel des onderscheids (*ç-cabî 'l-momajjiz*); deze mag lastgeven om menschen in huis te ontvangen en geschenken weg te brengen.

De lastneming (*'t-tawkîl*) is geoorloofd omtrent al wat op de regten van menschen (*hoqoeq adamî*) (bladz. 124) betrekking heeft; bijv. het aangaan van verbindtenissen (*'l-'oqoed*) en het ontbinden daarvan (*'l-fosoeh*), de verstooting van vrouwen (*'t-talâq*), de vrijlating van slaven (*'l-'atâq*), het vaststellen van verpligtingen (*athbât 'l-hoqoeq*), het voldoen (*istîfâ 'l-hoqoeq*) en het ontslaan daarvan (*ibrâ mina 'l-hoqoeq*); over het afleggen van bekentenissen (*'l-aqrâr*), de toeeigening van zaken, die aan niemand toebehooren (*tamallok 'l-mobâhât*), zoo als: wild, gras, water, verschillen de opiniën; sommigen zeggen dat men daartoe last mag geven, anderen ontkennen het. Ongeoorloofd echter is de lastneming tot het verstooten van een vrouw, door middel van beleedigende vergelijkingen (*'t-tihâr*), tot het afleggen van een eed (*'l-imân*), en tot het terugnemen eener verstootene vrouw (*'r-ridj'at*), hoewel sommigen het laatste toestaan. De lastneming, over al hetgeen op de regten van God (*hoqoeq allah*) (bladz. 124) be-

trekking heeft, is ongeoorloofd, wat betreft de religieuse verpligtingen (*'l-'ibâdat*), behalven bij de zuivering van goederen (*z-zakât*) en de bedevaart (*'l-hadj*); doch wat betreft misdrijven, waarvoor een *bepaalde straf* (*hadd*) bestaat, is zij geoorloofd om ze te voldoen, doch ongeoorloofd om ze daar te stellen.

De lasthebber kan al, wat hij wettig in last heeft, volvoeren in tegenwoordigheid van den lastgever (*'l-mowakkil*) en in zijn afwezigheid; sommigen zeggen, dat de lasthebber niet ondergaan mag de talio (*'l-qiçâç*) of de straf voor valsche betichting van overspel en ontucht (*'l-qadsf*) in afwezigheid van den lastgever; doch anderen, en te regt, beweren, dat dit wel in zijn afwezigheid mag geschieden.

De lastgeving is niet wettig, dan met aanbod (*îdjâb*) en aanname (*qaboel*). De aanname is geoorloofd met woorden (*'l-qaul*) en met de daad (*'l-fi'l*), oogenblikkelijk en naderhand.

Ongeoorloofd is het de lastgeving te doen afhangen van een toekomstige voorwaarde (*sjart mostaqbal*). Is het kontrakt gesloten op een voorwaarde, en handelt de gevolmagtigde (*'l-wakîl*) bij het bestaan der voorwaarde, zoo heeft zijn handeling kracht. Het is geoorloofd een gevolmagtigde terstond (*fî 'l-hâli*) aan te stellen en zijn handelen te doen afhangen van een voorwaarde. De goedkeuring (*'r-rizhâ*) van dengeen, ten wiens behoeve een gevolmagtigde wordt aangesteld (*'l-mowakkil 'alaihi*) is niet noodzakelijk bij het aanstellen van een gevolmagtigde over een twistgeding (*choçoemat*) of het voldoen van een schuld (*istîfâ haqq*).

De gevolmagtigde mag de hem opgedragen zaak niet aan een ander in handen geven, zonder verlof van den lastgever, behalven wanneer hij zelf een dergelijke zaak nooit bestuurd heeft, of niet in staat is de meeste van dergelijke zaken goed te volbrengen. Heeft iemand twee gevolmagtigden aangesteld, zoo mag geen van beiden op zich zelf handelen, indien de lastgever dit niet toegestaan heeft.

Degeen, die gevolmagtigd is iets voor een ander te verkoopen, mag het zelf niet koopen, wanneer dit niet aan hem is overgelaten; maar hij mag het wel verkoopen aan zijn zoon, en aan zijn slaaf, met wien hij een kontrakt over vrijlating heeft aangegaan (*'l-mokâtab*); hoewel sommigen, doch ten onregte, dit niet toestaan. Geoorloofd is het een slaaf, die aan een ander toebehoort, te volmag-

tigen zich zelf voor den lastgever van zijn meester te koopen; doch sommigen zeggen, ten onregte, dat het niet geoorloofd is. De gevolmagtigde mag de zaak, die hij verkoopen moet, niet verkoopen voor minder dan den gewonen prijs (*thaman mithli*), noch voor een prijs, op tijd te betalen (*thaman mowadjdjal*), noch voor geld in dat land niet gangbaar (*naqd 'l-balad*); hij mag dit alles wel doen, wanneer het aan zijn oordeel is overgelaten om te handelen, zoo als hij goed vindt. Heeft de lastgever tot den lasthebber gezegd: »verkoop deze »zaak voor duizend dirham", en hij verkoopt ze voor duizend dînâr, zoo is deze handeling ongeoorloofd; doch heeft de lastgever tot den lasthebber gezegd: »verkoop deze zaak voor duizend", en hij verkoopt ze voor twee duizend, zoo is deze handeling geoorloofd, behalven wanneer hem dit uitdrukkelijk verboden is. Zeide de lastgever: »verkoop deze zaak voor duizend" en de lasthebber verkoopt ze voor duizend en een kleed, zoo is dit geoorloofd; volgens anderen, doch ten onregte, is het ongeoorloofd. Zeide de lastgever: »verkoop »het voor duizend, op tijd te betalen", en verkoopt het de lasthebber voor duizend, terstond te betalen, zoo is dit geoorloofd, behalven wanneer hem dit uitdrukkelijk was verboden, of de oogenblikkelijke ontvangst van den prijs nadeel toebrengt. Heeft de lasthebber in last iets te koopen voor duizend kontant (*hâll*), en hij koopt het voor duizend, op tijd te betalen (*mowadjal*), zoo is het geoorloofd; volgens anderen, doch ten onregte, niet; moet de lasthebber een slaaf koopen voor honderd, en hij koopt een slaaf, die honderd waard is, voor minder dan honderd, zoo is dit geoorloofd; doch heeft hij een slaaf voor twee honderd gekocht, dan is dit niet geoorloofd, al is de slaaf twee honderd waard. Geeft de lastgever aan den lasthebber duizend, met last om daarvoor (*bi'ainihâ*) een slaaf te koopen, en hij koopt er een op krediet (*fî dsimmatihi*), zoo is dit een ongeoorloofde handeling; doch had de lasthebber in last om een slaaf op krediet (*fî dsimmati*) te koopen en de duizend toe te geven, en heeft hij er een gekocht voor dat geld (*bi'ainihâ*), dan wordt deze handeling, hoewel sommigen haar voor geoorloofd houden, te regt, als ongeoorloofd beschouwd. Heeft de lastgever last gegeven om een niet geldenden verkoop (*bai' fâsid*) te sluiten, dan is elke verkoop, die door den lasthebber gesloten wordt, hetzij niet geldend (*fâsid*),

hetzij geldend (*çahîh*), ongeoorloofd. Heeft de lastgever gezegd: »koop voor dezen dinâr een schaap" en heeft de lasthebber daarvoor twee schapen gekocht, die ieder een dinâr waard zijn, zoo behooren beide schapen aan den lasthebber; volgens anderen, doch ten onregte, kan hij een schaap voor een halven dinâr nemen. Heeft de lasthebber in last een slaaf te koopen of te verkoopen, zoo mag hij geen kontrakt aangaan over de helft van een slaaf. Bestond de last van den lasthebber in het koopen van een aangewezen (*mauçoef*) zaak, zoo mag hij niet een koopen, waarin gebreken zijn (*ma'ib*); had hij de gebreken niet gezien, en bemerkt hij ze later, zoo geeft hij de gekochte zaak terug. Had de lasthebber in last iets te verkoopen aan Zaid, zoo mag hij het niet aan een ander verkoopen; doch moest hij iets op de markt verkoopen, dan mag hij het ook ergens anders doen. De verkochte zaak wordt door den lasthebber geleverd (*sallama*), doch de prijs wordt niet aan hem geleverd (*qabazha*); volgens anderen, en te regt, kan dit wel geschieden. Is iemand gemagtigd om een verpligting vast te stellen (*tathbît*), dan mag hij dit doen, doch geenszins in ontvangst nemen hetgeen dientengevolge als schuld wordt vastgesteld; was hij echter gemagtigd om het voornoemde in ontvangst te nemen, en de schuldenaar ontkent het schuldig te zijn, zoo mag hij dit, volgens sommigen, en te regt, vaststellen; volgens anderen mag hij dit niet doen. Een last, die zich uitstrekt over alle zaken, weinige of vele, is ongeoorloofd. De last om een slaaf te koopen, zonder dat daarbij vermeld is tot welke soort hij moet behooren, is ongeoorloofd; eveneens is hij ongeoorloofd, wanneer de soort wel bepaald, doch de prijs niet is opgegeven. Zijn soort en prijs opgegeven, doch de hoedanigheden, die de slaaf hebben moet, niet beschreven, zoo is die last ongeoorloofd; volgens anderen, en te regt, is hij geoorloofd.

De lasthebber is niet verantwoordelijk voor hetgeen bij hem verloren gaat, zonder dat dit aan zijn nalatigheid (*tafrît*) te wijten is: hij wordt geloofd in hetgeen hij bij den regter beweert, ten opzigte van het verloren gaan (*'l-halâk*) der zaken en ten opzigte van bedrog (*chijânat*), dat hem wordt ten laste gelegd. Ten opzigte van het al of niet teruggeven (*'r-radd*) der zaken wordt zijn bewering ook door den regter aangenomen, zoo hij den last vóór niet heeft

volvoerd (*motatawi'*); doch heeft hij voor het volbrengen van den last loon (*djo'l*) gekregen, zoo zeggen sommigen, en te regt, dat het op dezelfde wijze gaat; anderen dat aan de bewering van den lastgever (*mowakkil*) geloof wordt gehecht. Indien er geschil ontstaat tusschen den lastgever en den lasthebber, en beweert de lastgever, dat hij gelast heeft om tegen kontant te verkoopen, doch de lasthebber, dat hij in last heeft gekregen om te verkoopen tegen een later te betalen prijs, of de eerste zegt, dat hij gelast heeft voor tien te koopen, en de laatste, dat hij gelast is geworden voor twintig te koopen, zoo wordt aan de verklaring van den lastgever geloof geslagen. Loopt het geschil over verkoop en ontvangst (*qabzh*) van den prijs, terwijl de lasthebber beweert daartoe gelast te zijn, doch de lastgever ontkent dit; of de eerste zegt, dat hij iets voor twintig, en de laatste, dat hij het voor tien heeft gekocht, dan zijn de regtsgeleerden het niet eens omtrent dengeen, aan wiens bewering geloof moet worden gehecht. Is de lasthebber gemagtigd tot het betalen van een schuld (*qazhâ dain*), en doet hij dit in afwezigheid van den lastgever zonder daarbij getuigen te nemen, en ontkent later de schuldeischer (*'l-gharîm*) de betaling, dan is de lasthebber voor de betaling verantwoordelijk; volgens anderen, doch ten onregte, is hij daarvoor niet verantwoordelijk. Heeft de lasthebber in zulk een geval twee getuigen, wier braafheid algemeen bekend is (*tâhir 'l-'adâlat*), of een getuige genomen, zoo blijft hij volgens sommigen verantwoordelijk voor de betaling; volgens anderen, en te regt, is hij daarvoor dan niet verantwoordelijk. Dezelfde beslissingen zijn genomen, wanneer de lasthebber de schuld betaald heeft in tegenwoordigheid van den lastgever zonder getuigen te nemen. Degeen, die gelast is, eenig goed bij een ander in bewaring te geven (*'l-idâ'*), en dit gedaan heeft zonder daarbij getuigen te nemen, is volgens de beste opinie daarvoor niet aansprakelijk. Is iemand iets aan een ander schuldig, en komt er een derde, die zegt, dat hij de lasthebber van den schuldeischer is, en hecht de schuldenaar aan deze woorden geloof, zoo mag hij hem betalen, doch is daartoe niet verpligt; beweert die derde, dat hij de erfgenaam van den schuldeischer is, en gelooft hem de schuldenaar, dan *moet* deze hem betalen; beweert die derde-

persoon, dat de schuld van den schuldenaar op hem is overgedragen, en gelooft hem de schuldenaar, dan is de schuldenaar volgens sommigen en te regt, verpligt hem te betalen; volgens anderen is hij niet daartoe verpligt: komt later de schuldeischer (*çâhib 'l-haqq*) met de bewering, dat hij niets weet van die overdragt, dan is de schuldenaar verantwoordelijk voor de betaling.

De lasthebber kan zich ontslaan van zijn last, wanneer hij wil; en de lastgever kan hem ontslaan naar willekeur. Volgens het beste gevoelen, hoewel in strijd met een andere opinie, is de lasthebber ontslagen, zelfs al weet hij niet, dat de lastgever hem ontslagen heeft. Verliest de lasthebber of de lastgever de vrije beschikking over zijn goederen (*'t-taçarrof*) door dood, of krankzinnigheid (*'l-djonoen*) (1), of het verlies van verstandelijke vermogens (*'l-ighmâ*), dan wordt de lastgeving vernietigd. Heeft iemand een slaaf tot lasthebber gemaakt, en hem daarna vrijgelaten, zoo is hij volgens de beste opinie daardoor van de lastgeving ontslagen; volgens anderen echter is dit niet het geval. De lastgeving wordt volgens het beste gevoelen niet vernietigd, wanneer de lasthebber zijn last te buiten gaat.

Over de bewaargeving.

Tot de geldigheid van de bewaargeving (*'l-îdâ'*) wordt gevorderd, dat zij geschiedt door en aan iemand, die de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over zijn goederen heeft. Wanneer een minderjarige (*çabî*) iets in bewaring geeft, is de bewaarnemer (*'l-moeda'*) daarvoor verantwoordelijk; en hij is van die verantwoordelijkheid niet ontslagen, dan nadat hij het heeft overgeleverd aan dengeen, die het opzigt over zijn goederen heeft. Wanneer iemand iets aan een minderjarige in bewaring geeft, en het gaat bij hem verloren door zijn nalatigheid (*tafrît*), dan is de minderjarige daarvoor niet verantwoordelijk; doch heeft deze het goed vernietigd, zoo wordt hij door sommigen, te

---

(1) Het woord, dat in het Arabisch krankzinnige (*madjnoen*) te kennen geeft, beteekent eigenlijk een door een boozen geest (*djinn*) bezetene. Dit is ook het volksgeloof onder de Arabieren.

regt, daarvoor aansprakelijk gesteld; volgens anderen is dit niet het geval.

De bewaarnemer moet het goed bewaren op een voor de zaak gepaste en veilige plaats (*hirz*). Wordt hem gezegd, dat hij het in bewaring gegeven goed niet achter twee sloten wegsluiten, of dat hij er niet op slapen moet, en houdt hij zich daaraan niet, zoo is hij niet aansprakelijk bij het verlies van de zaak; volgens anderen, doch ten onregte, is hij wel aansprakelijk. Heeft de bewaargever aan den bewaarnemer gezegd, dat hij het goed op een aangewezen bewaarplaats (*'l-hirz*) moest bewaren, en heeft de bewaarnemer het goed gebragt op een minder veilige plaats, dan is hij daarvoor verantwoordelijk. Is den bewaarnemer verboden het goed van de plaats, waar het is, te vervoeren, en brengt hij het ergens, waar het even veilig is als op de plaats, waar het was, dan is hij daarvoor aansprakelijk; volgens anderen, doch minder juist, is dit niet het geval. Is de bewaarnemer beducht voor het verlies van de zaak, indien zij op de aangewezen bewaarplaats (*'l-hirz*) blijft, en neemt hij het van daar weg, zoo is hij daarvoor niet verantwoordelijk; doch laat hij de zaak op die plaats, en gaat het daar verloren, zoo is hij er verantwoordelijk voor; volgens anderen is dit niet zoo, wanneer hem verboden is de zaak van haar plaats te vervoeren. Zegt de bewaargever tot den bewaarnemer: »vervoer het goed niet van »zijn plaats, al zijt gij beducht voor het verloren gaan", zoo is de bewaarnemer niet aansprakelijk, wanneer hij het goed vervoerd heeft uit vrees voor het verloren gaan. Wordt aan den bewaarnemer gezegd, dat hij het goed in zijn zak moet doen, en houdt hij het in zijn hand, zoo is hij volgens het beste gevoelen daarvoor verantwoordelijk; volgens anderen echter niet; doch de bewaarnemer is geenszins verantwoordelijk, wanneer hij het goed in de borst van zijn kleed bewaard heeft, terwijl de bewaargever hem gezegd had het in zijn zak te bewaren.

Wil de bewaarnemer een reis ondernemen, terwijl de eigenaar (*ç-çâhib*) niet op de plaats aanwezig is, dan moet hij het goed overhandigen aan den regter (*'l-hâkim*); en is deze er niet, aan een vertrouwd persoon (*amîn*); heeft de bewaarnemer het goed overhandigd aan een vertrouwd persoon, terwijl de regter op die plaats

aanwezig was, zoo is hij voor de gevolgen aansprakelijk; volgens anderen, doch ten onregte, is hij niet verantwoordelijk. Begraaft de bewaarnemer het in een huis en maakt hij een vertrouwd persoon, die dat huis bewoont, daarmede bekend, zoo is hij niet aansprakelijk; volgens anderen, doch ten onregte, wel. De bewaarnemer is aansprakelijk voor een in bewaring genomen dier, dat gestorven is, omdat hij het niet gevoederd heeft, zelfs al is het onthouden van voeder geschied op bevel van den bewaargever; sommigen echter beweren, dat hij in het laatste geval niet aansprakelijk is. Heeft de bewaarnemer het goed aan een derde in bewaring gegeven, niet wegens een reis (*safar*), die hij wilde ondernemen, noch uit noodzakelijkheid (*zharoerat*), en gaat het in bewaring genomene verloren, zoo kan de eigenaar beiden in regten aanspreken; en heeft hij dien derde aangesproken, dan heeft hij verhaal op den bewaarnemer.

De bewaarnemer is verantwoordelijk voor de schade, wanneer hij het in bewaring genomen goed zoodanig met zijn eigen goederen vermengt, dat het niet weêr daarvan kan gescheiden worden; eveneens is hij verantwoordelijk, wanneer het goed gebruikt, of het uit de bewaarplaats (*'l-hirz*) voor den dag gehaald is om er voordeelen van te trekken; doch is hij van plan het voor zich zelf te behouden, zoo is hij, te regt, niet aansprakelijk, hoewel sommigen het tegendeel beweren. Vordert de bewaargever de zaak terug, en weigert de bewaarnemer ze zonder voldoende reden (*'odsr*) terug te geven, dan is de laatstgenoemde daarvoor verantwoordelijk. Heeft zich de bewaarnemer aan de zaak vergrepen, dan is hij van de verantwoordelijkheid (*ç-zhamân*) niet ontslagen, zelfs al heeft hij zich later niet weêr daaraan vergrepen; doch heeft de bewaargever hem de zaak op nieuw toevertrouwd, dan is hij, volgens het beste gevoelen, ontslagen van de verantwoordelijkheid; sommigen echter zeggen, dat hij niet ontslagen is, voordat hij de zaak aan den eigenaar heeft teruggegeven. De bewaargever (*'l-moedi'*) en de bewaarnemer (*'l-moeda'*) kunnen de bewaargeving vernietigen, wanneer zij willen; in geval een van beiden sterft, krankzinnig wordt of zijn verstandelijke vermogens verliest (bladz. 166), dan is de bewaargeving vernietigd.

De verklaring van den bewaarnemer, dat hij het in bewaring genomen goed teruggegeven heeft, moet door een eed bevestigd worden, en dan wordt er geloof aan geslagen. Beweert de bewaarnemer, dat de bewaargever hem bevolen heeft het goed aan Zaid te geven, en beweert Zaid, dat dit niet geschied is, zoo wordt de bewering van Zaid geloofd. De bewaarnemer wordt op zijn woord geloofd, wanneer hij zegt, dat het in bewaring genomen goed is verloren gegaan; doch hij wordt niet op zijn woord geloofd, wanneer hij beweert, dat hij het goed uit zijn bewaarplaats heeft gehaald, of er meê op reis is gegaan wegens noodzakelijkheid; is dit geschied bij een algemeen bekende reden (*sabab tâhir*); bijv. brand, roof en dergelijken, zoo moet hij een volkomen bewijs (*baijinat*) leveren, en daarna zweren, dat het goed is verloren gegaan; doch is het geschied zonder algemeen bekende reden (*sabab chafî*), zoo wordt de bewaarnemer op zijn woord geloofd. Beweert de bewaarnemer, dat hij niets in bewaring gekregen heeft, zoo wordt aan deze bewering geloof geslagen; doch levert de bewaargever het bewijs, dat hij iets in bewaring heeft gegeven (*'l-îdâ'*), en beweert de bewaarnemer daarna, dat hij wel iets in bewaring heeft gekregen, doch dat het is verloren gegaan, en levert hij het bewijs dat het voor de ontkentenis is verloren gegaan, zoo wordt hij volgens het beste gevoelen geloofd; volgens anderen geschiedt dit niet.

Over de bruikleening.

Een ieder, die de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over zijn goederen heeft, mag ze in bruikleen geven (*i'ârat*). Al hetgeen voordeelen afwerpt, terwijl de zaak zelve (*'ain*) in stand blijft, mag in bruikleen gegeven worden; doch men onthoude zich een jong meisje in bruikleen te geven aan een ander dan aan hare bloedverwanten (*dsoe 'l-rahm*), of een zijner ouders tot bediening in bruikleen te nemen. Verboden is het een muselmanschen slaaf aan een ongeloovige (*kâfir*) en een jagtdier aan iemand, die in de onthouding is (*mohrim*) (bladz. 99), in bruikleen te geven.

Degeen, die een stuk land in bruikleen heeft gekregen om het te beplanten en er opstallen op te zetten, mag het ook bezaaijen; heeft

hij het gekregen om het te beplanten, zoo mag hij er geen opstallen op zetten; en heeft hij het gekregen om er opstallen op te zetten, zoo mag hij het niet beplanten; volgens anderen is het geoorloofd te beplanten hetgeen gegeven is om er opstallen op te zetten, en opstallen te zetten op hetgeen gegeven is om het te beplanten. Heeft de uitleener den gebruiker bevolen het land met tarwe te bezaaijen, en heeft hij het gedaan, dan komt de schade, die daaruit voortspruit, geheel ten zijnen laste; heeft hij hem bevolen het land te bezaaijen zonder den naam te noemen van hetgeen, waarmeê hij het bezaaijen moet, en vordert hij de geleende zaak terug, terwijl het gezaaide nog te velde staat, dan moet het overgeplant worden, indien dit geschieden kan; kan het niet, zoo moet het op het veld gelaten worden tot den oogst, maar de gebruiker moet van dien tijd af huur (*odjrat*) betalen. Heeft de uitleener een bepaalde soort graan, bijv. tarwe, aangewezen, waarmeê hij het land bezaaijen moet, dan behoeft de gebruiker het niet voor den oogst weg te nemen. Het land, dat men gedurende een bepaalden tijd (*moddat*) in bruikleen gekregen heeft om het te beplanten, of om er opstallen op te zetten, mag men beplanten of er opstallen op zetten, tot dat de bepaalde tijd verstreken is, of de uitleener het land terugvordert; is het land onbeperkt (*motlaq*) in bruikleen gegeven, dan mag de gebruiker het beplanten en er opstallen op zetten, totdat het land teruggevorderd wordt. De gebruiker kan gedwongen worden, wanneer de uitleener het land terugvordert het gezaaide uit den grond te nemen, zoo het bedongen was, doch hij behoeft den grond niet effen te maken. Was het niet bedongen, dan heeft de gebruiker (*'l-mosta'ir*) de keuze om het gezaaide uit den grond te nemen of niet; neemt hij het uit den grond, zoo moet hij den grond ook effen maken; volgens anderen behoeft hij dit niet te doen. Wil de gebruiker het gezaaide niet uit den grond nemen, dan heeft de uitleener (*'l-mo'ir*) de keuze om dit te doen of het op de plaats te laten; verkiest hij het gezaaide uit den grond te nemen, dan moet hij schadevergoeding (*arsj*) geven voor hetgeen het daardoor in waarde verminderd is. Wanneer de uitleener en de gebruiker in twist leven, dan mag de eerste niet verhinderd worden om op zijn land te komen; maar de tweede kan daarin wel belet worden, wanneer hij op het

land wil wandelen; doch niet, wanneer hij het gezaaide wil bevochtigen of verzorgen; volgens anderen, doch ten onregte, wordt hij ook daarin belet. De eigenaar van den grond (*çâhib 'l-arzh*) kan het land verkoopen, wanneer hij wil; en de eigenaar van het geplante (*çâhiq 'l-ghirâs*) kan het ook verkoopen, wanneer hij wil, hoewel sommigen, doch onjuist, hem dit niet toestaan zonder den eigenaar van den grond. Heeft het water meêgesleept zaad van den een op den grond van een ander, waar het opgeschoten is, zoo kan de eigenaar van het zaad volgens het beste gevoelen gedwongen worden om het uit den grond te nemen; volgens anderen kan hij daartoe niet gedwongen worden. Omtrent het geval, waarin iemand iets in bruikleen heeft gekregen om het voor een schuld te verpanden, zijn twee meeningen; volgens de eene wordt alles beslist naar het regt van bruikleening; wanneer de zaak verloren gaat in handen van den pandnemer (*'l-mortahen*) of verkocht wordt, dan is de gebruiker (*'l-mosta'ir*) aansprakelijk voor de waarde van de zaak; volgens de tweede en beste meening wordt de uitleener (*'l-mo'ir*) beschouwd als borg (*ç-zhâmin*) voor de schuld, zoodat deze handeling niet geoorloofd is, dan bij bekendheid van de soort, de hoeveelheid en hoedanigheid van de schuld, en heeft de uitleener geen verhaal op den gebruiker, wanneer de zaak verloren gaat in handen van den pandnemer; doch de opbrengst van de zaak kan hij eischen van den gebruiker, zoo deze haar verkocht heeft.

Degeen, die een (stuk land tot) heining uitleent om er boomstammen te plaatsen, kan dat niet terugnemen, zoolang er de boomstammen op zijn; is de heining ingestort, of heeft iemand haar doen instorten, of zijn de boomstammen er uitgevallen, dan zeggen sommigen, dat hij een dergelijke heining weêr moet maken; volgens anderen, en dit is de beste opinie, is het niet noodig. Degeen, die een stuk land heeft uitgeleend om er lijken te begraven, mag het niet terugvragen, zoolang de lijken nog niet verrot zijn: alle overige in bruikleen gegevene zaken kan de uitleener terugvragen, wanneer hij wil. De kosten van de teruggave komen ten laste van den gebruiker. Gaat het in bruikleen gekregene (*'l-'ârijat*) verloren, zoo moet de gebruiker de waarde, die het goed had op den dag, waarop het verloren ging, vergoeden; volgens anderen, doch ten onregte,

moet hij de hoogste waarde, die het goed had, van den tijd, waarop hij het ontvangen heeft (*''l-qabzh*) tot den tijd, waarop het is verloren gegaan (*'t-talaf*), vergoeden. Was het in bruikleen gekregene een dier (of een slavin) en is een jong daarvan omgekomen, zoo is hij volgens sommigen ook daarvoor aansprakelijk; volgens anderen, en te regt, is dit niet het geval. Degeen, die iets in bruikleen heeft gekregen, mag het aan een ander, volgens het beste gevoelen, niet in bruikleen geven; anderen staan dit echter toe; heeft hij het echter gedaan, en gaat het verloren bij dien andere, die zich daarvoor aansprakelijk stelt, dan heeft de uitleener geen verhaal op den eerste (d. i. den gebruiker).

Ontstaat er twist tusschen dengeen, die een dier aan een ander heeft afgestaan om er op te rijden, terwijl de eigenaar beweert, dat hij het verhuurd heeft en dat de andere huur schuldig is; en deze beweert, dat hij het in bruikleen heeft gekregen, dan wordt volgens het beste gevoelen aan de verklaring geloof geslagen van hem, die het dier bereden heeft. Beweert echter de eigenaar, dat hij het rijdier in bruikleen heeft gegeven, en degeen, die er op gereden heeft, dat hij het gehuurd heeft, zoo wordt de eigenaar van het rijdier geloofd. Zegt de eigenaar van het rijdier, dat de andere het te kwader trouw bezit, en degeen, die het bereden heeft, dat hij het in bruikleen heeft gekregen, zoo wordt de verklaring van den laatste als geloofwaardig beschouwd. Is het geschil tusschen den uitleener (*'l-mo'ir*) en den gebruiker (*'l-mosta'ir*) over het al of niet plaats hebben van de teruggave van het geleende (*'r-raddo 'l-'ârijat*), zoo wordt de uitleener geloofd.

Over het bezit te kwader trouw (1).

Degeen, die wederregtelijk iets, dat waarde heeft, in bezit neemt (*ghaçaba*), is verantwoordelijk voor die daad, en moet het aldus in

(1) Eigenlijk bestaat er in het Mohammedaansche regt geen verschil tusschen bezit te goeder en te kwader trouw. Al wie eenig goed van een ander in bezit neemt, wordt geacht geweten te hebben, dat het goed zijn eigendom niet is, en de kwade trouw wordt daardoor de algemeene regel.

bezit genomene teruggeven, behalven wanneer het een draad is, waarmeê hij heeft digt genaaid de wond van een dier, dat niet gegeten mag worden, doch dat eenig medelijden verdient, en men voor schade beducht is, wanneer men dien draad wegneemt; is het een dier, dat gegeten mag worden, zoo zijn daarover twee gevoelens. Even zoo mag een wederregtelijk in bezit genomen plank, die tot het maken van een schip is gebruikt, niet daaruit genomen worden, terwijl het schip op zee is, en er goederen in zijn, die aan een ander toebehooren, dan aan dengeen, die de plank wederregtelijk heeft in bezit genomen; zijn er goederen in het schip, die aan hem toebehooren, zoo zeggen sommigen, dat de plank er mag uitgenomen worden; anderen staan dit ook dan niet toe. Evenmin mag een balk, die tot het bouwen van een huis gediend heeft, en daar verrot is, er uitgehaald worden.

Gaat het te kwader trouw bezetene (*'l-maghçoeb*) verloren in handen van dengeen, die het zich wederregtelijk had toegeeigend, of vernietigt hij het, zoo is hij verantwoordelijk voor een gelijke (*mithl*) zaak, indien het een met gelijken te vergoeden zaak (*mâl mithlî*) (bladz. 130) was; doch is de gelijke zaak niet te krijgen of moet hij een meer dan billijken prijs (*thaman 'l-mithli*) daarvoor geven, zoo is hij aansprakelijk voor de waarde (*qîmat*), die de gelijke zaak had ten tijde van de dagvaarding (*'l-mohâkamat*) en van de betaling (*'t-tâdîjat*)); volgens anderen is hij aansprakelijk voor de hoogste waarde, die de gelijke zaak had tusschen de levering (*'l-qabzh*) en de dagvaarding (*'l-mohâkamat*); nog anderen willen, dat hij aansprakelijk is voor de hoogste waarde, die de gelijke zaak had van de levering tot den tijd, waarin hij geen gelijke kon vinden (*ta'adsdsor 'l-mithli*); dit laatste is het beste gevoelen. Was de zaak een met hare geldswaarde te vergoeden zaak (*mâl qîmî*), zoo moet degeen, die haar te kwader trouw bezat, den hoogsten prijs betalen, dien de zaak had van den tijd, waarop zij te kwader trouw is in bezit genomen (*'l-ghaçb*), tot dat zij is verloren gegaan (*'t-talaf*). De waarde moet vergoed worden in de munt van het land (*naqd 'l-balad*), waar het goed wederregtelijk is in bezit genomen; volgens anderen, doch ten onregte, moet men, indien het wederregtelijk in bezit genomene is een gouden versiersel, betalen voor de substantie (*'l-'ain*) een gelijk gewigt

van dezelfde soort, en voor het fatsoen (*ç-çan'at*) de waarde daarvan: is het een zilveren versiersel, dan gaat het niet zoo. Is het wederregtelijk in bezit genomene (*'l-maghçoeb*) uit handen van den bezitter verdwenen, zonder dat het is verloren gegaan; bijv. het is een slaaf, die weg geloopen is, zoo is hij verantwoordelijk om een ander daarvoor in de plaats (*'l-badal*) te geven; doch geeft hij de zaak zelve terug, dan kan hij terugvragen hetgeen hij in de plaats daarvan heeft gegeven. Is zulk een zaak verkleind, doordien een stuk daarvan is verloren gegaan, of is er iets meê gebeurd, waardoor de waarde is verminderd; bijv. een vloeistof is gekookt, of een hengst heeft men een merrie laten bespringen, waardoor hij in waarde is verminderd, zoo is hij schadevergoeding (*arsj*) schuldig voor zoo veel de zaak in waarde verminderd is. Gaat een gedeelte van zulk een zaak verloren, en vermindert het overgeblevene daardoor in waarde; bijv. iemand stelt zich wederregtelijk in het bezit van een paar choff, die tien dirham waard zijn, en een raakt verloren, en de ander is daardoor nog maar twee dirham waard, dan moet de bezitter betalen de waarde van hetgeen verloren gegaan, en schadevergoeding voor hetgeen het verminderd is — dus acht dirham; volgens anderen, doch ten onregte, moet hij slechts twee dirham betalen. Wanneer iemand wederregtelijk een slaaf in bezit neemt en hem een hand afkapt, zoo moet hij betalen hetgeen het meeste bedraagt uit twee zaken, of de schadevergoeding voor hetgeen de slaaf in waarde verminderd is, of de helft van de hoogste waarde, die de slaaf had van den tijd, waarop hij hem in bezit had genomen, totdat hij hem de hand afkapte. Heeft zulk een bezitter iets aan zoodanig bezetene zaak verrigt, dat haar waarde vermindert en haar aan bederf onderhevig maakt; bijv. hij mengt tarwe aan, of vermengt olie met water, zoodat men voor bederf beducht is, dan moet die bezitter gelijke tarwe of olie teruggeven; volgens anderen kan de eigenaar dat gemengde nemen benevens schadevergoeding (*arsj*) voor hetgeen het in waarde is verminderd. Kan er van zulk een zaak gebruik (*manfa'at*) getrokken worden, zoo moet de bezitter huur (*odjrat*) betalen voor den tijd, gedurende welken die zaak in zijn bezit is geweest; was die zaak een slavin, met welke hij door middel van dwang gemeenschap heeft gehad, zoo moet hij de

huwelijksgift (*mahr*) voor haar betalen; heeft de gemeenschap met goedvinding plaats gehad, zoo is hij volgens het beste gevoelen die huwelijksgift niet schuldig; volgens anderen moet hij ze ook dan betalen. Is zulk een zaak in waarde verhoogd; bijv. ze is vet geworden, de slaaf heeft een kunst aangeleerd, de slavin heeft een kind ter wereld gebragt, zoo is de bezitter voor dit alles aansprakelijk; is de zaak eerst vet geworden en daarna vermagerd, vervolgens weêr vet geworden en daarna weêr vermagerd, zoo moet de bezitter de waarde betalen, die de zaak had, toen zij twee malen vet was; volgens anderen, doch minder juist, moet hij de hoogste waarde betalen, die het had, toen zij die twee malen vet was.

Heeft de bezitter te kwader trouw het in bezit genomene (*'l-maghçoeb*) vermengd met iets, dat daarvan niet gescheiden kan worden; bijv. tarwe met tarwe, of olie met olie, en zijn beide zaken aan elkander gelijk, zoo moet die bezitter aan den eigenaar de maat van het in bezit genomene uit het mengsel teruggeven. Was hetgeen, waarmede die bezitter de zaak vermengd heeft, van een betere soort, dan heeft hij volgens het beste gevoelen de keus tusschen het geven van de maat van het in bezit genomene uit dat mengsel en het geven van een zaak gelijk aan het in bezit genomene; anderen nog beweren, dat de bezitter genoodzaakt wordt om die maat uit het mengsel aan den eigenaar te geven. Was hetgeen, waarmeê die bezitter de zaak vermengd heeft, van een slechtere soort, dan heeft de eigenaar de keus om hetgeen, waarop hij regt heeft, uit dat mengsel te nemen, of een zaak gelijk aan de in bezit genomene; is de olijfolie (*'z-zait*) vermengd met sesamolie (*'s-sjîradj*), en vinden beiden goed daaruit te betalen, zoo is het geoorloofd; doch weigert een van beiden, dan kan hij daartoe niet gedwongen worden. — Heeft de bezitter te kwader trouw iets toegevoegd aan hetgeen hij aldus in bezit genomen heeft; bijv. een kleed geverwd, zoo wordt die bezitter (*'l-ghâcib*) gemeenschappelijk eigenaar (*sjarîk*) ten bedrage van de verw, indien namelijk de waarde van het kleed niet is vermeerderd of verminderd, doch indien de bezitter de verw er liever wil aftrekken, zoo kan hij daarin niet verhinderd worden; wil echter de eigenaar van het kleed, dat de verw er afgetrokken worde, en weigert de bezitter te kwader trouw dit te doen, dan

wordt hij daartoe genoodzaakt; doch volgens een ander, beter gevoelen, kan hij daartoe niet gedwongen worden, evenmin als de bezitter den eigenaar van het kleed kan dwingen de verw als schenking aan te nemen; hoewel sommigen, doch ten onregte, beweren dat de eigenaar daartoe wel kan gedwongen worden. Is de waarde van het kleed en de verf verhoogd, zoo behoort die vermeerdering (*'z-zijâdat*) aan hen beiden; de eigenaar van de verf mag deze er niet aftrekken, indien hij zich niet aansprakelijk stelt bij den eigenaar van het kleed, voor hetgeen dat kleed in waarde vermindert. Is de waarde van het kleed verminderd, zoo wordt die vermindering op de verf berekend. — Heeft de bezitter te kwader trouw werk verrigt aan het aldus in bezit genomene, waardoor de waarde verhoogd is, bijv. een kleed gevold, of uit hout deuren gemaakt, zoo heeft hij voor niet gewerkt, en geen regt op hetgeen deze zaken in waarde verhoogd zijn. — Heeft iemand dirham in bezit genomen, en koopt hij daarvoor eenige koopwaren voor eigen rekening, doch die dirham brengen meer op, dan zij gelden, zoo moet hij gelijke dirham terug geven; doch volgens een andere opinie moet hij dirham teruggeven en hetgeen de voornoemden meer hebben opgebragt; maar de eerste opinie is de beste. — Wanneer de bezitter te kwader trouw het aldus in bezit genomene verkoopt, dan kan de eigenaar (*'l-mâlik*) beiden aansprakelijk stellen; was de kooper er van bewust, dat die zaak te kwader trouw bezeten werd, en maakt de eigenaar aanspraak op hem, dan heeft hij geen verhaal op dengeen, die het goed te kwader trouw heeft in bezit genomen. Was de kooper er niet van bewust, dan kan hij niet op den bezitter verhalen hetgeen, waarvoor hij ten gevolge van den koop verantwoordelijk is, bijv. de waarde der zaak; doch hij kan wel op dien bezitter verhalen hetgeen, waarvoor hij ten gevolge van den koop niet verantwoordelijk is, en dat hem geen voordeel heeft aangebragt; bijv. de waarde van het jong; of de vermindering in waarde door het baren. Hetgeen hem echter voordeel heeft aangebragt; bijv. huwelijksgiften (*mahr*), huur (*odjrat*), schadevergoeding voor de virginitas (*arsj 'l-bakârat*), kan hij, volgens sommigen, op hem verhalen; doch volgens anderen, en dit schijnt het juiste gevoelen, kan hij het niet doen. Stelt de eigenaar dengeen, die het goed

te kwader trouw heeft in bezit genomen, verantwoordelijk, dan heeft deze geen verhaal op den kooper, voor al hetgeen de kooper op hem kon verhalen, en zoo ook omgekeerd. — Was hetgeen te kwader trouw bezeten werd spijs, welke de bezitter aan iemand heeft te eten gegeven, hem tevens zeggende, dat hij die spijs wederregtelijk had in bezit genomen, en stelt de eigenaar van de spijs den bezitter aansprakelijk, dan heeft deze verhaal op dengeen, die het gegeten heeft; doch stelt de eigenaar van de spijs hem, die ze heeft gegeten, aansprakelijk, dan heeft deze geen verhaal op den bezitter te kwader trouw. Heeft die bezitter gezegd, dat de spijs zijn eigendom is, en wordt hij door den eigenaar van de spijs aansprakelijk gesteld, dan heeft hij geen verhaal op dengeen, die de spijs heeft opgegeten; maar wordt hij, die ze gegeten heeft, aansprakelijk gesteld, dan heeft deze, volgens sommigen, verhaal op den bezitter te kwader trouw; doch, volgens anderen, en dit is het beste gevoelen, heeft hij geen verhaal. Heeft de bezitter de spijs voorgediend zonder te zeggen, dat zij zijn eigendom is, of dat hij haar te kwader trouw bezit, en stelt de eigenaar van de spijs dengeen, die haar opgegeten heeft, verantwoordelijk, dan heeft deze verhaal op den bezitter; volgens anderen, heeft hij dit niet; en stelt de eigenaar den bezitter te kwader trouw verantwoordelijk, dan heeft die bezitter verhaal op dengeen, die haar opgegeten heeft, volgens hen, die zeggen, dat hij, die de spijs heeft opgegeten, geen verhaal heeft op den bezitter. Geeft de bezitter te kwader trouw de spijs aan den eigenaar te eten, terwijl deze daarvan bewust was, dan is de bezitter te kwader trouw ontslagen; was de eigenaar er echter niet van bewust, dan is die bezitter, volgens sommigen, ontslagen; volgens anderen, niet.

Verpandt de eigenaar (*'l-maghçoeb minhoe*) het wederregtelijk in bezit genomene (*'l-maghçoeb*) aan den bezitter te kwader trouw (*'l-ghâçib*), zoo is de laatste niet ontslagen van de verantwoordelijkheid (*ç-zhamân*); geeft de eigenaar het hem in bewaring, zoo is, volgens sommigen, de bezitter te kwader trouw ontslagen; volgens anderen, niet. Opent iemand een vogelkooi, doch de vogel blijft zitten en vliegt eerst later weg, dan is hij, die de kooi geopend heeft, niet verantwoordelijk voor die daad; doch vliegt de vogel terstond

wordt hij daartoe genoodzaakt; doch volgens een ander, beter gevoelen, kan hij daartoe niet gedwongen worden, evenmin als de bezitter den eigenaar van het kleed kan dwingen de verw als schenking aan te nemen; hoewel sommigen, doch ten onregte, beweren dat de eigenaar daartoe wel kan gedwongen worden. Is de waarde van het kleed en de verf verhoogd, zoo behoort die vermeerdering (*'z-zijâdat*) aan hen beiden; de eigenaar van de verf mag deze er niet aftrekken, indien hij zich niet aansprakelijk stelt bij den eigenaar van het kleed, voor hetgeen dat kleed in waarde vermindert. Is de waarde van het kleed verminderd, zoo wordt die vermindering op de verf berekend. — Heeft de bezitter te kwader trouw werk verrigt aan het aldus in bezit genomene, waardoor de waarde verhoogd is, bijv. een kleed gevold, of uit hout deuren gemaakt, zoo heeft hij voor niet gewerkt, en geen regt op hetgeen deze zaken in waarde verhoogd zijn. — Heeft iemand dirham in bezit genomen, en koopt hij daarvoor eenige koopwaren voor eigen rekening, doch die dirham brengen meer op, dan zij gelden, zoo moet hij gelijke dirham terug geven; doch volgens een andere opinie moet hij dirham teruggeven en hetgeen de voornoemden meer hebben opgebragt; maar de eerste opinie is de beste. — Wanneer de bezitter te kwader trouw het aldus in bezit genomene verkoopt, dan kan de eigenaar (*'l-mâlik*) beiden aansprakelijk stellen; was de kooper er van bewust, dat die zaak te kwader trouw bezeten werd, en maakt de eigenaar aanspraak op hem, dan heeft hij geen verhaal op dengeen, die het goed te kwader trouw heeft in bezit genomen. Was de kooper er niet van bewust, dan kan hij niet op den bezitter verhalen hetgeen, waarvoor hij ten gevolge van den koop verantwoordelijk is, bijv. de waarde der zaak; doch hij kan wel op dien bezitter verhalen hetgeen, waarvoor hij ten gevolge van den koop niet verantwoordelijk is, en dat hem geen voordeel heeft aangebragt; bijv. de waarde van het jong; of de vermindering in waarde door het baren. Hetgeen hem echter voordeel heeft aangebragt; bijv. huwelijksgiften (*mahr*), huur (*odjrat*), schadevergoeding voor de virginitas (*arsj 'l-bakârat*), kan hij, volgens sommigen, op hem verhalen; doch volgens anderen, en dit schijnt het juiste gevoelen, kan hij het niet doen. Stelt de eigenaar dengeen, die het goed

te kwader trouw heeft in bezit genomen, verantwoordelijk, dan heeft deze geen verhaal op den kooper, voor al hetgeen de kooper op hem kon verhalen, en zoo ook omgekeerd. — Was hetgeen te kwader trouw bezeten werd spijs, welke de bezitter aan iemand heeft te eten gegeven, hem tevens zeggende, dat hij die spijs wederregtelijk had in bezit genomen, en stelt de eigenaar van de spijs den bezitter aansprakelijk, dan heeft deze verhaal op dengeen, die het gegeten heeft; doch stelt de eigenaar van de spijs hem, die ze heeft gegeten, aansprakelijk, dan heeft deze geen verhaal op den bezitter te kwader trouw. Heeft die bezitter gezegd, dat de spijs zijn eigendom is, en wordt hij door den eigenaar van de spijs aansprakelijk gesteld, dan heeft hij geen verhaal op dengeen, die de spijs heeft opgegeten; maar wordt hij, die ze gegeten heeft, aansprakelijk gesteld, dan heeft deze, volgens sommigen, verhaal op den bezitter te kwader trouw; doch, volgens anderen, en dit is het beste gevoelen, heeft hij geen verhaal. Heeft de bezitter de spijs voorgediend zonder te zeggen, dat zij zijn eigendom is, of dat hij haar te kwader trouw bezit, en stelt de eigenaar van de spijs dengeen, die haar opgegeten heeft, verantwoordelijk, dan heeft deze verhaal op den bezitter; volgens anderen, heeft hij dit niet; en stelt de eigenaar den bezitter te kwader trouw verantwoordelijk, dan heeft die bezitter verhaal op dengeen, die haar opgegeten heeft, volgens hen, die zeggen, dat hij, die de spijs heeft opgegeten, geen verhaal heeft op den bezitter. Geeft de bezitter te kwader trouw de spijs aan den eigenaar te eten, terwijl deze daarvan bewust was, dan is de bezitter te kwader trouw ontslagen; was de eigenaar er echter niet van bewust, dan is die bezitter, volgens sommigen, ontslagen; volgens anderen, niet.

Verpandt de eigenaar (*'l-maghçoeb minhoe*) het wederregtelijk in bezit genomene (*'l-maghçoeb*) aan den bezitter te kwader trouw (*'l-ghâçib*), zoo is de laatste niet ontslagen van de verantwoordelijkheid (*ç-zhamân*); geeft de eigenaar het hem in bewaring, zoo is, volgens sommigen, de bezitter te kwader trouw ontslagen; volgens anderen, niet. Opent iemand een vogelkooi, doch de vogel blijft zitten en vliegt eerst later weg, dan is hij, die de kooi geopend heeft, niet verantwoordelijk voor die daad; doch vliegt de vogel terstond

door de opening weg, zoo is hij, volgens het beste gevoelen, hoewel daarover eene verschillende meening bestaat, niet aansprakelijk. Heeft iemand een kruik geopend, waarin een vloeistof is, die er uitvloeit, dan is degeen, die het gedaan heeft, verantwoordelijk voor die daad; doch hij is niet aansprakelijk, wanneer de kruik eenigen tijd is blijven staan en later door den wind is omver geworpen, zoo dat de inhoud er uitstroomt. Is hetgeen in de kruik is in een vasten toestand, doch wordt het vloeibaar, wanneer er de zon op schijnt, en haalt het iemand uit de kruik, zoo is hij aansprakelijk voor die daad; volgens anderen, doch ten onregte, is hij daarvoor niet aansprakelijk. Wanneer iemand te veel water op zijn land brengt, zoo dat het land van een ander daardoor bederft, of ontsteekt hij een vuur op zijn grond, en bluscht hij het met water zoodanig, dat dit op den grond van een ander overloopt, dan is hij voor die daad aansprakelijk. Heeft iemand een vrij persoon (*horr*) wederregtelijk in bezit genomen, zoo moet hij hem loslaten (*tachlijat*) en loon (*odjrat*) betalen, zoo hij nut (*manfa'at*) van hem getrokken heeft; had hij hem gedurende eenigen tijd opgesloten, zoo moet hij hem dit ook vergoeden, doch, volgens anderen, en te regt, behoeft hij dit niet te doen. Een hond, waarvan nut (*manfa'at*) kan getrokken worden, moet men terug geven, indien men hem wederregtelijk in bezit heeft; eveneens moet aan den ongeloovige, wien zekerheid van persoon en goederen is verleend (*kâfir dsimmî*) (bladz. 67), de wijn teruggegeven worden, welken men wederregtelijk van hem in bezit heeft genomen: doch men is niet aansprakelijk, wanneer men den wijn vernietigd heeft. Den wederregtelijk in bezit genomen sterken drank, die een Muselman toebehoort, moet men aan hem terug geven, zelfs al is hij verzuurd: eveneens moet men teruggeven de huid van een dier, die men aldus bezeten heeft, zelfs nadat men haar gelooid heeft, hoewel sommigen, doch ten onregte, zeggen, dat hij in dat geval niet verpligt is de gelooide huid terug te geven. Degeen, die most heeft in bezit genomen, welke eerst wijn en daarna azijn is geworden, moet hem terug geven benevens hetgeen hij in waarde verminderd is; volgens anderen, doch niet juist, moet hij den azijn terug geven, en is hij aansprakelijk voor een gelijke hoeveelheid most en schadevergoeding voor hetgeen hij verminderd is. Degeen, die een kruis

(*çalîb*) of psalmboek (*mismâr*) in bezit genomen en het vernietigd heeft, is niet aansprakelijk voor schadevergoeding.

Ontstaat er geschil tusschen den eigenaar (*'l-maghçoeb minhoe*) en den bezitter te kwader trouw over het al of niet terug geven van het wederregtelijk in bezit genomene (*raddoe 'l-maghçoeb*), zoo worden de verklaringen van den eigenaar geloofd; doch loopt het geschil over de waarde van de aldus bezetene zaak, dan wordt aan de woorden van den bezitter te kwader trouw geloof gehecht.

Over het regt van toeeigening bij den verkoop van een gemeenschappelijke zaak (1).

Dit regt van toeeigening (*'s-sjof'at*) is niet anders noodzakelijk, dan bij een onverdeeld stuk (*djoz mosjâ'*) grond (*'aqâr*), dat geschikt is om verdeeld te worden; doch geenszins bij een verdeeld eigendom (*milk 'l-maqsoem*), noch bij roerende goederen (*'l-manqoelât*). Bij gebouwen (*'l-binâ*) en beplantingen (*'l-ghirâs*), welke met den grond verkocht worden, bestaat dat regt; doch niet, wanneer zij afgescheiden (*monfarid*) van den grond verkocht worden. De nog niet zigtbare vruchten van een palmboom zijn, volgens het beste gevoelen, bij deze toeeigening onder den boom begrepen; volgens anderen behooren zij niet daaronder. Dit regt van toeeigening bestaat niet bij hetgeen niet verdeeld kan worden, bijv. een molen, een klein bad, een engen weg. Het kan alleen worden toegepast bij kontrakten, die eigendomsoverdragt tegen betaling van een aequivalent (*mo'âwazhat*) ten gevolge hebben, bijv. koop (*bai'*), huur (*idjârat*), huwelijk (*nikâh*), ontbinding van het huwelijk, gekocht door de vrouw (*chola'*); doch dit regt kan niet worden toegepast bij eigendomsover-

(1) Dit regt ontstaat ten gevolge van gemeenschappelijken eigendom of nabuurschap. Omar en Othman zijn gemeenschappelijk eigenaars van een huis: wanneer nu Omar zijn aandeel aan een ander verkoopt, dan heeft Othman het regt om aan Omar den prijs te betalen en zich het aandeel van Omar in het huis toe te eigenen. Dit regt heet 's-sjof'at; degeen, die zich toeeigent 's-sjafî; de zaak aan dat regt onderhevig, 's-sjiqç; en het aandeel, dat iemand in zulk een zaak heeft, 'n-naçîb.

dragten, waarbij men geen regt heeft om iets terug te krijgen (*thawâb*) (unilaterale kontrakten); bijv. het legaat (*waçijat*) en de schenking (*hibat*): ook bestaat dat regt niet bij een gemeenschap over iets, dat in de doode hand is gebragt (*sjirkat 'l-waqf*).

Degeen, die het regt van toeeigening toepast (*'s-sjafi'*), kan van dat regt gebruik maken tegen betaling van een aequivalent (*'iwazh*) voor het gedeelte, waarover het kontrakt gemaakt is: heeft hij een gelijke zaak, dan neemt hij dat gedeelte voor die gelijke zaak; doch heeft hij zulk een zaak niet, dan neemt hij het voor de waarde die het had, toen het kontrakt verbindend is geworden (*lozoem 'l-'aqd*). Over de wettigheid van den prijs op tijd betaalbaar te stellen, bestaan verscheidene opiniën; volgens de eerste, heeft de toeeigenaar de keuze tusschen vooruit betalen, gevolgd door direkte toeeigening, en wachten tot dat de tijd verstreken is en dan toeeigenen; volgens de tweede, kan hij het terstond toeeigenen tegen een op tijd te betalen prijs; en volgens de derde, kan hij zich toeeigenen, voor waar, die gelijk in prijs is; de eerste opinie wordt voor de beste gehouden.

Het regt van toeeigening moet, volgens het beste gevoelen, terstond (*'ala 'l-fauri*) worden toegepast; volgens anderen, duurt dat regt drie dagen; en volgens nog anderen, blijft dat regt altijd (*'ala 't-tâbîd*) bestaan, totdat hij er van afziet in uitdrukkelijke bewoordingen (*çarraha*) of in bedekte termen (*'arrazha*), zoo als: »verkoop het »mij", of, »voor hoeveel verkoopt gij het." Eischt iemand de toepassing van het regt van toeeigening, doch vindt hij den prijs te hoog, zoo gaat dat regt verloren; eveneens gaat dat regt verloren, wanneer hij talmt met het doen van den eisch. Het regt van toeeigening houdt ook op, wanneer de toeeigenaar zegt: »verkoop mij »de zaak", of, »hoeveel is de prijs er van"; doch heeft hij gezegd: »tref met mij een transactie, dat ik van mijn regt van toeeigening »afzie", dan gaat, volgens de beste opinie, zijn regt ook verloren; volgens anderen, is dit niet het geval. Komt de tijding dat iemand dit regt kan toepassen tot hem, terwijl hij ziek of gevangen is en geen volmagt aan een ander kan geven, dan behoudt hij dat regt van toeeigening; eveneens behoudt hij het, wanneer hij afwezig (*ghâib*) de tijding ontvangen heeft, daarheen is gegaan en getuigen heeft genomen; heeft hij geen

getuigen genomen, dan zijn er verschillende opiniën; en dat regt blijft ook bestaan, indien hij zich niet daarheen begeven en geen gevolmagtigde stellen kan. Heeft degeen, die dat regt van toeeigening bezit, getalmd met het instellen van den eisch, bewerende, dat hij het gedaan heeft, omdat hij geen geloof aan de tijding hechtte, of wanneer degeen, die de tijding bragt, een minderjarige, vrouw, of slaaf was, zoo behoudt hij zijn regt van toeeigening; doch was de berigtgever een vrij (*horr*) en notabel (*'adl*) persoon, zoo zeggen sommigen, dat hij evenwel zijn regt behoudt, doch anderen, en te regt, dat zijn regt verloren gaat. Het regt van den toeeigenaar vervalt niet, wanneer hij bij den verkoop makelaar is geweest, of zich voor den prijs borg gesteld, of gezegd heeft, dat hij het maar koopen moest, omdat hij geen gebruik van zijn regt zou maken. Was de toeeigenaar gevolmagtigde tot den koop, zoo blijft zijn regt bestaan; doch, volgens het beste gevoelen, is dit niet zoo, hoewel sommigen zeggen, dat het evenzoo is, wanneer de toeeigenaar gevolmagtigde tot den verkoop was. Heeft iemand, die het regt van toeeigening had, zijn aandeel verkocht, voordat hij wist, dat hij van dat regt zou kunnen gebruik maken, en later verneemt hij, dat hij dat regt zou kunnen uitoefenen, zoo is, volgens het beste gevoelen, dat regt van toeeigening vervallen; volgens anderen, blijft dat regt bestaan: heeft men hem echter in den waan gebragt, dat er een klein of groot deel voor een hoogen prijs gekocht is, en heeft hij, daardoor misleid, zijn eisch laten varen, doch later het bedrog bemerkt, dan behoudt hij zijn regt.

Het deel (*'s-sjiqç*), waarop het regt van toeeigening wordt toegepast, neemt de toeeigenaar uit handen van den verkooper, die daarvoor moet instaan; weigert hij dit te leveren, zoo wordt hij daartoe gedwongen; de toeeigenaar neemt niet een stuk van dat deel. Heeft iemand twee zulke deelen (*sjiqç*) van twee stukken land in een kontrakt verkocht, dan mag de toeeigenaar één deel daarvan nemen; volgens anderen, doch ten onregte, is dit niet geoorloofd. Is een stuk van zulk een deel (*'s-sjiqç*) vernield door overstrooming, dan kan de toeeigenaar het overgeblevene nemen met korting van den prijs, naar gelang van het vernielde. Staan er op zulk een deel palmboomen, en zijn daaraan vruchten gekomen, terwijl zij in het

bezit (*milk*) van den verkooper waren, en heeft deze ze niet geplukt, zoo neemt de toeeigenaar de vruchten met de boomen; volgens anderen, en te regt, gaat het niet zoo. Hebben twee personen regt van toeeigening (*sjafi'*) op één deel (*sjiqç*), zoo nemen zij volgens de beste opinie, dat deel, naar evenredigheid van hun portiën (*naçib*); doch, volgens anderen, gaat dit naar het getal personen; ziet een van beiden evenwel van zijn regt af, of is hij afwezig, zoo kan de andere de geheele verkochte zaak nemen of er afzien: komt de afwezige terug, dan kan hij over zijn aandeel beschikken. Zijn de koopers of verkoopers ten getale van twee, dan kan de toeeigenaar (*'s-sjafi'*) het deel (*naçib*) nemen van wien hij wil. Is de kooper zelf gemeenschappelijk deelhebber (*sjarik*), zoo bestaat, volgens het beste gevoelen, het regt van toeeigening tusschen beiden. Erven twee mannen één huis van hun vader, en sterft één van hen, nalatende twee zoonen en later verkoopt één van die zoonen zijn aandeel (*naçib*), zoo bestaat het regt van toeeigening (*'s-sjof'at*), volgens sommigen, tusschen den oom en den broeder; volgens anderen, komt dit regt alleen aan den broeder, niet aan den oom toe.

Heeft de kooper beschikt als eigenaar over het aan regt van toeeigening onderhevig deel (*sjiqç*) door er op te planten en te bouwen, dan kan de toeeigenaar (*'s-sjafi*) kiezen tusschen het nemen van die beplantingen en gebouwen voor de waarde, en het wegnemen daarvan tegen betaling van schadevergoeding (*arsj*) voor hetgeen het verminderd is. Heeft de kooper er over beschikt door schenking of het brengen in de doode hand, dan kan de toeeigenaar deze handelingen vernietigen en het goed nemen; zoo kan de toeeigenaar ook handelen, als de kooper het verkocht heeft, maar hij kan het mede van den tweeden kooper nemen voor den prijs, waarvoor hij het gekocht heeft.

Twisten kooper en verkooper over den prijs, dan kan de toeeigenaar het goed nemen voor den prijs, die door den verkooper, onder eede, wordt opgegeven. Ontkent de kooper den koop, doch beweert de verkooper, dat het goed verkocht is, zoo kan de toeeigenaar het overnemen van den verkooper en hem den prijs betalen, die dan voor de deugdelijkheid (*'ohdat*) moet instaan; volgens anderen, doch ten onregte, kan de toeeigenaar het goed niet nemen.

Beweert de verkooper, dat hij den prijs reeds ontvangen heeft, zoo kan de toeeigenaar, volgens de beste opinie, het goed niet nemen. Beweert de kooper, dat hij een aan het regt van toeeigening onderhevige zaak gekocht heeft, terwijl die zaak in zijn handen is, doch de verkooper is afwezig, dan kan de toeeigenaar die zaak nemen; volgens anderen, en te regt, kan dit niet.

De toeeigenaar, die een aan het regt van toeeigening onderhevige zaak genomen heeft, kan die zaak niet anders terug geven dan wegens gebreken (*chijâr 'l-'aib*); en, volgens sommigen, ook gedurende de bijeenkomst (*chijâr 'l-madjles*) (bladz. 122). Sterft degeen, die het regt van toeeigening heeft, zoo gaat dat regt op zijn erfgenamen over; wanneer sommigen van hen van dat regt afzien, dan kunnen de overigen de geheele zaak nemen of laten varen.

Twisten degeen, die het regt van toeeigening heeft, en de kooper over het bedrag van den prijs, dan worden de woorden van den kooper geloofd, zelfs in zijn bewering, dat hij den prijs niet weet; doch anderen zeggen, maar ten onregte, dat men in dat geval tot den kooper mag zeggen, dat hij als eedontduiker (*nâkil*) zal beschouwd worden, indien hij den prijs niet opgeeft.

Over de vennootschap bij wijze van geldschieting of en commandite (1).

Degeen, die de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over zijn goederen heeft, mag ook een kontrakt over een vennootschap bij wijze van geldschieting (*'l-qirâzh*) aangaan. Deze vennootschap is niet anders wettig, dan over dirham en dinâr, die niet vervalscht zijn, en wier zwaarte bekend is. Ook moet het deel in de winst bekend zijn; zeggen zij: »de winst is tusschen ons", dan is dit geoorloofd, en de winst wordt in tweeën tusschen beiden verdeeld; volgens anderen, en te regt, is dit niet geoorloofd: wordt er gezegd: »voor »u is de helft van de winst", dan is het geoorloofd; volgens anderen

(1) Deze vennootschap bestaat tusschen personen, waarvan eenigen geld voorgeschoten hebben, en anderen met dat geld voor gemeenschappelijke rekening handel drijven.

evenwel niet: op dezelfde wijs wordt beslist, wanneer er gezegd is: »voor mij is de helft." Ongeoorloofd is het, dat een van beiden iets uit de winst als zijn aandeel bedingt; zegt de een: »ik schiet u geld, »op voorwaarde dat gij de geheele winst neemt", zoo is het kontrakt niet wettig: is er desniettegenstaande met het geld gehandeld, zoo blijft de handel geldig, maar de geheele winst komt aan den geldschieter (*rabboe 'l mâl*) en de handeldrijvende vennoot (*'l-âmil*) krijgt een behoorlijk loon (*odjrat 'l-mithli*). Wordt er door iemand geld geschoten met de woorden: »handel daarmeê, maar de geheele »winst is voor mij", dan wordt dit beschouwd als een kapitaal op interest zetten (*ibzhâ*), en de handeldrijvende vennoot (*'l-âmil*) heeft er geen regt op; doch zeide de geldschieter: »handel daarmede, en »de heele winst is voor u", dan is dit een verbruikleening (*qarzh*) (bladz. 142).

Bij de vennootschap en commandite mag in geene zaken handel gedreven worden, dan die in een groot aantal aanwezig zijn; en het is ongeoorloofd als voorwaarde te stellen, dat er handel zal gedreven worden in zaken, die niet algemeen gevonden worden, of dat de handeldrijvende persoon slechts van een bepaald persoon mag koopen. Onwettig is het beding om na een maand niet meer te mogen verkoopen; doch wettig is het, wanneer bedongen is om na een maand niet meer te koopen. De geldschieter (*rabboe 'l-mâl*) mag zelf geen handel drijven; doch, volgens het beste gevoelen, mag een zijner bedienden (*gholâm*) dit wel voor hem doen; hoewel anderen, maar minder juist, beweren, dat ook dit niet geoorloofd is.

De handeldrijvende vennoot (*'l-'âmil*) moet in persoon verrigten al hetgeen door zulk een handeldrijvenden vennoot gewoonlijk verrigt wordt; al zijn werkzaamheden moet hij met behoedzaamheid (*'l-ihtijât*) verrigten. Zonder uitdrukkelijk verlof mag hij de koopwaren niet beneden den gewonen prijs (*thaman 'l-mithli*) verkoopen, noch voor een prijs, op tijd betaalbaar (*thaman mowadjdjal*). Hij mag een defecte zaak (*ma'ib*) koopen, als hij het goedvindt; doch heeft hij ze als een perfecte zaak (*salîm*) gekocht, en bevindt hij later, dat zij defect (*ma'ib*) is, dan heeft hij de keuze (*'l-chijâr*); en indien hij met den geldschieter (*rabboe 'l-mâl*) in gevoelen verschilt, dan kan hij doen hetgeen het voordeeligst is. Ongeoorloofd is het voor hem

om, zonder verlof van den geldschieter, een slaaf te koopen (bijv. een zijner ouders), dien deze moet vrijlaten. Ook mag hij met het geld niet op reis gaan, zonder verlof van den geldschieter; heeft hij het met verlof van dezen gedaan, zoo moet hij het, volgens het beste gevoelen, uit zijn eigen geld bekostigen; volgens anderen, worden de kosten betaald uit het kapitaal van demaatschap (*mâl 'l-mozhâra-bat*). Hoe groot ook die kosten zijn, zij worden uit het maatschappelijk kapitaal betaald; volgens sommigen, en te regt, worden zij daaruit betaald voor zoover de kosten van de reis die van zijn tegenwoordigheid te boven gaan, volgens anderen, worden alle onkosten daaruit betaald.

Over de winst, die met het maatschappelijk kapitaal is behaald, zijn twee opiniën; volgens de eerste en beste, krijgt de handeldrijvende vennoot niet eerder den eigendom over zijn aandeel, dan na de deeling (*'l-qismat*); maar het behoort aan den geldschieter, die daarvan ook de zuivering (*zakât*) moet betalen; volgens een andere opinie, krijgt de handeldrijvende vennoot den eigendom van de winst, zoodra deze verkregen is; doch vóór de verdeeling behoeft hij er de zuivering niet van te betalen. Heeft de handeldrijvende vennoot zijn vader gekocht, terwijl er geen winst met het maatschappelijk kapitaal behaald is, dan is de koop wettig,; doch is er met dat kapitaal winst behaald, zoo zeggen sommigen, dat de koop onwettig is; anderen, en te regt, dat hij wettig is en dat hij zijn vader moet vrijlaten; nog anderen zeggen, dat de koop wettig is, doch dat hij hem niet moet vrijlaten.

Heeft de handeldrijvende vennoot eenige koopwaar gekocht voor een later te betalen prijs (*thaman fi dsimmat*), en gaat het maatschappelijk kapitaal verloren, voordat de prijs betaald is, dan moet, volgens het beste gevoelen, de geldschieter den prijs betalen; volgens anderen, de handeldrijvende vennoot. Indien de geldschieter twee duizend aan den handeldrijvenden vennoot heeft gegeven, en er gaat één duizend verloren, voordat hij over die som beschikt heeft, dan komt het verlies ten laste van het kapitaal (*ras 'l-mâl*), en daarover is de overeenkomst (*'l-mozhârabat*) vernietigd; doch is die som verloren gegaan, nadat hij reeds daarover beschikt, en er winsten meê behaald heeft, dan wordt dit nadeel onder het verlies gerekend, en de overeenkomst daarover is niet vernietigd. Heeft de handel-

drijvende vennoot voor de som twee slaven gekocht, waarvan één verloren raakt, dan komt dit verlies, volgens sommigen, ten laste van het kapitaal; volgens anderen, en te regt, ten laste van de winst.

De handeldrijvende vennoot wordt geloofd in zijn beweringen omtrent het koopen van zaken voor de vennootschap (*l-mozhârabat*) of voor zich zelf, of omtrent het verlies (*halâk*) van zaken, of omtrent de beschuldiging van bedrog (*chijânat*). Bij een geschil over de teruggave van het geld (*raddoe 'l-mâl*) wordt, volgens de beste opinie, de handeldrijvende vennoot, volgens anderen de, geldschieter geloofd. Ontstaat er geschil over het bedrag van de bedongene winst, dan moeten beiden een eed afleggen; doch is het geschil over het bedrag van het kapitaal, zoo wordt de verklaring van den geldschieter aangenomen.

Ieder van beiden heeft het regt om het kontrakt te verbreken, wanneer hij wil; sterft een van beiden, wordt hij krankzinnig, of verliest hij zijn verstandelijke vermogens, dan is het kontrakt van zelf vernietigd. Wordt het kontrakt vernietigd, terwijl er koopwaren aanwezig zijn, en hebben zij ze onder elkander verdeeld, zoo is de handeling wettig; doch vordert een van beiden, dat zij verkocht moeten worden, zoo moet men ze verkoopen: zijn er schulden in te vorderen, dan moet de handeldrijvende vennoot zorgen, dat zij betaald worden, om het volle kapitaal te krijgen. Heeft iemand gedurende een ziekte, waaraan hij gestorven is, een vennootschap bij wijze van geldschieting aangegaan, dan wordt de winst voor den handeldrijvenden vennoot uit het kapitaal betaald, zelfs al gaat zij een behoorlijk loon (*odjrat 'l-mithli*) te boven. Bij den dood van den geldschieter, die schulden heeft, is de winst, toekomende aan den handeldrijvenden vennoot, preferent boven de andere schulden.

Over den slaaf, die van zijn meester verlof heeft gekregen om handel te drijven.

Aan een meerderjarigen (*bâligh*) slaaf, die zijn verpligtingen ten opzigte van de godsdienst en van het maatschappelijk leven kent (*rasjid*), kan de heer verlof geven om handel te drijven; al wat hij daarmeê verdient behoort aan zijn heer; doch al, wat hij daardoor schul-

dig is (*dain 't-tadjârat*), wordt betaald uit het handelskapitaal (*mâl 't-tadjârat*), en zoo daaruit niet alles kan betaald worden, blijven die overgeblevene schulden ten laste van den slaaf, op wien ze verhaalbaar zijn, zoodra hij vrij wordt. De slaaf mag in geen andere zaken handel drijven, dan in die, waartoe hij verlof heeft gekregen; hij kan in zulk een geval geen loon (*idjârat*) voor zijn werk vragen; volgens anderen, doch ten onregte, kan hij het doen ten behoeve van het handelskapitaal, doch niet voor zich zelf. De slaaf moet den handel drijven met naauwlettendheid (*'n-natr*) en zorg (*ihtijât*); hij mag van de koopwaren niets wegschenken, niet daarover regtsvorderingen instellen, niet op crediet (*nasijat*) verkoopen en niet voor minder dan den gewonen prijs (*thaman 'l-mithli*); ook mag hij daarmeê de plaats, waar hij woont, niet verlaten zonder verlof van den heer. Heeft de slaaf zonder verlof van zijn heer iemand gekocht, dien zijn heer moet vrijlaten (bijv. een zijner ouders), zoo is de koop, volgens het beste gevoelen, niet wettig. Wettig is de koop van den slaaf, die met verlof van zijn heer zijn vader gekocht heeft; indien hij geen schulden ten zijnen laste heeft, dan moet hij hem vrijlaten; doch heeft de slaaf schulden ten zijnen laste, zoo bestaan er over de vrijlating verschillende opiniën; maar ook dan schijnt het geoorloofd, dat de slaaf zijn vader vrijlaat. Geeft de heer aan zulk een slaaf geld, dan wordt het, volgens het beste gevoelen, zijn eigendom niet; volgens anderen, is zijn regt van eigendom zwak (*milk zha'îf*); en kan de heer het hem weêr ontnemen. De zuivering (*z-zakât*) behoeft de slaaf van zulk geld niet te betalen.

Over het kontrakt om eenige werkzaamheden aan boomen te verrigten tegen een bepaald gedeelte van de vruchten.

Een ieder, die de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over zijn goederen heeft, kan het kontrakt sluiten om voor het bevochtigen van een anders land als loon een gedeelte van de vruchten te krijgen (*'aqd 'l-mosâqâti*); het kontrakt wordt gesloten met de uitdrukking van bevochtiging (*laft 'l-mosâqât*), of met woorden, die deze beteekenis in zich bevatten. Het kontrakt is geoorloofd omtrent den wijnstok en den dadelboom; over andere dergelijke boomen verschillen de

opiniën; volgens de beste meening, schijnt het ongeoorloofd. Liep zulk een kontrakt over vruchten, die reeds bestonden, dan verschillen de opiniën over de geldigheid van dat kontrakt; volgens de beste opinie, is het geoorloofd. Ongeoorloofd is zulk een kontrakt voor een tijd, waarin de boomen geen vruchten dragen, en de meeningen loopen uiteen over de vraag, of degeen, die gewerkt heeft, loon voor dat werk (*odjrat 'l-'amal*) kan vragen; doch droegen de boomen gedurende dien tijd, nu eens wel, dan eens niet, zoo is dat kontrakt, volgens sommigen, wettig; volgens anderen, en te regt, is het niet wettig, en degeen, die het werk verrigt heeft, kan billijk loon daarvoor (*odjrat 'l-mithli*) vorderen. Het is onwettig, dit kontrakt aan te gaan omtrent een boom, die nog geplant en waaraan nog werk verrigt moet worden.

Dit kontrakt (*'l-mosâqât*) is niet anders geoorloofd, dan voor een bepaalden tijd (*moddat ma'loemat*); volgens de beste opinie, kan die tijd zich uitstrekken tot zoolang hetgeen, waaraan de arbeid verrigt wordt, bestaat; sommigen zeggen echter, dat dit kontrakt voor niet langer dan een jaar mag worden aangegaan. Bij het kontrakt moet het gedeelte der vruchten bekend (*djoz ma'loem*) gemaakt worden, bijv. een derde, een vierde, en het is ongeoorloofd te bedingen de vruchten van twee boomen, of bepaalde maten van de vruchten: en is het kontrakt aldus aangegaan, dan kan men huur (*idjârat*) vragen.

Degeen, die het werk verrigt (*'l-'âmil*), moet doen al hetgeen waardoor gemaakt wordt, dat de vruchten zoo veel mogelijk zijn, bijv. bevruchten (*'t-talqîh*), verjagen van sprinkhanen, herstellen van watervaten, zuiveren van waterleidingen, bevochtigen, enz. en de eigenaar (*rabboe 'l-mâl*) moet doen al wat tot behoud van de wortels dient, bijv. het digt houden van de schuttingen, het graven van kanalen, het koopen van watermolens, enz. Het is geoorloofd te bedingen, dat de bedienden van den eigenaar met en onder het bevel van den arbeider zullen werken; het onderhoud van deze bedienden moet de eigenaar leveren, doch men mag ook bedingen, dat het de arbeider levert; evenwel mag er in geen geval bedongen worden, dat de eigenaar moet werken.

De arbeider is geloofwaardig (*amîn*) in zijn beweringen omtrent

het verlies (*halâk*) der zaak en omtrent tegen hem ingebragte beschuldiging van bedrog (*chijânat*). Wordt het bewezen, dat hij aan bedrog schuldig is, dan wordt hem iemand toegevoegd, die het opzigt over hem moet houden; en gehoorzaamt hij dezen man niet, dan wordt er iemand gehuurd, die in zijn plaats het werk verrigt. Is de arbeider gevlugt, dan wordt ook iemand ten laste van zijn goederen gehuurd om het werk te verrigten; en heeft hij geen goederen achtergelaten, dan wordt zoo iemand op crediet voor zijn rekening gehuurd. Indien de eigenaar de uitgaven voor hem gedaan heeft zonder verlof van den regter (*idsn 'l-hâkim*), dan heeft hij geen verhaal daarvoor; evenmin heeft hij het, wanneer hij niet in staat was dat verlof te krijgen, en hij uitgaven gedaan heeft zonder daarbij getuigen te nemen; heeft hij echter in zulk een geval getuigen genomen, zoo kan hij het, volgens de beste opinie, verhalen; volgens anderen, kan hij het ook dan niet. Kon hij ook geen getuigen nemen, dan heeft de eigenaar het regt om het kontrakt te verbreken, zoo de vruchten nog niet zigtbaar zijn; de vruchten behooren dan aan den eigenaar van den grond (*'l-mâlik*), en de arbeider (*'l-'âmil*) kan loon (*odjrat*) vragen voor het afgewerkte; zijn de vruchten reeds zigtbaar, dan behooren zij aan hen beiden, en zoo de eigenaar verkiest allen te verkoopen, dan kan dit geschieden; wil hij dat niet, dan wordt het aandeel (*naçîb*) van den arbeider verkocht; en zoo hij ook dat niet goed vindt, dan moet men de zaak laten, zoo als zij is, tot dat zij een transactie te zamen getroffen hebben.

Sterft de arbeider en zetten zijn erfgenamen het werk uit eigen beweging voort, zoo hebben zij regt op de vruchten; doch doen zij dit niet, dan wordt uit de goederen van den erflater iemand gehuurd om het werk te doen; en zoo hij geen goederen nalaat, kan de eigenaar het kontrakt vernietigen, en de arbeider heeft den eigendom op een gedeelte van de vruchten, die zigtbaar zijn, en moet daarvan de zuivering (*zakât*) betalen; volgens anderen, krijgt hij eerst den eigendom door de overgave (*'t-taslîm*). Heeft iemand gedurende een ziekte zulk een kontrakt aangegaan, en daarbij meer dan een behoorlijk loon (*odjrat 'l-mithli*) toegestaan, dan wordt hetgeen het behoorlijke te boven gaat onder het één derde (*'t-tholoth*) (men zie het hoofdstuk over de uiterste wilsbeschikking) gerekend; vol-

gens anderen, doch ten onregte, onder het geheele kapitaal (*ras 'l-mâl*). Is er geschil tusschen den eigenaar en den arbeider over het bedrag van hetgeen voor den arbeider bedongen is, zoo moeten zij beiden den eed afleggen.

Over het kontrakt om een stuk land te bezaaijen tegen een bepaald gedeelte van de voortbrengselen.

Het kontrakt om een stuk grond te bezaaijen (*'l-mozâra'at*) bestaat daarin, dat men aan iemand een stuk grond geeft om het te bezaaijen tegen een gedeelte van hetgeen het zal opbrengen. Een vereischte tot de wettigheid is, dat het land, waarover dit kontrakt gemaakt wordt, gelegen is tusschen landen met palmboomen beplant, over welke het in het vorige hoofdstuk beschrevene kontrakt van bevochtiging (*'l-mosâqât*) is gemaakt, dat het kontrakt met denzelfden persoon gesloten wordt, en dat het zaad, dat tot dit bezaaijen moet dienen, komt van den eigenaar van het land. Het is geoorloofd dit kontrakt als een aanhangsel aan het kontrakt tot bevochtiging te voegen. Volgens sommigen is dit kontrakt niet geoorloofd, wanneer de boomen op het omliggend land weinig in getal en de tusschenruimten groot zijn. Ongeoorloofd is het kontrakt zonder de bepaling van het gedeelte van het gezaaide, even als bij het kontrakt tot bevochtiging (*'l-mosâqât*).

Over huur en verhuur.

Het verhuren (*'l-idjârat*) is gelijk het verkoopen (*bai'*). Het kontrakt kan gesloten worden door een ieder, die den koop kan sluiten; daarbij mag men de uitdrukkingen (*laft*) van verhuren en van verkoopen gebruiken. Het is geoorloofd dit kontrakt aan te gaan over elk geoorloofd gebruik (*manfa'at mobâhat*); over de huur van jagthonden, springhengsten, dirham en dinâr zijn verschillende opiniën; volgens de beste is ze ongeoorloofd. Het is ongeoorloofd dit kontrakt aan te gaan over elk verboden gebruik (*manfa'at moharramat*), bijv. zang, dans, het dragen van wijn. Ook is geoorloofd bij de verhuring het bepaalde gebruik van een zaak (*manfa'at 'ainin*

mo'aijanatin) aan te wijzen; bijv. een huis om het te bewonen, een vrouw om te zogen, een man om de bedevaart (*hadjdj*) te volbrengen, om te verkoopen en te koopen, een dier om het te berijden; ook is het geoorloofd het gebruik van een verpligting (*manfa'at fi dsimmati*) te huren, bijv. het volbrengen van de bedevaart (*tahçîl 'l-hadjdj*), het brengen van een vracht hout naar een bepaalde plaats. Heeft men een zaak gehuurd, zoo moet het gebruik daarvan volkomen kunnen genoten worden; bij de huur van land om het te bezaaijen, moet dat voorzien zijn van water, dat niet opdroogt, bijv. van rivieren en stroomen in vlakten, van sneeuw en regen in gebergten.

Het kontrakt mag men slechts aangaan over een bekende zaak; en kan men haar niet anders, dan door een teekening leeren kennen; zoo als vaste goederen, dan is het niet geoorloofd, voordat men de teekening gezien heeft. De hoegrootheid van het gebruik moet ook bekend zijn; kan men die niet anders kennen, dan door het verrigten van het werk zelf, bijv. een bedevaart, het rijden naar een plaats, dan moet die daarna bepaald worden; kan zij niet anders, dan door tijdsbepaling gekend worden, bijv. het wonen, het zogen, het bepleisteren van een muur, dan moet dit op die wijze geschieden; kan het op beide manieren bepaald worden, bijv. het naaijen (van een kleed), het bouwen (van een huis), dan moet dit op een van beide wijzen geschieden.

Volgens de beste opinie, mag het kontrakt worden aangegaan, voor zoolang de zaak bestaat; volgens anderen, mag het den tijd van een jaar niet te boven gaan; weêr anderen staan het voor een tijd van dertig jaren toe. Het verhuren van iets tegen betaling van een dirham in iedere maand is, volgens de beste opinie, nietig; volgens anderen, geldt dit slechts voor de eerste maand. De hoedanigheid van het gebruik moet ook bekend zijn; doch is zij uit de gewoonte bekend, bijv. het bewonen (van een huis), het dragen van een kleed, dan kan hij daarna bepaald worden; is zij niet uit de gewoonte bekend, dan moet zij beschreven worden, bijv. het dragen van ijzer en katoen, het verbouwen van verschillende materialen: kan zij uit de beschrijving ook niet bekend worden wegens het groote verschil onder de voorwerpen; bijv. den draagstoel, den berijder, het zoogkind, dan moet het voorwerp eerst gezien worden.

Bij het huurkontrakt voor een bepaalden tijd gesloten, bestaat geen bedongen keus (*sjart 'l-chijâr*); over de keuze gedurende de bijeenkomst (*chijâr 'l-madjlis*) loopen de opiniën uiteen. Bij het huurkontrakt van iets tot een bepaalde bezigheid (*'amal mo'ajjan*), gelden, volgens sommigen, beide keuzen; volgens anderen, geldt daarbij geen van beide; en volgens nog anderen, wier opinie de beste schijnt, geldt er bij de keuze van de overeenkomst; doch niet de bedongene. Het kontrakt moet op staande voet (*mo'adjdjalan*) van kracht zijn; men treedt in het genot van de gehuurde zaak terstond met het kontrakt. Ongeoorloofd is het iets te verhuren onder de onbepaalde bewoordingen van: »ik verhuur het u een maand."

De huur (*'l-odjrat*) moet bekend zijn ten opzigte van soort, hoeveelheid en hoedanigheid. Het is ongeoorloofd iets te huren voor levensmiddelen en kleeding; doch het is, volgens de beste opinie, geoorloofd een som bij omslag (*djizâf*) te bepalen; volgens anderen, gaat het daarmeê even als met den koopprijs (*ras 'l-mâl*) bij een verkoop met levering op tijd (*'s-salam*). Men mag het gebruik van een zaak huren tegen afstand van het gebruik van een andere zaak. Men is de huur schuldig door het kontrakt zelf, behalven wanneer men daarbij een termijn (*'l-adjal*) bedongen heeft; zij moet op de plaats (*fi mahallihi*) betaald worden. De huur is men schuldig en de zaak moet terug gegeven worden, wanneer het kontrakt tegen een tijd was aangegaan, en de zaak is overgeleverd, zoodra die tijd verstreken is; of wanneer het kontrakt gesloten is tot het verrigten van een bepaalde bezigheid (*'amal mo'ajjan*), en de zaak geleverd is zoodra de tijd, toen hij daarvan gebruik kon maken, verstreken is; was het huurkontrakt niet geldig (*'l-idjârat fâsidat*), zoo is men dan toch een behoorlijke huur (*odjrat 'l-mithli*) schuldig.

Al hetgeen noodig is om het gebruik mogelijk te maken (*'t-tamkin mina 'l-intifâ'i*), bijv. de sleutel van het huis, het toom van een kameel, de teugel en zadel van een rijdier met uitzondering van een kameel, wordt beschouwd tot de verhuurde zaak (*'l-mokra*) te behooren: doch al, wat noodig is om het gebruik volkomen te doen genieten (*kamâl 'l-intifâ'i*), bijv. emmers, touwen, draagbaren, deksels, moet de huurder (*'l-mostadjir*) zich aanschaffen; over het halen van het ingestoven zand uit waterputten en het schoonmaken van riolen

loopen de opiniën uiteen. De verhuurder (*'l-mókri*) van een lastdier moet de vrachtgoederen op- en afladen, een oud man op het dier helpen, en het voor een vrouw laten knielen: de huurder (*'l-moktaro*) moet zelf op de gewone wijze (*bilma'roef*) het gebruik van de zaak zien te krijgen.

Het is geoorloofd om op een stuk grond, dat men gehuurd heeft om het met gerst te bezaaijen, iets dergelijks te zaaijen; even als het geoorloofd is om op een rijdier, dat men gehuurd heeft om het zelf te berijden, een ander (aan den huurder gelijk) te laten rijden. Indien het voeder voor een gedeelte opgegeten is, en de prijs daarvan verschilt op de verschillende pleisterplaatsen, dan is het geoorloofd om ander voeder in de plaats van het verteerde te geven; doch verschilt die prijs nergens, dan zijn daarover verschillende opiniën. Heeft iemand een rijdier gehuurd om er meê naar een plaats te rijden, en gaat hij verder, dan is hij de bepaalde huur (*odjrat 'l-mosamma*) tot aan de plaats schuldig, benevens een behoorlijke huur (*odjrat 'l-mithli*) voor hetgeen hij het verder heeft gebruikt. Heeft de huurder er meer opgeladen, dan hij bedongen heeft, en het dier sterft, terwijl het bij hem is, zoo is hij aansprakelijk voor de waarde van het dier; doch was de eigenaar (*ç-çâhib*) er bij, zoo is hij volgens sommigen slechts voor de helft aansprakelijk; volgens anderen, hetgeen voor een betere opinie gehouden wordt, naar evenredigheid van het te veel geladene. De huurder (*'l-moktari*) kan het gehuurde na de levering (*ba'da qabzhi 'l-'aini*) aan een ander verhuren; doch vóór de levering (*qabla 'l-qabzhi*) kan hij het volgens de beste opinie aan geen ander verhuren, dan aan den verhuurder, deze kan dit volgens het beste gevoelen dan wel doen. Gaat het gehuurde (*'ain 'l-mostadjarat*) verloren, dan is volgens de beste opinie de huur voor den nog overigen tijd vernietigd, doch niet voor den verloopen tijd, volgens anderen zijn er sommigen, die beweren, dat het ook vernietigd wordt voor den verloopen tijd. Vindt de huurder een gebrek (*'aib*) aan de gehuurde zaak, of komt er een gebrek aan, dan heeft hij de keuze om het kontrakt te verbreken; en doet hij dit, dan moet hij huur voor den verstreken tijd betalen. Stort een gehuurd huis in, of een gehuurd stuk grond krijgt gebrek aan water, dan zeggen sommigen, dat het kontrakt vernietigd is; anderen, dat de huurder de keus

heeft om het te verbreken. Wordt de gehuurde zaak wederregtelijk door een ander in bezit genomen, totdat de tijd, waarvoor zij gehuurd was, is verstreken, dan geldt hetzelfde als het bepaalde voor de verkochte zaak (*mabî*), die vóór de levering (*qabl 'l-qabzh*) verloren gaat, nadat de koop reeds vast stond. Sterft het kind, waarvoor iemand een min gehuurd heeft, zoo is het kontrakt volgens de beste opinie van zelf vernietigd; volgens anderen is dit niet zoo; maar met onderling goedvinden kan een ander kind gegeven, of, zoo zij dit niet willen, het kontrakt verbroken worden. Sterft degeen, die gehuurd is (*'l-ahîr*) tot het doen van een bedevaart, of wordt hij daarin verhinderd, voordat hij de onthouding (*'l-ihrâm*) heeft op zich genomen, dan heeft hij geen regt om iets van het loon (*odjrat*) te vragen; doch had hij reeds de hoofdzaken (*arkân*) van de bedevaart (bladz. 112) volbragt, dan heeft hij regt op loon, doch hij moet een klein offer (*dam*) brengen voor hetgeen hem overbleef te doen: is hij gestorven toen er nog eenige hoofdzaken (*arkân*) te doen over waren, dan kunnen zijn erfgenamen loon vorderen voor hetgeen hij verrigt heeft, en de huurder moet iemand huren, die de bedevaart in zijn plaats volbrengt. Is de verhuurder gevlugt, terwijl hij de verpligting had op zich genomen om het genot eener zaak af te staan, dan heeft de huurder de keuze (*chijâr*) tusschen het vernietigen van het kontrakt en het te laten bestaan. Had de verhuurder op zich genomen om die verpligting na een tijd (*'ala moddatin*) te vervullen, dan is het kontrakt vernietigd, wanneer die tijd verstreken is; en had hij het op zich genomen dit terstond (*hâlan*) te doen, dan is het ook terstond vernietigd; had hij de verbindtenis aangegaan om een werk te verrigten, dan is het kontrakt niet vernietigd; en men mag het van hem vorderen, zoodra hij in staat is het te doen. Is er een kameeldrijver (*'l-djammâl*) gevlugt met achterlating van zijn kameelen, waaronder er zijn die niet gebruikt worden, dan worden de overtolligen verkocht en uit de opbrengst de overigen onderhouden; doch zoo al de kameelen gebruikt worden, dan wordt er geld ten zijnen behoeve opgenomen; de regter kan volgens de beste opinie ook bevelen, dat de huurder hem de kosten leent, en de verklaring van dezen over de uitgaven, die hij gedaan heeft, wordt geloofd, zoo zij niet buitengewoon zijn. Is

er op die plaats geen regter, en heeft de huurder bij het doen der uitgaven getuigen genomen, dan heeft hij volgens het beste gevoelen verhaal op den verhuurder, volgens anderen heeft hij dit niet.

Sterft de huurder of verhuurder, terwijl de verhuurde zaak nog overig is, dan is het kontrakt niet vervallen. Is het verhuurde verloren gegaan in handen van den huurder zonder zijn schuld (*'odwân*), dan is hij daarvoor niet verantwoordelijk.

Zoodra de huur verstreken is, moet de huurder het gehuurde teruggeven, en volgens de beste opinie de kosten, die daarop komen, dragen; volgens anderen moet ze de verhuurder betalen. Ontstaat er geschil tusschen beiden omtrent de teruggave, dan wordt aan de verklaring van den verhuurder geloof geslagen. Is de zaak, waaraan werk moet verrigt worden door iemand, die daartoe gehuurd is, verloren gegaan, terwijl zij in handen van den gehuurden arbeider (*adjîr*) was, dan is deze daarvoor niet aansprakelijk, in het geval, dat de zaak, waaraan het werk moest verrigt worden, een eigendom was van den huurder, of van een ander, terwijl het werk in tegenwoordigheid van den huurder moest verrigt worden: behoorde deze zaak niet aan den huurder, dan is hij volgens de beste opinie daarvoor niet aansprakelijk. De huurder heeft regt op loon voor hetgeen hij gedaan heeft aan zijn eigen goed tot dat het is verloren gegaan; doch hij heeft geen regt voor hetgeen hij gedaan heeft aan het goed van een ander. Is er geschil tusschen huurder en gehuurde (*adjîr*), die gemeenschappelijk eigenaar is (*adjîr 'l-mosjtarak*), over de teruggave van het goed zoo wordt volgens de beste opinie de gehuurde (*adjîr*), volgens anderen de verhuurder geloofd. De verhuurder mag het verhuurde aan den huurder verkoopen, en daardoor wordt de huur niet vernietigd, maar blijft zij bestaan voor den nog overigen tijd, die bij kontrakt is bepaald; aan een ander, dan aan den huurder mag hij het volgens sommigen niet verkoopen; volgens de beste opinie is ook dit geoorloofd, maar de huurder behoudt het genot van de zaak voor den tijd, die hem nog overig is. Wist de kooper niet, dat de zaak verhuurd was, dan heeft hij de keus (*'l-chijâr*). Heeft de meester zijn slaaf, dien hij verhuurd had, vrijgelaten, zoo moet hij de huur, of de kosten van zijn onderhoud betalen; hij kan kiezen hetgeen het minst bedraagt. De verhuurder mag de

verhuurde zaak niet verhuren (*adjara*) aan een ander dan aan den huurder; aan dezen mag hij volgens de beste opinie de zaak weêr verhuren. Is de huurtijd van een stuk land verstreken, terwijl het gezaaide nog daarop staat door nalatigheid (*tafrît*) van den huurder, dan kan de verhuurder hem noodzaken het te veld staande uit den grond te trekken en den grond gelijk te maken; doch hij kan het ook voor loon (*odjrat*) op het veld laten staan; is dit niet gebeurd ten gevolge van zijn nalatigheid, dan kan hij hem volgens sommigen daartoe dwingen; doch volgens de beste opinie kan hij het niet doen.

Het is geoorloofd de huur van een onbepaald werk (*'amal fi 'd-dsimmati*) aan te gaan met de bewoordingen (*laft*) van een verkoop met levering op tijd (*'s-salam*), maar dan moet het loon (*odjrat*) voor het te verrigten werk geleverd worden gedurende de bijeenkomst (*fi 'l-madjles*); is het kontrakt voltrokken met de bewoordingen (*laft*) van verhuring (*'l-idjârat*), zoo wordt volgens de beste opinie hetzelfde in acht genomen; volgens anderen geschiedt dit niet, en bestaat er eerst regt op loon, nadat het werk zelf verrigt is. Dit kontrakt kan worden aangegaan voor een terstond te verrigten (*'amal mo'adjdjal*), of een later te verrigten werk (*'amal mowadjdjal*). Gaat de zaak verloren of wordt zij wederregtelijk in bezit genomen, dan wordt de huur niet vernietigd, maar men kan iets anders in de plaats van het zoo genoemde vorderen. Is de verhuurder gevlugt, dan kan de huur voor zijn rekening voortgezet worden; doch kan dit niet, dan heeft de huurder de keus (*'l-chijâr*) tusschen het verbreken van het kontrakt, en het wachten tot dat de verhuurder weêr aanwezig is. Heeft iemand aan een kleêrmaker een stuk doek gegeven en deze heeft er een hemdrok (*qamîç*) uit gemaakt, terwijl de eigenaar van het doek beweert, dat hij het gegeven heeft om er een overrok (*qaba*) van te maken, en vraagt hij dien ten gevolge schadevergoeding, doch vordert de kleêrmaker loon, op grond dat hij gelast is er een hemdrok van te maken, dan moeten zij volgens de beste opinie tegen elkander den eed afleggen, en dan heeft de kleêrmaker geen regt op het loon; over de vraag of de kleêrmaker schadevergoeding moet geven voor hetgeen het doek in waarde is verminderd, verschillen de opiniën; volgens de beste behoeft hij ze niet te betalen.

Over de aanbesteding.

De aanbesteding (*'l-dja'âlat*) bestaat daarin, dat iemand een aequivalent (*'iwazh*) geeft aan dengeen, die een werk voor hem verrigt: bijv. wanneer iemand zegt: »al wie voor mij een muur bouwt, of een voortvlugtigen slaaf terugbrengt, krijgt zooveel"; en doet iemand dit, dan heeft hij regt op de premie (*djo'l*). Het is geoorloofd dit kontrakt aan te gaan over een onbekend werk (*'amal madjhoel*), doch het aequivalent (*'iwazh*) moet bekend zijn. Beiden kunnen het kontrakt vernietigen vóór dat het werk begonnen is; nadat met het werk een begin is gemaakt, kan de aannemer (*'l-'âmil*) evenwel terugtreden, doch de aanbesteder (*çâhib 'l-'amal*) kan dit niet, of hij moet aan den aannemer loon betalen voor hetgeen hij reeds verrigt heeft. Hebben verschillende personen gezamenlijk een werk aangenomen, dan hebben zij ook gezamenlijk regt op de premie. Degeen, die iets voor een ander gedaan heeft zonder eenig beding, heeft geen regt op de premie.

Beweert de aannemer, dat er een aequivalent bedongen is, dan wordt aan de woorden van den aanbesteder geloof gehecht; is er verschil over de hoegrootheid van het aequivalent, dan moeten zij tegen elkander den eed afleggen.

Laat iemand een stuk doek wasschen, zonder te bepalen hoeveel hij daarvoor zal geven, dan heeft de wasscher geen regt op loon; volgens anderen, doch ten onregte, heeft hij daarop wel aanspraak.

Over het uitloven van prijzen bij spelen.

Het uitloven van een prijs bij spel (*'l-mosâbaqat 'ala 'iwazh*) is volgens de beste opinie gelijk aan verhuring (*'l-idjârat*); en een ieder, die een huur kan aangaan, kan ook dit kontrakt sluiten. Nadat het kontrakt verbindbaar (*lozoem*) is geworden, is het niet geoorloofd het te verbreken, te verhoogen of de vervulling te weigeren; omtrent de bedongene keuze (*chijâr 's-sjart*) en de keuze, gedurende de bijeenkomst (*chijâr 'l-madjlis*) (bladz. 122), geldt hetzelfde als bij verhuring, en men mag pand en borg bij dit kontrakt nemen. Volgens anderen is dit kontrakt op dezelfde wijs te beschouwen als de aan-

besteding, zoodat het geoorloofd is het kontrakt te verbreken, wanneer men wil, het te verhoogen en de volvoering te weigeren, maar geen pand of borg er bij nemen.

Dit kontrakt mag aangegaan worden over het schieten met pijlen, het werpen met lansen en speren en dergelijke oorlogswapenen, het wedrennen van paarden, kameelen, muilezels en olifanten; omtrent de beide laatsten bestaat verschil van gevoelen, en volgens de beste opinie is het bij den muilezel niet geoorloofd, maar bij den olifant wel. Ook is het volgens het beste gevoelen geoorloofd dit kontrakt te sluiten over loopen, springen en vliegen; doch de beste meening verklaart zich tegen worstelen. Men mag het kontrakt niet aangaan tusschen twee genera (*djins*), bijv. paarden en kameelen; doch wel tusschen twee species (*nau'*), bijv. Arabische en Perzische paarden.

De afstand en de belooning moeten bekend zijn; is dit niet het geval, dan is het kontrakt onwettig. De belooning (*'l-'iwazh*) kan van hun beiden zijn of van een derde. Het is geoorloofd, dat een van beiden de premie (*'s-sabq*) uitlegt voor dengeen, die wint; maar het is ongeoorloofd, dat beiden de premie uitleggen en bepalen dat de winner alles zal krijgen, behalven wanneer er iemand bij is, die het geoorloofd maakt (*mohallil*), d. i. een derde persoon te paard, die even goed als zij beiden kan rijden en die niets uitgelegd heeft. Wanneer deze derde persoon hen beiden voorkomt, dan krijgt hij hun beider inleg, en komen zij beiden hem voor, dan neemt ieder van hen zijn inleg terug; zoo één van beiden met dien derden persoon den ander voorkomt, dan krijgen zij den inleg van dengeen, die achtergebleven is. De imâm mag uit de schatkist (*bait 'l-mâl*), of een burger (*'r-ra'ijat*) uit zijn eigen goed een premie uitleggen voor een van de twee personen, die is voorgekomen: is de een vóór den ander aangekomen, dan heeft hij regt op de premie; doch geen van beiden heeft er regt op, wanneer zij gelijk aankomen. Ongeoorloofd is het voor beiden een premie te bepalen; zijn er drie of vier mededingers, dan mag men wel voor twee of drie een premie bepalen, maar niet voor allen een gelijke premie. Is de premie niet voor allen gelijk gesteld, maar voor den een meer dan voor den ander, bijv. voor den eerst aankomende (*'s-sâbiq*) tien, voor den tweede

aankomende (*'l-modjâlî*) negen en voor den derde aankomende (*'l-moçalî*) acht, dan is dit geoorloofd, hoewel sommigen beweren, doch ten onregte, dat dit ongeoorloofd is. Wanneer het beding is gemaakt, dat de winner zijn mededingers zal onthalen, dan is volgens de beste opinie het kontrakt niet geldig; volgens anderen is het kontrakt geldig, maar de bepaalde (*'l-mosamma*) premie vervalt, en is men slechts een behoorlijk aequivalent (*'iwazh 'l-mithli*) schuldig; nog anderen beweren, dat het kontrakt geldig is, maar dat de winner geen regt op iets heeft.

Bij paarden, die gelijke halzen hebben, wordt het paard, dat het eerst met een gedeelte van zijn kop den eindpaal bereikt heeft, beschouwd als de winner; doch is men het niet eens omtrent de lengte der halzen, of geschiedde de wedren met kameelen, dan wordt het dier, dat het eerst met zijn schouderblad den eindpaal heeft bereikt, als overwinnaar beschouwd. Sterft een van de dieren, die bereden worden, voordat de eindpaal bereikt is, zoo is het kontrakt nietig; maar sterft een van de berijders, zoo komt zijn erfgenaam in zijn plaats; en indien hij geen erfgenamen heeft, dan huurt de regter iemand om zijn plaats te vervullen.

Bij het kontrakt over schieten of werpen, mag de uitleg niet gedaan worden door beiden, of door een derde op een andere wijze, dan boven vermeld is bij den wedren van paarden. De schutters moeten bepaald aangewezen worden; en bestaan zij uit twee troepen, dan moet ieder aanvoerder van een troep zijn ondergeschikten kennen, vóór dat het kontrakt gesloten wordt. Allen moeten goede schutters zijn; is er onder één troep een slecht schutter, dan is het kontrakt ten zijnen opzigte nietig, en moet een uit den anderen troep worden weggenomen; daarna hebben de schutters de keuze tusschen het vernietigen en het volbrengen van het kontrakt. Het getal worpen of malen van treffen moet bepaald zijn; volgens de beste opinie is het ongeoorloofd te bedingen, dat men negen of tien malen treffen moet. De afstand van het wit moet ook bekend zijn; men mag dien kleiner dan twee honderd ellen nemen, doch of men dien ook grooter nemen mag, is aan twijfel onderhevig; sommigen beweren, te regt, dat men dien tot twee honderd vijftig, anderen zelfs tot drie honderd vijftig ellen mag nemen. Het is ongeoorloofd

zonder wit te schieten en te bepalen, dat degeen, die het verst geschoten heeft, de winner zal wezen. Het wit zelf moet bepaald zijn in hoedanigheid, lengte en breedte, en hoogte boven en diepte beneden den grond. De wijze, waarop het spel zal gespeeld worden, moet ook bekend zijn, en tevens moet bepaald worden wie zal beginnen; volgens anderen is dit laatste niet noodzakelijk, omdat men kan loten wie moet beginnen, als het onder elkander niet kan geschikt worden.

Over de landontginning.

Een ieder, die zaken in eigendom kan hebben, mag ook woeste gronden in bezit nemen om ze te ontginnen (*ihjâ 'l-mawât*) en zich zaken, die aan niemand (*res nullius*) toebehooren, toeeigenen (*tamallok 'l-mobâhâti*); doch een ongeloovige (*kâfir*) mag geen woeste gronden in bezit nemen om ze te ontginnen in een islamitiesch land (*dâr 'l-islâm*) (1), maar hij mag dit wel doen in een ongeloovig land (*dâr 's-sjirk*). Alle woeste gronden, die geen sporen dragen van ooit iemands eigendom te zijn geweest, en waarop een ontginner (*'âmir*) nog geen regten kan doen gelden, kan men zich toeeigenen door ze te ontginnen; zijn er op die woeste gronden sporen, dat zij vroeger aan iemand hebben toebehoord, doch men weet niet, wie nu de eigenaar daarvan is, dan kan men zich die gronden niet toeeigenen door ontginning, wanneer zij in een islamitiesch land zijn: zijn zij in ongeloovig land, dan kan men zich ze volgens de beste opinie op die wijs ook toeeigenen; volgens anderen kan dit niet.

De ontginning (*'l-ihjâ*, eigenl. de levendmaking) bestaat daarin, dat men den grond gereed maakt voor hetgeen men er meê wil doen; wil men bijv. den grond bewonen, dan moet men er een huis opzetten en daarop een dak leggen, of wil men het tot veestal gebruiken, zoo moet men er een heining om maken en daarin een deur aanbrengen. Verlangt men van den te ontginnen grond zaailand te ma-

(1) De Muselmannen verdeelen de oppervlakte van de aarde ook in het gedeelte, dat toegewijd is aan den islam (*dâr 'l-islam*), en dat toegewijd is aan den oorlog (*dâr 'l-harb*). Meer hierover beneden.

ken, zoo moet hij volgens de beste opinie bebouwd, met water voorzien en bezaaid worden; volgens anderen wordt de grond reeds de eigendom van den ontginner, wanneer hij nog niet bezaaid is: en wil men er een bron of put in graven, dan moet men graven, totdat men water vindt. De ontginner krijgt den eigendom van alles, wat op het land leeft, van alle delfstoffen, die er in zijn, van alle boomen en planten, die er op groeijen, van al wat er uit voortkomt en er uit ontspringt. De ontginner krijgt ook den eigendom van al hetgeen hij noodig heeft uit de naburige en omliggende gronden: volgens sommigen echter krijgt hij niet den eigendom van het water. De ontginner behoeft niets van het ontgonnene weg te geven, behalven het water, maar ook dit nog alleen voor zoo veel hij te veel heeft voor dieren, maar niet voor planten. Heeft iemand woeste gronden afgeperkt met het doel om de ontginning voort te zetten, doch hij volbrengt ze niet, dan behoudt hij daarop het meeste regt, en zoo hij het aan een ander overdraagt, dan krijgt de tweede het meeste regt; sterft de eerste ontginner, dan komt zijn erfgenaam in zijn plaats; maar heeft hij het verkocht, dan is die verkoop volgens de beste opinie niet geldig; anderen zeggen, dat hij wel geldig is. Talmt de eerste ontginner, zoodat het lang duurt, voordat hij de verdere ontginning voortzet, dan wordt hem gezegd, dat hij den grond geheel ontginnen, of aan een ander overlaten moet: verzoekt hij uitstel, dan wordt hem een korte termijn toegestaan; en zet hij de ontginning dan nog niet voort, dan mag een ander dien grond ontginnen. Heeft de Imâm woeste gronden weggeschonken (*aqta'a*) (1), dan wordt dat weggeschonkene (*'l-moqta'*) beschouwd als het zoo even genoemde afgeperkte (*'l-motahadjdjar*). Van groote wegen, die door ontgonnen (*'l-'âmir*) gronden loopen, van pleinen en van verblijfplaatsen op markten kan niemand den eigendom krijgen door ontginning, men mag er ook niet op bouwen, ze niet verkoopen of koopen: degeen, die er het eerst komt, mag er gaan zitten, zoolang hij de

(1) Het woord *aqta'a* beteekent eigenlijk afhakken; het wordt ook gebruikt van den Imâm, die van de goederen van het algemeen, waarover hij beschikken mag, iets afzondert ten behoeve van iemand. Meer hierover beneden.

voorbijgangers niet hindert; heeft hij met al hetgeen hij bij zich heeft, de plaats verlaten, dan kan zich een ander daar neêrzetten. Vertoeft zoo iemand daar zoolang, totdat er anderen komen, dan wordt er volgens de beste opinie tusschen hen geloot; volgens anderen kan de Imâm aan een van hen de voorkeur geven. Heeft de Imâm iets dergelijks weggeschonken (*aqta'a*), dan heeft de begiftigde het eerst regt om zich daar neêr te zetten, en wanneer deze die plaats verlaten heeft, zoo kan een ander zich daar niet neêrzetten.

Degeen, die een onzigtbare mijn (*ma'din bâtin*), welker product niet zonder zwaar werk te krijgen is, het eerst opgraaft; bijv. goud-, zilver-, ijzermijnen, enz., krijgt den eigendom van die produkten, zoodra hij die opgedolven heeft; over den eigendom van de mijn zelve verschillen de opiniën der geleerden; volgens sommigen krijgt hij den eigendom voor vast (*ila 'l-qarâr*); volgens anderen, en te regt, krijgt hij den eigendom daarvan niet, en zoodra hij ophoudt daaraan te werken, kan een ander daarop regten krijgen. Is iemand daarmeê zoolang bezig, totdat een ander daarbij komt, of twee komen er te gelijk aan, dan wordt er volgens de beste opinie tusschen hen geloot; volgens anderen kan de Imâm aan een van hen de voorkeur geven. Heeft de Imâm zulk een mijn weggeschonken (*aqta'a*), dan is die schenking wettig en krijgt de begiftigde daarop regten boven anderen, volgens het gevoelen van degenen, die zeggen, dat men den eigendom van een mijn krijgt door er in te werken; over de wettigheid van deze schenking verschillen de opiniën, volgens het gevoelen van degenen, die zeggen, dat men dien eigendom niet krijgt; volgens sommigen is zij niet wettig; volgens anderen, en te regt, is zij wettig, voor zoover de begiftigde de mijn kan bewerken.

Degeen, die het eerst komt tot een zigtbare mijn (*ma'din tâhir*), waaruit men zonder moeite kan halen hetgeen er in is, bijv. pek, nafta, zout, kalk, klei, enz., krijgt daarvan den eigendom. Op dezelfde wijze wordt de eigendom verkregen door dengeen, die het eerst komt tot zaken, die aan niemand behooren (*mobâhât, res nullius*), bijv. wild, visschen en al wat men uit zee haalt, zoo als paarlen en schelpen; tot het gras en hout, dat op woeste gronden groeit, of water, dat daaruit ontspringt; tot hetgeen achtergela-

ten of weggeworpen is, omdat het door den eigenaar niet meer begeerd werd, of tot op het veld nagelaten zaden en vruchten. Komen twee personen te gelijk het eerst tot een van deze zaken, dan wordt zij tusschen hen verdeeld, indien zij zich die zaak hadden toegeeigend om er handel meê te drijven (*'t-tidjârat*); hadden zij zich die zaak toegeeigend tot gebruik (*'l-isti'mâl*) (bladz. 80), dan wordt zij volgens de beste opinie onder hen verloot; volgens anderen verdeelt de Imâm haar onder hen; en nog anderen beweren, dat de Imâm aan een van hen de voorkeur kan geven. Heeft de Imâm een van beide zaken weggeschonken (*aqta'a*), dan is die schenking niet wettig; doch is er een zoodanige zaak, die kosten vordert, bijv. in de nabijheid van het strand, dat zout oplevert, wanneer men er het zeewater heen leidt, dan mag men zich dit toeeigenen door ontginning, en de Imâm kan het wegschenken.

De Imâm mag een stuk grond afperken om er te laten weiden de kameelen van de zuiveringen (bladz. 76), het kleinvee van de schatting (*djizat*), de paarden voor den oorlog en de kudden van degenen, die te zwak zijn om weide te zoeken, indien deze handeling de menschen niet benadeelt; sommigen kennen den Imâm in geen geval dit regt toe. Is de noodzakelijkheid, die daartoe aanleiding gaf, vervallen, dan is het volgens de beste opinie geoorloofd de zaak in zijn vorigen toestand terug te brengen; sommigen beweren ten onregte, dat men tegenwoordig niet veranderen mag al hetgeen door den Profeet in dien toestand is gebragt.

Over het vinden van goederen.

Wanneer een vrij persoon (*horr*), die na zijn minderjarigheid het beheer over zijn goederen heeft gekregen (*'r-rasjîd*) (bladz. 151) eenige zaak vindt (*loqatat*) niet op het heilig grondgebied (*'l-haram*), maar op een plaats, waar zij veilig was, dan is het beste, dat hij haar opneemt; doch vond hij haar op een plaats, waar zij niet veilig was, dan moet hij haar opnemen; volgens anderen bestaan er in beide gevallen twee meeningen; volgens de eene is het opnemen *noodzakelijk*; volgens de andere is dit *verkieslijk*, en deze laatste meening schijnt de beste. Vervolgens moet de vinder naauwkeurig letten op omslag, dek-

sel, touw, soort, hoedanigheid en hoeveelheid van het gevondene; en het is voor hem verkieslijk er getuigen bij te nemen; doch volgens anderen is dit noodzakelijk. Wil de vinder de gevondene zaak voor den eigenaar bewaren, zoo is de bekendmaking (*'t-ta'rîf*) noodzakelijk; maar wil hij den eigendom er van krijgen, dan moet hij een jaar lang laten bekend maken aan de deuren van de moskéën, op de markt en op de plaats, waar hij de zaak gevonden heeft aldus: »wie is iets kwijt geraakt," of: »wie is dinârs kwijt geraakt." Sommigen houden het voor voldoende om het terstond bekend te maken, en de gevonden zaak in bezit te nemen, wanneer zij geringe waarde heeft: onder geringe waarde wordt verstaan een dirham, of dinâr, of hetgeen, waarvoor den dief de hand wordt afgekapt; doch volgens de beste opinie wordt er geen verschil tusschen veel en weinig gemaakt. Het is geoorloofd, dat de bekendmaking (*'t-ta'rîf*) geschiedt in een jaar, op verschillende tijden (*sanat motafarriqat*); volgens anderen is dit niet geoorloofd, en de eerste opinie is de beste. Na de bekendmaking kan de vinder zich de zaak toeeigenen (*'t-tamallok*), indien hij het verkiest, volgens anderen krijgt hij den eigendom van het gevondene door de bekendmaking zelve (*'t-tarîf*). Is het gevondene vóór de toeeigening verloren gegaan, zoo is de vinder daarvoor niet verantwoordelijk; maar is het gebeurd na de toeeigening, dan is hij aansprakelijk. Komt de eigenaar vóór de toeeigening, dan krijgt hij de zaak met hare vermeerdering (*'z-zajâdat*) terug; doch komt hij na de toeeigening, dan krijgt hij de zaak slechts met de vermeerdering, die daaraan vast is (*'z-zajâdat 'l-mottaçilat*) en niet met de vermeerdering, die daarvan los is (*'z-zajâdat 'l-monfaçilat*). Komt er iemand, die de gevondene zaak eischt, en haar naauwkeurig beschrijft, dan mag de vinder hem de zaak geven, indien het hem toeschijnt, dat hij de waarheid spreekt; doch heeft hij geen voldoend bewijs (*bajjinat*), dan is dit niet noodzakelijk voor den vinder. Heeft iemand iets gevonden op het heilig grondgebied (*'l-haram*), dan mag hij het volgens de beste opinie niet anders opnemen, dan met het doel om het voor den eigenaar te bewaren; volgens anderen mag hij het ook opnemen om het zich toe te eigenen. Is de vinder een slaaf, dan zijn er twee opiniën, volgens de eene mag hij het opnemen, en zijn meester het

zich toeeigenen na het tijdsverloop (van een jaar) (*'l-haul*), hetzij door bekendmaking op zijn naam of op naam van zijn slaaf; volgens de andere, die juister is, is dit niet geoorloofd, en is hij er persoonlijk voor aansprakelijk, wanneer het bij hem verloren gaat; doch heeft hij het aan zijn heer gegeven, dan houdt zijn verantwoordelijkheid op. Is de vinder gedeeltelijk vrij, gedeeltelijk slaaf, dan wordt hij volgens de beste opinie als vrij beschouwd, en indien hij geene bepalingen (*mohâjaät*) gemaakt heeft, maken zij beiden de gevondene zaak bekend en eigenen zij zich haar toe; doch hebben zij onderling bepalingen gemaakt, dan verschillen de opiniën over de vraag of de gevonden zaak daarin begrepen is. Sommigen zeggen, en te regt, dat zij daarin begrepen is, en dat zij, wanneer zij gevonden werd op een dag, die voor hem was, aan hem behoort, en, dat zij, zoo zij gevonden werd op een dag, die aan den meester behoorde, aan den meester behoort; anderen beweren dat zij aan beiden toekomt. Sommigen hebben in zulk een geval een geheel andere opinie en beschouwen dien vinder als slaaf; doch over den slaaf, die met zijn meester een kontrakt over vrijheid heeft aangegaan (*'l-mokâtab*) zijn verschillende meeningen; eenigen beschouwen hem als vrij persoon en zeggen, dat hij de gevonden zaak kan bekend maken en zich toeeigenen; anderen, dat hij haar niet mag opnemen, en dat, zoo hij dit gedaan heeft, de regter hem die zaak afneemt en ze laat bekend maken, doch dat hij (*'l-mokâtab*) later den eigendom daarover krijgt. Is de vinder een slecht mensch (*fâsiq*), dan moet hij zich onthouden om op te nemen hetgeen hij vindt; doch heeft hij het opgenomen, dan wordt het volgens sommigen aan hem gelaten; volgens anderen, en te regt, wordt het hem afgenomen en aan een vertrouwd persoon (*thiqat*) overhandigd. Bij de bekendmaking neemt men hem volgens sommigen het gevondene af; doch volgens anderen, en zoo als het schijnt juister, wordt hem iemand toegevoegd, die het toezigt over hem houdt: na de bekendmaking, kan hij het zich toeeigenen. Is de vinder een ongeloovige (*kâfir*), dan mag hij volgens de beste opinie het gevondene opnemen en het zich toeeigenen; volgens anderen mag hij geen van beiden doen in een geloovig land (*dâr 'l-islâm*).

Degeen, die een slavin vindt, welke voor hem geoorloofd is, mag

haar niet medenemen met het doel om haar zich toe te eigenen, wel om haar voor haren meester te bewaren. Vindt iemand een afgedwaald dier, dat kleinere verscheurende dieren van zich kan afhouden door zijn kracht, bijv. een kameel, rund; door zijn snel loopen, bijv. een ree; of door zijn vliegen, bijv. een duif, terwijl dat dier op een gevaarlijke plaats (*mahlakat*) was, dan mag de vinder het niet medenemen met het doel om het zich toe te eigenen: heeft hij het met dat doel medegenomen, dan is hij daarvoor verantwoordelijk, doch hij wordt van de verantwoordelijkheid ontslagen, zoodra hij het gevondene aan den regter overlevert; heeft hij het dier evenwel meêgenomen met het doel om het voor den eigenaar te bewaren (*lilhifl*), dan is dit geoorloofd, zoo hij een regter is; over een ander persoon verschillen de opiniën; sommigen zeggen, dat het ook geoorloofd is. Kan echter het gevonden dier zich niet verdedigen, bijv. een schaap, jong kameel of rund, dan mag de vinder het dier medenemen, en hij kan dan kiezen tusschen het bewaren en het onderhouden voor den eigenaar, totdat hij het terugvindt, tusschen het bekendmaken een jaar lang om het zich daarna toe te eigenen, tusschen het op te eten onder voorwaarde om de waarde van het dier te betalen, zoodra de eigenaar komt, of het dier terstond te verkoopen en den prijs te bewaren, en dat een jaar lang te laten bekend maken om zich dien prijs daarna toe te eigenen.

Kan het gevondene niet bewaard worden, bijv. een pastij (*harisat*), enz., dan kan de vinder het opeten of verkoopen. Eet hij het op, dan moet hij de waarde van het opgegetene, gedurende het jaar van de bekendmaking, afgezonderd houden, doch na afloop van het jaar kan hij daarover beschikken; volgens anderen, en te regt, behoeft hij de waarde niet afgezonderd te houden. Wil de vinder het gevondene verkoopen, dan geeft hij het aan den regter; maar is er op die plaats geen regter, dan verkoopt hij het zelf en zondert den prijs af. Kan het gevondene door middel van eenige bewerking bewaard worden, zoo als dadels, dan kan hij ze verkoopen of droogen, al naar mate hetgeen het grootste voordeel geeft.

Over den vondeling.

Het opnemen van vondelingen is een op de gemeente als geheel

rustende verpligting (*farzhoe 'ala 'l-kifâjat*) (bladz. 44). De vondeling (*laqît*) wordt onder vrije personen gerekend, en het geld, dat onder zijn hoofd, of aan hem vast gevonden wordt, is zijn eigendom; doch is dat geld onder hem begraven, dan behoort het hem niet, en zoo het in zijn nabijheid was, dan zeggen sommigen, dat het hem toekomt, maar anderen beweren teregt, dat het zijn eigendom niet is. Is de vondeling opgenomen in een muselmansch land (*balad 'l-moslimîn*), waarin Muselmannen zijn, of in een land, dat aan muselmannen toebehoort, maar waar het kind door ongeloovigen is opgenomen, dan wordt het als muselman beschouwd; maar is de vondeling opgenomen in een land, door Muselmannen overwonnen, doch waar geen Muselmannen zijn, of in een ongeloovig land (*balad 'l-kaffâr*), waar geen Muselmannen zijn, dan wordt het kind als ongeloovige (*kafir*) beschouwd: is het kind echter opgenomen in een ongeloovig land, waar Muselmannen zijn, dan wordt het kind door sommigen als geloovige, door anderen, en juister, als ongeloovige beschouwd.

Heeft iemand, die vrij (*horr*), Muselman, (*moslim*), vertrouwd (*amîn*) is en die een vaste woonplaats heeft (*moqîm*), een vondeling opgenomen, dan wordt deze bij hem gelaten; doch volgens het beste gevoelen is het *verdienstelijk*, dat hij daarbij getuigen neemt; volgens anderen is dit *noodzakelijk*. Had de vondeling geld bij zich, dan wordt uit zijn geld in zijn onderhoud voorzien; doch degeen, die hem opgenomen heeft (*'l-moltaqit*) mag daaruit geen uitgaven doen zonder verlof (*idsn*) van den regter, en indien hij dit zonder dat verlof gedaan heeft, dan is hij daarvoor verantwoordelijk. Is er op die plaats geen regter, en doet hij dan zulke uitgaven zonder getuigen er bij te nemen, dan is hij daarvoor aansprakelijk; doch indien hij er getuigen bij genomen heeft, dan is hij volgens de beste opinie voor die uitgaven niet aansprakelijk. Had de vondeling geen geld bij zich, dan wordt het onderhoud voor hem genomen uit de schatkist (*bait 'l-mâl*); indien er op die plaats geene is, dan zeggen sommigen, dat er voor zijn rekening geld opgenomen wordt; anderen, doch ten onregte, dat die kosten over al de Muselmannen geslagen worden, en dat zij daarvoor niets in de plaats krijgen (*min ghairi 'l'iwazh*). Is de vondeling opgenomen

door een slaaf (*'abd*), of door een slecht mensch (*fâsiq*), dan wordt hij niet bij hem gelaten; maar indien hij opgenomen is door een ongeloovige (*kâfir*), dan wordt hij bij hem gelaten, indien hij tot de ongeloovigen gerekend wordt; maar hij wordt niet bij hem gelaten, indien hij beschouwd wordt tot de Muselmannen te behooren. Is de vondeling opgenomen door een reiziger (*tâ'in*), van wiens eerlijkheid (*amânat*) men geen voldoende bewijzen heeft, dan wordt hij niet bij hem gelaten; maar indien men die bewijzen van hem heeft, dan wordt er toezigt over hem gehouden. Is de vondeling opgenomen in de woestijn door een stedeling (*haçarî*), dan mag hij hem naar de stad medenemen; doch was degeen, die hem opgenomen heeft een woestijnbewoner (*badawî*), die een vaste woonplaats (*mauzhi' râtib*) heeft, dan wordt hij bij hem gelaten; zwerft hij echter van de eene plaats naar de andere, dan zeggen sommigen, dat hij bij hem wordt gelaten; anderen, doch ten onregte, dat dit niet geschiedt.

Hebben twee fatsoenlijke (*min ahli 'l-hizhânat*) menschen den vondeling opgenomen, waarvan de een bemiddeld (*moesir*), de ander onbemiddeld (*mo'sir*) is, dan heeft de bemiddelde de voorkeur: heeft de een een vaste woonplaats (*moqîm*), de ander niet (*tâ'in*), dan heeft degeen, die een vaste woonplaats heeft, den voorrang: staan beiden in elk opzigt gelijk, en twisten zij om de voorkeur, dan wordt er tusschen hen geloot; doch ziet een van beiden van zijn regt af, dan wordt de vondeling volgens de beste opinie bij den ander gelaten; volgens anderen wordt hij aan den regter gegeven, tot dat deze hem aan den anderen overlaat. Wanneer ieder van hen beweert degeen te zijn, die den vondeling opgenomen heeft, dan wordt degeen, bij wien de vondeling is, na het afleggen van een eed, geloofd; maar is de vondeling bij beiden, dan wordt er tusschen hen geloot; en indien de vondeling bij geen van beiden is, dan kan de regter hem, naar goedvinden, aan een van beiden of aan een derde geven. Levert een van beiden een volkomen bewijs (*baijinat*), dan wordt de vondeling hem toegewezen; leveren beiden bewijzen, doch die in datum verschillen (*mochtalifî 't-târich*), dan wordt aan den vroegsten datum de voorkeur gegeven; en indien de bewijzen lijnregt tegen elkander

overstaan (*mota'ârizhoena*), dan vervallen zij beiden volgens de beste opinie, en worden beschouwd als geene bewijzen.

Beweert een muselman de vader van den vondeling te zijn, en eischt hij hem als zoodanig op, dan volgt hij hem in den Islam; en indien hij, die dit beweert, tevens is degeen, die den vondeling heeft opgenomen, dan is het verkieslijk, dat hem de vraag wordt voorgesteld, op welke bewijzen zijn bewering steunt. Stelt een ongeloovige zulk een eisch in, en levert hij het bewijs, dat zijn bewering gegrond is, dan volgt hem het kind in het ongeloof, en het wordt aan hem overgeleverd, doch geeft hij het bewijs niet, dan volgt het kind hem volgens de beste meening niet in het ongeloof, en het wordt niet aan hem overgeleverd. Beweert een vrouw de moeder te zijn van den vondeling, dan wordt die bewering volgens de geloofwaardigste opinie niet anders aangenomen, dan met bewijs; volgens anderen wordt die bewering nooit aangenomen; nog anderen zeggen, dat zij niet aangenomen wordt, indien die vrouw een man heeft; en dat zij aangenomen wordt, wanneer zij geen man heeft. Vorderen twee menschen den vondeling op, dan wordt hij gegeven aan dengeen, die het bewijs levert; heeft geen van beiden bewijs, of hebben beiden bewijs, dan wordt de zaak aan de physiognomisten (*qâfat*) overgelaten, en indien een van beiden vermogen heeft, dan verdient zijn bewijs daardoor niet de voorkeur. Kennen de physiognomisten hem aan een van beiden toe, dan wordt hij aan dezen toegewezen; maar kennen de physiognomisten hem aan beiden of aan geen van beiden toe, — zijn zij in het onzekere of zijn er geen physiognomiekenners aanwezig, zoo beslist men niet, voordat de vondeling meerderjarig is geworden, en dan kan hij zich de bloedverwantschap kiezen met dengeen, tot wien zijn hart hem trekt. Beweert iemand dat de vondeling zijn slaaf is, zoo wordt zijn bewering volgens de beste opinie niet anders aangenomen, dan nadat hij het bewijs door getuigen heeft geleverd, dat de vondeling een kind is van zijn slavin; anderen vorderen zelfs dat hij met getuigen moet bewijzen, dat de vondeling door de slavin is ter wereld gebragt, toen zij door hem in eigendom werd bezeten.

Is de vondeling gedood met voorbedachten rade (*'amdan*), dan

heeft de imâm het regt van wedervelding (*qiçâç*) op dengeen, die hem gedood heeft (*'l-qâtil*); maar indien hij beter oordeelt den bloedprijs (*'d-dijat*) te nemen, dan mag hij dit ook doen. Is de vondeling met voorbedachten rade verminkt, maar is hij bemiddeld (*moesir*), dan wordt gewacht, tot dat hij meerderjarig is geworden; maar is hij arm (*faqîr*) en onnoozel (*ma'-toeh*), dan kan de imâm dengeen, die het misdrijf gepleegd heeft, vergiffenis schenken tegen betaling van geld, waaruit in de kosten van het onderhoud des vondelings voorzien wordt: heeft hij het genot van zijn verstandelijke vermogens (*'âqil*), dan wordt er gewacht, tot dat hij meerderjarig is. Wordt van een meerderjarigen vondeling lasterlijk gezegd, dat hij een slaaf is, terwijl hij zelf beweert vrij te zijn, dan wordt volgens de beste opinie geloofd degeen, die beweert, dat de vondeling slaaf is. Heeft een vrij persoon een misdrijf gepleegd op een vondeling, er bijvoegende: » gij zijt een slaaf," terwijl de vondeling zeide: » ik ben vrij," dan wordt volgens de beste opinie de vondeling geloofd, nadat hij den eed heeft afgelegd, en kan hij dan de vergelding (*qiçâç*) toepassen; volgens anderen wordt hierin op dezelfde wijs beslist, als in het vorig geval.

Heeft een vondeling zich, nadat hij meerderjarig is geworden, voor het ongeloof (*'l-kofr*) bepaald, terwijl hij uit kracht van den regel, dat hij zijn vader volgen moet, tot den islâm behoort, dan mag men hem volgens de beste opinie daarin niet laten; doch volgens anderen mag dit wel geschieden. Behoorde die meerderjarige vondeling echter tot den islâm uit kracht van het land, waar hij opgenomen is, dan moet men hem volgens de beste opinie zeggen, dat er niets anders, dan de islâm van hem aangenomen wordt, en men moet hem zelfs bedreigen; maar men moet hem in het ongeloof laten, indien hij desniettegenstaande daarin blijft volhouden; volgens een andere opinie moet hierbij gehandeld worden, even als in het vorig geval. Zwijgt een meerderjarig geworden vondeling over zijn godsdienst, en wordt hij door een muselman gedood, dan wordt er volgens de beste opinie geen vergelding voor hem genomen; volgens anderen is dit noodzakelijk; en nog anderen beweren, dat er vergelding voor hem genomen wordt, indien hij tot den islâm behoort uit kracht van zijn vader; en dat er geen vergel-

ding voor hem genomen wordt, indien hij tot den islâm behoort uit kracht van het land, waar hij opgenomen is. Ten opzigte van een meerderjarigen vondeling, die, — nadat hij gekocht en verkocht, of nadat hij een vrouw getrouwd en verstooten, of een misdrijf heeft gepleegd, of nadat een misdrijf op hem is gepleegd, — zegt dat hij een slaaf is, beslissen de geleerden volgens verschillende zienswijze; volgens sommigen wordt die verklaring aangenomen, en dit is de beste opinie; volgens anderen wordt zij niet aangenomen; beide opiniën gelden alleen voor zoo ver die verklaring zijn persoon betreft; doch voor zoo ver deze verklaring gevolg heeft op zijn handelingen, zeggen sommigen, dat zij ook gevolg heeft voor al zijn handelingen; volgens anderen, en te regt, heeft zij alleen gevolg voor zoo ver zij tot zijn nadeel strekt, doch niet voor zoo ver zij tot zijn voordeel is.

Over het brengen (van goederen) in de doode hand.

Het brengen van goederen in de doode hand (*'l-waqf*) is een verdienstelijke religieuse handeling (*qorbat mandoeb ilaihi*); zij kan alleen verrigt worden door dengeen, die de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over zijn goederen heeft. Zij is alleen geoorloofd met bepaalde zaken (*'ain mo'ajjanat*); ongeoorloofd is zij met onbepaalde zaken (*sjai fî 'd-dsimmati*), bijv. het brengen van een (niet *dit*) paard of slaaf in de doode hand. De zaken, die aldus in de doode hand gebragt zijn, moeten van dien aard wezen, dat zij blijven bestaan, wanneer zij voortdurend (*'ala 'd-dawâmi*) gebruikt worden (onverbruikbare zaken), bijv. stukken land, vee, huisraad; en het is ongeoorloofd van zaken, die niet blijven bestaan, wanneer zij gebruikt worden, bijv. vruchten, levensmiddelen, of zaken, waarvan men geen voortdurend gebruik kan maken, bijv. reukwaren. Ook is het niet anders geoorloofd, dan ten behoeve van personen, die bekend zijn en tot welke men in betrekking staat (*'ala ma'roefin wabirrin*), bijv. ten behoeve van bloedverwanten, armen, bruggen en wegen; zoodat het ongeoorloofd is ten behoeve van straatroovers (*qâti' 't-târiq*), vijanden (*harbî*) en afvalligen (*mortadd*), doch geoorloofd ten behoeve van een ongeloovige, aan wien zekerheid van persoon en goederen

is verleend (*dsimmî*) (bladz. 67); ten behoeve van zich zelf (*'ala nafsihi*), van een onbekend persoon, bijv. iemand, die niet bepaald is aangewezen, en van iemand, die de opbrengsten niet in eigendom kan bezitten, bijv. een slaaf, is het ook ongeoorloofd. Heeft iemand goederen in de doode hand gebragt ten behoeve van een ander, voor wien het geoorloofd was, doch daarna heeft hij dit gedaan, ten behoeve van iemand, voor wien het niet geoorloofd was, dan is deze handeling volgens sommigen nietig; volgens de beste opinie is zij wettig, en komen de goederen aan de naaste bloedverwanten van dengeen, die ze in de doode hand gebragt heeft (*'l-wâqif*). Over de vraag, of die goederen alleen aan de arme bloedverwanten komen, of zij gemeenschappelijk aan armen en rijken behooren, verschillen de meeningen; volgens de beste worden zij eenstemmig aan de arme bloedverwanten toegewezen. Heeft iemand eerst goederen in de doode hand gebragt ten behoeve van een ander, voor wien het niet geoorloofd was, en daarna doet hij het ten behoeve van iemand, voor wien het geoorloofd is, dan zijn de geleerden in twee partijen verdeeld; volgens de eene partij wordt deze handeling eenstemmig voor nietig gehouden, en dit schijnt het beste oordeel; bij de tweede partij zijn sommigen, die deze handeling voor nietig houden, anderen, die ze als wettig beschouwen. Behoorde degeen, ten wiens behoeve deze handeling ongeoorloofd was, tot de personen, van wier dood men niets te weten komt, bijv. de onbekende, dan wordt de opbrengst van die goederen toegewezen aan dengeen, ten wiens behoeve deze handeling wettig was; en behoorde de eerstgenoemde tot de personen, van wier dood men wel kennis draagt, bijv. de slaaf, dan komen de goederen volgens sommigen terstond aan dengeen, ten wiens behoeve deze handeling wettig was; doch volgens anderen niet terstond, maar eerst na zijn overlijden; een betere beslissing van dit geval geven degenen, die zeggen, dat die goederen worden toegewezen aan de bloedverwanten van dengeen, die de goederen in de doode hand heeft gebragt (*'l-wâqif*) tot aan hun overlijden, en daarna aan dengeen, ten wiens behoeve deze handeling wettig was. Wanneer iemand goederen in de doode hand brengt, eerst ten behoeve van een bepaalden persoon, daarna ten behoeve van de

armen, en die persoon weigert de goederen aan te nemen, dan is deze handeling ten opzigte van dien persoon nietig; doch ten opzigte van de armen is zij volgens de beste opinie wettig. Heeft iemand goederen in de doode hand gebragt zonder eenige nadere bepalingen te vermelden, dan is volgens sommigen die handeling nietig; volgens anderen, en te regt, wettig, en worden de goederen toegewezen aan de bloedverwanten van dengeen, die de goederen in de doode hand heeft gebragt.

Om iets in de doode hand te brengen is het noodzakelijk dit met uitdrukkelijke (*qaul*) of daarvoor gepaste (*lafât*) bewoordingen te zeggen, bijv.: »ik breng het goed in de doode hand" (*waqafto*), of: »ik breng een gebouw in de doode hand" (*habbasto*) of: »ik »wijd het toe" (*sabbalto*), en dergelijken. Heeft iemand deze handeling wettig verrigt, dan is het voor hem een noodzakelijke verpligting (*lazima*). De handeling is nietig, wanneer men bedongen heeft keuze, of dat men het in de doode hand gebragte goed verkoopen mag, wanneer men wil. Het is ongeoorloofd van een voorwaarde te doen afhangen den tijd, wanneer het goed in de doode hand zal komen; heeft men het van zulk een voorwaarde doen afhangen, dan is het nietig; en zoo men van een voorwaarde heeft doen afhangen het einde, wanneer het goed zal ophouden in de doode hand te zijn, bijv. men zegt: »ik breng dit »goed in de doode hand voor den tijd van een jaar", dan is het volgens sommigen nietig; volgens anderen wordt de opbrengst van dat goed, na het jaar, gegeven aan de bloedverwanten van dengeen, die het goed in de doode hand heeft gebragt. Volgens sommigen vervalt de eigendom van hetgeen in de doode hand is gebragt (*fi 'r-raqabati bilwaqf*) voor dengeen, die het in de doode hand heeft gebragt; anderen zeggen, dat hij overgaat op Allah; en nog anderen willen op dengeen, ten wiens behoeve de goederen in de doode hand zijn gebragt (*'l-mauqoef 'alaihi*). De laatstgenoemde (*'l-mauqoef 'alaihi*) heeft den eigendom van de opbrengst van hetgeen in de doode hand is gebragt, of het genot daarvan, of de wol, of de melk: en is ze een slavin, zoo heeft hij het regt niet om gemeenschap met haar te hebben; zelfs het regt om haar uit te huwelijken wordt hem door sommigen geweigerd, door anderen echter toege-

staan; eenigen beweren, dat alleen de regter haar mag uithuwelijken. Heeft iemand gemeenschap met zulk een slavin, dan krijgt degeen, ten wiens behoeve zij in de doode hand is gebragt, (*'l-mauqoef 'alaihi*) de huwelijksgift (*'l-mahr*); brengt zij een kind ter wereld, dan krijgt de zoo evengenoemde den eigendom van dat kind zoodanig, dat hij daarover de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) heeft; hij kan het verkoopen, enz.; volgens anderen, en te regt, komt het kind in de doode hand, zoo als de moeder daarin is. Gaat de zaak, die in de doode hand is, verloren, dan moet men voor de waarde iets koopen om in haar plaats te stellen; volgens het gevoelen van degenen, die zeggen, dat de eigendom overgaat op dengeen, ten wiens behoeve die zaak in de doode hand is gebragt, behoort dan het gekochte aan deze; en volgens de opinie van degenen, die beweren, dat de eigendom overgaat op Allah, wordt daarvoor iets gekocht, dat in de plaats van die zaak moet gesteld worden. Heeft zulk een slaaf een misdrijf onwillekeurig gepleegd, dan rust de schadevergoeding (*'l-arsj*) op dengeen, ten wiens behoeve hij in de doode hand is gebragt, volgens het gevoelen van degenen, die zeggen, dat de eigendom van zulke zaken op hem overgaat; doch volgens het gevoelen van degenen, die zeggen, dat de eigendom op Allah overgaat, moet de schadevergoeding betaald worden uit de goederen van dengeen, die hem in de doode hand heeft gebragt; anderen, die van dezelfde opinie zijn, beweren ten onregte, dat de schadevergoeding moet betaald worden uit de schatkist (*bait 'l-mâl*) en nog eenigen, dat zij moet betaald worden uit zijn eigen verdiensten (*kasab*).

Het toezigt over het in de doode hand gebragte goed houdt degeen, die daartoe is aangewezen door dengeen, die dat goed in de doode hand heeft gebragt; hij mag daartoe ook zich zelf aanwijzen; is echter niemand daartoe door hem aangewezen, dan houdt volgens sommigen degeen, ten wiens behoeve het goed in de doode hand is gebragt, het toezigt daarover; volgens anderen doet dit de regter. Degeen, die het toezigt heeft (*'n-nâtir*), moet zijn pligt doen met naauwlettendheid (*'n-natar*) en zorg (*'l-ihtijât*); indien er uitgaven te doen zijn, dan moet hij ze doen uit hetgeen door dengeen, die de goederen in de doode hand heeft gebragt,

daarvoor is aangewezen: heeft deze niets daarvoor aangewezen, dan moeten de uitgaven gedaan worden uit de opbrengst en hetgeen dan van de opbrengst overblijft, komt ter beschikking van dengeen, ten wiens behoeve de goederen in de doode hand zijn gebragt. Het is verdienstelijk, dat hij het in de doode hand gebragte goed (*'l-waqf*) voor niet langer dan drie jaren verhuurt. Indien degeen, ten wiens behoeve de goederen in de doode hand gebragt zijn in dien tusschentijd sterft, dan is de huur (*'l-idjârat*) vernietigd; volgens anderen wordt de huur niet vernietigd, maar wordt de huur (*odjrat*) voor den verstreken tijd gegeven aan de eerstgeroepenen (*batn 'l-awwal*) en de voor den nog te verloopen tijd, aan de in de tweede plaats geroepenen (*batn 't-thânî*).

Over de opbrengst van zulke goederen wordt beschikt volgens de bepaling van dengeen, die ze in de doode hand heeft gebragt, ten opzigte van degenen, aan wie die goederen vooraf of later, gelijkelijk of naar evenredigheid, uitsluiting of opname, enz. gegeven zijn. Is het goed ten behoeve van de armen in de doode hand gebragt, dan mag de opbrengst aan drie van hen gegeven worden; doch is dit ten behoeve van een talrijken volkstam (*qabîlat*) gedaan, dan zeggen sommigen, dat deze handeling nietig, anderen, en te regt, dat zij wettig is, en dat de opbrengst aan drie daarvan kan gegeven worden. Heeft iemand goederen in de doode hand gebragt ten behoeve van zijn vrijlaters, terwijl hij vrijlaters heeft, zoowel uit de opgaande linie (*min a'la*) als uit de nederdalende (*min asfala*), dan zeggen sommigen, dat deze handeling nietig is; anderen, dat zij wettig is, en dat het aan de vrijlaters van de opgaande linie gegeven wordt; anderen verdeelen de opbrengst tusschen hen, en het laatste is het beste. Heeft iemand goederen in de doode hand gebragt ten behoeve van Zaid, Amr en Bakr, daarna ten behoeve van de armen; en sterft Zaid, dan wordt de opbrengst aan de beide overgeblevenen gegeven, en aan de armen, wanneer ook deze gestorven zijn.

Over schenking.

Schenking (*'l-hibat*) is een geprezen handeling; het beste is aan zijn bloedverwanten te schenken. Het is verdienstelijk voor den-

geen, die aan zijn kinderen schenkt, aan hen allen even veel te geven. Slechts degeen mag schenken, die de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over zijn goederen heeft, en aan wien het beheer daarover niet ontnomen is. Ongeoorloofd is de schenking van het onbekende, van hetgeen niet geleverd kan worden, van hetgeen waarover men geen vollen eigendom heeft, bijv. de verkochte zaak voor de levering, (*'l-mabî' qabl 'l-qabzh*). Het is ongeoorloofd de schenking te doen afhangen van een toekomstige voorwaarde (*sjart mostaqbal*), of van een voorwaarde, die strijdt met de bedoeling van het kontrakt. Zegt de schenker: »ik geef u dit »huis om het te bewonen, en het behoort u voor uw leven en aan »uwe nakomelingen na u," dan is deze schenking wettig: zijn de nakomelingen daarbij niet vermeld, dan is zij volgens de beste opinie toch wettig, en het huis behoort aan den begiftigde bij zijn leven, en aan zijn nakomelingen na zijn dood; anderen meenen, dat deze schenking nietig is; en nog anderen zeggen, dat zij wettig is, en dat de begiftigde het huis bewoont gedurende zijn leven, en dat het na zijn dood terugkeert tot den schenker of zijn erfgenamen. Zegt de schenker: »ik geef u dit voor uw leven, maar »bij uw overlijden komt het tot mij terug," dan is deze schenking volgens sommigen nietig; doch volgens de beste opinie is zij wettig, en keert het goed bij den dood van den begiftigde tot den schenker terug. Volgens het beste gevoelen is het wettig, wanneer de schenker zegt: »ik sta u dit huis af (*arqabto*); wanneer gij »vóór mij sterft, dan keert het huis tot mij terug; wanneer ik »voor u sterf, dan blijft het bij u."

Geen schenking is wettig, dan met aanbod (*îdjâb*) en aanname (*qaboel*); de eigendom van het geschonkene wordt niet verkregen, dan door de levering (*'l-qabzh*), die slechts met toestemming (*idsn*) van den schenker (*"l-wâhib*) geschieden mag. Heeft iemand iets geschonken, dat in zijn magt is (doch aan een ander toebehoort), of dat bij hem in pand is, dan is de levering volgens de beste opinie niet geldig vóór de toestemming (van den eigenaar), en voor dat de tijd, voor de levering noodzakelijk, verstreken is; volgens anderen is bij het verpande die toestemming noodig, doch niet bij het geschonkene. Sterft de schenker vóór de levering, dan komt volgens de beste

opinie de erfgenaam in zijn plaats; deze kan het geschonkene naar verkiezing leveren of terughouden: anderen verklaren het nietig.

De vader of moeder, grootvader of grootmoeder, overgrootvader of overgrootmoeder, die iets geschonken hebben aan hun kind, kleinkind of achterkleinkind kunnen het gegevene terugvragen; doch indien de begiftigden er reeds over beschikt hebben, dan wil men, dat zij het niet terugvorderen kunnen, hoewel sommigen dit ook onder die omstandigheid toestaan. Indien het gegevene (*'l-mauhoeb*) een vermeerdering, die op zich zelve bestaat (*zijâdat momajjazat*), heeft gekregen, bijv. kinderen, vruchten, dan kan de schenker het gegevene terugvorderen, maar niet de vermeerdering. Verkeert de begiftigde (*'l-mauhoeb lahoe*) in staat van kennelijk onvermogen, en is hem het beheer over zijn goederen ontnomen, dan zeggen sommigen, dat de schenker ook in dat geval het gegevene kan terugvragen; doch anderen beweren te regt, dat dit dan niet geschieden kan. Was het gegevene een slaaf, en heeft de begiftigde met hem een kontrakt (*'l-kitâbat*) over zijn vrijheid aangegaan, of heeft hij hem verpand, dan kan de schenker hem niet terugvorderen, voordat het kontrakt over de vrijheid (*'l-kitâbat*) vernietigd of het verpande teruggekeerd is. Heeft de begiftigde het gegevene verkocht of weggeschonken, dan kan de schenker het volgens de beste opinie niet terstond (*fî 'l-hâli*) terugvragen; volgens anderen kan de schenker het terugvorderen, indien de begiftigde iets weggeschonken heeft, waarop de schenker nog verhaal (*rodjoe'*) heeft: komt het verkochte (*'l-mabî'*) of het gegevene (*'l-mauhoeb*) bij den begiftigde terug dan wordt te regt door sommigen beweerd, dat de oorspronkelijke schenker het niet terugvragen kan, hoewel anderen hem dit toestaan. Heeft de schenker gemeenschap uitgeoefend met een weggeschonkene slavin, zoo wordt dit volgens sommigen als een terugvordering (*rodjoe'*) beschouwd; volgens anderen, en te regt, kan dit niet als terugvordering beschouwd worden.

Er zijn verschillende meeningen over het tegengeschenk (*'t-thawâb*), dat de meerdere verpligt is te geven aan den mindere, van wien hij een geschenk heeft ontvangen: volgens sommigen is hij niet daartoe verpligt; volgens anderen moet hij dit geven. Ook over het bedrag van het tegengeschenk loopen de opiniën zeer uiteen; volgens

sommigen moet de meerdere zoodanig een tegengeschenk geven, dat de mindere tevreden is; volgens anderen moet het tegengeschenk de waarde van het gegevene bedragen; nog anderen beweren, dat het tegengeschenk de waarde moet hebben van hetgeen gewoonlijk (*fî 'l-'âdati*) als een tegengeschenk voor iets dergelijks beschouwd wordt. Krijgt de mindere geen tegengeschenk, dan heeft hij het regt om het gegevene terug te vragen. Volgens het gevoelen van degenen, die zeggen dat het tegengeschenk van den meerdere niet noodzakelijk is, moet de schenking, waarbij de mindere een onbekend tegengeschenk (*thawâb madjhoel*) bedongen heeft, als nietig beschouwd worden, en over de schenking, waarbij de mindere een bekend tegengeschenk (*thawâb ma'loem*) bedongen heeft, verschillen zij onderling van opinie; sommigen meenen, dat zij nietig, anderen, dat zij geldig is. Volgens het gevoelen van degenen, die zeggen, dat het tegengeschenk door den meerdere moet gegeven worden, zijn er verschillende meeningen over de schenking, waarbij de mindere een bekend tegengeschenk bedongen heeft; sommigen van hen verklaren de schenking nietig en beschouwen die als een nietigen verkoop (*'l-bai' 'l-bâtil*); volgens anderen is zij wettig, en wordt zij als een wettige verkoop (*'l-bai' 'ç-çahîh*) beschouwd.

Over de uiterste wilsbeschikking.

Degeen, die de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over zijn goederen heeft, kan daarover ook bij uitersten wil beschikken (*'l-waçijat*), en degeen, die haar niet heeft; bijv. de onnoozele (*'l-ma'toeh*) en de krankzinnige (?) (*mobarsim*), kan dit niet. Omtrent den minderjarige, die nog het oordeel des onderscheids niet heeft (*ç-çabî 'l-momajjis*), en den verkwister (*'l-mobadsdsir*) verschillen de opiniën, volgens de beste kunnen zij ook niet bij uitersten wil over hun goederen beschikken. Slechts aan dengeen, die vrij (*horr*), muselman (*moslim*), meerderjarig (*'âqil bâligh*) en een notabel persoon (*'adl*) is, kan bij testament iets gemaakt worden; is er echter iets gemaakt aan iemand, die een van deze hoedanigheden mist, doch die haar bezat bij het overlijden van den erflater, dan is dit volgens de beste opinie geoorloofd; volgens anderen is het ongeoorloofd. Over de geldigheid

van een uiterste wilsbeschikking ten behoeve van een blinde wordt ook getwijfeld; volgens sommigen is zij geldig, volgens anderen is zij het niet. Het is geoorloofd aan twee personen iets bij uitersten wil te maken, en aan hen beiden gemeenschappelijk het toezigt daarover op te dragen; in dit geval heeft geen van beiden alleen, zonder den andere, de vrije beschikking over hetgeen bij uitersten wil gemaakt is. Degeen, aan wien iets bij uitersten wil is opgedragen, mag alleen over de hem opgedragene zaak, niet over een andere beschikken; over de eerstgenoemde mag hij aan een ander volmagt geven, indien hij zelf ze niet volbrengen kan; doch hij mag haar niet bij uitersten wil aan een ander opdragen; zelfs al is hem dit toegestaan, wordt het betwijfeld, of hij er gebruik van mag maken. De erflater mag aan iemand iets bij uitersten wil opdragen, en na hem (d. i. bij ontstentenis van den eerste) aan een ander. Dit opdragen is niet volkomen, voor dat degeen, aan wien het opgedragen is, het heeft aangenomen (*'l-qaboel*), en dit kan hij terstond (*fî 'l-hâli*) of later (*fî 't-thânî*) doen. De erflater (*'l-moeçî*) kan hem ontslaan, wanneer hij wil, en hij (*'l-waçî*) kan zich zelf ontslaan, wanneer hij wil. Het is niet geoorloofd iets anders bij uitersten wil aan iemand op te dragen, dan hetgeen bekend is, bijv. het betalen van schulden (*qazhâ dainin*); het volbrengen van de bedevaart (*adâ hadjdjin*); het toezigt over de goederen van minderjarigen (*'n-natr fî amri ç-çighâr*); het uitdeelen van één derde (waarover een erflater slechts beschikken mag) (*tafriqat 't-tholoth*) en dergelijke: en het is onwettig, aan iemand op te dragen hetgeen ongeoorloofd is (*bima'çijati*), bijv. het bouwen van een Joodsche Kerk, het schrijven van een bijbel (*'t-taurait*), of hetgeen geen religieuse handeling (*qorbat*) is, bijv. iets ongeoorloofds verkoopen.

Volgens sommigen is de uiterste wilsbeschikking onwettig ten behoeve van iemand, die bij overlijden van den erflater zijn erfgenaam (*'l-wârith*) is; volgens anderen, en dit is de beste opinie, is zij wettig met de toestemming van de andere erfgenamen. Dezelfde beslissingen worden genomen in de gevallen, waarbij uiterste wilsbeschikkingen gemaakt zijn ten behoeve van dengenen, die den erflater gedood heeft, of van een te beoorlogen ongeloovige (*kâfir harbî*). Even als bij het brengen van goederen in de doode hand (bladz. 215) is be-

slist, zoo wordt ook gehandeld, wanneer iemand iets gemaakt heeft aan een talrijken stam of aan de vrijlaters van iemand, die ze heeft in de opgaande en nederdalende linie. Volgens de beste opinie is de uiterste wilsbeschikking onwettig ten behoeve van hetgeen, waarvan een bepaalde vrouw zwanger is; hoewel sommigen haar voor wettig verklaren.

De onbepaalde persoon (*ghairoe mo'ajjan*), aan wien iets gemaakt is, krijgt regten op hetgeen gemaakt is door den dood van den erflater; over den bepaalden persoon (*mo'ajjan*) verschillen de opiniën; sommigen zeggen, dat hij daarop eigendom krijgt met den dood van den erflater; anderen, dat hetzelfde plaats heeft, wanneer hij het na den dood van den erflater heeft aangenomen; en anderen nog, wier gevoelen het beste is, zeggen, dat het bij uitersten wil gemaakte een in de doode hand gebragte zaak (*mauqoef*) wordt, en dat degeen, aan wien het gemaakt is, beschouwd wordt de eigenaar te zijn van den dood van den erflater af, indien hij het aanneemt; en dat de erfgenaam als de eigenaar beschouwd wordt, indien hij het verwerpt. Wanneer degeen, aan wien iets gemaakt is, het legaat niet aanneemt en niet verwerpt, dan laat de regter, op verzoek van de erfgenamen, hem tusschen de aanname (*'l-qaboel*) en de verwerping (*'r-radd*) kiezen, en doet hij dit dan nog niet, dan spreekt de regter de vernietiging (*'l-ibtâl*) van het legaat uit. De verwerping van het legaat, na de aanname en na de inbezitname (*qabzh*), is onwettig; de verwerping na de aanname, doch vóór de inbezitname maakt volgens de beste opinie het legaat nietig; volgens anderen niet. Sterft degeen, aan wien iets bij uitersten wil gemaakt is (*'l-moeçî lahoe*) vóór den erflater (*'l-moeçî*), dan is het legaat nietig; maar sterft hij, nadat de erflater overleden is, dan treedt zijn erfgenaam in zijn plaats, ten opzigte van het regt om het legaat aan te nemen of te verwerpen.

Het is geoorloofd bij uitersten wil te beschikken over een derde van de goederen (*tholoth 'l-mâli*); indien de erfgenamen van den erflater vermogend zijn, dan is het voor hem verkieslijk over dat derde geheel te beschikken; maar indien zij arm zijn, dan is het voor hem verkieslijk niet over dat derde geheel te beschikken. Heeft de erflater over meer dan een derde beschikt, terwijl hij geen erfgenamen heeft, dan is deze beschikking nietig voor zoo ver zij het derde te

boven gaat; doch indien hij erfgenamen heeft, dan verschillen de opiniën; volgens sommigen is de beschikking nietig; volgens anderen, en te regt, is zij wettig, maar hangt zij af van de goed- (*idjâzat*) of afkeuring (*radd*) van den erfgenaam, die haar moet uitspreken na den dood van den erflater. Beweert de erfgenaam, nadat hij eerst zulk een beschikking heeft goedgekeurd, dat hij dit gedaan heeft, omdat hij meende, dat de nalatenschap klein was, en dat hij van een ander oordeel is, nu het tegendeel is gebleken, dan wordt deze bewering aangenomen, doch de erfgenaam moet met een eed bevestigen, dat hij het niet wist. Beweert de erfgenaam daarentegen, dat hij de beschikking had goedgekeurd, omdat hij meende, dat de nalatenschap groot was, doch dat hij nu anders denkt, dewijl het tegendeel is gebleken, dan zeggen sommigen, dat deze bewering wordt aangenomen; doch anderen, en te regt, dat zij niet aangenomen wordt.

De vrijwillige beschikkingen (*'t-tabarro'ât*), die de erflater, hetzij tijdens zijn gezondheid (*ç-çihhat*), hetzij tijdens zijn ziekte (*'l-marazh*) gemaakt heeft, worden afgerekend van het derde; doch de verpligte beschikkingen (*'l-wâdjibât*) worden ook van het derde afgerekend, indien de erflater ze uitdrukkelijk daaronder gebragt heeft; doch heeft hij ze in het algemeen gemaakt, dan worden zij volgens de beste opinie niet daarvan afgerekend; volgens anderen geschiedt dit wel. De vrijwillige handelingen, die iemand bij zijn leven gedaan heeft, bijv. schenking, vrijlating van slaven, het brengen van iets in de doode hand en dergelijken, worden niet van het derde afgerekend, wanneer hij ze gedaan heeft tijdens zijn gezondheid; doch heeft hij ze gedaan tijdens een gevaarlijke ziekte, die geeindigd is met zijn dood, dan worden zij uit het derde gerekend; doch de opiniën verschillen in het geval, dat hij dit gedaan heeft bij het begin van het gevecht (*'t-tihâm 'l-harb*), bij een storm op zee (*tamawwodj 'l-bahr*); volgens sommigen, en te regt, worden zij van het derde afgerekend; anderen zeggen van niet. Heeft iemand bij uitersten wil gemaakt de dienst, die een slaaf kan verrigten, dan wordt volgens de beste opinie de waarde van den slaaf van het derde afgetrokken; volgens anderen wordt alleen daarvan afgerekend de waarde van het genot, dat men van den slaaf heeft. Indien de erflater, tij-

dens zijn ziekte, over meer dan een derde beschikt heeft met volbragte vrijwillige beschikkingen (*'t-tabarro'ât 'l-monadjdjasati*), dan begint men met de eerste te geven (en zoo vervolgens totdat het derde uitgeput is). Zijn deze vrijwillige beschikkingen in eens (*daf'atan wâhidatan*) gemaakt, of heeft de erflater meermalen (*motafarriqatan*) of eens (*daf'atan wâhidatan*) zijn uitersten wil verklaard, en zoo er noch bij die vrijwillige beschikkingen, noch in die uiterste willen vrijlatingen van slaven (*'itq*) zijn, dan wordt het derde onder allen verdeeld; indien echter daaronder vrijlatingen van slaven zijn, dan zeggen sommigen, dat deze preferent zijn; anderen, en te regt, dat alles op gelijke wijs behandeld wordt. Bestaat alles uit vrijlatingen en hebben de erfgenamen de nalatenschap nog niet in drie deelen verdeeld, dan wordt er tusschen de slaven geloot; voor iederen slaaf wordt op drie streepjes papier geschreven zijn naam, dien men op drie balletjes van gelijke klei afdrukt: men laat dan deze balletjes aan iemand, die bij deze handeling niet tegenwoordig was, in de borst van zijn kleed steken, en één daaruit trekken; degeen, wiens naam wordt uitgetrokken, wordt vrijgelaten en de overigen blijven slaven. Had de erflater aanwezig (*mâl hâzhir*) en afwezig (*mâl ghâib*) geld, of goederen (*'ain*) en in te vorderen schulden (*dain*), dan krijgt degeen aan wien iets gemaakt is (*'l-moeça lahoe*), een derde van het aanwezig geld en een derde van de goederen, en al hetgeen van de schulden binnenkomt, of van het afwezig geld aanwezig wordt, moet verdeeld worden tusschen de erfgenamen en dengeen, aan wien iets gemaakt is.

Het is geoorloofd een uiterste wilsbeschikking te maken over het niet bestaande (*'l-ma'doem*), bijv. over hetgeen een boom, of een slavin zal voortbrengen; over het onbekende, bijv. afwezige goederen (*'l-a'jân 'l-ghâibat*); over hetgeen men niet overhandigen (*taslîm*) kan, bijv. een vliegenden vogel, een voortvlugtigen slaaf; over hetgeen men niet in eigendom bezit, bijv. over duizend dirhams, waarvan men den eigendom nog niet heeft. Het is geoorloofd de uiterste wilsbeschikking te doen afhangen van een voorwaarde, die bij het leven of na den dood van den erflater moet ontstaan. Men mag het vruchtgebruik (*manâfi'*) en een zaak zelve maken. Ongeoorloofd is het aan iemand bij uitersten wil toe te staan het gebruik (*'l-intifâ'*) van on-

reine zaken (*'n-nadjâsât*), bijv. asch, drek, honden, onreine olie; en van hetgeen, waarvan het ongeoorloofd is genot te trekken, bijv. wijn, zwijn.

Heeft iemand bij uitersten wil over iets beschikt voor de bloedverwanten van N. N., dan wordt het gegeven aan degenen, die als bloedverwanten van N. N. bekend zijn, de naasten (*'l-aqrab*) en de verwijderden (*'l-ab'ad*) worden gelijk gesteld. Is het evenwel aan den naasten bloedverwant gemaakt, dan kan de meer verwijderde het niet krijgen, wanneer de naaste aanwezig is; zijn in dit geval de vader en de zoon aanwezig, dan gaat volgens sommigen de zoon voor, volgens anderen worden beiden gelijk gesteld; zijn er de grootvader en de broeder, dan is het gevoelen van sommigen, dat de broeder voorgaat; anderen zeggen, dat beiden gelijk gesteld worden. Heeft iemand iets gemaakt aan zijn buren, dan wordt het gegeven aan veertig huisgezinnen, aan iederen kant; en is een uiterste wil ten behoeve van de armen van een streek gemaakt, dan is het verkieslijk hen allen daarin te doen deelen; maar heeft men het slechts aan drie gegeven, dan is dit geoorloofd. Wanneer iemand over het derde van zijn goederen bij uitersten wil beschikt ten behoeve van Zaid en van de armen, dan wordt volgens de beste opinie Zaid beschouwd als een van de armen; volgens anderen wordt aan hem de helft van het derde, en aan de armen de andere helft gegeven. Hetgeen bij uitersten wil bestemd is voor de kinderen van een vrouw, wordt gegeven aan degenen, van wie men zeker wist, dat zij bestonden, toen de uiterste wil gemaakt werd. De uiterste wilsbeschikking ten behoeve van voorwaardelijke slaven (*'r-riqâb*) is alleen van kracht ten behoeve van diegenen, met wie een kontrakt over de vrijheid is gemaakt (*'l-mokâtaboen*): en de uiterste wilsbeschikking ten behoeve van degenen, die op den weg van Allah (*sabîl allahi*) zijn, geldt slechts voor diegenen van hen, die op de zuiveringen (*çadaqât*) regt hebben (bladz. 86); en de uiterste wilsbeschikking ten behoeve van een slaaf (*'abd*) komt aan zijn heer. Heeft iemand een zijner slaven bij uitersten wil de vrijheid geschonken, dan wordt degeen, dien het lot treft, vrijgelaten; volgens anderen, doch ten onregte, moet de vrij te laten slaaf kunnen strekken tot de verzoening (*'l-kaffârat*). Luidt de uiterste wil van iemand, dat een zijner slaven moet

weggegeven worden, en bezit hij bij zijn dood geen slaven, dan is die beschikking nietig; doch luidt die uiterste wil, dat er een slaaf uit zijn goederen moet worden weggegeven, dan moet dit geschieden met een, dien men gekocht heeft. Was de uiterste wil in de bewoordingen vervat: »geef aan N. N. een mijner slaven", en zijn zij allen, met uitzondering van één, gestorven of gedood, dan geldt voor deze ééne die beschikking; doch zijn zij allen gedood dan wordt aan den begiftigde de waarde van één hunner gegeven. Wanneer een erflater aan iemand een slaaf maakt onder voorwaarde om hem bij zijn overlijden aan zijn erfgenamen te geven (*raqbat*) (1), doch zonder vruchtgebruik (*manfa'at*), dan wordt die slaaf aan den begiftigde gegeven; hij mag hem vrijlaten, doch niet verkoopen; volgens anderen mag hij hem wel verkoopen, en eenigen beweren te regt, dat hij hem verkoopen mag aan dengeen, die het vruchtgebruik heeft (*mâlik 'l-manfa'ati*), doch niet aan een ander. Over het vruchtgebruik zijn in dit geval verschillende opiniën; volgens de beste is het bij dengeen, aan wien de slaaf op die wijs gemaakt is; volgens een andere blijft het bij dengeen, die het had. Wordt de slaaf gedood, dan koopt men volgens het beste gevoelen een anderen slaaf, ter waarde van den gedoode, in zijn plaats; volgens anderen komt de waarde van dien gedooden slaaf, aan dengeen, die hem op voornoemde wijs gekregen had. Heeft de erflater een stier vermaakt, dan mag men geen koe geven; evenmin mag er een vrouwelijke kameel (*nâqat*) gegeven worden,

---

(1) Van al de beteekenissen, die in het Arabiesch woordenboek worden opgegeven onder het woord *raqaba*, schijnt geen hier van toepassing te zijn. Dáár wordt gezegd, dat het beteekent: aan iemand een huis of stuk land schenken, onder voorwaarde van het te mogen bewonen, wanneer de bezitter gestorven is; — onder voorwaarde dat het gegevene tot de erfgenamen van den gever zal terugkeeren, wanneer deze of de begiftigde gestorven is; — onder voorwaarde, dat het gegevene tot den vroegeren eigenaar terugkeert, wanneer de bezitter vóór hem sterft; doch dat het bij den bezitter blijft, wanneer de vroegere eigenaar vóór den bezitter sterft; — of onder voorwaarde, dat het gegevene door een ander zal bewoond worden, wanneer de begiftigde overleden zal zijn.

hoewel sommigen dit toestaan, wanneer de erflater een mannelijken kameel (*djamal*) heeft vermaakt. Indien de erflater bevolen heeft een rijdier (*dâbbat*) te geven, dan mag men een paard, muilezel of ezel geven; anderen zeggen, dat men buiten Egypte geen paard geeft. Beveelt een erflater, die drie honden heeft, één zijner honden te geven, dan wordt er één gegeven; doch indien hij dit beveelt, terwijl hij slechts één hond heeft, dan wordt één derde daarvan gegeven; deze beschikking is echter nietig, wanneer de erflater geen honden bezit. Aan een beschikking, waarbij gemaakt wordt een muziekinstrument, dat dient tot tijdverdrijf of tot geoorloofd gebruik, wordt gevolg gegeven. Heeft iemand bij uitersten wil over een som beschikt, waarvoor een bedevaart voor hem moet worden gedaan, dan moet die voor hem gedaan worden van de stations af. De uiterste wilsbeschikking van een stuk of gedeelte van de goederen van den erflater geldt slechts voor het kleinste gedeelte; en eveneens geldt zij slechts voor het kleinst gedeelte, wanneer iemand bij uitersten wil heeft verklaard, dat een bepaald persoon een deel moet krijgen, zoo groot als dat van een zijner erfgenamen. Heeft de erflater gezegd: »geef N. N. »een gedeelte mijner goederen, zoo veel als mijn zoon krijgt", en heeft hij behalven dezen geen erfgenaam, dan geldt deze beschikking voor de helft; doch heeft de erflater gezegd: »geef N. N. het »dubbele van hetgeen mijn zoon krijgt", dan geldt de beschikking voor drie vierden; doch wanneer de erflater gezegd heeft: »geef N. N. »het deel van mijn zoon," dan is deze beschikking volgens sommigen nietig; volgens anderen wordt hierin gehandeld even als in het geval, dat hij gezegd heeft: »geef N. N. zoo veel als mijn zoon »krijgt." Wanneer iemand bij uitersten wil gemaakt heeft aan A. de helft zijner goederen en aan B. een derde, dan kunnen beiden dit krijgen, indien de erfgenamen het toestaan (*adjâza*); staan zij dit niet toe, dan krijgt A. drie vijfden en B. twee vijfden van het derde der goederen.

De herroeping (*'r-rodjoe'*) van een uitersten wil is een geoorloofde handeling. Wanneer iemand al zijn goederen, het derde daarvan of een slaaf aan Zaid heeft gemaakt, en daarna beschikt hij daarover ten behoeve van Amroe, dan wordt dit tusschen beiden

verdeeld; doch heeft hij er bij gevoegd de woorden: »die ik aan »Zaid gemaakt heb," dan wordt dit beschouwd als een herroeping van den uitersten wil, die ten behoeve van Zaid was. Ook wordt als een herroeping van den uitersten wil beschouwd, wanneer iemand aan een ander iets maakt, waarover hij later den eigendom verliest door verkoop of schenking, of waarover hij den eigendom tracht te verliezen door aan den slaaf de vrijheid na zijn dood te schenken, of met hem een kontrakt over zijn vrijheid te maken, door hem tot verkoop aan te bieden of den verkoop van hem bij uitersten wil te gelasten. Eveneens wordt het te regt als een herroeping beschouwd, hoewel sommigen dit ontkennen, wanneer iemand een slaaf verpandt, nadat hij bij uitersten wil over hem beschikt had; doch het is geen herroeping, wanneer de erflater zulk een slaaf daarna verhuurt of zulk een slavin uithuwelijkt. Bewerkt men een zaak, waarover bij uitersten wil beschikt is, zoodanig dat zij een anderen naam krijgt, bijv. graan wordt tot meel, meel tot deeg, of deeg tot brood gemaakt, dan is dit een herroeping van den uitersten wil; de opiniën daarover verschillen evenwel; de beste houdt het ook voor een herroeping, wanneer de erflater de zijde weeft, de goudstaven tot geld munt, of uit de planken een deur maakt. Heeft iemand bij uitersten wil een woning vermaakt, die later instort, zoodat er niets anders overblijft, dan de bloote grond, dan is volgens sommigen die beschikking vernietigd; doch volgens de beste meening is zij het niet. De vermenging van levensmiddelen, die men onvermengd vermaakt heeft, met iets anders, wordt beschouwd als herroeping. De vermenging van een qafiz gerst, waarover bij uitersten wil beschikt is, met een betere soort is een herroeping; doch geenszins is het een herroeping, wanneer zij met een gelijke of mindere soort vermengd is.

Over de vrijlating.

De vrijlating (*'l-'itq*) is een religieuse handeling (*qorbat*), die zeer geprezen wordt (*mandoeb ilaihi*). Zij is slechts wettig van dengeen, die volkomen de vrije beschikking (*motlaq 't-taçarrof*) over zijn goederen heeft; zij geldt, wanneer zij gedaan wordt met uitdrukke-

lijke bewoordingen (*ç-çarîh*) en met metonymia (*'l-kinâjat*). Uitdrukkelijke bewoordingen zijn er, wanneer de vrijlater bij de vrijlating, de woorden: vrijlating (*'l-'itq*), vrijheid (*'l-horrijat*) gebruikt. Als metonymia wordt zij beschouwd, wanneer de vrijlater bij de vrijlating zegt: »ik heb geen eigendom meer op u", of: »ik heb geen »heerschappij (*soltân*) meer op u," of: »ik heb geen regt (*sabîl*) »meer op u," of: »gij zijt voor God," of: »gij zijt los (*tâliq*)," of »gij zijt vrij (*harâm*)," of: »het touw is van uw nek (een uitdrukkig aan het berijden van kameelen ontleend)" en dergelijken. Over de uitdrukking: »ik laat u uit mijn hand (*fakakto*)", verschillen de opiniën; sommigen verklaren, dat zij tot de uitdrukkelijke bewoordingen behoort; anderen zeggen, dat zij tot de metonymia moet gerekend worden. Bij de vrijlating met uitdrukkelijke bewoordingen is niet noodzakelijk, dat de vrijlater de bedoeling (*'n-nijat*) heeft om vrij te laten; doch gebruikt de vrijlater bij de vrijlating metonymia, dan is de bedoeling een noodzakelijk vereischte.

Men mag de vrijlating laten afhangen van toekomstige gebeurtenissen en toevallige omstandigheden, bijv. het vallen van regen, het waaijen van stormvlagen en winden en dergelijken: indien men op zulk een wijze een slaaf heeft vrijgelaten, dan mag men de vrijlating niet herroepen (*'r-rodjoe'*) door woorden (*'l-qaul*), maar wel door eenige beschikking over hen, als verkoop, enz.; indien de vrijlater dan zulk een slaaf terug koopt, dan komt de voorwaarde niet weêr in werking. Wanneer een slavin, die op zulk een voorwaarde is vrijgelaten, een kind ter wereld brengt, voordat de voorwaarde vervuld is, dan volgt haar volgens sommigen dat kind; doch volgens de beste opinie volgt haar dat kind niet.

Men kan een slaaf geheel of gedeeltelijk vrijlaten; maar in het laatste geval is de slaaf ook geheel vrij. Wanneer een slaaf, die door verscheiden personen gemeenschappelijk wordt bezeten, vrijgelaten wordt door één der gemeenschappelijke eigenaars, die onvermogend is, dan wordt die slaaf vrij voor zoo ver zijn aandeel bedraagt, en blijft hij voor het overige slaaf; doch wanneer die vrijlater vermogend is, dan moet hij op den dag der vrijlating ook het aandeel van zijn medeeigenaars betalen. Over de vraag, wanneer die slaaf vrijgelaten is, voor zoo ver het deel van de medeeige-

naars betreft, zijn drie verschillende gevoelens; volgens het eerste en beste wordt hij terstond vrijgelaten, en bij geschillen over het bedrag van den prijs wordt aan de bewering van den vrijlater (*'l-mo'tiq*) geloof geslagen; volgens het tweede wordt hij vrijgelaten bij de betaling van den prijs, en bij geschil over het bedrag daarvan wordt de bewering van de medeeigenaars geloofd; volgens het derde gevoelen wordt de slaaf beschouwd als een in de doode hand gebragt goed (*mauqoef*) en wordt hij vrijgelaten als de prijs betaald wordt; doch niet vrijgelaten, als hij niet betaald wordt. Indien degeen van de medeeigenaars, die den slaaf heeft vrijgelaten, slechts bij magte is om een gedeelte van den prijs te betalen, dan wordt de slaaf slechts vrij, voor zoo ver hij betalen kan. Wanneer iemand tot een ander zegt: »laat uwen slaaf voor mijn reke»ning vrij," en doet deze dit, dan komt de slaaf in den eigendom van dengeen, die dit verzocht heeft, en wordt dan vrijgelaten. Bij de vrijlating van één slaaf of slavin uit twee slaven of slavinnen, kan de vrijlater bepalen aan wien van beiden hij de vrijheid wil geven; en wanneer de vrijlater sterft, dan treedt de erfgenaam van den vrijlater volgens de beste opinie in zijn plaats; volgens anderen geschiedt dit niet en wordt de geheele handeling als niet gebeurd beschouwd. Wanneer de vrijlater één van twee slavinnen, die op zulk een wijs zijn vrijgelaten, beslaapt, dan is dit volgens de beste opinie voldoende om daaruit af te leiden, dat hij de andere wil vrijlaten, doch volgens anderen mag men niets daaruit afleiden. Wanneer iemand van twee slaven bepaald aanwijst één, dien hij vrijlaat, en later weet men niet zeker wie van beiden vrijgelaten is, dan moet de vrijlater, voordat men tot de vrijlating overgaat, eerst weêr den persoon aanwijzen; indien hij gestorven is, treedt zijn erfgenaam in zijn plaats. Wanneer de erfgenaam zegt, dat hij niet weet wie vrijgelaten is, dan wordt volgens de beste opinie tusschen hen geloot, en degeen, dien het lot treft, wordt vrijgelaten; volgens anderen wordt de zaak in suspens gehouden.

Wanneer iemand één zijner ouders of een ander uit de opgaande linie, of één zijner kinderen of een ander uit de nederdalende linie bezit als slaaf, dan moet hij hem vrijlaten; indien hij zoo

iemand voor een gedeelte als slaaf bezit, dan wordt het gedeelte van den medeeigenaar op hem overgebragt en de slaaf vrijgelaten, indien hij vermogend genoeg is om het te betalen en hij dit wil doen; het geschiedt echter niet, wanneer hij dit niet wil doen. Degeen, die zoo iemand, tot wiens vrijlating hij verpligt is, in het bezit vindt van een ander, handelt verdienstelijk om hem in zijn bezit te brengen, ten einde hem vrij te laten.

Over de vrijlating met den dood van den meester.

De vrijlating met den dood van den meester (*'t-tadbîr*) is een religieuse handeling (*qorbat*); de waarde van zulk een vrijgelaten slaaf wordt van het derde afgetrokken. De vrijlating kan wettig geschieden door een ieder, die de vrije beschikking over zijn goederen (*'t-taçarrof*) heeft. Op de vraag of een minderjarige, die tot het oordeel des onderscheids is gekomen (*ç-çabi 'l-momajjiz*) en een verkwister (*'l-mobadsdsir*) een slaaf op deze wijze mogen vrijlaten, wordt verschillend geantwoord; volgens sommigen kan dit geschieden; volgens anderen, en te regt, wordt dit niet toegestaan. Deze vrijlating wordt volbragt met de woorden: »gij zijt vrij na mijn »dood," of: »indien ik aan deze ziekte sterf of op deze plaats, »dan zijt gij vrij;" is zij volbragt met de woorden: »ik laat u vrij »met den dood (*dabbartoka*)," of: »gij zijt een met den dood vrijgela»tene (*modabbar*)," dan verschillen de opiniën over de wettigheid van deze vrijlating. Men mag deze vrijlating van een omstandigheid laten afhangen, wanneer men bijv. zegt: »indien gij het huis binnen»treedt, dan zijt gij vrij na mijn dood;" ook mag men een gedeelte van zijn slaaf vrij laten, doch dan geldt zij niet voor het overige. Degeen, die een gemeenschappelijken slaaf met den dood vrijlaat, behoeft volgens sommigen het deel zijner medeeigenaars niet te betalen; volgens anderen moet hij dit wel doen. Indien die slaaf aan twee personen toebehoort en één van hen laat hem vrij met zijn dood, en later laat hij hem terstond vrij, dan komt volgens het beste gevoelen het deel van zijn medeeigenaar niet ten zijnen laste; volgens anderen geschiedt dit wel.

Het is geoorloofd zulk een vrijlating te herroepen (*rodjoe'*) door

over den slaaf als eigenaar te beschikken, bijv. verkoop, enz.; doch volgens de beste opinie kan men haar niet herroepen met woorden. Deze vrijlating vervalt volgens de beste opinie, wanneer men een op deze wijs vrijgelaten slaaf wegschenkt, doch hem niet levert. Heeft iemand aan zijn slavin de vrijheid bij zijn dood geschonken, doch daarna is deze slavin zwanger van haar meester, dan is deze vrijlating nietig. Wanneer iemand eerst een kontrakt met zijn slaaf maakt over de vrijheid en hem daarna bij zijn dood vrijlaat, dan geldt het laatste; zoo de slaaf het geld betaalt, dan is hij vrij en de vrijlating met zijn dood is nietig; doch betaalt hij niet, voor dat de meester sterft, dan is hij vrij en het kontrakt over de vrijheid (*'l-kitâbat*) is nietig. Is het derde van de nalatenschap van den vrijlater niet toereikende om den slaaf geheel vrij te laten, dan wordt hij vrij, voor zoo ver het derde reikt, en voor het overige geldt het kontrakt, dat over zijn vrijheid gemaakt is. Wanneer iemand zijn slaaf eerst vrijlaat met zijn dood en daarna een kontrakt met hem maakt over zijn vrijheid, dan is de vrijlating volgens sommigen met den dood nietig; volgens anderen en teregt, geldt zij en wordt hij beschouwd als een met den dood vrijgelatene (*modabbar*), die een kontrakt over zijn vrijheid gemaakt heeft (*mokâtab*). Indien iemand een slavin bij zijn dood heeft vrijgelaten, en deze slavin brengt een kind ter wereld in huwelijk (*nikâh*), uit ontucht of overspel (*zinâ*), dan volgt haar dit kind volgens de beste opinie niet in de vrijheid; doch anderen zeggen, dat dit wel plaats heeft. Laat een ongeloovige (*kâfir*) vrij een ongeloovigen slaaf, die zich tot den Islam bekeert, dan wordt die slaaf verkocht, indien de meester die vrijlating herroept; en hij wordt niet bij hem gelaten, wanneer hij haar niet herroept.

Over het kontrakt van vrijlating tegen betaling van losgeld.

Het is een religieuse handeling (*qorbat*) een kontrakt met een slaaf aan te gaan om hem zijn vrijheid te laten koopen (*'l-kitâbat*); is het kontrakt gemaakt, terwijl de vrijlater gezond is, dan wordt de waarde van den slaaf van de geheele nalatenschap (*ras*

'l-mâl) afgetrokken; doch wanneer het geschied is, toen de vrijlater ziek was, dan wordt die waarde van het derde afgetrokken. Degeen, die dit kontrakt sluit, moet de vrije beschikking over zijn goederen hebben; en de slaaf met wien het kontrakt gemaakt wordt, moet meerderjarig zijn en het genot van zijn verstandelijke vermogens hebben; bovendien is het verkieslijk, dat de vrijlater weet, dat de slaaf een middel van bestaan (*kasb*) heeft en iemand van goede trouw is. Het is niet anders geoorloofd, dan tegen een aequivalent (*'iwazh*), dat door den slaaf later (*fi dsimmati*) moet gegeven worden, en welks hoedanigheid bekend is: ook mag de betaling in niet minder dan twee termijnen (*nadjm*) geschieden en het moet bekend zijn, hoeveel op iederen termijn moet betaald worden. Wanneer de vrijlater dit kontrakt heeft aangegaan onder voorwaarde, dat de slaaf een werk verrigten en geld zou betalen, dan moet het werk eerst gedaan en het geld op den tweeden termijn betaald worden; doch het kontrakt geldt niet, wanneer als aequivalent is bepaald, dat de slaaf twee werken zal verrigten en er geen geld bij vermeld is.

Om dit kontrakt wettig te sluiten, zijn de volgende woorden noodig: »ik maak met u een kontrakt over uw vrijheid (*kâtabtoka*) »tegen zooveel; wanneer gij dit betaald hebt, dan zijt gij vrij;" en de slaaf moet het dan aannemen (*qaboel*). Het is ongeoorloofd dit kontrakt van een toekomstige voorwaarde (*çipat mostaqbalat*) te doen afhangen, daarbij het beding van keus (*sjart chijâr*) te maken, of het te sluiten over een gedeelte van den slaaf, behalven wanneer die slaaf voor het overige vrij is. Met een slaaf, die door twee gemeenschappelijke eigenaars bezeten wordt, mag één van die eigenaars zonder verlof van den ander dit kontrakt niet sluiten; de vraag, of dit met dat verlof geschieden kan, wordt verschillend beantwoord; volgens de beste opinie mag dit; maar het geld moet tusschen beiden verdeeld worden naar evenredigheid van hun eigendomsregt op den slaaf.

De slaaf, met wien dit kontrakt gemaakt is (*'l-mokâtab*), kan het verbreken, wanneer hij wil; doch de heer kan dit niet anders doen, dan wanneer de slaaf niet in staat is het geld te betalen. Sterft die slaaf, dan is het kontrakt van zelf vernietigd; doch dit is niet het

geval, wanneer de heer sterft. De heer moet zulk een slaaf een gedeelte van zijn verpligtingen kwijtschelden; en indien hij dit niet gedaan heeft vóór de ontvangst van het geld, dan moet hij hem iets van het betaalde terug geven. Die slaaf wordt noch geheel, noch gedeeltelijk als vrijgelatene beschouwd, zoolang hij nog een dirham schuldig is. Wanneer twee personen, die gemeenschappelijke eigenaars van een slaaf zijn, een kontrakt met hem aangaan over zijn vrijheid, en één van hen ontslaat hem van zijn verpligting, in zoo ver dit hem zelf betreft, of wanneer een zijner erfgenamen dit doet, als hij zelf gestorven is, dan wordt die slaaf vrijgelaten, voor zoo ver dit gedeelte betreft en volgens het beste gevoelen de waarde van het aandeel van zijn medeeigenaar op hem overgebragt; anderen zeggen, dat dit laatste niet geschiedt.

Zulk een slaaf krijgt door dit kontrakt den eigendom over hetgeen hij verdient; hij mag koopen en verkoopen, huren en verhuren (bij koop en verkoop, die hij met zijn heer sluit, wordt hij beschouwd als een vreemde (*adjnabî*) tegenover zijn heer), gebruik maken van het regt om zich een gemeenschappelijke zaak toe te eigenen, wanneer zij verkocht wordt (*'l-achds bissjof'at*) (bladz. 179); ook mag hij volgens de beste opinie een reis ondernemen, hoewel sommigen hem dit niet toestaan. Zonder verlof van zijn meester mag zulk een slaaf geen huwelijk aangaan, geen schenking of vrijlating verrigten, geen kontrakt over de vrijheid maken, geen geld nemen om daarmeê handel te drijven tegen een aandeel in de winst (*mozhârabat*), geen pand aangaan, geen uitgaven doen voor zijn bloedverwanten, behalven voor de kinderen, die hij bij een slavin heeft; indien de heer hem tot iets van dat alles heeft verlof gegeven, dan kan hij het volgens de beste opinie doen. Wanneer aan zulk een slaaf bij uitersten wil iemand gemaakt wordt, dien hij moet vrijlaten, dan mag hij hem aannemen, indien de slaaf een kostwinning heeft en in zijn onderhoud voorzien kan: zijn vrijlating hangt dan af van de vrijlating van den slaaf. Wanneer er een slavin van dien slaaf (*mokâtab*) zwanger is, dan is het kind slaaf en het wordt vrijgelaten tegelijk met zijn vader; over de slavin bestaan verschillende opiniën; volgens de beste wordt zij beschouwd als slavin-moeder (*omm walad*); volgens anderen niet. Heeft een slavin, met welke een

kontrakt over haar vrijheid is gemaakt (*mokâtabat*) een kind ter wereld gebragt, in huwelijk (*nikâh*), ontucht of overspel (*zina*), dan is dat kind volgens sommigen een eigendom van haar meester; volgens anderen, en te regt, hangt zijn vrijlating af van die zijner moeder.

De heer mag zulk een slaaf volgens het beste gevoelen niet verkoopen; en evenzoo mag hij niet beschikken over hetgeen die slaaf hem schuldig is (*mâ fi dsimmatihi*) bij verkoop, maar wel bij uitersten wil; en wanneer in het laatste geval de slaaf niet betalen kan hetgeen hij schuldig is aan dengeen, ten wiens behoeve dit gemaakt is, dan kunnen de erfgenamen het kontrakt (*'l-kitâbat*) vernietigen. De heer heeft niet het regt om zoodanige slavin zonder haar toestemming uit te huwelijken; hij mag ook geen gemeenschap met haar hebben; en indien hij dit gedaan heeft, dan is hij haar een huwelijksgift (*mahr*) schuldig; wordt zij van hem zwanger, dan krijgt zij de regten van een slavin-moeder (*omm walad*); wanneer zij dan het geld levert, wordt zij vrijgelaten en heeft zij den eigendom over hetgeen zij verdient; indien haar heer sterft, vóór dat zij het geld geleverd heeft, dan wordt zij vrijgelaten ten gevolge van haar regt als slavin-moeder (*istîlâd*) en hetgeen zij verdient, komt bij haar meester terug. Wanneer een heer zulk een slaaf gedurende eenigen tijd opgesloten heeft, dan moet hij volgens het beste gevoelen dien slaaf een loon geven, geëvenredigd (*odjrat 'l-mithli*) aan hetgeen hij kon verdiend hebben; volgens anderen moet hij hem vrijen tijd geven, zoolang als hij hem opgesloten heeft. De heer, die een misdrijf op zulk een slaaf pleegt, moet hem daarvoor schadevergoeding (*arsj 'l-djinâjat*) geven. Zulk een slaaf, die een misdrijf onwillekeurig op zijn heer pleegt, moet zich volgens sommigen daarvan vrijkoopen door hetgeen het minst bedraagt, zijn waarde of schadevergoeding voor het gepleegde misdrijf; volgens anderen, en te regt, heeft hij die keus niet, maar moet hij de laatstgenoemde, hoe hoog die ook moge zijn, betalen: koopt hij zich niet vrij, dan mag hem de heer onvermogend verklaren (en dus het kontrakt vernietigen). Heeft zulk een slaaf een misdrijf gepleegd op een derden persoon (*adjnabî*), dan kan hij zich loskoopen voor hetgeen het minst bedraagt, zijn waarde of schadevergoeding voor het gepleegd misdrijf; wanneer hij

zich niet vrijkoopt, dan wordt hij wegens dat misdrijf verkocht en het kontrakt vernietigd.

Zulk een kontrakt, waarbij een verboden aequivalent (*'iwash moharram*) of onwettige voorwaarde (*sjart fâsid*) bedongen is, wordt als onwettig beschouwd en de heer heeft het regt om het te verbreken. Heeft zulk een slaaf het geld betaald aan den lasthebber (*'l-wakîl*) of den erfgenaam (*wârith*) van zijn heer, vóór dat het kontrakt vernietigd is, dan wordt hij niet vrijgelaten; heeft hij het echter aan den heer zelf betaald, zoo wordt hij vrijgelaten. Wanneer de heer bij uitersten wil beschikt heeft over zulk een slaaf, terwijl hij niet wist, dat het kontrakt met hem onwettig was, dan is die uiterste wilsbeschikking volgens de beste opinie wettig; volgens anderen onwettig. Indien een slaaf, die aan een ongeloovige behoort, zich tot den Islam bekeert, dan wordt den ongeloovige bevolen zich van zijn eigendom op hem te ontdoen; heeft hij daarop een kontrakt met dien slaaf aangegaan om hem vrij te laten, dan zeggen sommigen te regt, dat dit geoorloofd is; anderen ontkennen het.

Over de vrijlating van een slavin, die een kind bij haar meester heeft.

Wanneer iemand vleeschelijke gemeenschap heeft met zijn slavin, of met een slavin, waarop hij slechts gedeeltelijk den eigendom heeft, en die slavin brengt een kind ter wereld, dan is dat kind vrij (*horr*) en zij wordt slavin-moeder (*omm walad lahoe*). Wanneer iemand met de slavin van zijn zoon vleeschelijke gemeenschap heeft, en zij een kind baart, dan is dat kind vrij en zij zelve volgens de beste opinie slavin-moeder; volgens anderen wordt zij dit niet. Wanneer iemand een kind verwekt bij een slavin, die aan een vreemde (*adjnabî*) toebehoort, hetzij in huwelijk (*nikâh*), hetzij in ontucht of overspel (*zinâ*), dan behoort dat kind aan den eigenaar (*ç-çâhib*) van de slavin, en zij zelve wordt geen slavin-moeder, doch indien hij bij vergissing (*sjobhat*) gemeenschap heeft gehad met de slavin van een vreemde, dan is het kind vrij, doch zij zelve wordt niet terstond (*fî hâlin*) slavin-moeder; maar volgens sommigen als zij later zijn eigendom wordt, hoewel anderen bewe-

ren, dat zij het dan ook niet wordt. Indien iemand met een slavin gemeenschap heeft en die slavin een schepsel ter wereld brengt, dat den vorm van een menschelijk wezen niet heeft, dan moet hij daarbij vier stamgenooten tot getuigen nemen, om te kunnen getuigen, dat dit zoo is; en de slavin wordt slavin-moeder, doch anderen beweren te regt, dat zij dit niet wordt.

Het is niet geoorloofd een slavin-moeder te verkoopen, weg te schenken of bij uitersten wil over haar te beschikken; maar het is wel geoorloofd haar tot zijn dienst te gebruiken, haar te verhuren en gemeenschap met haar te hebben. Over de vraag of men haar uithuwelijken mag, zijn drie opiniën; volgens de eerste en beste is dit geoorloofd; volgens de tweede is dit niet geoorloofd; en volgens de derde is het geoorloofd met haar goedvinden.

De slavin-moeder wordt vrij met den dood van haar meester; en haar waarde wordt van de geheele nalatenschap (*ras 'l-mâl*) afgetrokken. Heeft de slavinmoeder op iemand een misdrijf gepleegd, dan moet de meester haar vrijkoopen voor hetgeen het minst bedraagt; haar waarde of de schadevergoeding voor het gepleegde misdrijf; indien hij haar heeft vrijgekocht voor haar waarde en zij pleegt later weder een misdrijf, dan zeggen sommigen, dat hij haar wederom moet vrijkoopen voor het tweede misdrijf op dezelfde wijze; maar anderen beweren te regt, dat degeen, op wien voor de tweede maal het misdrijf is gepleegd en degeen, op wien het eerst een misdrijf is gepleegd, gezamenlijke eigenaars worden van hetgeen de laatstgenoemde heeft gekregen en wel naar gelang van de gepleegde misdrijven.

Wanneer de slavin-moeder van een Christen zich tot den Islam bekeert, dan worden zij van elkander gescheiden; in haar onderhoud wordt dan voorzien, tot dat haar meester sterft, om dan vrij gelaten te worden.

Over de betrekking tusschen den vroegeren meester en zijn vrijgelatene (patronatus).

Een ieder, die een slaaf op welke wijze ook vrijgelaten heeft, wordt de patroon van den vrijgelatene; alleen verschillen de opiniën over het patronaat (*'l-walâjat*) van dengeen, die met zijn mees-

ter een kontrakt over de vrijheid heeft gemaakt; volgens sommigen is het bij zijn meester; volgens anderen, en te regt, is het gesuspendeerd tot zijn vrijlating, en dan heeft hij zelf het: doch wanneer hij zich onvermogend verklaart, dan is het patronaat bij zijn meester. Wanneer de slaaf van iemand trouwt met de vrijgelatene van een ander en krijgt zij een kind, dan is het patronaat over dat kind bij den vrijlater van de slavin; doch zoodra de vader van het kind vrijgelaten wordt, gaat het patronaat op den heer van den vader over. Wordt zijn grootvader vrijgelaten, terwijl zijn vader slaaf blijft, dan gaat het patronaat volgens sommigen niet op den heer van den grootvader over; maar volgens anderen, en te regt, gebeurt dit wel, en wanneer later de vader vrijgelaten wordt, gaat het patronaat van den heer des grootvaders op den heer van den vader over.

Bij overlijden van den patroon, gaat het patronaat over op zijn eigenlijke (*'açabat*) en niet op de overige erfgenamen (*wârith*); de naaste (*'l-aqrabo*) gaat steeds voor. De naaste is de zoon, wanneer hij een vader en een zoon nalaat; de vader, wanneer er een broeder en een vader zijn; de volle broeder, wanneer er een volle broeder en een halfbroeder van vaderskant zijn. Laat de overledene een broeder en een grootvader achter, dan komt het patronaat volgens de beste opinie bij den broeder; volgens anderen wordt het tusschen beiden verdeeld; zijn er een neef (broeders kind) en een oom (vaders broeder), dan is de neef de patroon; en wanneer er een oom (vaders broeder) en een neef (zoon van een vaders broeder) zijn, dan wordt de oom patroon. Laat hij geen eigenlijke erfgenamen na, dan gaat het patronaat over op zijn maulas (?), of op hun eigenlijke erfgenamen in de bovengenoemde orde. Sterft de vrijlater, achterlatende twee zonen, waarvan er een sterft, die een zoon achterlaat, en sterft daarna de vrijgelatene (*'l-mo'taq*), dan komt zijn nalatenschap aan den voornaamste van zijn eigenlijke erfgenamen; d. i., de zoon van den heer, en niet de kleinzoon (zoons zoon). In het geval dat de beide zonen van den heer na hem sterven, en de een achterlaat één zoon en de ander negen, en sterft de vrijgelatene daarna, dan wordt de nalatenschap onder hen naar hun getal verdeeld en ieder krijgt één tiende. Geen vrouw kan uit kracht van het patronaat erven, behalven zij, die zelve heeft vrijgelaten,

of zij wier vrijgelatene heeft vrijgelaten. Sterft de vrijlaatster, dan gaat haar regt op het patronaat over op haar naasten eigenlijken erfgenaam volgens de boven vermelde orde.

Over de verdeeling van een nalatenschap.

Sterft iemand, die bezittingen nalaat, dan wordt van hem geërfd, behalven van den apostaat (*mortadd*) en van dengeen, die gedeeltelijk vrij en gedeeltelijk slaaf is: van den eerste wordt in het geheel niet geërfd en van den laatste wordt volgens de beste opinie slechts geërfd, hetgeen hij gedurende zijn vrijheid verzameld heeft; volgens anderen wordt er ook van hem in het geheel niet geërfd. Wanneer nu zoo iemand, van wien geërfd wordt, gestorven is, dan begint men met de betaling der kosten van de lijkplegtigheden (*tadjhîz*) en begrafenis (*dafan*), vervolgens betaalt men de schulden van den overledene, daarna de uiterste wilsbeschikkingen, en eindelijk wordt het resterende onder de erfgenamen verdeeld.

De mannelijke erfgenamen (*'l-wârithoena mina 'r-ridjâl*) zijn ten getale van vijftien: zoon; kleinzoon (zoons zoon) en lager in graad; vader; grootvader (vaders vader) en hooger in graad; volle broeder; halfbroeder van vaderskant; halfbroeder van moederskant, volle neef (zoon van een vollen broeder); halfneef (zoon van een halfbroeder van vaderskant); volle oom (vaders volle broeder); halfoom (vaders halfbroeder van vaderskant); volle neef (zoon van een vollen oom van vaderskant); halfneef (zoon van een halfoom van vaderskant); de echtgenoot; en de vrijlater.

De vrouwelijke erfgenamen (*'l-wârithât mina 'n-nisâ*) zijn ten getale van elf: dochter; kleindochter (zoons dochter) en lager in graad; moeder; grootmoeder van moederskant; grootmoeder van vaderskant; volle zuster; halfzuster van vaderskant; halfzuster van moederskant; de echtgenoot; de vrijlaatster; en de vrijlaatster van de vrijlaatster.

Degeen, die den erflater (*'l-moerith*) gedood heeft, kan volgens de beste opinie niet van hem erven; volgens anderen erft hij niet, wanneer hij van manslag verdacht (*mottaham*) (?) werd, maar wel, wanneer dit niet het geval is; nog anderen meenen, dat hij niet

erven kan, wanneer hij voor die daad verantwoordelijk (*zhamân*) was; maar kan hij wel van hem erven, wanneer hij niet daartoe verpligt is. De belijders van een godsdienst (*ahloe millatin*) erven niet van hen, die belijders van een andere godsdienst zijn (*ghairoe ahli millati*), behalven de ongeloovigen (*'l-koffâr*), die niettegenstaande verschil van godsdienst (*ichtilâf 'l-milali*) van elkander kunnen erven. Een te bevechten ongeloovige (*kâfir harbî*) mag niet erven van een te beschermen ongeloovige (*kâfir dsimmî*); en het omgekeerde mag ook niet plaats hebben. De slaaf (*'l-'abd*) en de apostaat (*'l-mortadd*) kunnen van niemand erven.

Wanneer twee menschen, die van elkander moesten erven (*'l-motawârithâni*), sterven, doordien zij te gelijk verdrinken of op een andere wijze, en men niet weet wie van beiden het eerst is gestorven, dan erven zij niet van elkander.

Over de portiën van de qoranische erfgenamen.

De qoranische erfgenamen (*ahloe 'l-farzhi*) zijn degenen, die erven de portiën (*'l-foroezh*), in Gods boek vermeld; deze portiën zijn: de helft (*'n-niçpoe*); een vierde (*'r-robo'*); een achtste (*'t-thomon*); twee derden (*tholothâni*); één derde (*tholoth*); en een zesde (*'s-sodos*). Deze erfgenamen zijn ten getale van tien: man; vrouw; moeder; grootmoeder; dochter; kleindochter (zoon's dochter); zuster; moederskinderen, d. z. halfbroeders en halfzusters van dezelfde moeder; de vader, wanneer hij zamenkomt met den zoon of kleinzoon (zoons zoon); en de grootvader, wanneer hij zamenkomt met den zoon of kleinzoon (zoons zoon).

De *man* krijgt de *helft*, wanneer de overledene geen kinderen of zoons kinderen achterlaat; hij krijgt een *vierde*, indien zij er wel zijn.

De *vrouw* krijgt een *vierde*, wanneer de overledene geen kinderen, of zoons kinderen achterlaat; zij krijgt een *achtste*, indien zij er wel zijn. Twee, drie of vier vrouwen krijgen met elkander zooveel, als een vrouw krijgt, namelijk een vierde of een achtste.

De *moeder* krijgt een *derde*, wanneer de overledene geen kinderen of zoons kinderen, en geen twee broeders of zusters achterlaat; zij krijgt in twee gevallen slechts een *derde van het resterende*, nadat de man of vrouw van den overledene hun portie gekregen

hebben; namelijk, wanneer de overledene achterlaat haar man en beide ouders, of zijn vrouw en beide ouders.

De *grootmoeder*, zoowel van *vaders-* als van *moederskant*, krijgt een *zesde*. Omtrent de *overgrootmoeder* (moeder van den vader des vaders) bestaan verschillende opiniën; volgens de beste krijgt ook zij een *zesde*. Wanneer twee grootmoeders zamenkomen, die van denzelfden graad zijn, dan krijgen zij gezamenlijk een zesde; doch wanneer de eene nader in graad is, dan de andere, dan krijgt de verwijderdste in graad niets, volgens het eenparig gevoelen van alle geleerden, indien het grootmoeders zijn van moederskant; doch omtrent de verwijderde grootmoeder van vaderskant, bestaat verschil van opinie onder de geleerden; volgens de beste meening krijgt ook zij niets.

De *dochter* krijgt de *helft*, als zij alleen is; twee of meer dochters krijgen *twee derden*.

De *kleindochter* (zoons dochter) krijgt de *helft*, als zij alleen is; twee of meer krijgen *twee derden*. Zij krijgt een *zesde*, wanneer zij zamenkomt met een eigen dochter (*bint 'ç-çolb*), als aanvulsel (*takmilat*) van de twee derden.

De *volle zuster* krijgt de *helft*, wanneer zij alleen is; twee of meer krijgen *twee derden*.

De *halfzuster van vaderskant* krijgt de *helft*, wanneer zij alleen is; twee of meer krijgen *twee derden*. Wanneer deze halfzuster zamenkomt met de volle zuster, dan krijgt zij een *zesde*, als aanvulsel van de twee derden. De volle zusters en de halfzusters van vaderskant worden *eigenlijke erfgenamen* (*'açabat*), wanneer zij met dochters zamenkomen.

De *moederskinderen* (d. z. broeders en zusters van dezelfde moeder). Wanneer er één kind is, dan krijgt het een *zesde*; twee of meer krijgen een *derde*. De mannen staan hier gelijk met de vrouwen.

De *vader* krijgt een *zesde*, wanneer hij zamenkomt met den zoon of kleinzoon (zoons zoon).

De *grootvader* (1) krijgt een zesde, wanneer hij zamenkomt met den zoon of kleinzoon (zoons zoon).

---

(1) D. i. de vaders vader. Hij heet bij de Arabieren de *ware groot-*

De kleindochter (zoons dochter) erft niet, wanneer zij zamenkomt met den zoon; en de kleinzoon (zoons zoon) erft niet, wanneer hij zamenkomt met den zoon. De grootmoeders erven niet, zamenkomende met de moeder; de grootmoeder (vaders moeder) erft niet, zamenkomende met den vader; en de grootvader erft niet, zamenkomende met den vader. Het moederskind erft niet, wanneer het zamenkomt met vier personen: kinderen, kleinkinderen (zoonskinderen), vader en grootvader. Volle zusters erven niet, wanneer zij zamenkomen met drie personen: zoon, kleinzoon (zoons zoon) en vader. Halfzusters van vaderskant erven niet, wanneer zij zamenkomen met vier personen: zoon, kleinzoon (zoons zoon), vader en vollen broeder. Wanneer de dochters de twee derden vol krijgen, dan erven de kleindochters (zoons dochters) niet, behalven wanneer er onder haar een man is van denzelfden graad (*fi daradjatihinna*) of lager in graad, deze maakt haar tot eigenlijke erfgenamen (*'açabat*); bij de verdeeling krijgt de man zoo veel als twee vrouwen. Wanneer de volle zusters haar twee derden vol krijgen, dan erven de halfzusters van vaderskant niet; behalven wanneer er onder haar een broeder is, die haar tot eigenlijke erfgenamen maakt. Degeen, die niet erft, sluit (*hadjaba*) niemand uit van zijn portie (*farzh*).

Wanneer er zamenkomen degenen, die regt op portiën hebben (*açhâboe foroezhin*), en geen van hen den ander uitsluit, dan hebben zij allen regt op hun portiën. Wanneer nu het aantal der portiën (*foroezh*), die ieder vorderen kan, het getal der aandeelen (*sihâm*), waaruit de nalatenschap bestaat, te bovengaat, dan wordt dit door berekening gevonden. Bijvoorbeeld in het geval, dat de overledene achterlaat haar *man*, *moeder* en *volle zuster*; krijgt volgens het boven opgegevene de *man* de *helft*; de *zuster* de *helft*; en de *moeder* een *derde*; zoodat, wanneer men de nalatenschap in zessen verdeelt, de moeder haar twee deelen niet zou kunnen krijgen. Nu wordt de nalatenschap in achten verdeeld; de *man* krijgt de *verhoogde helft* (*niçp 'âil*), d. i. drie; de *zuster* krijgt

---

vader (*'l-djadd ç-çahîh*): den moeders vader noemen zij den *valschen grootvader* (*'l-djadd 'l-fâsid*).

de *verhoogde helft*, d. i. drie; en de *moeder* krijgt het *verhoogde derde*, d. i. twee, even als bij de verdeeling in zessen.

Wanneer iemand twee verschillende redenen (*sjachç djihatâ*) heeft om te erven, bijv. een moeder, die tevens zuster is, dan erft zij uit kracht van die verwantschap (*'l-qarâbat*), welke niet vervalt (in dit geval het moederschap), en zij erft niet om de andere reden.

Over de portiën van de eigenlijke erfgenamen

Eigenlijke erfgenamen (*'açabat*) zijn alle mannen, die tusschen zich en den overledene geen vrouw hebben. De volgorde der eigenlijke erfgenamen is aldus: zoon; kleinzoon (zoons zoon) en lager in graad; vader; grootvader, indien er geen broeders zijn; broeder (vaders zoon); neef (broeders zoon) en lager in graad; oom (grootvaders zoon); neef (ooms zoon) en lager in graad; oudoom (zoon van den vaders grootvader); oudooms zoon en lager in graad, (zoon van grootvaders grootvader; zijn zoon) en zoo voort.

Wanneer één van deze erfgenamen alleen, zonder andere erfgenamen, tot de nalatenschap geroepen wordt, dan krijgt hij ze geheel; doch wanneer hij zamenkomt met een qoranischen erfgenaam (*dsoe 'l-farzh*), dan krijgt hij hetgeen er overblijft, nadat de qoranische erfgenaam zijn portie gekregen heeft. Niet één van hen erft uit kracht, dat hij tot eigenlijken erfgenaam gemaakt is (*'t-ta'çib*). Hier erft de naaste bloedverwant; en indien er twee van denzelfden graad zamenkomen, dan gaat hij voor, die den overledene van vaders- en moederszijde bestaat. Geen van hen maakt zijn zuster tot eigenlijke erfgenaam, behalven de zoon, kleinzoon (zoons zoon) en de broeder; deze maken hun zusters tot eigenlijke erfgenamen en daarbij wordt de regel in acht genomen, dat de man twee maal zooveel krijgt als de vrouw. De kleinzoon (zoons zoon) maakt tot eigenlijke erfgenamen zijn nichten (ooms dochters), die met hem in denzelfden graad zijn; en de achterkleinzoon (zoon van den zoons zoon) maakt tot eigenlijke erfgenamen degenen, die boven hem staan onder zijn tantes en dochters van zijn vaders oom, wanneer zij geen portie (*farzh*) krijgen. Geen van hen deelt met de qoranische erfgenamen (*ahl'l-farzhi*) de portie (*farzh*), welke aan deze toekomt, behal-

ven kinderen van denzelfden vader en dezelfde moeder; deze deelen gemeenschappelijk met de moederskinderen de portie, die voor de laatsten is bepaald. Bij voorbeeld: wanneer de overledene achterlaat haar *man*, *moeder* of *grootmoeder*, twee *moederskinderen* en één *kind van denzelfden vader en dezelfde moeder;* dan krijgt de *man* de *helft;* de *moeder* of *grootmoeder* een *zesde;* de twee *moederskinderen* een *derde;* het *kind van denzelfden vader en van dezelfde moeder* krijgt zijn deel van dat derde. Wanneer iemand om twee redenen tot een nalatenschap komt, als qoranische erfgenaam en als eigenlijke erfgenaam, bijv. een neef (ooms zoon), die tevens echtgenoot is, of een neef (ooms zoon), die tevens broeder van moederszijde is, dan erft hij om beide redenen, èn als qoranische erfgenaam èn als eigenlijke erfgenaam. Indien er onder de erfgenamen een hermafrodiet (*chonthâ*) is, die niet bepaald tot één van beide geslachten overhelt, dan krijgt hij hetgeen hem zeker toekomt en hetgeen, waarover de twijfel bestaat, wordt in de doode hand gebragt.

Indien er geen van de eigenlijke erfgenamen bestaat, dan komt de nalatenschap aan den vrijlater of aan de vrijlaatster; en zijn deze er ook niet, dan aan hun eigenlijke erfgenamen, zoo als gezegd is in de rubriek: *over de betrekking tusschen den vroegeren meester en zijn vrijgelatene* (bladz. 235).

Bij ontstentenis van al deze erfgenamen komt de nalatenschap aan de schatkist (*bait 'l-mâl*), als een erfenis voor de muselmannen; indien er geen regtvaardig vorst (*soltân 'âdil*) regeert, dan blijft de nalatenschap bij dengeen, die het geld in handen heeft; deze besteedt het dan tot goede werken, of bewaart het tot een regtvaardig vorst regeert. Volgens anderen komt in voornoemd geval de nalatenschap aan de qoranische erfgenamen (*dsoe 'l-farzhi*), naar evenredigheid van hun portiën, behalven aan den man of de vrouw; en indien er geen qoranische erfgenamen zijn, aan de verwijderde bloedverwanten (*dsoe 'l-arhâm*, eig. bezitters van de baarmoeder): d. z. dochters kinderen; zusters kinderen; broeders dochters; ooms dochters; kinderen van halfbroeders, die van dezelfde moeder zijn; halfooms, die met den vader van dezelfde moeder zijn; tantes; grootvaders (vaders van de moeders); ooms (moeders broeders); tantes (moeders zusters). Bij deze verwijderde bloedverwanten bestaat plaatsvervul-

ling; bijv. dochters kinderen en zusters komen in plaats van de dochters van hun moeders broeder en ooms in plaats van hun vaders; grootvaders (vaders van de moeders), en ooms en tantes van moederskant in plaats hunner moeders; de ooms, die met den vader van dezelfde moeder zijn en de tantes in plaats van den vader.

Over den grootvader en de broeders.

Wanneer een grootvader, te gelijk met volle broeders of halfbroeders van denzelfden vader, tot een nalatenschap geroepen wordt, dan wordt hij beschouwd als één van hen: hij maakt de zusters ook tot eigenlijke erfgenamen, en deelt met hen (of haar) gelijkelijk, ingeval zijn deel dan niet minder dan een derde van de nalatenschap wordt. De grootvader kan een derde als portie vorderen, indien zijn deel bij de verdeeling minder dan een derde wordt; hetgeen er overblijft na aftrek van dat derde, komt aan de broeders en zusters, waarbij in acht genomen wordt, dat de man tweemaal zoo veel krijgt als de vrouw. — Wanneer de grootvader zamenkomt met een vollen broeder en een halfbroeder van vaderskant, dan deelt hij de nalatenschap in drieën, en maakt dat het derde, dat aan den halfbroeder van vaderskant zou komen, teruggaat op den vollen broeder. Indien er in dit geval een volle zuster is in plaats van een vollen broeder, dan moet de halfbroeder van vaderskant zooveel aan de volle zuster teruggeven, dat zij de helft van de geheele nalatenschap krijgt, en hetgeen er dan overblijft, is voor hem. — Wanneer de grootvader zamenkomt met andere qoranische erfgenamen; dan kan hij uit drie dingen kiezen hetgeen hem het meest opbrengt; namelijk: de gelijke verdeeling (*'l-moqâsamat*); een derde van hetgeen er overblijft, nadat de andere qoranische erfgenamen hun portiën hebben genomen; of een zesde van de geheele nalatenschap: wanneer er dan iets overblijft, krijgen het de broeders; en blijft er niets over, zoo krijgen zij niets. Bijvoorbeeld: ingeval de overledene achterlaat een *man*, *moeder*, *grootvader* en *broeder*, krijgt de *man* de helft, de *moeder* een *derde*, de *grootvader* een *zesde*, en de *broeder* krijgt niets.

De zuster wordt niet beschouwd als qoranische erfgenaam, inge-

val zij zamenkomt met den grootvader, behalven in het wederregtelijke geval (*'l-akdarîjat*) (1). Dit geval bestaat, wanneer de overledene achterlaat haar *man*, *moeder*, *zuster* en *grootvader*; dan krijgt de *man* de *helft*, de *moeder* een *derde*, de *grootvader* een *zesde* en de *zuster* de *helft*: nu vindt er verhooging (*'l-'aul*) plaats; het getal, waarin oorspronkelijk de nalatenschap moest verdeeld worden, namelijk zes, wordt verhoogd tot negen, zoodat de *man* daarvan krijgt *drie* deelen; de *moeder twee*; de *grootvader één*; en de *zuster drie*. De deelen van de zuster (drie) en van den grootvader (één) moeten dan zoodanig bij elkander gebragt en daarna tusschen beiden verdeeld worden, dat de man twee malen zooveel krijgt als de vrouw. De nalatenschap moet in het wederregtelijk geval in zeven en twintig portiën verdeeld worden; zoodat dan de *man negen*; de *moeder zes*; de *grootvader acht*, en de *zuster* vier krijgt.

---

(1) Het woord *akdarîjat* is eigenlijk een bijvoegelijk naamwoord, dat bij het zelfstandig naamwoord *masalat*, geval, casus, gevoegd moet worden. De Arabische regtsgeleerden hebben aan de verschillende beslissingen over gevallen, die bij het erfregt voorkomen, bijzondere namen gegeven. Zij zeggen, dat dit geval aldus genoemd is geworden, omdat het tegen de regels van het erfregt aandruischt (?).

HOOFDSTUK OVER HET HUWELIJK.

Iedere man, dien het geoorloofd is een huwelijk (*nikâh*) aan te gaan, namelijk iedere man, die de vrije beschikking over zijn goederen heeft, moet zich *onthouden* van een vrouw te nemen, wanneer hij daaraan geen behoefte heeft; en het is voor hem *verdienstelijk* dit te doen, wanneer de behoefte hem daartoe dringt: in elk geval is het het best niet meer dan één vrouw te nemen. De man heeft de keus om zelf het kontrakt te sluiten of aan iemand daartoe last te geven; doch hij mag dien last niet anders geven, dan aan dengeen, die zelf het kontrakt mag aangaan. De opiniën verschillen over de vraag, of men aan een slaaf dien last mag geven; volgens de beste opinie is het geoorloofd; hoewel anderen zeggen, dat het niet geoorloofd is. Het is verdienstelijk voor den man een vrouw te nemen, die godsdienstigheid aan verstand paart.

Omtrent degenen, die de vrije beschikking over hun goederen niet hebben, bestaan de volgende bepalingen. Den onmondige (*çaghîr*) kan de vader en grootvader naar goedvinding uithuwelijken. Den krankzinnige (*madjnoen*), die slechts vlagen van krankzinnigheid heeft, kan niet anders dan met eigen toestemming uitgehuwelijkt worden; doch dengeen, die onophoudelijk krankzinnig is, kan de vader, grootvader en regter uithuwelijken, indien hij behoefte aan een huwelijk heeft. De vader, grootvader en regter kunnen ook een onnoozele (*safîh*), die behoefte aan het huwelijk heeft, een vrouw geven, en hem toestaan zelf het kontrakt te sluiten; doch wanneer hij herhaalde malen zijn vrouw verstooten (*talâq*) heeft, dan wordt hem een slavin als bijwijf gegeven. Een slaaf, die onmondig (*çaghîr*) is, kan door zijn heer (*'l-maulâ*) uitgehuwelijkt worden; doch de mondige (*kabîr*) slaaf kan zelf een vrouw nemen, maar hij heeft de toestemming van zijn meester daartoe noo-

dig; op de vraag, of de meester zijn slaaf tot een huwelijk kan dwingen, worden verschillende antwoorden gegeven: het beste is, dat de meester dien dwang (*idjbâr*) niet heeft. Wanneer de slaaf het huwelijk verlangt, dan kan de heer hem volgens de beste opinie daarin niet verhinderen.

De vrouw, die een huwelijk mag aangaan, moet zich daarvan *onthouden*, wanneer zij geen behoefte aan het huwelijk heeft; doch het is voor haar *verdienstelijk* te trouwen, indien zij daaraan behoefte heeft. Wanneer een vrije vrouw iemand, die voor haar portuur (*kofw*) is, tot man verlangt, dan moet haar voogd (*walî*) haar met zoo iemand in het huwelijk verbinden. Een meisje, dat maagd (*bikr*) is, mag de vader en grootvader, zonder haar toestemming, uithuwen; maar het is verdienstelijk de toestemming te vragen, als zij meerderjarig (*bâlighat*) is; en dan geldt het zwijgen (*'s-sokoet*) (namel. wanneer het voorstel tot het aangaan van een huwelijk gedaan wordt) voor toestemming. Een meisje, dat niet maagd (*thajjib*) en meerderjarig (*bâlighad*) is, mag niemand uithuwen zonder haar toestemming, en deze moet door het meisje zelf uitgesproken worden (*'n-notq*). Een krankzinnige vrouw (*madjnoenat*), die onmondig (*çaghîrat*) is, kan de vader en grootvader uithuwen; en indien zij mondig (*kabîrat*) is, kan zij, behalven door den vader en grootvader, ook nog door den regter uitgehuwelijkt worden. De heer mag aan een slavin (*amat*) een man geven zonder haar toestemming; doch vraagt zij haar meester om uitgehuwelijkt te worden, dan is hij niet daartoe verpligt, wanneer hij met haar geen gemeenschap mag hebben. Een slavin, die met haar meester een kontrakt heeft aangegaan over haar vrijheid (*'l-mokâtabat*), mag door den meester niet uitgehuwelijkt worden, zonder haar toestemming; indien zulk een slavin van haar meester verlangt om in het huwelijk verbonden te worden, dan kan hij haar dat niet weigeren; volgens anderen, doch ten onregte, kan hij daartoe niet genoodzaakt worden.

Het huwelijk van een vrouw is niet anders wettig, dan wanneer het voltrokken wordt door een mannelijken voogd (*walî*). Een slavin wordt uitgehuwelijkt door haren meester; doch wanneer zij een eigendom is van een vrouw, dan moet het huwelijk van de

slavin voltrokken worden door dengeen, die het huwelijk van de eigenaresse moet voltrekken, en hij moet daartoe de toestemming van die meesteres hebben; volgens anderen kan die slavin niet uitgehuwelijkt worden; nog anderen beweren, en dit is het juiste gevoelen, dat de vader en grootvader van de meesteres die slavin in het huwelijk kunnen verbinden. De vrije vrouw wordt uitgehuwelijkt door haar eigenlijke erfgenamen (*'açabat*). Hun volgorde is aldus: vader, grootvader, broeder, neef (broeders zoon), oom (vaders broeder), neef (zoon van den vaders broeder), de vrijlater de eigenlijke erfgenamen van den vrijlater, de vrijlater van den vrijlater, zijn eigenlijke erfgenamen, de regter. De naaste van deze eigenlijke erfgenamen moet de vrouw uithuwelijken, en indien de naaste bestaat, mag het geen ander doen. Zijn er twee voogden aanwezig, die gelijk zijn in graad, doch waarvan de een van vaders- en moederskant, en de ander slechts van vaderskant aan de vrouw verwant is, dan gaat volgens het beste gevoelen degeen vóór, die haar van beide kanten in bloedverwantschap bestaat; volgens anderen staan zij gelijk. Staan zij beiden met de vrouw in denzelfden graad van bloedverwantschap (*fi 'd-daradjati*) en zijn zij haar van even veel kanten verwant (*'l-idlâ*), dan wordt den oudste, kundigste of bekwaamste de voorkeur gegeven, (wanneer echter de jongste, minder kundige of minder bekwame de vrouw in het huwelijk heeft verbonden, dan is het huwelijk wettig). Zijn zij het onder elkander niet eens, dan wordt tusschen beiden geloot; wanneer degeen, die het lot niet heeft getrokken, de vrouw uithuwelijkt, dan is het huwelijk volgens de beste opinie wettig; volgens anderen is het niet wettig. De voogd (*walí*) mag niet zijn: slaaf, onmondig (*çaghîr*), onnoozel (*safîh*), zwak van ligchaam (*zha'îf*) of slecht van gedrag (*fâsiq*), behalven de meester, die zijn slavin uithuwelijkt; volgens een ander gevoelen kan hij, die slecht van gedrag is, behalven de vader en grootvader, voogd zijn. De vraag, of een blinde voogd kan wezen, wordt verschillend beantwoord; volgens de beste opinie kan hij het zijn. Het is niet geoorloofd, dat een ongeloovige voogd is over een muselmansche vrouw; noch dat een muselman voogd is over een ongeloovige vrouw, behalven de meester over zijn slavin, en de regering (*'s-*

soltân) over de vrouwen van de te beschermen ongeloovigen (*ahl 'd-dsimmati*). Wanneer een voogd ophoudt voogd te zijn, dan gaat de voogdij (*'l-wilâjat*) over op dengeen van de voogden, die op hem in orde volgt: wanneer de voogd een vrouw dwarsboomt (*'azhala*), omdat zij haar portuur (*kofw*) vordert, of wanneer hij afwezig is, dan moet volgens de beste opinie de regter die vrouw uithuwelijken, en de voogdij gaat niet over op dengeen van de voogden, die op hem in orde volgt. Volgens anderen mag die vrouw niet uitgehuwelijkt worden, wanneer de voogd niet zóó ver verwijderd is, dat men op dien afstand het gebed niet mag bekorten (bladz. 61.), zonder dat aan dien voogd eerst daartoe verlof is gevraagd. De beste opinie wil dat de voogd iemand last kan geven om zijn pupil uit te huwen; volgens anderen kan dit, behalven de vader en de grootvader, geen voogd doen zonder toestemming van de pupil: bij dien last (*'t-taukîl*) moet volgens het beste gevoelen de toekomstige echtgenoot bepaald zijn aangewezen; volgens anderen is dit niet noodzakelijk. Het is naar de beste meening ongeoorloofd dien last te geven aan iemand, die zelf niet voogd kan zijn; volgens anderen is dit geoorloofd. De lasthebber (*'l-wakîl*) mag het voorgestelde huwelijk voor zich zelven niet aannemen; zelfs wordt de uitzondering, die sommigen maken, namelijk, dat de regering (*'s-soltân*) het wel mag doen, niet goedgekeurd. Het is niet geoorloofd, dat één persoon bij een huwelijk voogd is voor de twee partijen, om het voorstel (*îdjâb*) tot een huwelijk te doen en om het aan te nemen (*qaboel*); volgens sommigen, en te regt, mag de grootvader dit doen, wanneer hij een kleindochter (zoons dochter) met een kleinzoon (zoons zoon) in het huwelijk verbindt.

Zonder toestemming van de vrouw en van de overige voogden mag geen voogd haar in het huwelijk verbinden met iemand, die haar portuur (*kofw*) niet is; en vraagt de vrouw van hem, dat hij haar in het huwelijk vereenigt met iemand, die haar portuur niet is, dan behoeft de voogd dit niet in te willigen. Het portuurschap (*'l-kafât*) wordt gerekend ten opzigte van afkomst (*'n-nasab*), godsdienst (*dîn*), stand (*'ç-ça'nat*) en vrijheid (*'l-horrijjat*). De voogd mag dus niet in het huwelijk verbinden een arabische vrouw (*'arbijat*) met iemand, die geen arabier (*a'djamî*) is; een vrouw uit den

stám der Qoraisjiten met een man, die niet tot dien stam behoort; een vrouw uit het geslacht der Hâsjimiten met een man, die niet van dat zelfde geslacht is (bladz. 84, in de noot); een zedige vrouw (*'afîfat*) met een onzedigen man (*fâdjir*); een vrije vrouw met een slaaf; de dochter van een koopman (*tâdjir*) of stedeling (*tânin*) met een wever (*hâik*) of koppenzetter (*hadjdjâm*). Ingeval de voogd zijn pupil heeft uitgehuwelijkt met iemand, die haar portuur niet is, zonder haar verlof en zonder verlof van de overige voogden, bestaan er twee gevoelens; volgens het beste gevoelen is het huwelijk nietig: de aanhangers van het tweede gevoelen zijn wederom in tweeën verdeeld; sommigen verklaren het huwelijk nietig; anderen wettig (*çahîh*) en geven aan de vrouw de keus (*l-chijâr*).

Bij de voltrekking van het huwelijk is volstrekt noodzakelijk de tegenwoordigheid van twee getuigen, mannen, vrije personen, muselmannen en notabele personen (*adl*), doch een huwelijk voltrokken met twee onbekenden als getuigen is ook wettig. Het is verkieslijk, dat vóór het sluiten van het kontrakt een preek gehouden wordt. Bij het voltrekken van het huwelijk is het voor de wettigheid noodig de uitdrukkingen (*laft*) trouwen (*tazwîh*) of huwen (*nikâh*) te gebruiken: zelfs bestaat er verschil van gevoelen onder de geleerden of het huwelijk wettig is, wanneer het voltrokken wordt met bewoordingen, in andere vormen van dezelfde werkwoorden vervat; volgens de beste opinie is het aldus voltrokken huwelijk niet wettig. Wanneer het kontrakt gemaakt is in een vreemde taal, terwijl men het arabiesch verstond, dan is het niet wettig: doch indien men het arabiesch niet verstond, dan is het volgens sommigen wettig; volgens anderen echter is het niet wettig.

De levering (*taslîm*) van de vrouw in het vertrek van den man is noodzakelijk, wanneer het een vrouw is, die gezond en wel is (*'l-istimtâ'*); doch wanneer de vrouw een uitstel van drie dagen vraagt, dan moet haar dit worden toegestaan (een slavin behoeft men alleen 's nachts te leveren). Het is verkieslijk voor den man, aan wien de vrouw geleverd wordt, om haar aan te vatten bij de eerste over het voorhoofd hangende haarlok, die hij grijpen kan, en te zeggen: » Allah zegene ieder van ons beiden." De man heeft het regt gemeenschap (*'l-istimtâ'*) met zijn vrouw te hebben, doch zonder haar

schade (*izhrâr*) toe te brengen; hij mag met haar een reis ondernemen, wanneer hij wil: hij mag haar geheel ligchaam aanschouwen; sommigen sluiten hiervan ten onregte de pudenda uit: hij mag met haar geen gemeenschap hebben gedurende de maandelijksche regelingen (*fi hâli 'l-haizh*) of op een onnatuurlijke wijze (*fi 'd dobor*). Van een slavin mag de man zich onthouden; doch het is het best dit niet te doen: van een vrije vrouw mag hij zich niet anders onthouden, dan met haar toestemming; volgens anderen, en te regt, is die toestemming niet noodig. De man kan zijn vrouw dwingen om weg te nemen hetgeen, waardoor de gemeenschap (*'l-istimtâ'*) met haar gestremd wordt, bijv. het nemen van een bad na de maandelijksche regelingen (bladz. 37), het nalaten van dronkenschap, doch de vraag, of hij haar ook dwingen kan tot het wegnemen van hetgeen, waarvan de gemeenschap met haar geheel afhangt, bijv. het nemen van een bad na een groote onreinheid, of na het bezoedeld zijn door een groote onreinheid, het wegnemen van onzuiverheid (*wasach*) en van hetgeen afgeschoren is (*'l-istihdâd*) (?), wordt verschillend beantwoord, volgens de beste opinie kan hij haar daartoe niet dwingen.

Over de verboden huwelijken.

Onwettig is het huwelijk van iemand, die in de onthouding is (*mohrim*), van den apostaat (*mortadd*) en van den hermafrodiet (*'l-chonthâ 'l-mosjkil*). De man mag geen huwelijk aangaan met zijn moeder, grootmoeder, dochters, kleindochters (dochters van zonen en van dochters) en lageren in graad, zusters, nichten (zusters en broeders dochters), achternichten (de dochter van zusters en broeders dochters) en lageren in graad, tantes van vaders en van moeders kant en hoogeren in graad. De man mag ook geen huwelijk aangaan met de moeder van zijn vrouw, met haar grootmoeders; met haar dochters, kleindochters en lageren in graad; wanneer haar moeder van dien man gescheiden is, voordat hij vleeschelijke gemeenschap met haar heeft gehad, dan mag hij met haar een huwelijk aangaan, doch is zij van hem gescheiden, nadat hij gemeenschap met haar heeft gehad, dan is zij voor eeuwig (*âlâ 't-tabîd*) voor hem verboden. De man, die gemeenschap heeft gehad met

een vrouw uit kracht van zijn eigendom op haar, of uit misvatting (*sjobhat*), mag geen huwelijk aangaan met haar moeder, met haar grootmoeders, met haar dochter, met haar kleindochter: de gevoelens der geleerden verschillen over de vraag, of het huwelijk met dezelfde bloedverwanten van een vrouw, welke door een man wellustig is aangeraakt (*lamasa bisjahwatin fîmâ doena 'l-fardji*), voor dien man verboden is; volgens de beste opinie is het niet verboden. De man mag ook geen huwelijk aangaan met de vrouw van zijn vader, van zijn grootvaders, van zijn zoon, van zijn kleinzoon (zoon van zijn zoon of dochter), noch met degene, die uit kracht van eigendom of uit misvatting (*sjobhat*) door den vader, grootvader, zoon of kleinzoon van dien man beslapen is; heeft iemand een vrouw getrouwd, en heeft daarna zijn vader of zoon uit misvatting (*sjobhat*) gemeenschap met haar, of doet hij zelf dit met de moeder of dochter van zijn vrouw, dan is het huwelijk met haar verbroken. Het is verboden om te gelijk als vrouwen te hebben twee zusters, een nicht en haar tante, zoowel van vaders- als van moederskant. Al hetgeen hier verboden is uit kracht van bloedverwantschap (*'n-nasab*) is ook verboden wegens zoogverwantschap (*'r-razhâ'*); en wanneer het huwelijk met een vrouw verboden is, dan mag de bijslaap uit kracht van vollen eigendom (*watî bimilk 'l-jamîn*) niet plaats hebben. Wanneer iemand vleeschelijke gemeenschap heeft met zijn slavin, die hij in vollen eigendom bezit, en daarna gaat hij een huwelijk aan met haar zuster of tante, hetzij van vaders- of van moederskant, dan is voor hem geoorloofd de vrouw, die hij getrouwd heeft, en zij, die hij in eigendom bezit, is voor hem ongeoorloofd. De muselman mag geen huwelijk aangaan met een vuuraanbidster (*madjoesijat*), afgodendienares (*'l-wathanijat*), afvallige (*mortaddat*), de dochter van een vuuraanbidder en een ongeloovige vrouw, die een geopenbaarde godsdienst heeft (*kitâbijat*) (d. z. Jodin, Christin), en de dochter van zulk een ongeloovige en van een vuuraanbidster; doch anderen veroorloven te regt het huwelijk met deze laatste. Het is den muselman verboden een huwelijk aan te gaan met een slavin, die een geopenbaarde godsdienst heeft; ook is het hem niet geoorloofd gemeenschap met haar te hebben uit kracht van vollen eigendom. Een vrij muselman mag

geen huwelijk aangaan met een muselmansche slavin, behalven wanneer hij vreest in ontucht te zullen vervallen, en hij niet zooveel bezit om aan een vrije vrouw een huwelijksgift (*çadâq*) te geven. Wanneer iemand twee vrouwen, een vrije en een slavin, neemt, dan zeggen sommigen, dat het huwelijk voor beiden nietig is; doch anderen beweren te regt, dat het huwelijk wettig is ten opzigte van de vrije vrouw, doch nietig ten opzigte van de slavin. Het is verboden zijn eigen slavin en de slavin van zijn zoon tot vrouw te nemen, en de slaaf mag niet in het huwelijk treden met zijn meesteres. Wanneer iemand de slavin van een vreemde huwt en haar daarna koopt, dan is het huwelijk verbroken; doch wanneer zijn zoon die slavin heeft gekocht, dan verschillen de opiniën; sommigen zeggen, dat het huwelijk verbroken is; anderen beweren te regt, dat dit niet geschiedt: eveneens is verbroken het huwelijk van een vrije vrouw, die een slaaf getrouwd heeft, zoodra zij dien slaaf koopt. De vrouw, tegen welke een vloekeed is uitgesproken (*'l-molâ'anat*), is verboden voor dengeen, die dien vloekeed heeft uitgesproken; en zoo ook is de vrouw, die driemalen verstooten is (*'l-motallaqat thalathan*), verboden voor dengeen, die haar verstooten heeft. Het is den man verboden te huwen een vrouw, die de onthouding heeft op zich genomen (*'l-mohrimat*) en de vrouw, die wegens het ontbonden huwelijk met een ander in den staat van afzondering verkeert (*'l-mo'taddat*); ook moet men zich *onthouden* van een huwelijk met een vrouw, van welke men denkt, dat zij zwanger is; doch wanneer die vrouw eens gehuwd is, dan wordt dit huwelijk volgens de beste opinie als wettig beschouwd; hoewel anderen zeggen, dat dit huwelijk niet wettig is. Een vrije man mag niet meer dan vier vrouwen te gelijk hebben; doch hij mag den bijslaap uitoefenen met alle slavinnen, die hij bezit: een slaaf mag niet meer dan twee vrouwen te gelijk hebben. Onwettig is het onderling huwelijk (*nikâh 's-sjighâr*), dat bestaat, wanneer iemand huwt de pupil (*walijad*) van een ander onder voorwaarde, dat hij zijn pupil zoodanig zal huwen, dat het geld, dat ieder van beiden krijgt, tot huwelijksprijs (*çadâq*) voor de andere strekt. Onwettig is het huwelijk van den slaaf onder voorwaarde, dat de prijs, die hij als slaaf waard is, strekke tot huwelijksprijs (*çadâq*) voor de

vrouw. Ook is ongeoorloofd het huwelijk van het genot (*nikâh 'l-mot'ati*); d. i. een huwelijk aan te gaan voor een bepaalden tijd: en het veroorlovend huwelijk (*nikâh 'l-mohallili*), d. i. een huwelijk aan te gaan om het huwelijk met den eersten echtgenoot geoorloofd te maken: wanneer het kontrakt met dat doel gesloten wordt, zonder dat men dit in het kontrakt als voorwaarde vermeldt, dan had men zich van die handeling wel moeten *onthouden*, maar zij vernietigt het kontrakt niet. Indien iemand een huwelijk aangaat onder voorwaarde om de vrouw te verstooten, wanneer zij voor hem geoorloofd is, dan is dat huwelijk volgens de beste opinie nietig. Heeft iemand bij het aangaan van een huwelijk keuze (*chijâr*) bedongen, dan is het kontrakt nietig; eveneens is het kontrakt nietig, wanneer het huwelijk is aangegaan onder beding, dat de man geen gemeenschap met zijn vrouw zal hebben. Bij een huwelijk, waarbij het beding is gemaakt, dat de man zijn vrouw niet onderhouden, haar niet bij zich laten wonen, geen bijwijven bij haar nemen, niet met haar reizen, of haar geen gelijkmatig deel in de vervulling der huwelijkspligten zal geven, is het beding en de bepaalde huwelijksgift (*'l-mosammâ*) nietig, doch het kontrakt is wettig, en die man is verpligt een evenredige huwelijksgift (*mahr 'l-mithli*) te geven; volgens anderen is het kontrakt ook nietig, wanneer de familie van de vrouw bedongen heeft, dat hij den bijslaap niet zal uitoefenen. Wanneer een vrouw driemalen door haar man verstooten of haar man haar afgestorven is, en zij dien ten gevolge in den staat van afzondering verkeert (*a'tadda*), dan is het verboden haar onbewimpeld (*'t-taçrîh*) ten huwelijk te vragen; maar men mag haar dit wel onder bedekte termen (*'t-ta'rîch*) voorstellen: wanneer echter haar man haar verstooten heeft tegen betaling van een zekere som (*châla'a*) en zij dien ten gevolge in den staat van afzondering verkeert, dan mag haar man haar onbewimpeld voorstellen een nieuw huwelijk aan te gaan, doch een ander mag dit niet doen; de vraag, of men dit in dat geval onder bedekte termen doen mag, wordt verschillend beantwoord; sommigen verbieden het met regt, anderen veroorloven het. Het is ongeoorloofd een ander te onderkruipen, wanneer hij aan een vrouw het voorstel tot een huwelijk gedaan heeft en

zij dit onbewimpeld heeft aangenomen; doch is het huwelijk desniettegenstaande voltrokken, dan is het kontrakt wettig; heeft de vrouw het gedane voorstel onder bedekte termen aangenomen, dan veroorloven sommigen, en te regt, aan een ander een voorstel tot een huwelijk te doen; doch anderen veroorloven het niet.

Over de keuze bij het huwelijk en de vrijwaring wegens (verborgen) gebreken.

Wanneer een der echtgenooten bij den ander vindt krankzinnigheid (*djonoen*), elephantiasis (*djodsâm*) of melaatschheid (*baraç*), dan heeft hij de keuze (*'l-chijâr*) (om het huwelijk gestand te doen of te vernietigen); doch wanneer de een bevindt, dat de ander hermafrodiet (*chonthâ*) is, dan verschillen de opiniën; volgens de beste bestaat er dan ook de keuze. Bevindt de man, dat zijn vrouw gebreken heeft, waardoor de bijslaap met haar onmogelijk is (*ratq*, *qarn*), dan heeft hij de keuze, en zoo ook omgekeerd heeft de vrouw de keuze, wanneer zij bevindt, dat er gebreken bij haar man zijn, waardoor hij den bijslaap niet kan uitoefenen (*'innîn*, *madjboeb*); over sommige gebreken bij den man (*chaçî*, *masloel*) bestaat verschil van opinie of de vrouw de keuze heeft; volgens de beste opinie heeft zij die in deze gevallen niet. Bestaat het gebrek (*'l-'aib*) bij den man, dan kan de vrouw het huwelijk vernietigen; en bestaat het bij de vrouw, dan kan de man volgens de beste opinie het huwelijk vernietigen. Vindt een der echtgenooten een der bovengenoemde gebreken bij den ander, terwijl hij zelf aan zulk een gebrek lijdt, zoo vernietigt hij volgens de beste opinie het huwelijk; hoewel sommigen beweren, dat hij dit niet doet. De vernietiging (*'l-fasch*) van het huwelijk wegens een van deze gebreken is niet anders wettig, dan wanneer zij terstond (*'ala 'l-fauri*) plaats heeft; en zij is niet anders geoorloofd dan door middel van den regter (*'l-hâkim*). Wordt het huwelijk vernietigd vóór den bijslaap (*qabl 'l-dochoel*), zoo vervalt de huwelijksprijs (*'l-mahr*); doch geschiedt de vernietiging na den bijslaap (*ba'da 'l-dochoel*), dan moet de man den bepaalden huwelijksprijs (*mahr 'l-mosammâ*) betalen, wanneer het gebrek ontstaan is na den bijslaap (*ba'da 'l-watji*); doch

de bepaalde huwelijksprijs vervalt, en de man moet een gelijken huwelijksprijs (*mahr 'l-mithli*) (1) betalen, wanneer het gebrek reeds voor den bijslaap (*qabl 'l-watji*) bestond. De vraag, of de man verhaal heeft op dengeen, die hem heeft bedrogen, wordt verschillend beantwoord; de beste opinie zegt, dat het niet geoorloofd is. De voogd (*'l-walî*) mag de vrije vrouw (die meerderjarig is), of het kleine kind (*'l-tifl*), en de meester zijn slavin niet uithuwen aan iemand, die een der bovengenoemde gebreken heeft. Verlangt de vrije vrouw uitgehuwelijkt te worden aan een krankzinnige, dan kan de voogd haar daarin verhinderen; doch hij kan dit niet doen, wanneer zij verlangt uitgehuwelijkt te worden aan iemand, die gecastreerd (*madjboeb*) of impotent (*'innîn*) is; doch wanneer die vrije vrouw wil uitgehuwelijkt worden aan iemand, die aan elephantiasis of melaatschheid lijdt, dan kan de voogd haar daarin volgens de beste opinie verhinderen, hoewel sommigen hem dit regt niet geven. Bevindt het gebrek zich bij den man, en neemt de vrouw daarin genoegen, dan kan de voogd haar niet dwingen het huwelijk te verbreken. Bestaat er tusschen de echtgenooten verschil over de impotentie (*'t-ta'nîn*), doordien de vrouw beweert dat haar man impotent is, doch de man het ontkent, dan wordt de door een eed bevestigde verklaring van den man geloofd; doch stemt de man toe, dat hij impotent is, dan wordt hem een jaar uitstel gegeven, te rekenen van den dag, waarop de klagt is ingediend (*jaum 'l-morâfa'at*); maar wanneer hij zich met haar vereenigt, dan vervalt die termijn. Beweert de man, dat hij met zijn vrouw heeft gemeenschap gehad, terwijl de vrouw niet maagd (*thajib*) was, dan wordt zijn onder eede afgelegde verklaring geloofd; doch in het omgekeerd geval, wordt de door een eed bevestigde bewering van de vrouw geloofd, wanneer zij nog maagd (*bikr*) is; verkiest de vrouw bij haar man te wonen, voordat de termijn is verstreken, dan verliest zij volgens de beste opinie het regt van keuze niet. Wanneer iemands penis afgeknot is en met het overgeblevene zou

(1) Over het verschil tusschen den bepaalden huwelijksprijs en den gelijken huwelijksprijs zal later, in het hoofdstuk over den huwelijksprijs, worden gehandeld.

de bijslaap kunnen worden uitgeoefend, terwijl de man beweert dat dit kan, en de vrouw dat dit niet kan, dan wordt volgens de beste opinie de verklaring van den man aangenomen; volgens anderen die van de vrouw; doch wanneer het geschil is over de lengte van het overgeblevene, en het de vraag is of daarmeê de bijslaap kan worden uitgeoefend, dan wordt de bewering van de vrouw geloofd. De vraag of het huwelijk wettig is, dat iemand voltrokken heeft met een vrouw onder het beding, dat hij vrij is, terwijl later bleek, dat hij een slaaf was, wordt verschillend beantwoord: sommigen zeggen, dat dit huwelijk nietig (*bâtil*) is; doch anderen en te regt, dat het wettig (*çahîh*) is, en dat de vrouw het regt van keuze heeft. Is bedongen, dat de vrouw vrij zou zijn, en later blijkt het dat zij een slavin is, doch zulk eene, dat die man met haar een huwelijk mag aangaan, dan wordt dit huwelijk door sommigen voor nietig gehouden; maar anderen verklaren het te regt voor wettig, en geven den man het regt van keuze, hoewel anderen hem dit regt van keuze slechts geven, wanneer hij een slaaf is. Kiest de vrouw het huwelijk te verbreken, nadat de bijslaap met haar is uitgeoefend, dan moet de man, zoowel volgens het gevoelen van degenen, die zeggen, dat het huwelijk nietig, als van hen, die beweren, dat het wettig is en dat de vrouw de keuze heeft, een gelijken huwelijksprijs betalen; de vraag, of de man daarna het regt heeft om het betaalde op dengeen, die hem bedrogen heeft, te verhalen, wordt volgens de beste opinie toestemmend beantwoord. Wanneer de vrouw een kind ter wereld brengt, dan moet de man de waarde van dat kind op den dag van zijn geboorte betalen; doch hij heeft voor het bedrag van die waarde verhaal op dengeen, die hem bedrogen heeft. Heeft iemand een vrouw getrouwd onder voorwaarde, dat zij een slavin zij, en later blijkt het, dat zij een vrije vrouw is, of heeft hij haar getrouwd onder voorwaarde, dat zij een ongeloovige is, die een geopenbaarde godsdienst heeft (*kitâbijat*, Christin, Jodin), en later blijkt het, dat zij een muselmansche vrouw is, dan zeggen sommigen dat het huwelijk nietig is, doch anderen beweren te regt, dat het wettig is, en dat de man het regt van keuze heeft. Huwt iemand een vrouw, die later blijkt slavin te zijn, doch met welke een huwelijk voor hem niet verboden is, of die later blijkt een

ongeloovige te zijn, die een geopenbaarde godsdienst heeft, dan zijn de gevoelens der geleerden daaromtrent in twee partijen verdeeld; van de eene partij beweren er te regt, dat de man de keuze heeft, terwijl anderen van die partij hem dat regt niet toekennen; doch de tweede partij beweert, dat de man de keuze niet heeft bij zulk een huwelijk met een slavin, doch wel ingeval zij een ongeloovige is, die een geopenbaarde godsdienst heeft. Wanneer een slaaf in het huwelijk treedt met een slavin, die later vrijgelaten wordt, dan heeft die vrouw het regt van keuze: over den tijd, binnen welken de keuze moet gedaan worden, zijn drie verschillende opiniën; volgens de beste opinie moet zij dit terstond doen; volgens een andere heeft zij daartoe drie dagen tijd, en de derde opinie wil, dat zij daarmeê wachten kan, tot dat hij met haar den bijslaap uitoefent. Wanneer die slavin vrijgelaten wordt gedurende den tijd van afzondering (*'l-'iddat*), dien zij wegens een herroepbare verstooting (*talâq rid'ijo*) doorbrengt, maar op haar plaats blijft, dan vervalt haar regt van keuze niet. Heeft de vrouw, die in het zoo even genoemd geval verkeert, het huwelijk niet vernietigd, en beweert zij later, dat zij onbewust was van haar vrijlating, of iets dergelijks, dat haar wezenlijk onbekend kon zijn, dan wordt aan haar bewering geloof geslagen; en beweert die vrouw, dat zij niet wist, dat zij het regt van keuze had, dan wordt zij daarin volgens het beste gevoelen geloofd. Wanneer zulk een vrouw vrijgelaten is, en zij het huwelijk niet verbreekt, tot dat ook haar man vrijgelaten wordt, dan zeggen sommigen teregt, dat haar regt van keuze is verloren gegaan; doch anderen nemen het tegendeel aan. Zulk een vrouw mag het huwelijk vernietigen buiten den regter; heeft zij dit gedaan, vóór dat de bijslaap met haar is uitgeoefend, dan vervalt haar regt op den huwelijksprijs; doch heeft zij dit gedaan, nadat de bijslaap met haar is uitgeoefend, ten gevolge van de vrijlating, die na den bijslaap heeft plaats gehad, dan heeft de vrouw regt op den bepaalden huwelijksprijs; maar zij heeft het slechts op een gelijken huwelijksprijs, in geval zij dit gedaan heeft, nadat de bijslaap met haar is uitgeoefend, ten gevolge van de vrijlating, die reeds vóór den bijslaap heeft plaats gehad.

Over huwelijken van ongeloovigen.

Wanneer één van beide echtelieden, die afgodendienaars (*wat-hanî*), of vuuraanbidders (*madjoesî*) zijn, zich tot den islâm bekeert, of wanneer een vrouw het mohammedanisme omhelst, terwijl haar man jood (*jahoedî*), of christen (*naçrânî*) is, en dit plaats heeft, vóór dat de bijslaap door hen is uitgeoefend, dan haast men zich hen te scheiden (*'l-forqat*); doch heeft dit plaats, nadat de bijslaap reeds is uitgeoefend, dan wordt de scheiding uitgesteld, tot dat de tijd van de afzondering (*'l-iddat*) is afgeloopen: wanneer dan ook de ander zich tot den islam bekeert, voordat die tijd van afzondering afgeloopen is, dan blijft hun huwelijk bestaan. Ingeval de een zich vóór den afloop van den tijd van afzondering niet tot den islam bekeert, dan wordt de scheiding uitgesproken van den kant van dengeen, die zich het eerst tot den islam heeft bekeerd: indien de man met haar gemeenschap heeft gehad gedurende den tijd van afzondering, en zich niet tot den islam heeft bekeerd, dan moet hij den huwelijksprijs betalen, doch wanneer hij zich tot den islam bekeert, dan behoeft hij volgens sommigen dien huwelijksprijs niet te betalen, hoewel anderen beweren, dat hij dit ook dan doen moet. Een vrij man, die meer dan vier vrouwen heeft, welke zich met hem tot den islam bekeeren, moet vier uit haar kiezen; wanneer hij dit niet doet, dan wordt hij daartoe gedwongen, en het onderhoud voor haar aan hem ontnomen, totdat hij er vier uit haar kiest. Wanneer zoo iemand één van deze vrouwen verstoot (*tallaqa*), dan wordt dit als keuze beschouwd ten opzigte van de verstootene vrouw; doch de verstooting door beleedigende vergelijkingen (*tâhara*) of door verzwering (*alâ*), of de bijslaap gelden niet als keuze: is die man overleden, voordat hij vier uit haar gekozen heeft, dan wordt een erfportie (*mîrâth*) voor vier bewaard, tot dat zij met elkander geschikt hebben wie de vier uitverkorenen zullen zijn. Wanneer iemand, die met moeder en dochter te gelijk in het huwelijk verbonden is, zich met haar tot den islam bekeert, en hij reeds met beiden den bijslaap heeft uitgeoefend, dan is het huwelijk met beiden vernietigd; doch wanneer hij nog met geen van beiden den bijslaap heeft uitgeoefend, dan blijft vol-

gens sommigen het huwelijk met de dochter bestaan, en het huwelijk met de moeder wordt vernietigd; anderen echter beweren, en dit is de beste opinie, dat de man een van beiden kan kiezen, en dat het huwelijk vernietigd is van degeen, die hij niet gekozen heeft: had die man den bijslaap uitgeoefend met de dochter, niet met de moeder, dan blijft het huwelijk met de dochter bestaan, en dat met de moeder wordt vernietigd. Had die man den bijslaap uitgeoefend met de moeder, niet met de dochter, dan wordt volgens de beste opinie het huwelijk met beiden vernietigd, en die vrouwen zijn voor hem voor altijd (*'ala tâbid*) verboden; doch anderen meenen, dat het huwelijk met de moeder blijft bestaan, maar dat het huwelijk met de dochter wordt vernietigd. De ongeloovige, die vier slavinnen, welke zich met hem tot den islam bekeeren, getrouwd heeft, mag, wanneer al die slavinnen voor hem geoorloofd zijn, een uitkiezen; doch zijn zij allen voor hem ongeoorloofd, dan is zijn huwelijk met haar allen vernietigd. Had de ongeloovige een vrije vrouw en slavinnen gehuwd, en bekeert zich de vrije vrouw met hem tot den islam, dan wordt het huwelijk met haar bevestigd, doch het huwelijk met de slavinnen wordt vernietigd: bekeeren zich de slavinnen met hem tot den islam, doch de vrije vrouw doet dit niet, dan wordt haar zaak gesuspendeerd tot dat de vrije vrouw zich bekeert. Geschiedt dit, vóór dat de tijd van afzondering verloopen is, dan wordt het huwelijk met haar bevestigd, doch het huwelijk met de slavinnen wordt vernietigd; geschiedt het evenwel niet vóór dat de tijd van afzondering verloopen is, en mag die man slavinnen huwen, zoo mag hij kiezen tusschen de vrije vrouw en de slavinnen. Is een arm man, die slavinnen gehuwd heeft, tot den islam overgegaan, doch de bekeering is eerst geschied nadat hij vermogend is geworden, dan kan die man een zijner slavinnen kiezen. Wanneer een slaaf vier vrouwen getrouwd heeft, die met hem tot den islam overgaan, dan moet hij twee van haar kiezen; doch wanneer hij te gelijk met zijn bekeering is vrijgelaten, en zijn vrouwen hebben zich eerst daarna bekeerd, of wanneer de bekeering van zijn vrouw en zijn vrijlating plaats grepen vóór zijn bekeering, dan blijft zijn huwelijk met die vier vrouwen bestaan. Wanneer twee echtelieden zich tot het moham-

medanisme bekeeren, die een huwelijk voor een tijd (*nikâh mot'at*) hebben aangegaan, of wier huwelijk afhankelijk is van de keuze van vernietiging, die beiden of een van beiden kunnen toepassen, wanneer zij willen, dan wordt dit huwelijk niet bevestigd: evenmin wordt het huwelijk bevestigd van twee bekeerde echtelieden, die het hebben aangegaan gedurende den tijd van afzondering (*'l-iddat*), of onder voorwaarde van gedurende drie dagen het regt van keuze te hebben, wanneer namelijk hun bekeering plaats had, vóór dat de tijd van afzondering of de termijn van drie dagen verloopen is; hun huwelijk wordt echter bevestigd, zoo zij bekeerd zijn, nadat de tijd van afzondering of de termijn van drie dagen verloopen was. Wanneer een te beoorlogen ongeloovige een vrouw van zijn geloofsgenooten tot den bijslaap dwingt, of die vrouw zich aan hem daartoe vrijwillig overgeeft, en zij beiden daarna tot den islam overgaan, dan wordt hun huwelijk bevestigd, indien zij dit gesloten hebben, doch men laat hen niet bij elkander, wanneer dit niet het geval is. Wanneer twee echtelieden, die beiden, of een van beiden het mohammedaansche geloof belijden, dit geloof verzaken, vóór dat zij den bijslaap hebben uitgeoefend, dan moet de scheiding met spoed bewerkstelligd worden; doch hebben zij hun geloof verzaakt, nadat zij den bijslaap hadden uitgeoefend, dan moet de scheiding worden uitgesteld, tot dat de tijd van afzondering verloopen is: keeren zij beiden tot den islam terug, vóór dat de tijd van afzondering verloopen is, dan blijft hun huwelijk bestaan; doch keeren zij vóór dien tijd niet terug, dan wordt de scheiding door den regter uitgesproken.

Over de huwelijksgift (van den man aan de vrouw).

Het is verkieslijk, dat er geen huwelijk gesloten wordt zonder huwelijksgift (*ç-çadaq*). Al wat strekken kan tot prijs (*thaman*), kan ook dienen tot huwelijksgift. Wanneer er een huwelijksgift vermeld is in het geheim (*fî 's-sirri*) en een in het openbaar (*fî 'l-alânijat*), dan geldt die, waarop het kontrakt is gesloten. Niemand mag zijn nog niet huwbare dochter (*ibnat 'ç-çaghîrat*) uithuwen voor minder dan een gelijken huwelijksprijs (*mahr mithli*); ook

ǧ niemand dit zijn nog niet huwbaren zoon (*ibn 'ç-çaghîr*) doen voor ɜr dan zulk een huwelijksprijs; is er op die wijs een huwelijk geslo- , dan is datgeen, wat te veel bedongen is, nietig, en men is slechts gelijken huwelijksprijs schuldig. Ook de onnoozele (*'s-safîh*) g niet voor meer dan den gelijken huwelijksprijs uitgehuwelijkt rden; wanneer zij meer krijgt, is het meerdere nietig. Insgelijks g de slaaf geen vrouw nemen voor meer dan den gelijken hu- lijksprijs, dien hij betalen moet uit hetgeen hij verdient (*kasab*), ien hij voor zich zelf de kost verdient, of uit hetgeen hij onder ı heeft, indien hij van zijn meester verlof heeft gekregen om ıdel te drijven (bladz. 186.); maar wanneer de slaaf zijn eigen t niet verdient, en geen verlof van zijn meester heeft om han- te drijven, dan blijft die huwelijksprijs volgens de beste opinie r zijn rekening (*fî dsimmatihi*), tot dat hij vrijgelaten is, of hij kan huwelijk verbreken; volgens anderen is die huwelijksprijs voor ening van den meester: heeft de slaaf een huwelijk aangegaan r meer dan den gelijken huwelijksprijs, dan blijft dat meerdere voor zijn rekening, tot dat hij vrijgelaten wordt. Wanneer een ıf een huwelijk heeft aangegaan zonder verlof van zijn meester, den bijslaap met zijn vrouw heeft uitgeoefend, dan zijn er drie ɜningen over den huwelijksprijs: volgens de eerste meening moet hij n voldoen, wanneer hij den huwelijksprijs bij een wettig huwelijk et betalen; de tweede, die voor de beste gehouden wordt, t dat hij voor zijn rekening blijft; volgens de derde rust hij op ı persoon en kan hij er voor verkocht worden.

Tot huwelijksprijs kan dienen een bepaalde zaak (*'ain*), die kan strek- ı tot onderwerp van verkoop, of éénc, waarop een verpligting t (*dîn*), die tot het voorwerp kan strekken voor een verkoop met ering op tijd, of een genot van iets (*manfa'at*), dat gehuurd kan rden. Er kan bedongen worden den huwelijksprijs kontant (*hâ- *) te betalen, of op krediet (*mowadjdjalan*) uit te stellen. Alle ver- lene en onbekende zaken, die niet bij verkoop of verhuring kun- ı dienen, mogen ook niet tot huwelijksgift gebruikt worden. De uw krijgt den eigendom over den huwelijksprijs, zoodra hij be- ld is (*'t-tasmijat*) en de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) daarover igt zij eerst met de levering (*'l-qabzh*). De huwelijksprijs blijft vast

voor de vrouw, wanneer haar man gestorven is of den bijslaap met haar heeft uitgeoefend. De vrouw heeft het regt te weigeren om zich aan haar man over te geven, tot dat hij haar den huwelijksprijs heeft geleverd: ontstaat daarover geschil tusschen man en vrouw, dan wordt volgens de beste opinie de man genoodzaakt den huwelijksprijs aan een notabel persoon (*'adl*) te overhandigen; en de vrouw wordt genoodzaakt zich aan haar man over te geven: zoodra dan de man met de vrouw den bijslaap heeft uitgeoefend; moet de huwelijksprijs aan haar gegeven worden; en wanneer hij haar dien niet geeft, dan moet hij haar uitgaven bekostigen: volgens een andere opinie wordt geen van beiden daartoe gedwongen; maar wie van beiden begonnen is over te geven, noodzaakt den ander dit ook te doen. Ingeval beiden blijven weigeren, dan behoeft de man in de uitgaven van zijn vrouw niet te voorzien; en indien zij zich later vrijwillig aan hem overgeeft, en de man den bijslaap met haar uitoefent, dan is haar regt daarop vervallen wegens haar weigering. Wanneer de huwelijksgift verloren gaat vóór de levering (*qabzh*), of het blijkt, dat een ander daarop regt heeft, of bestond ze uit een slaaf, die vrij is geworden of waaraan een gebrek is gevonden, zoodat zij hem heeft teruggegeven; dan heeft de vrouw volgens de beste opinie verhaal ten bedrage van den gelijken huwelijksprijs; doch volgens anderen kan zij de waarde vragen van de zaak, die tot huwelijksgift diende. Indien er scheiding (*'l-forqat*) plaats heeft van den kant van de vrouw, vóór dat de bijslaap met haar is uitgeoefend, omdat zij den islam heeft verworpen of aangenomen, dan vervalt haar regt op den huwelijksprijs; doch wanneer de vrouw zich van het leven berooft, dan loopen de gevoelens zeer uiteen omtrent de vraag, of het regt van de vrouw op den huwelijksprijs vervalt: sommigen beweren, dat zij dat regt verliest; anderen, wier gevoelen voor het beste gehouden wordt, zeggen dat zij dat regt niet verliest; nog anderen meenen; dat het regt niet vervalt, wanneer zij een vrije vrouw is, doch dat het vervalt, wanneer zij een slavin is. Indien die scheiding plaats heeft van den kant van den man, omdat hij den islam heeft aangenomen of verworpen of omdat hij zijn vrouw verstooten heeft; dan vervalt het regt van de vrouw op de helft van den huwelijksprijs:

is de scheiding opgelegd, omdat de vrouw die van haar man gekocht heeft, dan zeggen sommigen, dat haar regt voor de helft vervalt; anderen, dat het geheel vervalt. Wanneer nu de man verhaal heeft voor de helft van den huwelijksprijs, en er nog zooveel van dien huwelijksprijs overig is, dan kan hij die helft terug vragen; doch wanneer de huwelijksprijs reeds is verdwenen, of een ander heeft daarop regten gekregen wegens schuldvordering (*dîn*) of regt van toeëigening (*sjof'at*) (bladz. 179.), dan heeft de man regt op de helft van de minste waarde, die de huwelijksprijs had van den dag, waarop het kontrakt gesloten is tot den dag van de levering. Heeft de huwelijksprijs een op zich zelf staande vermeerdering (*zijâdat monfaçilat*) gekregen, bijv. een kind, vruchten, dan heeft de man slechts verhaal op de helft van den huwelijksprijs zelf, maar niet op die van de vermeerdering; doch heeft de huwelijksprijs een verbondene vermeerdering (*zijâdat mottaçilat*), bijv. vet, kennis, dan heeft de vrouw de keuze om de helft van de zaak, zoo als zij is, terug te geven of de helft van haar waarde te betalen. Is de huwelijksprijs in waarde verminderd, dan heeft de man de keuze tusschen de helft van de verminderde zaak of van haar waarde. Wanneer de vrouw de huwelijksgift aan haar man vóór haar verstooting heeft geschonken, dan zeggen sommigen, wier opinie de beste is, dat de man verhaal heeft op de vrouw voor de helft van hetgeen in de plaats van de huwelijksgift komt; bestond de huwelijksgift in een schuld, die de vrouw hem heeft kwijt gescholden, dan heeft de man volgens de beste opinie geen verhaal op de vrouw. Wanneer de scheiding plaats heeft, vóór dat de huwelijksgift geleverd is, en de voogd van de vrouw (*'l-walî*) ontslaat hem van het regt, dat de vrouw daarop heeft, dan is dat ontslag (*'l-'afw*) niet geldig; volgens anderen is het geldig, wanneer de vader of grootvader het gegeven heeft voor zijn dochter, die maagd (*bikr*) en nog niet huwbaar (*çaghîr*) of krankzinnig (*madjnoenat*) is.

Wanneer een vrouw haar huwelijksgift aan haar man overlaat (*farrazha*), zonder te bepalen wat zij in de plaats daarvan zal krijgen, dan kan de vrouw den overeengekomen huwelijksprijs niet vorderen, maar zij mag den voor haar bestemde (*farzh*) vragen. Indien er een huwelijksprijs bestemd (*farazha*) is, dan geldt die in

elk opzigt zoo als een bepaalde (*'l-mosamma*): wanneer de man geen huwelijksprijs voor zijn vrouw bestemd heeft, vóór dat hij den bijslaap met haar heeft uitgeoefend, dan moet hij haar een gelijken geven. Indien een van beiden sterft, vóór dat de huwelijksprijs bestemd is, dan zeggen eenigen, dat de man aan zijn vrouw den gelijken huwelijksprijs moet geven, doch anderen, wier gevoelen beter is, dat hij daartoe niet verpligt is: wanneer echter de man zijn vrouw verstoot, vóór dat hij haar huwelijksprijs bestemd heeft, dan moet hij haar het geschenk (*'l-mot'at*) geven. Ingeval er een huwelijk is aangegaan voor een niet geldenden huwelijksprijs (*mahr fâsid*), dan heeft de vrouw regt op een gelijken, die vast voor haar verzekerd is door den dood of den bijslaap, en waarvan de helft vervalt door de verstooting vóór den bijslaap. Wanneer twee te beschermen ongeloovigen een huwelijk aangaan, daarbij een niet geldenden huwelijksprijs bedingen en tot den islam overgaan, vóór dat de huwelijksprijs is geleverd, dan vervalt die niet geldende huwelijksprijs, en in zijn plaats komt de gelijke; doch ingeval zij tot den islam bekeerd zijn, nadat de huwelijksprijs geleverd is, dan is de man ontslagen van hetgeen nog voor zijn rekening bleef; zoo zij tot den islam bekeerd zijn, nadat een gedeelte van den huwelijksprijs is geleverd, dan is de man ontslagen, voor zoo ver het geleverde betreft, en het overblijvende tot aanvulling voor den gelijken huwelijksprijs moet hij nog betalen.

De slavin, die door haar meester is vrijgelaten op voorwaarde, dat zij met hem in het huwelijk zou treden en dat haar vrijheid tot huwelijksprijs zou strekken, is vrij, doch zij behoeft niet met hem te trouwen: hij heeft evenwel dan verhaal op haar voor de waarde van haar persoon; doch indien zij met hem huwt, dan heeft zij regt op den gelijken huwelijksprijs. De slaaf, die door zijn meesteres vrijgelaten wordt op voorwaarde, dat hij met haar zal trouwen, is vrij; doch hij behoeft niet met haar te huwen en zij heeft op hem geen verhaal voor de waarde van zijn persoon: wanneer hij met haar huwt, dan heeft zij regt op den gelijken huwelijksprijs.

Bij de bepaling van den gelijken huwelijksprijs worden in aanmerking genomen de naaste bloedverwanten (*'l-'açabât*) van de vrouw, voor welke de gelijke huwelijksprijs moet bepaald worden. Er wordt

gelet op de gelijkheid van leeftijd, rijkdom, schoonheid; of zij maagd zijn, of niet en of zij in hetzelfde land wonen. Wanneer een vrouw zulke bloedverwanten niet heeft, dan wordt daarbij acht geslagen op hare andere bloedverwanten (*aqrab*); zoo zij ook deze niet heeft, dan wordt er gelet op de vrouwen van haar land.

Wanneer de man geen vermogen genoeg bezit om den huwelijksprijs voor het uitoefenen van den bijslaap te betalen, dan kan de vrouw het huwelijk vernietigen; volgens de beste opinie kan de vrouw dit ook doen, nadat de bijslaap met haar is uitgeoefend. De vernietiging van het huwelijk moet geschieden door den regter. Wanneer er tusschen den man en de vrouw geschil bestaat over het al of niet leveren van den huwelijksprijs, dan wordt de verklaring van de vrouw aangenomen. Bij een geschil, over het al of niet uitoefenen van den bijslaap, wordt de verklaring van den man geloofd; doch indien de vrouw een kind ter wereld brengt, dat de trekken van den man heeft, dan staat volgens het beste gevoelen het huwelijk voor haar vast; hoewel sommigen dit ontkennen. Wanneer het geschil loopt over het bedrag van den bepaalden prijs (*'l-mosamma*); dan moeten beiden den eed afleggen, waarmede de man begint: volgens een andere partij van de wetgeleerden zijn daarover drie verschillende opiniën; de eerste bepaalt het zoo even vermelde, en dit wordt voor regt gehouden; de tweede meent, dat de vrouw moet beginnen met den eed af te leggen; de derde laat het aan den regter over om te doen beginnen, wien hij wil: nadat de eeden afgelegd zijn, moet de man den gelijken huwelijksprijs betalen. De man, die den bijslaap met een vrouw heeft uitgeoefend uit vergissing (*sjobhat*), ten gevolge van een niet geldend huwelijk (*nikâh fâsid*), of die een vrouw tot ontucht of overspel (*zinâ*) gedwongen heeft, moet aan haar een gelijken huwelijksprijs betalen. Wanneer de vrouw uit eigen beweging ontucht of overspel met hem heeft bedreven, dan behoeft volgens de beste opinie de man niets te betalen, sommigen beweren ten onregte, dat hij wel moet betalen, indien die vrouw een slavin is.

Over het geschenk (bij de ontbinding van het huwelijk).

Wanneer de vrouw aan haar man heeft overgelaten de schenking

wegens huwelijk (*'l-bozh'o*) te bepalen, en zij wordt door hem verstooten vóór de bestemming (*'l-farzh*) van die huwelijksgift en vóór de aanraking (*'l-masîs*), dan moet de man haar het geschenk (*'l-motat*) geven: doch wanneer voor haar een wettige huwelijksprijs bepaald was, of wanneer zij regt heeft op een gelijken huwelijksprijs en zij door haar man verstooten wordt vóór de aanraking, dan kan zij de helft van den huwelijksprijs vorderen, maar geenszins het geschenk: maar wanneer zij na de aanraking door hem is verstooten, dan kan zij volgens de beste opinie benevens den huwelijksprijs ook het geschenk vorderen. Bij elke scheiding, die plaats heeft van den kant van den man door bekeering tot of verwerping van den islam, door den eed gepaard met vervloeking (*li'ân*), of door de gekochte ontbinding van het huwelijk (*chol'o*); of die plaats heeft van den kant van een derde (*adjnabî*), bijv. door zoogverwantschap (*'r-rizhâ'*), dan wordt gehandeld even als bij de verstooting, ten opzigte van het geven van het geschenk; bij elke scheiding, die plaats heeft van den kant van de vrouw wegens het verwerpen of het aannemen van den islam, of het vernietigen wegens gebreken (*'l-fasch bil'aib*), of wegens armoede (*'l-i'sâr*), is de man niet verpligt het geschenk te geven. Wanneer de vrouw een slavin is, die door haar meester aan haar man verkocht wordt, waardoor het huwelijk vernietigd is, dan heeft die vrouw volgens de beste opinie geen regt op het geschenk; volgens anderen moet zij dat wel krijgen; en nog anderen meenen, dat zij het geschenk niet moet hebben, ingeval haar meester aanzoek gedaan heeft om haar te verkoopen, en dat zij het geschenk wel moet hebben, indien dat aanzoek door haar man gedaan is: De regter moet het bedrag van dat geschenk bepalen (*taqdîr 'l-mot'at*), en daarbij het vermogen van den man in aanmerking nemen; anderen meenen ten onregte, dat de regter acht moet slaan op den stand van de vrouw.

Over den maaltijd bij de bruiloft en het strooijen (van zekere spijzen).

De bruiloftsmaaltijd (*'l-walîmat 'ala 'l-'orsi*) is volgens sommigen een noodzakelijke verpligting (*wâdjibat*); volgens anderen, en dit is

de beste meening, is dit niet aldus. Het is verkieslijk (*sonnat*) de gasten te onthalen op een schaap; maar men mag hen ook op andere spijzen onthalen. Het strooijen (*'n-nathr*) is te vermijden (*makroeh*). Een ieder, die genoodigd is, is volgens de beste opinie verpligt aan die uitnoodiging te voldoen (*'l-idjâbat*); volgens anderen is dit een op de gemeente in haar geheel rustende verpligting (*farzh 'ala 'l-kifâjat*); nog anderen willen dat men het doen moet. Degeen, die op den tweeden dag genoodigd is, doet wel (*mostahabb*) aan die uitnoodiging gevolg te geven; maar degeen, die op den derden dag is genoodigd, handelt zeer goed, wanneer hij dit niet doet. De muselman, die op de bruiloft van een ongeloovige genoodigd wordt, moet volgens sommigen wel, volgens anderen niet komen. De genoodigde, die een vrijwillige vasten op zich had genomen, handelt goed met te ontbijten; en als hij reeds ontbeten had, dan moet hij volgens sommigen op de bruiloft eten; volgens anderen, wier gevoelen beter is, behoeft hij dit niet te doen. Wanneer iemand ergens genoodigd is, waar het feest gevierd wordt met spel en wijn, en hij dit niet kan tegengaan, dan is het voor hem het beste zich te verwijderen.

Over den omgang van echtgenooten met elkander, over de gelijkmatige vervulling der huwelijkspligten (door den man) en over de gehoorzaamheid van de vrouw.

Ieder echtgenoot is verpligt de ander vriendelijk in het openbaar te bejegenen (*mo'âsjarat*), en hem te geven hetgeen waartoe hij verpligt is, zonder talmen (*matl*) en zonder van tegenzin (*karâhijat*) blijken te geven. Het is den man niet geoorloofd twee vrouwen zonder haar goedvinden in een verblijf (*maskin*) te vereenigen: ook moet hij zich onthouden (*makroeh*) met de een den bijslaap uit te oefenen in tegenwoordigheid van de andere. De man mag zijn vrouw verbieden zijn huis te verlaten; doch hij doet goed om haar dit toe te staan, wanneer een harer bloedverwanten overleden is. Het is geen noodzakelijke verpligting den nacht gelijk onder zijn vrouwen te verdeelen; doch indien hij die verdeeling (*'l-qasm*) wil, dan mag hij met geen ander van haar beginnen, dan die door

het lot (*'l-qor'at*) is aangewezen, en dan moet hij de vrouwen, met welke de bijslaap verhinderd is wegens de maandelijksche regelingen, die ziek zijn en die een der vroeger vermelde gebreken hebben, (*ratq*) medereken en; doch de vrije vrouw krijgt twee nachten en de slavin één. Op den man rust geenszins de verpligting om met de vrouw, aan welke de nacht toebedeeld is, den bijslaap uit te oefenen, maar hij doet goed haar allen daarin gelijk te behandelen. Wanneer een vrouw zonder verlof van haar man op reis gaat, dan verliest zij volgens het eenparig gevoelen van alle geleerden haar regt op den toebedeelden nacht; en indien zij met verlof van haar man op reis gaat, dan verliest zij volgens de beste opinie dat regt ook, hoewel sommigen het haar dan toekennen; zij verliest dat regt mede, wanneer zij niet met haar man op reis wil gaan. Wanneer een man met zijn vrouw op reis wil gaan, dan moet hij diegene, welke door het lot is aangewezen, medenemen, en ingeval hij er een heeft medegenomen zonder te loten, dan moet hij haar dit vergoeden (*qazha*): indien echter degeen, die hij heeft medegenomen, hem door het lot is toegewezen, dan behoeft hij haar dit volgens de beste opinie niet te vergoeden; anderen zeggen, dat hij dit wel moet doen, wanneer de reis zich zoo ver uitstrekte, dat hij regt heeft de gebeden te verkorten. Wanneer de man van de eene landstreek naar de andere verhuist, en een zijner vrouwen meêneemt, terwijl hij de anderen met een ander man zendt, dan moet volgens de beste opinie de man haar dit vergoeden; anderen zeggen, dat hij het in dat geval niet behoeft te doen. Een vrouw mag met toestemming van haar man den haar toekomenden nacht schenken aan een harer medevrouwen (*çarrat*); wanneer zij den nacht aan haar man geschonken heeft, dan heeft zij hem toegestaan om dien door te brengen bij wie hij wil: bijaldien de vrouw haar schenking herroept, dan komt zij terug in den kring der vrouwen, van den dag der herroeping af. Een hoofdregel (*'imâd 'l-qasm*) is dat de nacht behoort aan diegene der vrouwen, met welke de man den dag doorbrengt. De man mag des daags wegens een noodzakelijke bezigheid bij een andere vrouw, die daarop geen regt heeft, gaan, maar zonder een noodzakelijke bezigheid mag hij dit niet doen; wanneer hij dit echter toch doet, het zij den geheelen dag of een gedeelte daarvan, dan moet hij dit

vergoeden aan de vrouw, die daarop regt heeft. De man mag des nachts niet anders, dan wegens groote noodzakelijkheid (*zharoerat*) bij een andere vrouw, dan die daarop regt heeft, gaan; indien hij dit doet en bij die vrouw verwijlt, dan moet hij haar dit vergoeden; heeft de man met de vrouw, tot welke hij gegaan was, den bijslaap uitgeoefend, en heeft hij haar toen weêr verlaten, dan moet hij haar dit volgens de beste opinie vergoeden; volgens anderen bestaat die vergoeding in één nacht; anderen nog meenen, dat de vergoeding daarin bestaat, dat de man gaat bij degene, die eerst in haar regt verkort is, en dat hij met haar den bijslaap uitoefent in den nacht, welken hij moet doorbrengen bij de vrouw, die het eerst bevoorregt is.

Een man, die reeds twee vrouwen heeft, voor welke de verdeeling was vastgesteld, en die nu een derde vrouw trouwt, breekt de beurt (*'d-daur*) ten behoeve van de nieuwe vrouw af, en blijft bij haar zeven nachten, zonder aan de andere vrouwen vergoeding schuldig te zijn, indien die nieuwe vrouw maagd is; doch wanneer zij geen maagd is, dan kan de man kiezen tusschen zeven nachten bij die vrouw te blijven en het de anderen te vergoeden, of drie nachten bij haar te blijven, zonder het de anderen te vergoeden. De man mag des daags uitgaan om zijn noodzakelijke bezigheden te verrigten en schulden te betalen. Wanneer iemand twee vrouwen heeft en aan de een ten koste van de andere een nacht toebedeelt, en daarna de andere verstoot, vóór dat hij het haar vergoed heeft, dan heeft hij schuld op zich geladen (*athima*): en zoo hij haar weêr trouwt, dan moet hij haar regt aan haar vergoeden. Degeen, die slavinnen bezit, behoeft voor haar geen verdeeling vast te stellen; maar hij handelt goed met het haar niet lastig te maken en allen gelijk te behandelen.

Wanneer de man bij zijn vrouw teekenen van ongehoorzaamheid (*'n-nosjoez*) ontdekt, dan moet hij haar met woorden vermanen; maar ingeval zij in haar ongehoorzaamheid volhardt, dan jaagt hij haar op het bed (?) (*'l-firâsj*) zonder een woord te spreken, en geeft haar slagen, die echter geen zware wonden mogen doen ontstaan. Wanneer dit ééne keer gebeurd is, dan zeggen sommigen, dat hij haar te bed jaagt, doch geen slagen geeft; maar anderen beweren

te regt, dat hij beiden doet. Indien een man aan zijn vrouw haar regt onthoudt, dan wijst de regter haar een vertrouwd persoon (*thiqat*) aan, die het toezigt over haar houdt; en de man moet zich dan van haar regt onthouden. Indien beiden over onregtvaardige mishandeling klagen, dan wijst de regter aan beiden vertrouwde personen toe, die over beiden toezigt moeten houden en dengeen, die zich aan onregtvaardige mishandeling schuldig maakt, tegengaan. Indien het tot schelden en slaan komt, dan zendt de regter twee vrije, notabele (*'adl*) muselmannen, liefst leden van beider familie, die het toezigt over hen moeten houden en wat het beste is, verzoening (*'l-maçlahat*) of scheiding (*'t-tafrîk*) bewerken. Deze beide personen zijn voor hen volgens sommigen hun lasthebbers (*wakîl*), die hun beider toestemming volstrekt noodig hebben: de lasthebber van den man is dan geregtigd tot verstooting (*talâq*), het aannemen van het aequivalent (*qaboel 'l-'iwazh*); en de lasthebber van de vrouw is dan geregtigd tot het geven van het aequivalent (*badsl 'l-'iwazh*); volgens anderen zijn het scheidsmannen (*hakam*) van den kant van den regter, die hen magtigt tot het bewerken van de scheiding of de verzoening zelfs zonder toestemming van de echtelieden: dit laatste is het beste. Wanneer beide, of een van beide echtgenooten afwezig zijn, dan houdt volgens de eerste opinie het toezigt niet op; volgens de tweede wel.

Over de ontbinding van het huwelijk, gekocht door de vrouw.

De gekochte ontbinding van het huwelijk (*'l-chol'o*) is wettig van ieder meerderjarigen echtgenoot, die het volle genot van zijn verstandelijke vermogens heeft. Slechts in twee gevallen moet men vermijden op zulk een wijs een huwelijk te ontbinden: ten eerste, wanneer beide, of een van de echtelieden vreezen, dat zij de straffen van den verheven Allah zullen op zich laden; ten tweede, wanneer de man gezworen heeft bij de driemaal herhaalde verstooting iets niet te zullen doen, dat hij niet vermijden kan, en hij dan op zulk een wijze zijn huwelijk ontbindt, vervolgens doet hetgeen hij zich verzworen heeft, en de vrouw daarna weêr trouwt, dan heeft hij zich niet aan meineed (*hinth*) schuldig gemaakt. Indien

de man de ontbinding van het huwelijk aan zijn vrouw verkoopt, en niet doet hetgeen hij zich verzworen heeft, maar haar weêr huwt, dan is hij volgens de beste opinie ook vrij van meineed. Geldig is de ontbinding van een huwelijk, die door een onnoozelen (*safih*) man verkocht is, maar het geld moet aan zijn voogd (*wali*) worden gegeven: wanneer de man een slaaf is, dan moet het geld aan zijn meester betaald worden, behalven wanneer hij van dezen verlof heeft gekregen om handel te drijven. Iedere vrouw, die de vrije beschikking (*'t-taçarrof*) over haar goederen heeft, mag voor de ontbinding van haar huwelijk het aequivalent (*'l-'iwazh*) geven: een onnoozele vrouw (*safihat*) mag dit niet doen. Een slavin, die met toestemming van haar meester de ontbinding van het huwelijk van haar man gekocht heeft, moet het geld betalen uit hetgeen zij verdient, of uit hetgeen zij onder zich heeft, waarmede zij handel mag drijven; indien zij niets verdient en geen goederen heeft, waarmede zij handel mag drijven, dan blijft dat geld voor haar rekening tot dat zij vrijgelaten wordt: indien de slavin zonder de toestemming van haar meester die ontbinding van haar man gekocht heeft, dan blijft dat geld van haar rekening, tot dat zij is vrijgelaten. Had die slavin een kontrakt met haar meester over haar vrijheid aangegaan (*mokâtabat*), en heeft zij zonder toestemming van haar meester de ontbinding van haar huwelijk van haar man gekocht, dan wordt zij beschouwd alsof zij nog geheel een slavin was; doch heeft zij die ontbinding gekocht met toestemming van haar meester, dan wordt dit volgens de beste opinie beschouwd, alsof zij een schenking had gedaan; volgens anderen is dan deze koop niet wettig.

Geen voogd (*wali*), zelfs niet de vader en grootvader, mag aan de vrouw van zijn pupil, die nog zeer jong is (*'t-tifl*) de ontbinding van het huwelijk verkoopen; ook mag hij voor zijn pupille, die nog zeer jong is (*'l-tiflat*), die ontbinding koopen voor iets van haar goederen. De man mag den verkoop van die ontbinding sluiten met zijn vrouw en met een derde (*adjnabi*); en hij mag dit doen onder de bewoordingen (*lafl*) van verstooting (*talâq*), en onder die, welke aan deze soort van ontbinding eigen zijn (*chol'o*); is dit geschied onder de bewoordingen van verstooting, dan is het een verstooting; en is dit

geschied onder de bewoordingen van verkochte huwelijksontbinding (*chol'o*), van loskooping (*'l-mofâdât*), vernietiging (*fasch*), en was er de bedoeling (*nijat*) bij om een verstooting te bewerken, dan is het ook een verstooting; doch was er de bedoeling niet bij, om een verstooting te bewerken, dan zijn daarover drie verschillende opiniën; volgens de eerste en beste is het een verstooting; volgens de tweede is het een vernietiging (*fasch*); volgens de derde is het, alsof er niets gebeurd was.

Deze huwelijksontbinding is niet wettig, dan met vermelding van het aequivalent; en wanneer de man zegt: »gij zijt verstooten, en »gij zijt mij duizend schuldig", dan is dit een herroepbare verstooting (*talâq rid'î*) en de vrouw behoeft niets te betalen; en indien zij zich voor die duizend heeft verantwoordelijk gesteld, dan is dit niet geldig. Wanneer de man zegt: »gij zijt verstooten voor duizend" en de vrouw heeft dit aangenomen, dan is zij onherroepbaar verstooten en moet zij het geld betalen. Indien de man een van de volgende uitdrukkingen bezigt: »ik verkoop u de ontbinding van »ons huwelijk voor duizend", of: »gij zijt voor duizend verstooten", of: »indien gij voor duizend verantwoordelijk blijft," of: »indien »gij mij duizend geeft", of: »als gij mij duizend geeft, dan zijt gij »verstooten", dan is dit niet wettig, vóór dat de vrouw het aangenomen en ten gevolge van het aanbod betaald heeft; de man mag zijn woorden intrekken, zoolang de vrouw dit niet heeft aangenomen. Wanneer de man zegt: »gij zijt verstooten, als gij op u neemt dui»zend te betalen", of: »indien gij mij duizend geeft", dan kan de vrouw dit aannemen, wanneer zij wil, en de man kan zijn woorden niet weêr intrekken.

Al wat dienen kan tot huwelijksgift (*çadâq*), veel of weinig, gecongregeerde (*dain*) of gespecificeerde (*ain*) zaken, goed (*mâl*) of genot van eenige zaak (*manfa'at*), kan bij de gekochte ontbinding van een huwelijk tot aequivalent dienen, en alle verbodene en onbekende zaken, die niet tot huwelijksgift kunnen strekken, mogen ook bij de gekochte ontbinding van een huwelijk niet tot aequivalent gebruikt worden. Wanneer de man als aequivalent bepaalt den wettigen, voor de vrouw bepaalden huwelijksprijs, dan heeft hij regt daarop, en de vrouw is onherroepbaar van hem gescheiden:

indien de man de huwelijks ontbinding verkoopt voor geld, en voor zich bedingt het regt om zijn woorden te mogen intrekken; dan vervalt volgens de beste opinie zijn regt op het geld, en kan hij zijn woorden intrekken; anderen meenen, dat hij dan het regt niet heeft zijn woorden in te trekken, maar dat zijn regt op den bepaalden huwelijksprijs vervalt en slechts den gelijken huwelijksprijs kan gevorderd worden. Wanneer de man een niet geldend aequivalent (*badal fâsid*) heeft bepaald; dan is de vrouw onherroepbaar van hem gescheiden en zij is den gelijken huwelijksprijs schuldig. Indien de man gezegd heeft: »gij zijt verstooten, zoo gij mij een »slaaf geeft," zonder hem nader te beschrijven of te bepalen, en de vrouw geeft hem dien slaaf, dan is zij onherroepbaar verstooten, doch de man krijgt den eigendom over den slaaf niet, maar moet dien teruggeven en kan een gelijken huwelijksprijs vragen; ingeval de vrouw aan haar man in dat geval geeft een slaaf, met wien zij een kontrakt over vrijheid heeft gesloten, of dien zij wederregtelijk heeft in bezit genomen, dan geldt de verstooting niet. Indien de man de ontbinding van het huwelijk verkocht heeft voor een naauwkeurig beschreven slaaf en de vrouw levert hem een slaaf met gebreken, dan is zij onherroepbaar verstooten, maar de man kan een slaaf zonder gebreken vragen. Zegt de man: »geef mij een slaaf van die soort, dan zijt gij verstooten," dan is die vrouw onherroepbaar verstooten; ingeval zij hem zulk een slaaf heeft gegeven en vindt de man later gebreken aan dien slaaf, dan kan hij hem aan haar teruggeven en hij heeft tevens regt op den gelijken prijs, volgens anderen op de waarde van den slaaf. Zoo de man gezegd heeft: »geef mij dezen slaaf en dan »zijt gij verstooten, en geeft zij hem dezen slaaf, van welken zij de eigenaresse was, dan is zij onherroepbaar verstooten; ingeval die slaaf gebreken heeft, dan kan hij hem aan haar terug geven en volgens sommigen den gelijken huwelijksprijs vorderen; volgens anderen de waarde van dien slaaf: indien zij niet eigenaresse van dien slaaf was; dan is zij onherroepbaar gescheiden, volgens anderen verstooten en wordt de geheele handeling als niet gedaan beschouwd. Wanneer de vrouw den man gevraagd heeft haar voor duizend drie malen te verstooten, en hij heeft haar dit éénmaal gedaan, dan kan hij

één derde van die duizend vorderen; doch heeft de vrouw den man gevraagd haar éénmaal te verstooten, en hij heeft het drie malen gedaan, dan kan hij de volle duizend vorderen.

Wanneer de lasthebber (*'l-wakil*), die van een vrouw heeft in last gekregen om voor haar de ontbinding van het huwelijk te koopen, dit doet voor meer dan den gewonen huwelijksprijs, dan moet, indien zij hem den prijs bepaald heeft, en hij dien te bovengaat, de vrouw volgens de beste opinie den gelijken huwelijksprijs bepalen; volgens anderen moet zij betalen hetgeen het meeste bedraagt, den gelijken huwelijksprijs of den prijs, dien zij hem bepaald heeft. Wanneer hij de ontbinding van het huwelijk gekocht heeft voor een niet geldig aequivalent, dan moet zij den gelijken huwelijksprijs betalen. Indien de lasthebber van den man tot het verkoopen van de ontbinding van het huwelijk minder bedingt, dan de gelijke huwelijksprijs bedraagt, dan moet de vrouw hem volgens de beste opinie toch betalen; volgens anderen kan de man kiezen tusschen het bestendigen van de ontbinding van het huwelijk voor hetgeen, waarvoor zij verkocht is en tusschen het kwijtschelden van dit aequivalent, en de handeling te beschouwen als een herroepbare verstooting; en zoo de man aan zijn lasthebber den prijs heeft bepaald, en deze de ontbinding van het huwelijk heeft verkocht voor hetgeen het minste bedraagt, of voor een niet geldig aequivalent, dan bestaat er geen verstooting.

Ingeval een man gedurende de ziekte, waardoor hij overleden is, de ontbinding van het huwelijk heeft verkocht, dan wordt hetgeen hij daarvoor krijgt, tot zijn geheele nalatenschap (*ras 'l-mal*) gerekend, hetzij dit veel of weinig is. Wanneer een vrouw gedurende de ziekte, waardoor zij overleden is, de ontbinding van het huwelijk koopt voor een gelijken huwelijksprijs, dan wordt die van de geheele nalatenschap afgetrokken; doch indien zij daarvoor meer geeft dan de gelijke huwelijksprijs bedraagt, dan wordt van het derde (*'t-tholoth*) gerekend hetgeen meer is gegeven.

Bij een geschil tusschen echtelieden over de huwelijksontbinding; namelijk wanneer de man beweert, dat zij bestaat, doch de vrouw, dat zij niet bestaat, dan is het huwelijk onherroepbaar ontbonden, en de verklaring van de vrouw over het bedrag van het

aequivalent wordt aangenomen. Indien de man zegt: »ik heb u »de ontbinding van ons huwelijk verkocht," en de vrouw: »gij »hebt ze een andere verkocht," dan is dat huwelijk onherroepbaar ontbonden; doch omtrent het bedrag van het aequivalent worden de woorden van de vrouw geloofd. Loopt het geschil tusschen den man en de vrouw over het bedrag van het aequivalent, over zijn substantie (*'ain*) of over contante betaling (*ta'djîl*), of over betaling op tijd (*tâdjîl*), of over het getal verstootingen, dan moeten beiden een eed afleggen en de vrouw moet een gelijken huwelijksprijs betalen.

Over de ontbinding van het huwelijk door verstooting.

De verstooting (*'t-talâq*), welke gedaan wordt door iederen man, die meerderjarig is, het genot van zijn verstandelijke vermogens heeft, en uit eigen beweging handelt (*mochtâr*), is wettig: door ieder anderen man gedaan, is zij onwettig. Degeen, die zijn verstand verloren heeft met een excusabele oorzaak, bijv. de krankzinnige, de slapende, de zieke (*'l-mobarsim*), kan zijn vrouw niet wettig verstooten, maar degeen, die zijn verstand verloren heeft door een oorzaak, die niet te excuseren is, bijv. de beschonkene, de buiten noodzakelijkheid door eenigen drank bedwelmde, kan een doorgaande verstooting bewerken. De verstooting van dengeen, die wederregtelijk gedwongen is, bijv. hij, dien men vrees heeft aangejaagd door bedreiging van doodslag, verwonding of zware slagen, heeft geen voortgang: en de verstooting van dengeen, die daartoe gedwongen is door ligte slagen of door scheldwoorden, en die zelf daartegen bestand was (*min dsawî 'l-aqdâr*), heeft volgens sommigen ook geen voortgang; volgens anderen echter wel.

De vrije man heeft het regt van drie, doch de slaaf dat van twee verstootingen; hij mag dat regt zelf uitoefenen, daartoe aan een ander last geven, en dien last mag hij volgens het beste gevoelen zelfs aan een vrouw opdragen; volgens anderen mag dit laatste niet. Wanneer de man tot zijn vrouw zegt: »verstoot u »zelf," en zij antwoordt terstond: »ik verstoot mij," dan is zij verstooten; doch wanneer de vrouw getalmd heeft met dit te zeggen,

dan is zij niet anders verstooten, dan wanneer de man haar gezegd heeft: »verstoot u, wanneer gij wilt." De man moet vermijden (*makroeh*) zijn vrouw zonder noodzakelijkheid te verstooten; hij handelt wel haar niet meer dan eens te verstooten, wanneer hij dit doen wil; doch wanneer hij haar drie maal verstooten wil, dan handelt hij wel dit met tusschenpoozen te doen en haar in iedere periode van reinheid (*tohr*) (bladz. 17) eenmaal te verstooten: het is hem evenwel geoorloofd zijn vrouw gedurende één periode van reinheid drie malen te verstooten.

De verstootingen worden uit drie oogpunten beschouwd. Ten eerste: *de verstooting der sonnat* (*talâq 's-sonnat*); d. i. wanneer de man zijn vrouw verstoot gedurende een periode van reinheid, waarin hij geen gemeenschap met haar uitgeoefend heeft. Ten tweede: *de haeretische verstooting* (*talâq 'l-bid'at* (1)), d. i. wanneer de man zijn vrouw verstoot gedurende de periode der maandelijksche regelingen (*'l-haizh*) zonder aequivalent of gedurende de periode van reinheid, waarin hij gemeenschap met haar heeft uitgeoefend, zonder aequivalent. Ten derde *de verstooting, die noch sonnat, noch haeretisch is:* d. i. wanneer de man zijn vrouw verstoot, die te jong of te oud is om kinderen voort te brengen, die blijkbaar zwanger is of met welke hij den bijslaap niet heeft uitgeoefend. Ingeval een zwangere vrouw gedurende de zwangerschap de maandelijksche regelingen heeft, en de man haar verstoot, dan wordt de verstooting volgens het beste gevoelen niet tot de tweede soort gerekend, hoewel sommigen haar ook daartoe brengen. Alleen door de haeretische verstooting laadt de man schuld op zich; en degeen, die op deze wijs zijn vrouw verstooten heeft, handelt wel met haar terug te nemen.

De verstooting kan geschieden in uitdrukkelijke bewoordingen (*çarîh*) en in metonymia (*'l-kinâjat*). Uitdrukkelijke bewoordingen zijn: de verstooting (*'t-talâq*), scheiding (*'l-firâq*) en loslating (*'s-sarâh*): op verschillende wijze kan men die woorden of daarvan afgeleiden gebruiken en daardoor een verstooting bewerken, zelfs al heeft hij de bedoeling niet om dit te doen. Wanneer de man in regten beweert,

(1) Het woord *bid'at* beteekent volgens het lexicon, een nieuwe instelling in de godsdienst, een handeling strijdig met de *sonnat*.

dat hij een van die bewoordingen in de gedachten had, dan wordt dit door den regter niet aangenomen en als een schuld tusschen hem en Allah gelaten. Metonymia zijn: gij zijt vrij, ontslagen, verboden, alleen, gelijk een doode en een menigte anderen. Indien de man bij het uitspreken van die bewoordingen de bedoeling had om zijn vrouw te verstooten, dan bestaat er een verstooting; doch zij bestaat niet, ingeval de man de bedoeling niet had om dit te bewerken. Er zijn ook een groote menigte gevallen, waarin sommige wetgeleerden een verstooting door metonymia bewerkt zien, doch andere wetgeleerden twijfelen of zij daarin wel bestaat. Ik kies slechts een paar voorbeelden: wanneer de man tot zijn vrouw zegt: »gij zijt »voor mij gelijk de rug van mijn moeder", en heeft hij met deze uitdrukking de bedoeling zijn vrouw te verstooten, dan heeft deze verstooting geen voortgang: zoo iemand tot een ander zegt: »gij hebt mijn vrouw verstooten," en deze antwoordt: »ja", dan is zij verstooten; indien iemand tot een ander zegt: »hebt gij een »vrouw", en deze antwoordt: »neen", dan verbindt dit niets; wanneer iemand de verstooting van zijn vrouw opschrijft en daarbij de bedoeling heeft haar te verstooten, dan heeft volgens de beste opinie de verstooting voortgang; ingeval de man tot zijn vrouw zegt: »uw »haar, uw hand, een gedeelte van u is verstooten", dan geldt dit voor een verstooting; wanneer hij echter zegt: »uw speeksel, uw »bloed is verstooten", dan geldt dit niet.

Over het getal der verstootingen en de restrictio mentalis.

Wanneer iemand heeft uitgesproken een der bewoordingen, waardoor verstooting wordt bewerkstelligd en daarbij de bedoeling heeft om twee of drie verstootingen te bewerken, dan wordt daaraan gevolg gegeven, behalven wanneer hij de uitdrukking: »gij zijt »alleen", gebezigd heeft, dan geldt dit volgens het beste gevoelen slechts voor een verstooting; volgens anderen geldt het ook voor zoo veel hij daarmeê bedoeld heeft. Indien de man tot zijn vrouw zegt: »gij zijt verstooten één bij twee", en bedoelt hij daarmeê één verstooting vereenigd met twee verstootingen, dan is de vrouw daardoor drie malen verstooten; doch wanneer de man niet kan reke-

nen, dan geldt het slechts voor een verstooting. Ingeval de man er meê bedoelde hetgeen de rekenaars (*ahl'l-hisâb*) daaronder verstaan, dan is het volgens het beste gevoelen slechts één verstooting; volgens anderen zijn het twee verstootingen; maar wanneer de man kon rekenen en er mede bedoelde hetgeen de rekenaars daaronder verstaan, dan zijn het twee verstootingen; doch indien hij daarbij geen bedoeling had, dan geldt het voor éene verstooting, volgens anderen voor twee verstootingen. Wanneer de man tot zijn vrouw zegt: »gij zijt verstooten met een verstooting en met een verstooting »daarbij", dan geldt dit gezegde voor twee verstootingen. Bij het gezegde van den man: »gij zijt verstooten met een verstooting, met »een verstooting er voor en met een verstooting er na", dan geldt dit voor drie verstootingen. Ingeval de man tot zijn vrouw gezegd heeft: »gij zijt verstooten met een verstooting, met een verstoo»ting er voor", en hij voor den regter beweert dat hij met de woorden: *met een verstooting er voor*, gedoeld heeft op een verstooting bij een ander huwelijk of van een anderen man, dan wordt deze bewering aangenomen, indien dit zoo is; doch zij wordt niet aangenomen, indien het niet zoo is. Indien de man zegt: »gij zijt »zoo veel maal verstooten", en wijst hij het met drie vingers, dan geldt dit voor drie verstootingen. Volgens het gezegde van den man: »gij zijt verstooten van een tot drie", geldt dit voor twee verstootingen. Wanneer een man zegt tot zijn vrouw, met welke hij geen bijslaap heeft uitgeoefend: »gij zijt verstooten, gij zijt verstoo»ten, gij zijt verstooten", dan gelden deze woorden voor éene verstooting; doch zoo hij deze woorden gebruikt tegen een vrouw, met welke hij den bijslaap heeft uitgeoefend en daarbij bedoeld heeft het getal van drie verstootingen, dan gelden zij voor drie; doch indien hij door de herhaling van deze woorden bedoeld heeft daar aan kracht te geven (*tâkîd*), dan bestaat er slechts éene verstooting: wanneer hij met deze woorden geen bijzondere bedoeling heeft gehad, dan bestaat er volgens de beste meening voor iedere uitdrukking éene verstooting; en volgens de tweede bestaat daardoor slechts éene verstooting. Ingeval iemand drie uitdrukkingen, gelijk aan de bovengenoemden, gebruikt, dan bestaat er voor iedere uitdrukking een verstooting. Indien iemand tot zijn

vrouw heeft gezegd: »gij zijt verstooten met een halve verstooting" of: »met twee halve verstootingen", dan bestaat er een geheele verstooting; en zoo er gezegd is: »gij zijt verstooten met drie halve »verstootingen", dan bestaat volgens de beste opinie één verstooting; volgens anderen bestaan er twee verstootingen. Door de gebezigde uitdrukking: »twee halve verstootingen" bestaan twee geheele verstootingen; door: »de helft van twee verstootingen" bestaan volgens de beste opinie twee, volgens anderen bestaat er een verstooting; door: »de helft, een derde, een zesde van een verstooting" bestaat een geheele verstooting; door: »de helft en een derde en een zesde van een »verstooting" bestaan drie verstootingen. Wanneer iemand tot zijn vier vrouwen zegt: »er bestaan voor u een, of twee, of drie, »of vier verstootingen", dan heeft ieder van haar één verstooting; maar heeft hij gezegd, er bestaan voor u vijf verstootingen, dan heeft er ieder twee. Dergelijke bepalingen zijn nog in menigte gemaakt.

Men kan de verstooting ook doen afhangen van een derden persoon, wanneer men bijv. zegt: »gij zijt verstooten indien het Zaid »wil"; ingeval Zaid gestorven of krankzinnig is geworden, dan gaat de verstooting niet door; ingeval Zaid stom is geworden en zijn wil met de vingers heeft te kennen gegeven, dan gaat de verstooting volgens sommigens niet door; volgens mij (*Firoezabâdsi*) wel.

Wanneer iemand tot zijn vrouw heeft gezegd: »gij zijt driemalen »verstooten", doch hij zondert sommigen daarvan in zijn gedachten (*nijat*) uit (*astathna*), dan wordt dit in regten niet aangenomen. Zoo ook wordt volgens de beste opinie in regten niet aangenomen, ingeval iemand tot zijn vrouwen gezegd heeft: »gij zijt ver»stooten" en wanneer hij sommigen van die vrouwen in zijn gedachten heeft uitgezonderd; sommigen echter beweren, dat dit ten opzigte der vrouwen wel wordt aangenomen.

Over de voorwaarden bij een verstooting.

Een ieder, die wettig zijn vrouw mag verstooten, kan de verstooting ook doen afhangen van een voorwaarde, en een ieder, die

dit niet kan doen, kan de verstooting ook niet van een voorwaarde doen afhangen. Indien men de verstooting van een voorwaarde heeft doen afhangen, dan is zij geschorst, tot dat de voorwaarde bestaat. Wanneer iemand tot zijn vrouw, die hij met een verstooting van sonnat en met een haeretische kan verstooten, zegt: »gij »zijt verstooten met een verstooting van sonnat", dan is die vrouw terstond verstooten met een verstooting van sonnat: en ingeval de man tot die vrouw zegt: »gij zijt verstooten met een »haeretische of met een verboden verstooting (*talâq 'l-haradj*)", dan is zij terstond verstooten met een verboden verstooting. Zoo de man zegt: »gij zijt verstooten met de schoonste, regtvaardigste en volmaakste verstooting", dan is dit een verstooting van sonnat, behalven wanneer de man iets harders daarmeê bedoelde; met de woorden: »gij zijt verstooten met de akeligste »en leelijkste verstooting", is dit een haeretische verstooting, behalven wanneer hij iets harders daarmeê bedoelde; door de woorden van den man: »gij zijt drie malen verstooten, gedeeltelijk »met verstootingen van sonnat, gedeeltelijk met haeretische verstootingen", dan is zij verstooten met twee verstootingen; en de derde verstooting is gesuspendeerd, tot dat de tijd daarvoor is gekomen. Wanneer de man in regten beweert, dat hij bedoeld heeft ééne verstooting terstond, en twee later, dan wordt volgens de beste opinie deze bewering aangenomen; volgens anderen geschiedt dit niet. Met de woorden van den man: »gij zijt verstooten in iederen »qorwa (bladz. 17) een verstooting", dan geldt dit voor iedere periode van reinheid (*tohr*); doch zoo de vrouw zwanger is, dan is zij gedurende de zwangerschap niet meermalen verstooten, dan zij gedurende die zwangerschap stonden heeft. Heeft de man gezegd: »gij »zijt verstooten, wanneer gij de regelingen hebt", dan is zij verstooten, zoodra zij bloed ziet; doch met de woorden: »gij zijt ver»stooten, wanneer gij de regelingen gehad hebt", is de vrouw niet verstooten, vóór dat zij de regelingen gehad heeft en weêr rein is geworden. Wanneer de vrouw beweert, dat zij de regelingen heeft, en de man houdt dit voor onwaarheid, dan wordt de door een eed bevestigde verklaring van de vrouw aangenomen. Heeft de man gezegd: »als gij de regelingen hebt, dan is uw medevrouw (*zharrat*) verstoo-

» ten", en zegt zij nu, dat zij die regelingen heeft, doch de man verklaart, dat dit niet zoo is, dan wordt aan de verklaring van den man geloof geslagen. Wanneer een man tot twee van zijn vrouwen zegt: »gij zijt beiden verstooten, wanneer gij beiden de regelingen hebt", dan is geen van beide verstooten, vóór dat zij beiden de regelingen hebben; zeggen zij nu dat dit zoo is, en de man gelooft haar, dan zijn zij verstooten, doch indien de man haar niet gelooft, dan is geen van beiden verstooten: gelooft de man de een en de andere niet, dan is degeen, die hij niet gelooft, verstooten; maar zij, die hij gelooft, is niet verstooten; doch heeft de man gezegd: »gij zijt beiden » verstooten, wanneer gij beiden de regelingen gehad hebt", dan hangt volgens de beste opinie de verstooting daarvan niet af; volgens anderen zijn zij verstooten, als zij de regelingen hebben. Ingeval iemand tot zijn vrouw zegt: »als gij zwanger zijt van een knaap» je, dan verstoot ik u eenmaal, en indien gij zwanger zijt van » een meisje, dan verstoot ik u tweemaal", en die vrouw brengt nu een knaapje en een meisje ter wereld, dan is zij drie malen verstooten; volgens anderen wordt zij in het geheel niet verstooten. Heeft de man gezegd: »wanneer de zon opgaat, of de » bedevaartganger terug komt, dan zijt gij verstooten", zoo heeft er geen verstooting plaats. Op het gezegde van den man: »wanneer » ik u niet verstoot, dan zijt gij verstooten" volgt volgens de beste opinie een verstooting, wanneer er een tijd is voorbij gegaan, dat haar man haar kon verstooten. Volgens de woorden: »gij zijt verstooten » in de maand ramazhân", is de vrouw verstooten in het eerste gedeelte van die maand, en de verklaring van den man, dat hij het laatste gedeelte van de maand bedoeld heeft wordt in regten niet aangenomen. Er bestaat volgens de beste opinie geen verstooting, hoewel sommigen beweren, dat dit wel het geval is, indien de man gezegd heeft: »gij zijt verstooten, als ik naar den hemel gevlogen » of gegaan ben." Wanneer de man tot zijn vrouw zegt: »indien » gij zonder mijn verlof uitgaat, dan zijt gij verstooten", en de vrouw uitgegaan is, zonder dat zij wist, dat haar man haar verlof heeft gegeven om uit te gaan, dan is zij niet verstooten: evenmin is zij verstooten, ingeval haar man haar verlof heeft gegeven om eens uit te gaan, en zij doet dit twee malen, ééns met,

en ééns zonder verlof; doch de vrouw is wel verstooten, wanneer de man haar gezegd heeft: »telkens als gij zonder verlof uitgaat, »zijt gij verstooten," en zij dan eens zonder verlof is uitgegaan.

Over twijfel bij de verstooting.

Wanneer een zieke twijfelt of hij zijn vrouw verstooten heeft, dan handelt hij godsdienstig, indien hij haar terugneemt. Bij twijfel over de hoeveelheid verstootingen, wordt het kleinste getal aangenomen. Zoo een man bepaald één van zijn twee vrouwen verstooten heeft, en daarna twijfelt hij er over, wie van beiden het is, dan moet de man zich onthouden den bijslaap met haar beiden uit te oefenen, tot dat hij degeen, die hij wil verstooten, zal hebben aangewezen; wanneer de man zegt: »niet deze, maar »die", dan zijn zij beiden verstooten; ingeval hij met een van beiden den bijslaap heeft uitgeoefend, dan bestaat bij de andere de verstooting. Ingeval een man onbepaald ééne van zijn twee vrouwen heeft verstooten, dan moet hij ééne aanwijzen; heeft hij gezegd: »deze, niet die", dan is de eerste, niet de tweede verstooten; ingeval hij met ééne van beiden den bijslaap uitoefent, dan bestaat volgens de beste opinie bij de andere de verstooting. Indien de beide vrouwen, vóór dat ééne van haar bepaald is aangewezen, gestorven zijn, dan wordt het deel voor den man uit beider goederen weggelegd; wanneer de man gestorven is, dan wordt voor haar beiden het deel der vrouwen weggelegd; en zegt een der erfgenamen dan: »ik ken de vrouw", dan geldt deze verklaring.

Indien iemand zijn vrouw drie malen verstooten heeft gedurende de ziekte, waaraan hij gestorven is, dan erft zij volgens het beste gevoelen niet van hem; volgens anderen erft zij wel. Over de vraag, wanneer de man dan moet gestorven zijn om zijn vrouw te kunnen doen erven, zijn drie verschillende opiniën; volgens de eerste erft zij altijd, wanneer ook de man gestorven is, en deze opinie wordt voor de beste gehouden; de tweede wil dat zij erft, indien de man gestorven is, vóór dat de tijd van afzondering (*'l-'iddat*) verloopen is, doch dat zij niet erft, wanneer hij daarna is gestorven; volgens de derde opinie, erft zij van hem, ingeval hij is overleden, vóór

dat zij getrouwd is, doch zij erft niet, als hij gestorven is, nádat zij weêr is getrouwd. Heeft de vrouw de drie verstootingen gevraagd, dan zeggen sommigen, dat zij niet erft: anderen zeggen, dat dit wél geschiedt. Wanneer iemand de verstooting van zijn vrouw doet afhangen van iets, dat niet meer gebeuren kan, indien de man is gestorven; bijv. als de man gezegd heeft: »gij zijt drie malen verstooten, indien »ik u niet weêr trouw", en hij is gestorven, dan bestaan er twee opiniën over de vraag, of de vrouw in dat geval van den man erft; volgens de beste erft zij niet. Indien iemand de verstooting van zijn vrouw heeft doen afhangen van iets, waaraan hij zich niet onttrekken kan, bijv. vasten, bidden, dan erft zij volgens de beste opinie niet. De vrouw, die met een vervloeking verstooten is (*lâ'ana*) bij echtbreuk, kan van haar man niet erven. Heeft iemand zijn vrouw verstooten met de woorden; »gij zijt verstooten, zoodra het begin »van de maand komt", en is dat geschied, terwijl de man nog ziek is, dan erft zij niet van hem.

Over den terugkeer.

Wanneer een vrij man zijn vrouw ééns of twee malen verstooten heeft, of een slaaf heeft dit ééns gedaan, nadat hij den bijslaap met haar heeft uitgeoefend, en de verstooting heeft plaats zonder aequivalent, dan heeft de man het regt zijn vrouw terug te nemen (*râdja'a*), indien de termijn van afzondering (*'l-'iddat*) nog niet verstreken is. De man kan zijn vrouw verstooten, zich wegens een beleedigende vergelijking van haar onthouden (*tâhara*), aan haar een voogd (*walî*) geven, vóór dat hij haar terugneemt; of hij aan haar de ontbinding van het huwelijk verkoopen mag, wordt betwijfeld; volgens de beste opinie kan hij het doen. Wanneer één van beiden sterft, dan is de langstlevende erfgenaam. De man mag den bijslaap niet uitoefenen met zijn vrouw, noch haar aanraken, vóór dat hij haar heeft teruggenomen; heeft de man den bijslaap met haar uitgeoefend, en haar niet teruggenomen, dan moet hij haar den huwelijksprijs betalen; doch indien hij dit gedaan en haar daarna teruggenomen heeft, dan moet hij volgens sommigen den huwelijksprijs betalen; volgens anderen is hij daartoe niet verpligt.

Heeft de verstooting plaats vóór dat de man met haar gemeenschap heeft uitgeoefend, of daarna, doch met een aequivalent, dan heeft de man het regt niet om zijn vrouw terug te nemen. Bestaat er tusschen man en vrouw het geschil, dat de man beweert het regt te hebben om haar terug te nemen, terwijl zij dat regt ontkent, dan wordt de verklaring van de vrouw aangenomen.

De terugkeer (*'r-ridj'at*) moet geschieden in woorden; bijv. »ik »keer tot haar terug" (*râdja'tohâ*, *artadja'tohâ*, *raddatohâ*); doch over de woorden: »ik houd haar" (*amsaktohâ*), bestaat verschil van opinie; volgens de beste is dit wettig; maar volgens het beste gevoelen is de terugkeer onwettig, wanneer de man gezegd heeft: »ik trouw haar." Het is niet wettig de terugkeer van een voorwaarde te doen afhangen. Indien er tusschen den man en de vrouw geschil bestaat over den terugkeer, door dien de man beweert, dat hij zijn vrouw heeft teruggenomen, vóór dat de termijn van afzondering was verloopen, doch de vrouw beweert, dat ze reeds verloopen was, toen haar man haar terugnam, en zij in dat geval vóór haar man die verklaring heeft afgelegd, dan worden haar woorden geloofd, doch wanneer de man vóór zijn vrouw gesproken heeft, dan wordt zijn verklaring aangenomen: ingeval zij beiden te gelijk hun verklaringen hebben afgelegd, dan wordt volgens sommigen die van de vrouw aangenomen; volgens anderen wordt er tusschen hen beiden geloot.

In het geval dat een vrij man zijn vrouw verstoot met minder dan drie verstootingen, of een slaaf doet het met ééne verstooting, kan die vrouw teruggenomen of weêr getrouwd worden, hetgeen afhankelijk is van het getal verstootingen. Wanneer een vrij man zijn vrouw drie of een slaaf zijn vrouw twee malen verstooten heeft, dan is die vrouw voor hem verboden, tot dat zij gehuwd is geweest met een ander, die den bijslaap volkomen met haar heeft uitgeoefend. Is de bijslaap met die vrouw uitgeoefend uit vergissing (*sjobhat*), of was die vrouw een slavin, en dit geschiedde door haar meester, dan is zij haar vorigen man niet geoorloofd; eveneens wordt volgens de beste opinie op dezelfde wijs beslist, wanneer het bovengenoemde geschied is in een niet geldend huwelijk. Was die vrouw een slavin en krijgt de man eigendom op

haar, vóór dat zij met een ander getrouwd was, dan mag hij krachtens dien eigendom (*milk 'l-jamîn*) volgens de beste opinie den bijslaap met die vrouw niet uitoefenen. Heeft een man zijn vrouw drie malen verstooten of is hij van haar afwezig geweest, en beweert de vrouw, dat zij in het huwelijk is getreden met iemand, die een huwelijk met den eersten man weêr geoorloofd maakt, doch die man gelooft dat niet, dan moet hij zich onthouden om die vrouw weêr te trouwen.

Over de verzwering.

Iedere man, die zijn vrouw verstooten mag en in staat is den bijslaap uit te oefenen, kan zich ook zijn vrouw verzweren (*îlâ*): indien de man niet in staat is den bijslaap uit te oefenen wegens ziekte, dan is zijn verzwering ook wettig: over den man, die gebreken heeft, waardoor hij niet in staat is dit te doen, verschillen de opiniën; volgens de beste kan hij dit ook. De verzwering (*'l-îlâ*) bestaat daarin, dat de man door een eed bij Allah verhinderd is, om gemeenschap, met zijn vrouw te hebben voor langer dan vier maanden. Wanneer de man bij iets anders, dan bij Allah, heeft gezworen, en daarbij bijv. heeft gezegd: »indien ik met u den bij»slaap uitoefen, dat zijt gij driemalen verstooten," of: »indien ik »den bijslaap met u uitoefen, dan ben ik verpligt te vasten of te »bidden, of een slaaf vrij te laten," dan is hij volgens de beste opinie daartoe verpligt. Er volgen nu een menigte voorbeelden van de woorden, die iemand al bezigen kan, te veel om hier op te noemen; ik geef slechts enkelen, die het belangrijkste schijnen. Wanneer de man zegt: »ik oefen den bijslaap met u niet uit, vóór »dat Jezus, de zoon van Maria neêrgedaald is, of vóór dat de An»tichrist (*'d-dadjâl*) is weggegaan, of ik, of gij gestorven zijt," dan is de man daaraan onderworpen; doch hij is daaraan niet onderworpen, indien hij gezegd heeft, »tot dat ik ziek ben geworden," of: »tot dat N. N. gestorven is." Wanneer iemand, die vier vrouwen heeft, tot haar zegt: »ik onthoud mij van u," dan is hij daaraan niet onderworpen; doch zoo hij met drie van haar den bijslaap uitoefent, dan geldt dit voor de vierde: de man is echter wel aan zijn woor-

den gehouden, wanneer hij gezegd heeft, »ik onthoud mij van ie»der van u," maar beweert hij, dat hij ééne van haar bepaald bedoeld heeft, dan wordt de bewering aangenomen.

Wanneer iemand een wettige verzwering gedaan heeft, dan wordt hem een termijn van vier maanden gegeven. Indien er bij de vrouw een reden ontstaat, waardoor de man den bijslaap met haar niet mag uitoefenen, bijv. ziekte, gevangenschap, onthouding (*ihrâm*), verpligte vasten, verpligte afzondering (*'l-i'tikâf*), kraambed (*'n-nifâs*), dan wordt dit niet onder den termijn gerekend, (de maandstonden worden wel medegerekend); zijn de vier maanden dan verstreken, zoo begint de termijn op nieuw. Indien er bij den man een reden ontstaan is, waardoor hij den bijslaap met die vrouw niet kan uitoefenen, bijv. ziekte, vasten, onthouding en afzondering, dan wordt dit wel onder den termijn gerekend: had de man zijn vrouw verstooten met een herroepbare verstooting (*talqat ridj'ijat*), of heeft hij den Islam verworpen, dan wordt de termijn niet gerekend. Zoo de termijn verstreken is en de vrouw de vervulling van den huwelijkspligt eischt, dan kan dit van den man geëischt worden, indien er bij de vrouw geen reden bestaat, die den bijslaap verhindert: bestaat er zulk een reden bij den man, bijv. als hij zegt: »ik ben niet in staat den huwelijkspligt »te vervullen," dan wordt hij van de vervulling van dien pligt verschoond; maar heeft die reden opgehouden, dan wordt van hem geëischt, dat hij zijn pligt zal doen. Wanneer de termijn na de verzwering verstreken is, dan kan de man den bijslaap met zijn vrouw niet uitoefenen, vóór dat hij de verzoening (*'l-kaffârat*) (bladz. 101.) gegeven heeft. Indien de man dan zegt: »geef mij uitstel »om een slaaf, dien ik zal vrij laten, te zoeken, en dan wil ik den »bijslaap uitoefenen", zoo worden hem drie dagen gegeven; doch zegt de man, indien er geen redenen bestaan, die den bijslaap verhinderen: »geef mij een uitstel," dan wordt hem dit volgens sommigen voor een dag of daaromtrent gegeven; anderen willen dat hij ook een uitstel van drie dagen krijgt, en dit laatste wordt voor de beste opinië gehouden. Ingeval de man met zijn vrouw gemeenschap gehad heeft, nadat hij een eed heeft afgelegd van dit niet te zullen doen en hij bij Allah gezworen heeft, dan moet hij

volgens de beste opinie een verzoening geven; volgens anderen behoeft hij dit niet te doen: heeft de man gezworen zich van zijn vrouw te onthouden op straffe van te zullen vasten of een slaaf vrij te laten, dan moet hij, benevens de verzoening, geven hetgeen, waartoe hij zich bij gelofte verbonden heeft, ingeval hij zich aan dien eed niet houdt.

Over de beleedigende vergelijkingen.

Ieder, die zijn vrouw wettig verstooten mag, kan ook de beleedigende vergelijkingen (*'t-tihâr*) uitspreken; en ieder, die zijn vrouw niet wettig verstooten kan, mag die vergelijkingen ook niet uitspreken. De beleedigende vergelijking bestaat daarin, dat de man zijn vrouw gelijk stelt met den rug (*tahr*) van zijn moeder, of met een van haar ledematen, bijv. als de man zegt: »gij zijt voor mij gelijk de rug »mijner moeder, of haar schaamdeelen, of haar hand:" volgens anderen is het geen beleedigende vergelijking, wanneer de man zijn vrouw gelijk gesteld heeft met iets anders, dan met den rug zijner moeder. Ingeval iemand zijn vrouw gelijk stelt met een andere vrouw, dan met zijn moeder, doch met welke ook het huwelijk was verboden, bijv. de zuster, tante, dan stelt dit volgens de beste opinie ook een beleedigende vergelijking daar. Indien iemand zijn vrouw gelijk stelt met een vrouw, die voor hem verboden is wegens aanverwantschap (*moçâharat*) of zoogverwantschap (*razhâ'*), dan wordt dit niet als een beleedigende gelijkstelling beschouwd, wanneer die vrouw voor hem eens (*fî waqtin*) geoorloofd, doch later verboden was; indien echter die vrouw voor hem volstrekt niet (*açlan*) geoorloofd was, dan bestaat er verschil van opinie; volgens de beste wordt het beschouwd als een beleedigende vergelijking. Wanneer iemand tot zijn vrouw zegt: »gij zijt voor mij als mijn moeder (*kaommî*)" of: »gij zijt voor mij ge»lijk mijn moeder (*mithl ommî*), dan wordt dit niet als beleedigende vergelijking beschouwd, behalven ingeval de man de bedoeling gehad heeft dit te doen. Heeft een man tot zijn vrouw gezegd: »gij zijt verstooten, als de rug mijner moeder," en beweert de man dat hij daarmede een verstooting en een beleedigende verge-

lijking bedoeld heeft, dan wordt dit als zoodanig beschouwd, wanneer de verstooting een herroepbare was; doch was het een onherroepbare verstooting, dan bestaat er geen beleedigende vergelijking; beweert de man, dat hij daarmeê alleen een beleedigende vergelijking heeft bedoeld, dan wordt dit niet aangenomen. Wanneer de man tot zijn vrouw heeft gezegd: »gij zijt voor mij verboden, gelijk de rug mijner moeder," en heeft de man geen bepaalde bedoeling daarmeê gehad, dan wordt het beschouwd als een beleedigende gelijkstelling; heeft de man daarmeê bedoeld een verstooting, dan is het een verstooting volgens de beste der beide traditiën; bedoelde hij daarmeê een verstooting en een beleedigende vergelijking, dan wordt het volgens de beste opinie als beiden beschouwd; en was de bedoeling van den man om die vrouw geheel voor zich verboden te maken, dan wordt het volgens de beste opinie aangenomen en de man moet de verzoening geven; volgens anderen is dit niet het geval en is het een beleedigende gelijkstelling.

Men mag de beleedigende gelijkstelling in de toekomst bepalen (*mo'adjdjalan*) en van voorwaarden afhankelijk maken; bestaan deze, dan wordt aan die beleedigende gelijkstelling gevolg gegeven. Indien iemand tot zijn vrouw heeft gezegd: »wanneer ik »een beleedigende vergelijking heb uitgesproken tegen N. N., dan »zijt gij voor mij gelijk de rug mijner moeder"; en is N. N. nu een vreemde vrouw, die hij later trouwt, en tegen welke hij dan die beleedigende vergelijking uitspreekt, dan geldt ook de beleedigende vergelijking tegen zijn vrouw. Indien de man heeft gezegd, »wanneer ik de beleedigende gelijkstelling uitspreek tegen »N. N., die een vreemde vrouw is, dan zijt gij voor mij gelijk de »rug mijner moeder," en de man trouwt later die vrouw en spreekt de beleedigende vergelijking tegen haar uit, dan geldt volgens sommigen ook de beleedigende gelijkstelling tegen zijn vrouw; volgens anderen geldt zij niet, hetgeen de beste opinie is.

De beleedigende vergelijking kan men onbeperkt (*motlaqan*) en volgens de beste opinie ook voor een tijd (*mowaqqatan*) uitspreken; bijv. wanneer de man zegt: »gij zijt voor mij gelijk de rug mijner »moeder voor een maand, of voor een dag." Degeen, die wettig

de beleedigende gelijkstelling heeft uitgesproken, en daarvan teruggekeerd is, moet de verzoening geven. De terugkeer (*'l-'aud*) bestaat daarin, dat de man zijn vrouw na de beleedigende gelijkstelling zoo lang nog houdt, dat hij haar kon verstooten, en hij dit niet gedaan heeft; wanneer die tijd daar is, moet de man de verzoening geven; doch is de vrouw gestorven, vóór dat de man haar kon verstooten of dadelijk na de beleedigende gelijkstelling, dan behoeft hij de verzoening niet te geven. Indien iemand zijn vrouw valsch van echtbreuk beschuldigt, daarna een beleedigende gelijkstelling tegen haar gebruikt en eindelijk een eed, gepaard met vervloeking, dan kan de man volgens sommigen terugkeeren; volgens anderen, wier gevoelen beter is, kan hij dit niet; wanneer de man nog een van die vijf eeden (*la'ân*) moest doen, vervolgens de beleedigende gelijkstelling tegen haar gebruikt en eindelijk den laatsten eed doet, dan kan hij niet terugkeeren. Ingeval iemand beleedigende vergelijkingen uitspreekt tegen vier vrouwen in ééne uitdrukking (*kalimat*), dan moet hij volgens de beste opinie voor iedere vrouw een verzoening geven; doch volgens een andere is er ééne voldoende. Wanneer iemand meermalen de bewoording voor de beleedigende vergelijking tegen ééne vrouw gebruikt, en de man daarmeê bedoelde te beginnen, dan moet hij volgens de beste opinie voor elken keer een verzoening geven: volgens anderen voor allen te zamen één. Zoolang de man de verzoening schuldig is, mag hij den bijslaap niet met die vrouw uitoefenen, vóór dat hij de verzoening betaald heeft: elke andere wellustige handeling is hem volgens de beste opinie niet verboden.

De verzoening bestaat in het vrijlaten van een muselmanschen slaaf, die vrij is van gebreken (*salîmat*), welke hem in het werk hinderen, bijv. blindheid, verderfelijke ziekte, armen of beenen, duimen, wijsvingers of middenste vingers, die afgehakt zijn: heeft hij den pink en den voorlaatsten vinger verloren, dan is hij ook niet geschikt tot de verzoening; maar hij is wel daartoe geschikt, wanneer hij slechts één van beiden heeft verloren: bij gebrek aan het bovenste lid van de duimen kan hij daartoe niet gebruikt worden; maar dit kan wel, als hij een van de bovenste leden van andere vingers mist. De scheele, die een weinig mank gaat, de doove,

de stomme, die door wijzen hem wil kan te kennen geven, kunnen bij de verzoening dienen; doch de doofstomme niet, evenmin als de krankzinnige, die voortdurend (*motbaq*) daaraan lijdt (wel die slechts bij vlagen (*fâqa*) krankzinnig is); die te tenger is om te werken, de slavinmoeder; de slavin, met welke een kontrakt over haar vrijheid is gemaakt (wel de met den dood van haar meester of op een voorwaarde vrijgelatene); degeen, die wederregtelijk bezeten wordt; de afwezige, van wie geen berigten meer komen (volgens sommigen wel). De bloedverwantschap, die met het doel gekocht is om haar als verzoening te geven, kan daartoe gebruikt worden. Wanneer iemand zulk een slavin niet heeft en geen geld om er eene te koopen; of heeft hij eene, die hij niet missen kan, omdat hij haar noodig heeft om zich te bedienen, of hij heeft geld, maar dat is voor eigen onderhoud noodig, dan moet de verzoening bestaan in vasten. Indien iemand zulk een slavin heeft in het land, waar hij woont; maar op de plaats, waar hij is, heeft hij ze niet, dan moet hij volgens sommigen tot zijn verzoening vasten; volgens anderen, wier opinie beter is, moet hij die slavin geven. Wanneer de toestand van dengeen, die de verzoening geven moet, verschilt ten tijde dat hij daartoe verpligt was, en ten tijde dat hij ze geven moet, namelijk op den éénen tijd is hij vermogend, doch op den andere onvermogend, dan wordt volgens sommigen gelet op den tijd, toen hij daartoe verpligt was, volgens anderen op den tijd, waarop hij ze geven moet.

De verzoening door vasten bestaat daarin dat men twee achtereenvolgende maanden, welker nieuwe maan men telkens heeft waargenomen (*ahillat*), vast: zoo iemand is beginnen te vasten in het tweede gedeelte van een maand, dan moet hij vasten een volle maand, welker dagen hij geteld heeft (*'l-'adad*) en éene maand, welker nieuwe maan is waargenomen, geheel of gedeeltelijk: indien iemand de vasten verlaat om een reden, waarvoor hij zich heeft kunnen wachten, bijv. de vasten, de maand ramazhân, dan is de op elkander volging nietig; doch indien iemand ontbeten heeft wegens een reden, waarvoor hij zich niet kon wachten, bijv. ziekte, dan is die op elkander volging volgens de beste opinie niet nietig, en zoo wordt ook beslist, wanneer iemand ontbeten heeft, omdat hij op

reis is gegaan. Degeen, die wegens hoogen ouderdom, of ziekelijkheid niet in staat is te vasten, wordt daarvan niet vrijgesteld, maar moet die vasten verzoenen door levensmiddelen: hij moet namelijk aan zestig armen geven ieder een modd, dat is één en een derde ritl van de levensmiddelen, die in dat land gebruikelijk zijn. Wanneer er op die plaats geen levensmiddelen zijn, dan moeten zij uit de naast bij gelegene gehaald worden. Het is niet geoorloofd die levensmiddelen in meel, in koeken (*sawîq*), in brood of in geld te betalen, noch aan de armen te laten eten 's ochtends of 's avonds. Zij mogen niet gegeven worden aan een slaaf, die het kontrakt over de vrijheid met zijn meester heeft gemaakt, noch aan een ongeloovige, noch aan iemand tot wiens onderhoud men verpligt is; ook mogen zij aan niet minder dan zestig armen gegeven worden. Bij al hetgeen gedaan wordt, is een volstrekt vereischte de bedoeling, dat men een verzoening doet: het is volgens de beste opinie voldoende, dat men de bedoeling heeft van vrijlaten, vasten of geven van levensmiddelen als verzoening.

Over den eed, gepaard met vervloeking.

Den eed, gepaard met vervloeking (*'l-li'ân*) kan elk meerderjarig echtgenoot doen. Wanneer iemand, die wettig dien eed doen kan, zijn vrouw beticht heeft van overspel (*qadsafa*), zoodat hij strafbaar is met de bepaalde straf (*'l-hadd*) of de arbitraire (*'t-ta'zîr*), en deze van hem gevorderd wordt, dan kan hij die straf door dien eed doen vervallen; ingeval aan den man die straf wordt kwijtgescholden, dan doet hij volgens de beste opinie dien eed niet, hoewel sommigen zeggen, dat hij dien doen moet: indien de straf niet van hem gevorderd wordt en hem niet kwijtgescholden is, dan moet hij volgens sommigen dien eed doen; doch volgens anderen, en dit wordt voor de beste opinie gehouden, behoeft hij dien eed niet te doen. Beticht de man zijn vrouw, met welke de bijslaap niet kan worden uitgeoefend, van ontucht, dan wordt hij arbitrair gestraft, doch behoeft dien eed niet te doen; op dezelfde wijs wordt gehandeld, wanneer deze vrouw overspel heeft bedreven. Indien iemand zijn vrouw van overspel heeft beschuldigd en hij

de bepaalde straf heeft ondergaan, zonder dien eed te doen, en daarna beschuldigt die man zijn vrouw ten tweede male van overspel, dan wordt hij arbitrair gestraft en mag dien eed niet doen. Ontkent de man het kind van zijn vrouw, die hij van overspel beticht, dan moet hij dien eed doen; doch wanneer die vrouw zwanger is, en hij haar van overspel beticht en de vrucht, van welke zij zwanger is niet erkent, dan moet hij dien eed terstond doen, of dien uitstellen, tot dat zij gebaard heeft. Zoo de man het kind niet erkent en zegt: »N. N. heeft met u bij vergissing (*sjobhat*) ge»meenschap gehad," dan kan hij den eed om het kind niet te erkennen, niet doen; doch wanneer hij gezegd heeft: »dit kind is »van N. N., nadat hij met u, tegen uwen wil, overspel heeft ge»pleegd," dan moet de man volgens de beste opinie den eed doen om het kind niet te erkennen. Degeen, die zijn vrouw beticht van ontucht, welke zij zou bedreven hebben, vóór dat hij met haar in het huwelijk was getreden, en zij geen kind heeft, mag dien eed niet doen; doch indien zij een kind heeft, dan moet hij volgens het beste gevoelen dien eed wel afleggen. Degeen, die zijn vrouw onherroepbaar verstooten heeft, en haar daarna van overspel beticht, dat zij zou bedreven hebben gedurende haar huwelijk met hem, wordt de bepaalde straf opgelegd en kan dien eed niet doen, indien de vrouw geen kind heeft, doch hij moet dien eed afleggen om het kind niet te erkennen, indien zij een op zich zelf staand kind (*walad monfaçil*) heeft. Wanneer iemand zijn vier vrouwen van overspel beticht, dan moet hij vier malen dien eed doen; indien hij dit gedaan heeft in ééne uitdrukking, en de vrouwen verschillen onder elkander over degeen, met welke begonnen moet worden, dan wordt er tusschen haar geloot; doch de regter mag ook zonder te loten met ééne van haar beginnen. Ingeval iemand den bijslaap heeft uitgeoefend met een vrouw, die aan hem door een niet geldend huwelijk verbonden was en een kind heeft gebaard, dat door den man niet erkend wordt, dan moet hij den eed doen.

Die eed (*'l-li'ân*) bestaat daarin, dat de regter den man beveelt vier malen te zeggen: »ik betuig bij God, dat ik de waarheid heb »gesproken in hetgeen ik haar ten laste leg," en haar te noemen, als zij afwezig is, of op haar te wijzen als zij tegenwoordig is; vol-

gens anderen moet hij haar noemen en te gelijk op haar wijzen; en bij de vijfde maal er bijvoegen: »de vloek (*la'nat*) van God kome »over mij, indien ik onwaarheid spreek." Wanneer er een kind is, dan moet hij het telkens noemen: en beschuldigt hij zijn vrouw met een bepaald persoon overspel te hebben bedreven, dan moeten beiden in den eed genoemd worden. Na dien eed vervalt de bepaalde straf voor den man, en is het vaderschap (*'n-nasab*) niet erkend; de vrouw moet dan gestraft worden met de bepaalde straf van overspel en is onherroepbaar van haar man gescheiden en hem voor altijd verboden. Wanneer de man den overspeler ook in den eed genoemd heeft, dan vervalt ook de bepaalde straf, die hij om dezen moest ondergaan; en heeft hij hem in den eed niet genoemd, dan vervalt die bepaalde straf ook volgens de beste opinie, hoewel anderen zeggen dat zij niet vervalt.

De vrouw kan dien eed ook doen om de voor haar bepaalde straf te ontgaan. Haar eed bestaat daarin, dat de regter haar beveelt vier malen te zeggen: »ik betuig bij God, dat hij onwaarheid »spreekt in hetgeen hij mij ten laste legt," en bij de vijfde maal te zeggen: »op mij kome de toorn van God, indien hij de waar»heid gesproken heeft." Na dien eed is de vrouw vrij van de voor haar bepaalde straf. Het is volgens de beste opinie voor de vrouw niet geoorloofd in plaats van *betuigen* (*sjahâdat*) eenige uitdrukking van zweren (*halif*, *qasam*) te gebruiken, evenmin mag zij in plaats van toorn (*ghazhab*) het woord vloek (*la'nat*) bezigen. Zoo mag de man ook niet in plaats van vloek het woord toorn gebruiken. Volgens de beste opinie is het niet geoorloofd de vervloeking of den toorn van God in te roepen, vóór dat men viermalen betuigd heeft, dat men de waarheid heeft gesproken. Wanneer de vrouw den eed heeft gedaan, vóór dat de man dien heeft afgelegd, wordt die niet geldig gerekend. Het is verkieslijk dat deze eeden staande worden gedaan, en dat de regter, wanneer de man tot de vervloeking en de vrouw tot de inroeping van Gods toorn is gekomen, hen zegt, dat meineed gestraft wordt, dat de straffen van deze wereld ligter zijn, dan die van de toekomstige, dat hij hen gelast, dat ieder de handen op zijn mond legt en dat hij hen verlaat, als zij den eed weigeren. De eed moet gedaan worden in tegenwoordigheid van een

vergadering (*djamâ 'at*), die het minst uit vier (veertig?) personen moet bestaan, na het namiddaggebed (*'açr*) en te Mekka tusschen den Pilaar en de Plaats (bladz. 106), te Medina bij den minbar van den Profeet, te Jeruzalem bij de groote rotsen (*'ç-çachrat*), en overal elders in een moskee, waarin het vrijdaggebed mag gedaan worden (*djâmi'*) (bladz. 65), bij of op den minbar; wanneer een van beiden door een groote onreinheid bevlekt is (*djonob*), dan moet hij den eed doen aan de deur van de moskee. Wanneer beiden behooren tot degenen, aan wie bescherming van persoon en goederen is verleend (*dsimmî*), dan moeten zij den eed doen op plaatsen, welke bij hen in eere staan. Het boven opgegevene omtrent de vergadering en den tijd wordt streng gevorderd, doch het is ook geoorloofd daarvan af te wijken: eveneens wordt het bepaalde omtrent de plaats streng gevorderd, doch volgens de beste opinie mag daarvan ook afgeweken worden. Wanneer een derde (*adjnabî*), nadat die eed door beiden gedaan is, de vrouw beticht, dan moet hij de bepaalde straf ondergaan; maar wanneer de man dit doet, dan wordt hij arbitrair gestraft. Indien de man van zich zelf verklaart, dat hij onwaarheid heeft gesproken, dan moet hij de bepaalde straf ondergaan, indien zijn vrouw een eerbaar persoon (*mohçanat*) (1) was; doch hij wordt arbitrair gestraft, ingeval zijn vrouw geen eerbaar persoon was, en de man wordt als vader beschouwd van het kind, dat hij niet erkend heeft. Indien de vrouw van zich zelve verklaart, dat zij onwaarheid heeft gesproken, dan moet zij de straf op overspel bepaald ondergaan.

Over hetgeen bloedverwantschap daarstelt.

Een ieder, wiens vrouw een kind ter wereld brengt, dat van hem kan zijn, wordt als vader van dat kind beschouwd; niet anders, dan door den eed, van een vervloeking vergezeld, kan hij ontkennen vader van dat kind te zijn. Kan het kind niet van hem zijn,

(1) Door de woorden *mohçan*, vr. *mohçanat* worden die personen verstaan, welke nog geen gemeenschap hebben gehad met een vrouw, die strafbaar was.

doordien hij beneden tien jaren oud is, of omdat hij geen penis en geen testikels heeft; of omdat het kind ter wereld is gekomen, toen hij nog geen zes maanden met die vrouw getrouwd was, of omdat hij zeker weet, dat hij geen gemeenschap met zijn vrouw heeft gehad, of omdat het kind is ter wereld gekomen, nadat hij sedert vier jaren geen gemeenschap met zijn vrouw heeft gehad, dan wordt de man ook zonder dien eed niet als vader van het kind beschouwd. Wanneer iemand met zijn vrouw gemeenschap heeft gehad, en haar daarna herroepbaar heeft verstooten, en na vier jaren brengt die vrouw een kind ter wereld, dan zeggen sommigen, dat de man niet als vader van dat kind wordt beschouwd; doch anderen beweren teregt, dat hij wel als zoodanig wordt beschouwd, en dat hij niet anders dan door den eed het vaderschap van zich afwijzen kan. Ingeval zoo iemand zijn vrouw onherroepbaar heeft verstooten, en zij na den afloop van den termijn van afzondering met een ander is getrouwd en zes maanden na het tweede huwelijk een kind ter wereld brengt, dan wordt de man van het tweede huwelijk beschouwd als de vader van het kind. Degeen, die uit vergissing gemeenschap heeft gehad met een vrouw, die een kind ter wereld brengt, dat van hem kan zijn, wordt als vader van dat kind beschouwd, en hij kan het vaderschap niet anders van zich afwijzen dan door den eed. Degeen, die als vader van een kind wordt beschouwd, waarvan hij weet, dat het uit ontucht of overspel is geboren, *moet* door den eed het vaderschap afwijzen; en wanneer hij daarin gelijkenis met een ander ziet, dan beweren sommigen, maar ten onregte, dat hij dien eed niet behoeft te doen, doch volgens de beste opinie is die eed ook dan noodig. Door uitstel zonder wettige reden van de afwijzing van het vaderschap, vervalt het regt daartoe, doch sommigen meenen, dat de man daartoe drie dagen tijd heeft. Wanneer de man voor den regter beweert, dat hij niets van de bevalling, enz. geweten heeft, dan wordt zijn verklaring geloofd; doch indien hij beweert, dat hij niet wist, dat hij het regt had om het vaderschap af te wijzen, of dat hij dit terstond moest doen, dan wordt zijn verklaring geloofd, indien hij nog niet lang in den islam was opgenomen; maar zij wordt niet aangenomen, indien hij met geleerden omgang had. Het regt om het vaderschap af te wijzen gaat

niet verloren door een uitstel wegens wettige reden, bijv. ziekte, gevangenschap, bewaring van goederen, afwezigheid, zoodat men zelf niet komen kan, maar iemand tot den regter zendt en deze hem te kennen geeft, dat hij het regt heeft om het vaderschap af te wijzen. Wanneer het kind een niet voldragen vrucht is, en de man verzuimt het vaderschap van zich af te wijzen, bewerende, dat hij niet zeker wist dat het reeds geboren was, dan wordt zijn verklaring aangenomen; doch wanneer de man heeft gezegd, dat hij het wel wist, maar dat hij dacht, dat het wel zou sterven en hij dus niet noodig zou hebben den eed te doen, dan wordt hij als vader van dat kind beschouwd. Indien iemand gefeliciteerd wordt met de geboorte van een kind, bijv. »God zegene u door »hem," of: »God make hem tot een gezegenden opvolger," en hij antwoordt daarop in termen, waaruit blijkt, dat hij het kind als het zijne erkent, bijv. hij zegt »amen" op die wenschen, dan moet hij als de vader van het kind worden beschouwd; doch wanneer hij in termen antwoordt, waaruit niet blijkt, dat hij het kind als het zijne erkent; bijv. hij zegt: »God zegene u," of: »God geve u onder»houd," of: »God make uw aandeel schoon," dan is het niet noodzakelijk, dat hij als vader van het kind beschouwd wordt. Ingeval een vrouw van twee kinderen bevalt binnen zes maanden, nadat zij getrouwd is, en de man er een van als het zijne erkend, dan wordt hij ook als de vader van het andere beschouwd. Indien een kind gestorven is, vóór dat de man het vaderschap van dat kind heeft afgewezen, dan kan hij dit ook nog na den dood van het kind doen.

Het kind van een slavin, dat van haar meester kan zijn, heeft dien meester niet tot vader, wanneer hij geen gemeenschap met zijn slavin heeft gehad; doch dit is wel het geval, indien die meester den bijslaap met haar heeft uitgeoefend. Hij kan het vaderschap niet anders van zich afwijzen, dan wanneer hij voor den regter beweert, dat die slavin in den toestand verkeerde, dat hij haar ongerept moest laten (*'l-istibrâ*), en dit moet hij met een eed bevestigen. Wanneer iemand den bijslaap uitoefent met een slavin, die hij daarna vrijlaat, en die dientengevolge in den toestand van ongerept laten verkeert en dan binnen zes maanden na haar vrijlating een kind ter wereld brengt, dan wordt die vrijlater

volgens de beste opinie als de vader van dat kind beschouwd. Ingeval twee man gezamenlijk den bijslaap uitoefenen met een vrouw, die een kind ter wereld brengt, waarvan ieder van beiden de vader zou kunnen zijn, indien hij den bijslaap alleen had uitgeoefend, dan wordt de beslissing in dat geval overgelaten aan de physiognomisten, en degeen, aan wien zij hem toekennen, wordt als de vader van dat kind beschouwd. Wanneer er geen physiognomisten zijn, of zij die er zijn, verschillen onderling van opinie of kennen het aan beiden toe, of zeggen dat geen van beiden de vader is, dan wordt de zaak onbeslist gelaten, tot dat het kind meerderjarig is geworden, dat dan zijn bloedverwantschap kan daarstellen met den man, ten opzigte van wien zijn hart hem zegt, dat hij zijn vader is. Bij de physiognomisten wordt gevorderd om een aanneembare uitspraak te kunnen doen, dat zij zijn mannen, vrije en notabele (*'adl*) personen, die een beproefde kennis in de physiognomie hebben. Volgens sommigen is de uitspraak van één voldoende; volgens anderen moeten er minstens twee zijn.

HOOFDSTUK OVER DE EEDEN (1).

Over dengeen, wiens eed wettig is, en over hetgeen waarbij men den eed afleggen mag.

De eed (*'l-jamîn*) is wettig van ieder meerderjarige, die uit eigen beweging handelt (*mochtâr*) en de bedoeling heeft (*qâçid*) om den eed te doen. Onwettig is de eed van den minderjarige, van dengeen, die zijn bewustzijn (*âql*) verloren heeft door slaap of ziekte, van hem, die gedwongen wordt den eed te doen, en van dengeen, die niet de bedoeling had om den eed af te leggen, maar wien die eed voorbarig ontviel, of van dengeen, die de bedoeling had om voor een bepaalde zaak den eed te doen, maar ze gedaan heeft voor een andere zaak. Het is wettig den eed af te leggen omtrent het verledene en omtrent de toekomst. Wanneer iemand een eed heeft gedaan (*halafa*) omtrent het verledene en hij daarbij de waarheid heeft gesproken, dan rust er geen verpligting op hem; doch wanneer hij onwaarheid heeft gesproken, dan rust er schuld op hem en hij is tot de verzoening verpligt; dit heet de doellooze eed (*'l-jamîn 'l-ghamoes*). Indien iemand een eed heeft gedaan omtrent de toekomst, die tot onderwerp had een voor ieder geoorloofde zaak (*amr mobâh*), dan is het volgens de beste opinie het beste om dien eed niet te verbreken; volgens anderen is het beste dien eed wel te verbreken. Het is zeer goed om een eed niet te houden, waarbij men zich verbonden heeft iets te doen, waarvan men zich moest onthouden, of dat verdienstelijk is te laten.

Men moet zich onthouden bij iets anders dan bij God een eed te doen; en wanneer iemand bij iets anders, bijv. bij den Profeet, bij

---

(1) Men zie bladz. 29. noot.

de kaba een eed heeft gedaan, dan is hij daardoor niet gebonden. Ingeval iemand zweert in naam van den verheven God, zonder daarbij een ander woord te gebruiken, bijv. » de Barmhartige (*rahmân*), de » Heilige, de Beschermer, de Alwijze, de Onzigtbare, de Schepper van » het geschapene, de Eenige, die geen gelijke heeft" en dergelijken, dan is hij door dien eed gebonden. Wanneer iemand zweert bij een naam van God, die ook aan een ander gegeven wordt, bijv. » de » heer, de barmhartige (*rahîm*), de overwinnaar, de magtige", dan is hij door dien eed gebonden, ingeval hij op niets anders bedoeling had, dan op God; indien hij op een ander gedoeld heeft, dan is hij door dien eed niet gebonden. Is er een eed gedaan bij een naam van God, dien hij gemeenschappelijk met een ander heeft, bijv. » de » levende, de bestaande, de aan niets gebrek hebbende, de hoorende, » de ziende", dan is die eed niet verbindend, behalven wanneer men de bedoeling heeft gehad op God. De eed bij een van Gods eigenschappen, die geen ander wezen bezit, bijv. » de heerlijkheid Gods, » de grootheid Gods, de magt Gods, de sterkte Gods, de bestendig» heid Gods, de woorden van God en den Qoran", is verbindend; maar de eed bij een van die eigenschappen van God, die ook op het geschapene van toepassing zijn, verbindt niet. Door de woorden: » bij » het leven van God" ontstaat een eed, behalven wanneer het niet in de bedoeling van den spreker lag om een eed daar te stellen; volgens anderen ontstaat door die woorden niet anders een eed, dan in het geval dat de spreker dit daarmeê bedoeld heeft. De woorden: » ik » zweer bij God" (*aqsamto billahi*), of: » er wordt bij God gezworen", stellen een verbindenden eed daar; doch door de woorden: » ik be» tuig bij God" (*asjhado billahi*) bestaat volgens de beste opinie een eed niet anders, dan wanneer die eed (*'l-qasam*) er meê bedoeld werd. Indien iemand een eed bij den verheven God heeft gedaan (*halafa*), en een ander zegt mijn eed is vervat in den uwe, of ik moet hetzelfde doen, dat gij doet, dan is de laatste tot niets verpligt; doch vond dit plaats bij verstooting of vrijlating, en was er de bedoeling bij om zich daartoe te verbinden, dan is hij verpligt hetgeen, waartoe degeen, die den eed gedaan heeft, zich verbonden had; heeft die andere gezegd, » uwe eed is voor mij verpligtend," dan is hij tot niets verpligt; doch wanneer hij gezegd heeft: » de

» verstooting en de vrijlating zijn voor mij verpligtend" en heeft hij bedoeld om deze voor zich verpligtend te maken, dan zijn zij dit voor hem.

Over een aantal eeden (1).

Wanneer iemand gezegd heeft: » bij God, ik bewoon het huis niet" terwijl hij er in is, en in staat is er uit te gaan, en dit niet doet, dan is hij een meineedige; is hij er uitgegaan met de bedoeling om van den eed vrij te zijn (*nijat 't-tahawwol*), dan is hij geen meineedige, evenmin is hij dit, wanneer hij naar het huis is teruggekeerd om het huisraad er uit te halen. Indien iemand zweert een huis niet te zullen binnen treden, terwijl hij in dat huis is, en er niet uitgaat, dan is hij volgens de beste opinie een meineedige, zoo ook is hij een meineedige, die zweert niet te zullen aantrekken het kleed, dat hij aan heeft, ingeval hij het dan niet uittrekt, of degeen, die zweert een rijdier niet te zullen berijden, waar hij op zit, en waarvan hij niet afstijgt. Geen meineedige is hij, die zweert niet te zullen trouwen, terwijl hij getrouwd is, of die zweert geen parfumeriën te zullen gebruiken, terwijl hij geparfumeerd is, of die zweert, zich niet te zullen reinigen, terwijl hij rein is en dit blijft. Degeen, die zweert dit graan niet te zullen eten, en er koeken, meel of brood van maakt, dat hij opeet, is een meineedige. Wanneer iemand gezworen heeft aan geen geurige bloemen te zullen ruiken, en hij aan rozen en jasmijnen geroken heeft, dan is hij geen meineedige. Ingeval iemand aangaande een ridâ gezworen heeft, dat hij hem niet zal aantrekken, zonder daarbij het woord ridâ te gebruiken, en hij dien dan afkort en tot qamîç maakt, dien hij aantrekt, dan is hij volgens de beste opinie een meineedige. Degeen, die gezworen heeft niet te zullen trouwen, of zijn vrouw niet te zullen verstooten, en aan iemand last heeft gegeven om dit te doen, is geen meineedige. Zoo iemand gezworen heeft, dat hij het water van de rivier niet zal drinken, dan is hij volgens sommigen geen

(1) Uit het groot aantal voorbeelden, welke dit hoofdstuk bevat, heb ik die gekozen, welke mij de belangrijksten schenen.

meineedige, doch volgens de beste opinie is hij dit wel, indien hij een gedeelte daarvan drinkt. Wanneer iemand een eed heeft gedaan, dat hij een huis niet zal binnentreden, en hij dit gedaan heeft, zijn eed vergeten hebbende of dezen niet wetende, dan is hij volgens de beste opinie geen meineedige; doch hij is dit wel, wanneer hij uit eigen verkiezing op den rug van iemand daar binnen gebragt is; hij is geenzins een meineedige, zoo hij gedwongen werd om daar binnen te gaan of gedwongen is binnen gebragt.

Over de verzoening wegens meineed.

Degeen, die zich aan meineed heeft schuldig gemaakt, moet de verzoening brengen. De verzoening (*'l-kaffârat*) bestaat daarin, dat men een slaaf vrijlate, of aan tien armen levensmiddelen of kleederen geve; daarin heeft men de keuze. Wanneer men de vrijlating verkiest, laat men een slaaf vrij, zoo als boven onder het *hoofdstuk over de beleedigende gelijkstelling* beschreven is: verkiest men de levensmiddelen, dan moet men aan iederen arme één en een derde ritl geven zoo als boven in hetzelfde hoofdstuk vermeld is; en verkiest men de kleeding (*'l-kiswat*), dan moet hij aan iederen arme een kleed geven, waarop de naam van dat kleed staat, bijv. hemdrok (*qamîç*), broek (*sarâwîl*), mantel (*mindîl*), gordel (*maizar*), doch het is ongeoorloofd een muts (*qalansowat*) daarvoor te gebruiken: het kleed mag niet kaal zijn; maar hetgeen eens of twee malen gevold is mag daartoe gebezigd worden.

Degeen, die niet vermogend is en geen goederen bezit, kan door vasten de verzoening afdoen; maar wanneer zoo iemand goederen heeft, die op een andere plaats zijn, dan mag hij niet door vasten de verzoening brengen. De vasten bestaat uit drie dagen; en het is het beste ze achter elkander te vasten, doch het is volgens de beste opinie ook geoorloofd dit op verschillende van elkander verwijderde dagen te doen. De ongeloovige kan niet door vasten den meineed verzoenen. De slaaf, die van zijn meester verlof heeft gekregen om de verzoening voor meineed uit zijn goederen te betalen, mag dit volgens de beste opinie niet doen; volgens anderen mag hij dit doen met levensmiddelen en kleeding, maar niet met

vrijlating. Hij mag echter vasten op een tijd, dat dit aan zijn meester geen nadeel toebrengt, maar er wordt voor gezorgd dat hij dit niet op een tijd doet, waardoor zijn meester schade lijdt. Wanneer de slaaf voor de helft vrij is en goederen bezit, dan kan hij volgens de beste opinie de verzoening brengen door het geven van levensmiddelen en kleeding; volgens anderen wordt hij beschouwd als iemand, die geheel slaaf is.

Over den tijd, bepaald ter voorkoming van de bloedsvermenging.

Ingeval iemand zijn vrouw verstoot, nadat hij met haar gemeenschap heeft gehad (*ba'da 'd-dochoel*), dan moet hij gedurende een bepaalden tijd in afzondering leven (*'l-'iddat*). Die tijd duurt voor een zwangere vrouw, tot dat zij van haar kind verlost, hetgeen het hoogst vier jaren kan duren. De vrouwen, die maandelijksche regelingen hebben (*dsawât 'l-aqrâ*), doorbrengen den tijd van afzondering met drie reinheidstijdperken (*tohr*); de vraag, wanneer de vrouw moet gerekend worden dien tijd van afzondering doorgebragt te hebben, wordt door de twee partijen van de geleerden verschillend beantwoord; volgens de eene partij, wier opinie voor de juiste wordt gehouden, wordt zij gerekend dien tijd doorgebragt te hebben, zoodra zij de derde maandelijksche regeling heeft, indien de verstooting heeft plaats gevonden gedurende een tijdperk van reinheid, en zoodra zij de vierde maandelijksche regeling heeft, wanneer de verstooting plaats had gedurende den tijd, waarin de vrouw een maandelijksche regeling had; volgens sommigen van de andere partij is die tijd niet eerder doorgebragt, dan wanneer de vrouw gedurende een dag en nacht die regelingen heeft gehad; volgens anderen van die partij, wordt die tijd van afzondering gerekend doorgebragt te zijn, zoodra de vrouw de regelingen op de gewone wijze heeft; maar na een dag en nacht, wanneer zij die op een ongewone wijze heeft. De vrouwen, die geen regelingen hebben, die te jong of te oud daarvoor zijn, moeten zich drie maanden afzonderen, vrouwen, wier bloed zonder eenig toeval ophoudt te vloeijen, en die behooren tot diegenen, welke de regelingen hebben, moeten volgens de beste opinie wachten, tot dat zij weten, dat zij niet zwanger zijn, en daarna de tijd van afzondering in maanden doorbrengen; volgens sommigen duurt dit negen maanden; volgens anderen, wier opinie voor beter wordt gehouden, vier jaren. Een slavin, die zwanger

is, moet zich afzonderen, tot dat zij haar kind heeft gebaard; heeft zij de maandelijksche regelingen, dan moet zij gedurende twee maanden afgezonderd zijn; doch heeft zij de regelingen niet, dan zijn er drie opiniën; volgens de eerste en beste duurt die afzondering drie maanden, volgens de tweede twee maanden, volgens de derde een en een halve maand. De vrouw, met welke gemeenschap is uitgeoefend bij vergissing (*sjobhat*), moet zich even lang afzonderen als de verstootene. De vrouw, wier man gestorven is, terwijl zij zwanger is, moet zich afzonderen, tot dat zij haar kind heeft ter wereld gebragt; doch is zij niet zwanger of is haar zwangerschap niet van haar overleden man, dan moet zij zich vier maanden en tien dagen onthouden; doch is zij een slavin, dan duurt dit twee maanden en vijf dagen. Is haar man overleden, nadat hij haar herroepbaar had verstooten, dan gaat zij over de afzondering wegens overlijden (*'iddat 'l-wafât*).

Wanneer iemand ééne van zijn twee vrouwen onherroepbaar verstoot, nadat hij met beiden de gemeenschap heeft uitgeoefend, en hij gestorven is, vóór dat hij bepaald heeft aangewezen welke van beide vrouwen hij bedoelde, dan moeten beide vrouwen den langsten tijd van afzondering doorbrengen. Over de vrouw, die haar man verloren heeft, of van wien zij geen tijdingen krijgt, zijn twee meeningen; volgens de eerste en beste wordt zij als getrouwde vrouw beschouwd, tot dat zij de zekerheid van den dood van haar man heeft gekregen; volgens de andere moet zij vier jaren wachten en daarna de afzondering wegens overlijden doorbrengen; daarna mag zij een ander trouwen.

De rouw (*'l-ihdâd*) is verpligtend gedurende de afzondering wegens overlijden, doch niet verpligtend gedurende de afzondering wegens een herroepbare verstooting en wegens den bijslaap uit vergissing; volgens de beste opinie is de rouw niet verpligtend gedurende de afzondering wegens een onherroepbare verstooting. De rouw bestaat daarin, dat de vrouw allen opschik vermijdt, geen versierselen draagt, zich niet parfumeert, zich de hand, hairen of nagels verwt, de hairen niet kamt, de oogleden met zalf bestrijkt, (en wanneer zij het laatste doen moet, dat zij dit dan niet anders verrigte dan 's nachts,) 's daags het bad neemt en geen zijden of gekleurde kleederen draagt. De door regterlijke beslissing verstootene en de weduwe mogen bui-

ten noodzakelijkheid haar woning niet verlaten; en wanneer zij wegens noodzakelijke bezigheden moeten uitgaan, bijv. om vlas te koopen en het gesponnene te verkoopen, dan mogen zij dit des nachts niet doen.

De vrouw moet de afzondering doorbrengen in de woning, waar deze voor haar verpligtend is geworden, en is die woning haar eigendom, dan kan zij huur vorderen; blijft zij in een woning, die aan haar man behoort, dan mag hij met haar daarin niet wonen, behalven wanneer er nog iemand woont, die geen huwelijk met hem of haar mag aangaan en indien de vrouw dáár gescheiden van haar man kan leven. Behalven wegens noodzakelijkheid en zorg voor veiligheid mag de vrouw niet overgebragt worden van de woning, waarin de afzondering voor haar verpligtend is geworden; ook dan moet zij naar de naaste plaats gebragt worden. Wanneer een man aan zijn vrouw verlof heeft gegeven om een reis te ondernemen, en zij heeft het huis verlaten; maar vóór dat zij het land heeft verlaten, verkeert zij in de noodzakelijkheid om den tijd van afzondering door te brengen, dan moet zij volgens de beste opinie terugkeeren; heeft deze vrouw het land ook reeds verlaten en is toen de afzondering voor haar verpligtend geworden, dan kan zij de reis vervolgen of terugkeeren. Wanneer die vrouw de plaats, waarheen zij wegens noodzakelijke bezigheden reisde, bereikt heeft, dan moet zij die verlaten, zoodra zij haar bezigheden verrigt heeft; doch had haar reis ten doel een bezoek te brengen, dan mag zij daar niet langer blijven dan drie dagen; doch wanneer de tijd van haar verblijf bepaald was, dan mag zij volgens sommigen toch niet langer dan drie dagen blijven; maar anderen meenen te regt dat zij mag blijven, zoo lang als haar verlof duurt. Wanneer de man aan de vrouw heeft toegestaan haar woning te verlaten om in een andere of op het land eenige bezigheid te verrigten, en daarna is er geschil ontstaan tusschen den man en de vrouw, daar de vrouw beweert, dat haar man haar daarheen heeft gebragt om er den tijd van afzondering door te brengen, doch de man daarentegen dat hij dit niet heeft gedaan, dan wordt de verklaring van den man aangenomen; maar is de man gestorven en bestaat het geschil tusschen die vrouw en de erfgenamen van haar man, dan wordt haar verklaring aangeno-

men. Zoo een vrouw met toestemming van haar man de onthouding heeft op zich genomen en daarna door haar man is verstooten, dan volbrengt zij de bedevaart, indien er weinig tijd is; maar den tijd van afzondering indien er veel is; doch zij moet in elk geval de afzondering doorbrengen, indien dit voor haar verpligtend is geworden, vóór dat zij de onthouding had op zich genomen. Wanneer een vrouw, die in de afzondering verkeerde, weêr getrouwd en door dien man beslapen is, dan wordt de afzondering wegens haar eersten man afgebroken; indien zij van elkander gescheiden worden, dan volbrengt zij eerst de afzondering wegens haar eersten man en neemt daarna die wegens haar tweeden man op zich. Is die vrouw zwanger, dan wordt de afzondering niet afgebroken en nadat zij bevallen is, moet zij de afzondering wegens haar tweeden man op zich nemen. Ingeval de tweede man den bijslaap met haar heeft uitgeoefend en het blijkt later, dat de vrouw zwanger is, zoodat dit van beide mannen kan zijn, dan moet zij eerst de afzondering volbrengen wegens dengeen, aan wien het kind wordt toegekend, en daarna moet zij die wegens den ander op zich nemen. Indien een man den bijslaap uitoefent met zijn vrouw, die in de afzondering verkeert, dan moet zij die weêr op nieuw beginnen. De man, die zijn vrouw, welke in de afzondering verkeert, terugneemt, doch weêr verstoot, vóór dat hij den bijslaap weêr met haar uitoefende, verpligt zijn vrouw volgens de beste opinie om de afzondering op nieuw te beginnen; volgens anderen kan zij de eens begonnene vervolgen: doch de vrouw, die de verstooting van haar man gekocht heeft en in het zoo even beschreven geval verkeert, mag volgens de beste opinie de begonnene afzondering voortzetten.

Wanneer tusschen man en vrouw het geschil bestaat, dat de man namelijk beweert, dat de tijd van afzondering verstreken is wegens de maandelijksche regelingen, doch de vrouw, dat zij die gedurende den daarvoor bepaalden tijd doorgebragt heeft, dan wordt de verklaring van de vrouw aangenomen. Bij geschil over de vraag of de afzondering volbragt is, wanneer de vrouw een miskraam heeft, wordt de bewering van de vrouw geloofd, indien zij beweert, dat dit het geval is geweest. Wordt er tusschen man en vrouw getwist of hij haar vóór of na haar bevalling verstooten heeft, dan geldt de ver-

klaring van den man; maar de verklaring van de vrouw geldt, wanneer de vraag is, of zij vóór of na de verstooting gebaard heeft.

Over het ongerept laten.

Degeen, die den eigendom over een slavin krijgt, mag met haar den bijslaap niet uitoefenen, vóór dat zij den reinigingstijd (*'l-istibra*) heeft doorgebragt. Die tijd is voor een zwangere slavin geëindigd, zoodra zij het kind heeft ter wereld gebragt: voor een slavin, die de regelingen heeft, is hij geeindigd volgens de beste opinie na ééne regeling, volgens anderen na één reinheidstijdperk; voor een slavin, die de regelingen niet heeft, volgens de beste opinie na drie maanden, volgens anderen na één maand. Voor een slavin, die een vuuraanbidster of een afvallige is, begint die reinigingstijd niet, dan nadat zij zich tot den islam heeft bekeerd; voor een slavin, die getrouwd is of in de afzondering verkeert, begint die tijd niet, vóór dat haar huwelijk heeft opgehouden en zij de afzondering heeft volbragt. Wanneer de meester den eigendom over de slavin heeft verkregen door het geven van een aequivalent (*mo'âwazhat*), dan begint de reinigingstijd eerst, nadat zij geleverd is. Krijgt de meester den eigendom over een slavin, die zijn vrouw en voor hem geoorloofd is, zonder dat zij dien reinigingstijd doorbrengt, dan doet hij toch wel haar gedurende dien tijd ongerept te laten. De meester, die aan zijn slavin de vrijheid bij kontrakt verkoopt en later weder den eigendom over haar krijgt wegens vernietiging van het kontrakt, moet haar gedurende den bepaalden tijd ongerept laten; en dit zelfde moet plaats hebben, wanneer de meester of de slavin van den islam is afgevallen en later weêr daartoe is bekeerd. Ingeval de meester zijn slavin heeft uitgehuwelijkt, en haar man heeft haar daarna verstooten, dan moet de meester haar den bepaalden tijd ongerept laten; en wanneer haar man haar verstooten heeft, nadat hij gemeenschap met haar heeft gehad en zij dien ten gevolge de afzondering heeft doorgebragt, dan wordt volgens sommigen de reinigingstijd gerekend onder den tijd van afzondering, doch volgens de beste opinie moet de meester haar nog den bepaalden tijd ongerept laten. Degeen, die vóór het doorbrengen van den reinigings-

tijd den bijslaap met een slavin niet mag uitoefenen, mag vóór dien tijd ook geen genot hebben (*'t-taladsdsods*), behalven van de krijgsgevangene, waarmeê dit volgens de beste opinie mag geschieden zonder den bijslaap.

De meester mag zijn slavin, vóór dat zij den reinigingstijd heeft doorgebragt, verkoopen en hij mag haar ook uithuwen, indien de bijslaap met haar niet heeft plaats gehad; is dit wel geschied, dan mag hij haar niet uithuwen. De slavinmoeder, die bij het leven van haar meester wordt vrijgelaten, of wier meester is gestorven, moet den reinigingstijd doorbrengen; doch dit is niet noodig, indien haar vrijlating of de dood van haar meester plaats heeft, terwijl zij getrouwd is of in den staat van afzondering verkeert. Is haar meester en haar echtgenoot de een na den ander gestorven, zoodat niet bekend is wie van beiden het eerst is gestorven en er tusschen den dood van beiden twee maanden en vijf dagen of minder zijn verloopen, dan behoeft de slavin de reinigingstijd niet door te brengen; doch wanneer er meer tijd is verloopen, dan moet zij het meerdere, dat van de afzondering wegens overlijden (d. i. vier maanden en tien dagen) overig is, benevens den reinigingstijd wegens den meester doorbrengen; zij erft niet van haar man. Wanneer twee mannen gemeenschappelijk het regt hebben om den bijslaap met een slavin uit te oefenen, dan moet zij wegens beiden den reinigingstijd doorbrengen.

Over de zoogverwantschap.

Wanneer een vrouw melk in de borsten krijgt wegens de geboorte van een kind en een ander kind beneden de twee jaren vijf malen, elk afzonderlijk, aan haar zuigt, dan wordt dat kind als het hare, en zijn kinderen als haar kleinkinderen beschouwd. De vrouw wordt zijn moeder, haar moeder zijn grootmoeder, haar vader zijn grootvader, haar kinderen zijn broeders en zusters en haar broeders en zusters zijn ooms en tantes. Wanneer de vrouw, waaraan dat kind gezogen heeft, een man heeft, die de vader is van haar kind, dan wordt dat kind (de zuigeling) als het zijne beschouwd en de kinderen van dat kind als zijn kleinkinderen. Die man wordt de

vader van het kind, zijn moeder deszelfs grootmoeder, zijn vader deszelfs grootvader, zijn kinderen deszelfs broeders en zusters, zijn broeders en zusters deszelfs ooms en tantes. Tusschen deze personen is het huwelijk verboden wegens zoogverwantschap (*'r-razhâ'*), even als wegens bloedverwantschap (*'n-nasab*).

Wanneer het kind gezogen heeft en daarna zonder bepaalde reden uit eigen beweging ophoudt, dan ontstaat daardoor toch zoogverwantschap; indien de vrouw echter er meê ophoudt, dan wordt het volgens sommigen niet als zoogverwantschap gerekend, doch volgens de beste opinie geschiedt dit wel. Wanneer een kind aan de borsten van twee vrouwen zuigt, dan ontstaat volgens de beste opinie de zoogverwantschap met geen van beiden, doch volgens anderen bestaat zij met beiden. Wanneer er eenige melk van een vrouw tegen betaling gebruikt is, of vijfmalen in den neus van het kind is gespoten als geneesmiddel, dan bestaat het verbod om voornoemde huwelijken te mogen aangaan; maar indien de melk als klisteermiddel is gebruikt, dan verschillen de opiniën der geleerden. Wanneer aan een vrouw in eens veel melk wordt ontnomen, die daarna in vijf portiën verdeeld en in zoo veel malen door het kind gebruikt wordt, dan wordt dit volgens sommigen beschouwd, alsof het kind ééns, volgens anderen alsof het vijf malen gezogen had. Ingeval een kind aan een doode vrouw gezogen heeft, dan bestaan de verbodsbepalingen omtrent het aangaan van een huwelijk niet; doch deze bestaan wel, wanneer de melk aan de vrouw bij haar leven is ontnomen en na haar overlijden door het kind is gebruikt.

Wanneer een vrouw melk in de borsten krijgt ten gevolge van een bijslaap, waardoor zij niet zwanger is geworden, dan bestaan volgens de beste opinie de verbodsbepalingen wegens het aangaan van een huwelijk; volgens anderen bestaan die niet. Heeft een vrouw melk in de borsten ten gevolge van haar huwelijk met iemand en trouwt zij daarna met een ander, van wien zij zwanger wordt, waardoor haar melk vermeerdert, en zij zoogt vervolgens een kind, dan wordt dat kind volgens de beste opinie beschouwd als het kind van den eersten man; volgens anderen als het kind van beiden. Indien de melk, die er ten gevolge van het huwelijk met den eersten man was, is verdwenen, en de vrouw wordt daarna zwanger

van den tweeden man, zoodat en de melk daardoor weêr terugkomt, en zij een kind zoogt, dan bestaan er drie opiniën; volgens de eerste en beste is het kind de zoon van den eersten man; volgens de tweede is het van den tweeden; volgens de derde is het van beiden. Wanneer een vrouw gemeenschap heeft gehad met twee mannen en een kind ter wereld heeft gebragt, en een ander kind heeft gezoogd, dan wordt degeen, die als de vader van het kind, dat die vrouw heeft ter wereld gebragt, is aangewezen, beschouwd als de vader van het kind, dat die vrouw gezoogd heeft. Degeen, die vijf moeders van kinderen heeft, wordt beschouwd als de vader van het kind, dat aan ieder van haar ééns gezogen heeft.

HOOFDSTUK OVER HET ONDERHOUD.

Over het onderhoud van vrouwen.

De man moet zijn vrouw onderhouden. Wanneer hij vermogend is, dan moet hij haar twee modds van de in dat land gebruikelijke levensmiddelen (dagelijks) geven; is hij onvermogend, dan moet hij één modd geven, en is hij een middelmatig vermogend man een en een halve modd. Het is volgens de beste opinie ook wettig, indien de man geld aan zijn vrouw geeft om die levensmiddelen te koopen.

Voorts moet de man aan zijn vrouw geven toespijs, zoo veel als zij van de in dat land gebruikelijke toespijs en vleesch, volgens de gewoonte van dat land, benevens olie om het hoofd te zalven, sidr en kammen (*mosjt*); doch de man behoeft geen geld te geven om parfumeriën te koopen, en om den geneesheer of medicijnen te betalen.

Ook moet de man haar geven een kleeding, die zij gewoonlijk draagt; de rijke geeft een kleeding, die de vrouwen van den hoogsten stand in dat land dragen; de arme een mindere kleeding: het minst, dat een man geven kan, is een hemdrok (*qamiç*), broek (*sarâwîl*), een hoofddeksel (*maqna'at*) en schoeisel (*midâs lir-ridjl*) en 's winters wordt daarbij nog een overkleed (*djobbat*) gevoegd. De vrouw van een rijk man heeft regt op een grooten sluijer (*milhafat*), een mantel om zich meê te dekken (*kisâ*), een hoofdkussen (*wisâdat*), een gevoerd hoofdkussen (?) (*mozharabbat*), gevuld met boomwol voor 's nachts, en een zilijat (?) en een libd (?) om er daags op te zitten. De vrouw van een onvermogend man kan vorderen een mantel (*kisâ*) of een overkleed (*qatîfat*). Wanneer iemand aan zijn vrouw kleederen voor een bepaalden termijn heeft gegeven en zij versleten zijn, vóór dat die termijn is verstreken,

dan behoeft hij geen anderen in de plaats van deze te geven; en wanneer zij nog goed zijn, nadat die termijn is verstreken, dan moet hij volgens de beste opinie toch nieuwe geven, hoewel sommigen beweren, dat hij dit niet behoeft te doen. De man moet haar het onderhoud geven in het eerste gedeelte van den dag; wanneer hij aan zijn vrouw het onderhoud voor een bepaalden tijd vooruit heeft gegeven, en zij gestorven is, vóór dat die tijd is verstreken, dan kan hij het overgeblevene terugvorderen. De man moet de kleeding geven in het eerste gedeelte van de tijdsafdeeling (*'l-façl*); wanneer hij aan zijn vrouw de kleeding heeft gegeven en zij gestorven is, vóór dat die tijd is verloopen, dan heeft hij daarop volgens de beste opinie geen aanspraak. De vrouw mag volgens sommigen beschikken bij verkoop of op een andere wijze over de kleeding, die zij gekregen heeft; volgens anderen mag zij dit niet doen.

Het is de pligt van den man om aan zijn vrouw een voor haar gepaste woning te bezorgen. Wanneer de vrouw steeds door iemand is bediend geworden, dan moet hij haar ook een bediende geven: en de vrouw behoeft er geen genoegen in te nemen, als de man zegt, dat hij haar zelf wil bedienen; doch de man behoeft er ook geen genoegen in te nemen, als de vrouw zegt, dat zij zich zelf zal bedienen en het loon van een bediende voor zich behouden. De man is verpligt in het onderhoud van dien bediende te voorzien en voor hem op den ontbijtdag te betalen (bladz. 82.): de rijke geeft aan dien bediende één en één derde modd van de in dat land gebruikelijke levensmiddelen per dag; de onvermogende en de middelmatige één modd. De toespijs, die de man aan dien bediende moet geven, moet volgens de beste opinie van een slechtere soort zijn, dan die vrouw zelve krijgt; volgens anderen moet zij van dezelfde soort zijn. De man behoeft dien bediende niet te geven olie om het hoofd te zalven, sidr en kammen. De bediende van een vrouw, die een rijken man heeft, kan van dien man vorderen een hemdrok, een hoofddeksel en choffs, benevens een ruwen mantel of een overkleed en een hoofdkussen; doch hij kan geen broek vorderen: de bediende van een vrouw, die een onvermogend man heeft, kan slechts een kleinen open mantel (*'abât*) of een kemelsharen mantel (*farwat*) vragen.

De man is het onderhoud schuldig, zoodra de vrouw zich aan

hem overgegeven of zij zich aan hem aangeboden heeft. Is de vrouw nog zeer jong (*caghîrat*), dan is de man niet tot het onderhoud verpligt; maar hij is daartoe wel verpligt, wanneer hij niet oud genoeg (*çaghîr*), maar zij dit wel is (*bakîrat*). De man moet het onderhoud geven, wanneer hij impotent of zijn vrouw ziek is, of een ligchamelijk gebrek heeft (*ratqâ*). Om tot het onderhoud verpligt te zijn, moet de man de volle magt (*'t-tamkîm 't-tâmm*) over zijn vrouw hebben. De slavin, die door haar meester dag en nacht aan haar man wordt overgeleverd, moet het onderhoud van haar man krijgen; maar de slavin, die alleen daags aan haar man wordt overgegeven, krijgt volgens de beste opinie het onderhoud niet van haar man, volgens anderen krijgt zij het van hem voor de helft. Wanneer de vrouw ongehoorzaam is of op reis gaat zonder verlof van haar man, de onthouding op zich neemt, vrijwillig of bij gelofte vast, en zij die gelofte heeft gedaan na haar huwelijk, zonder verlof van den man, dan vervalt haar regt om van den man onderhoud te vragen.

Wanneer de man zijn vrouw herroepbaar heeft verstooten, dan moet hij haar onderhoud en woning verschaffen; maar wanneer de vrouw onherroepbaar is verstooten, dan moet hij voor woning zorgen, en het onderhoud kan zij alleen vragen, ingeval zij zwanger is en dan nog wel volgens sommigen slechts voor haar kind; doch anderen, wier gevoelen voor beter gehouden wordt, geven haar het regt om voor haar zelf onderhoud te vragen: alleen de man, die verpligt is in het onderhoud van het kind te voorzien, moet dit ook aan de vrouw bezorgen. De man, die door den eed gepaard met vervloeking, zijn vrouw verstooten en haar kind niet erkend heeft, moet aan de vrouw alleen woning, geen onderhoud geven. De man, die bij vergissing den bijslaap met een vrouw heeft uitgeoefend, is niet verpligt voor haar een woning te bezorgen; maar moet haar volgens de beste opinie wel van onderhoud voorzien.

Bestaat er geschil tusschen beide echtgenooten over de levering van het onderhoud, dan wordt aan de verklaring van de vrouw geloof geslagen; doch de bewering van den man, of de vrouw zich aan hem heeft overgegeven of niet, wordt aangenomen. Wanneer de man gedurende een zekeren tijd nalaat zijn vrouw onderhoud te

verschaffen, dan blijft het voor zijn rekening (*dain fi dsimmatihi*). De vrouw, die een armen man getrouwd heeft, of een rijk man, die zich in het geven van het onderhoud als arm gedraagt, heeft de keuze om het huwelijk in stand te houden en het onderhoud voor rekening van haar man te laten of het huwelijk te vernietigen. Wanneer de vrouw verkozen heeft het huwelijk in stand te houden en daarna van opinie is veranderd en het huwelijk vernietigt, dan is dit een geoorloofde handeling: ingeval de vrouw verkozen heeft het huwelijk te vernietigen, dan zeggen sommigen, dat die vernietiging terstond werkt, anderen, wier opinie beter is, eerst na drie dagen. Is de man karig in het geven van het onderhoud of van de toespijs van een rijken of middelmatigen man, dan kan zij het huwelijk niet vernietigen en hetgeen zij meer zou kunnen vorderen, komt niet voor rekening van haar man; doch is de man karig in het geven van kleeding, dan kan zij het huwelijk vernietigen; en zoo de karigheid van den man zich vertoont in het verschaffen van een woning, dan kan zij het huwelijk vernietigen of niet.

De man, die slaaf is, moet het onderhoud geven uit hetgeen hij verdient (*kasb*), indien hij de kost voor zich zelf verdient, of uit hetgeen hij onder zich heeft, indien hij van zijn meester verlof heeft gekregen om handel te drijven. Verkeert hij in geen van beide gevallen, dan komt het volgens sommigen voor rekening van den heer; volgens anderen; wier opinie beter is, voor rekening van den slaaf, en het kan op hem verhaald worden, wanneer hij wordt vrijgelaten. De vrouw kan echter het huwelijk vernietigen wanneer zij wil.

Over het onderhoud van bloedverwanten slaven en dieren.

De kinderen zijn verpligt de personen uit de opgaande linie, hoe hoog ook, hetzij mannen of vrouwen, te onderhouden: dezelfde verpligting rust omgekeerd op de personen uit de opgaande linie ten behoeve van hen, die tot de nederdalende linie, hoe laag ook in graad, behooren. De personen uit de opgaande linie kunnen het onderhoud slechts vorderen, wanneer zij arm en verlamd of krankzinnig zijn; wanneer zij gezond zijn, kunnen zij dit volgens de beste

opinie niet vorderen. De personen uit de nederdalende linie kunnen het onderhoud niet anders vragen, dan wanneer zij arm en verlamd of krankzinnig of zeer jong zijn; de gezonden kunnen het volgens de beste opinie niet vragen. Degeen, die het onderhoud aan iemand verschaffen moet, is ook verpligt in het onderhoud van diens vrouw te voorzien. De slaaf is niet verpligt voor het onderhoud van zijn nabestaanden (*'l-aqârib*) te zorgen; ook de slaaf, die een kontrakt met zijn meester over de vrijheid heeft aangegaan, is daartoe niet verpligt, behalven wanneer hij bij een slavin een kind heeft, in wiens onderhoud hij moet voorzien. Iemand, die niet overhoudt van hetgeen hij voor zich zelf en voor zijn vrouw noodig heeft, is niet verpligt onderhoud aan een ander te geven. Houdt iemand zooveel over als voldoende is om één persoon te onderhouden, en heeft hij twee, bijv. vader en moeder, voor wie hij zorgen moet, dan heeft daarop volgens de beste opinie de moeder het meeste regt, volgens anderen de vader, en nog anderen beweren, dat het tusschen beiden moet verdeeld worden; zijn die twee personen vader en zoon, dan heeft de vader daarop het meeste regt, volgens anderen, doch minder juist de zoon: zijn er zoon en kleinzoon (zoons zoon), dan krijgt het volgens de beste opinie de zoon, volgens anderen wordt het tusschen beiden verdeeld. Heeft degeen, die onderhoud noodig heeft, een vader en grootvader, die beiden rijk zijn, dan moet het de vader geven; heeft hij een moeder en grootmoeder (moeders moeder), dan geeft het de moeder; heeft hij vader en moeder of grootvader en moeder, dan geeft het de vader of grootvader; heeft hij zijn beide grootmoeders, dan zijn zij beiden volgens de beste opinie gelijk verpligt, volgens anderen geeft het de vaders moeder. Wanneer iemand gedurende een zekeren tijd het onderhoud, dat hij aan een zijner bloedverwanten verschaffen moet, niet heeft gegeven, dan blijft dit niet voor zijn rekening. Heeft iemand uit de opgaande linie behoefte aan huwelijk, dan moeten volgens de beste opinie de personen uit de nederdalende linie voorkomen, dat hij zich aan uitspattingen schuldig maakt (1); volgens anderen zijn zij daartoe niet gehouden. Het kind, dat moet zuigen, moet

---

(1) Dit voorkomen (*i'fâf*) bestaat daarin, dat de personen uit de ne-

daartoe in de gelegenheid gesteld worden. Indien zijn ouders gehuwd zijn en wil de moeder het zogen, dan kan de vader haar daarin niet verhinderen, maar hij kan er haar ook niet toe dwingen, wanneer zij weigert het kind te zogen. Vordert de moeder loon, dan mag de vader dit volgens de beste opinie geven; volgens anderen mag hij dit niet; wanneer de vrouw onherroepbaar verstooten is, dan mag dit stellig. Vraagt de moeder een behoorlijk loon (*odjrat 'l-mithl*), dan gaat zij vóór een vreemde vrouw, zelfs al wil die vreemde vrouw het zonder loon doen. De man behoeft niet langer dan voor twee jaren loon voor het zogen te betalen.

De meester van een slaaf of slavin is verpligt in hun onderhoud en kleeding te voorzien; volgens de beste opinie moet hij aan de slavin, die tot bijzit dient, meer kleeding geven, dan aan de slavin, die slechts werk verrigt; volgens anderen behoeft hij dit niet te doen. Het is verdienstelijk om den slaaf, die het eten klaar maakt, bij zich aan tafel te nemen of, zoo men dit niet doet, hem van hetzelfde eten te geven. De meester mag zijn slaven geen werk laten doen, waardoor zij benadeeld worden; hij moet hen rust geven ten tijde, dat men den middagslaap (*waqt 'l-qailoelat*) doet, en ten tijde dat men de huwelijkspligten vervult (*waqt 'l-istîmtâ'*), indien hij een vrouw heeft; wanneer hij op reis is, dan moet hij hem bij afwisseling laten rijden. De meester mag van zijn slavin niet vorderen, dat zij een kind zoogt, behalven wanneer zij meer zog heeft, dan er noodig is voor haar kind; indien zij ziek zijn, dan moet hij hun beiden onderhoud verschaffen.

De eigenaar van dieren is verpligt den prijs voor hun voeder voor hen af te zonderen; hij mag ze niet zoo beladen, dat zij daardoor benadeeld worden. De eigenaar mag niet anders hun melk gebruiken, dan wanneer zij meer geven, dan zij voor hun jongen noodig hebben. Weigert de eigenaar van slaven of dieren hun onderhoud te geven, dan wordt hij daartoe gedwongen; indien de eigenaar geen geld heeft om daarin te voorzien, dan worden zij verhuurd, als daartoe gelegenheid is, anders worden zij verkocht.

---

derdalende linie hem moeten uithuwen en dan onderhouden, of hem een slavin geven, tot wier onderhoud zij dan verpligt zijn.

Over de opvoeding.

Wanneer de vrouwen zich onttrekken aan de opvoeding (*hizhânat*) van een kind, dan is daartoe het eerst zijn moeder verpligt, vervolgens haar moeders; daarbij wordt de regel in acht genomen, dat de naaste in graad het eerst daartoe is verpligt; daarna de vaders moeder en haar moeders; de grootvaders moeder en haar moeders, maar de moeder van den vader der moeder heeft geen regt daarop; vervolgens de volle zuster; de halfzuster van vaderskant; de halfzuster van moederskant; volgens anderen, doch minder juist, gaat de halfzuster van moederskant voor de halfzuster van vaderskant; daarna de tante van vaderskant; en laastelijk de tante van moederskant. Wanneer er tegelijk met de vrouwen ook mannen zijn, dan is de volgorde aldus eerst de moeder, daarna haar moeder; vervolgens de vader en daarna zijn moeders; vervolgens de grootvader en daarna zijn moeders; vervolgens de zusters, vervolgens de tantes. De broeders en hun kinderen, en de ooms en hun kinderen worden in de opvoeding beschouwd als vader en grootvader, waarbij de naaste in graad vóórgaat en volgens de beste opinie de orde (*tartîb*) van erven gevolgd wordt; volgens anderen hebben zij geen regt op de opvoeding. Wanneer een knaap den ouderdom van zeven jaren heeft bereikt, en in het genot is van zijn verstandelijke vermogens, dan wordt hem het regt gegeven om tusschen zijn beide ouders te kiezen; hij wordt dan overgegeven aan dengeen, dien hij gekozen heeft. Indien een zoon zijn moeder heeft gekozen, dan blijft hij des nachts bij haar, doch des daags is hij bij zijn vader; indien hij zijn vader heeft gekozen, dan blijft hij des daags en des nachts bij hem. Die zoon mag niet verhinderd worden in het bezoeken van zijn moeder; en de moeder mag niet gestoord worden in het verplegen van dien zoon, als hij ziek is en die verpleging noodig heeft. Kiest de dochter den vader of de moeder, dan blijft zij des daags en des nachts bij dengeen, dien zij gekozen heeft en de andere kan niet verhinderd worden om tot haar te gaan en haar te bezoeken. Wanneer het kind eens een van beiden heeft gekozen en daarna den ander kiest, dan wordt het na dezen overgebragt; en zoo wordt telkens gedaan, als het van keuze verandert. Wanneer het kind geen vader

en geen grootvader meer heeft, maar wel andere eigenlijke bloedverwanten, dan heeft het kind de keuze tusschen zijn moeder en deze bloedverwanten; doch wanneer deze is een neef (ooms kind), dan wordt de dochter niet aan hem overgegeven; volgens anderen, doch minder juist, hebben geen andere mannen regt op de opvoeding dan vader en grootvader.

Ingeval de moeder, die verpligt is het kind op te voeden, zich daaraan onttrekt, dan kan zij daartoe niet gedwongen worden, en die verpligting gaat op haar moeder over, volgens anderen op den vader. Geen regt op opvoeding hebben de vader van de moeder, de slaaf, de onbillijke man (*fâsiq*), de ongeloovige op de opvoeding van een muselmansch kind, de vrouw, die een nieuw huwelijk heeft aangegaan, tot dat zij verstooten is, behalven wanneer haar man de grootvader van het kind is. Ingeval de vader of grootvader naar een ander land wil verhuizen, dat zoo ver verwijderd is, dat men regt heeft het gebed te verkorten, met de bedoeling om zich in dat land te vestigen, terwijl de weg daarheen veilig is, en de moeder wil blijven op de plaats, waar zij is, dan heeft de vader of grootvader het meeste regt op het kind en na hen de andere eigenlijke bloedverwanten.

Wanneer de knaap meerderjarig is geworden, zorgt hij voor zich zelf; het meisje blijft bij een van hen, tot dat zij huwt. Een krankzinnige blijft ook na zijn meerderjarigheid bij zijn moeder.

HOOFDSTUK OVER DE MISDADEN EN WANBEDRIJVEN TEGEN PERSONEN.

Over dengeen, die aan de talio is onderworpen, en die er niet aan onderworpen is.

De talio (*qiçâç*) kan niet toegepast worden op den minderjarige (*ç-çabî*), op den krankzinnige (*ma'toeh*) en op den zieke (*mobarsim*); volgens de beste opinie niet op dengeen, die door het doen van een verbodene zaak, zijn verstand verloren heeft; niet op een muselman wegens het dooden van een ongeloovige; niet op den vrije wegens het dooden van een slaaf. Wanneer een ongeloovige iemand, die ook een ongeloovige is, wondt en zich daarna tot den islam bekeert, of wanneer een slaaf iemand, die ook slaaf is, wondt en daarna wordt vrijgelaten, dan moeten beiden de talio (*'l-qawad*) ondergaan. Wanneer een vrij man een slaaf of een muselman een te beschermen ongeloovige gedood heeft, en later wordt het voldoend bewijs (*'l-bajjinat*) geleverd, dat hij reeds vrijgelaten of tot den islam bekeerd was, dan moeten zij volgens de beste opinie de talio (*'l-qawad*) ondergaan. Wordt er door een vrij persoon een misdrijf gepleegd op iemand, van wien het niet bekend is, of hij vrij of slaaf is, en beweert degeen, die het misdrijf heeft gepleegd, dat hij slaaf is, doch degeen, op wien het misdrijf is gepleegd, dat hij een vrij persoon is, dan wordt volgens de beste opinie geloofd de bewering van dengeen, op wien het misdrijf is gepleegd. De talio (*'l-qiçâç*) wordt niet toegepast op den vader en grootvader, noch op de moeder en grootmoeder wegens het dooden van hun kind en kleinkind. Wanneer iemand, die de talio moest ondergaan, een zoon nalaat, die wegens zijn overlijden in zijn plaats komt, dan ondergaat die zoon de talio

niet geheel (1). Volgens de beste opinie moet de afvallige, die een te beschermen ongeloovige gedood heeft, de talio ondergaan; doch voor den te beschermen ongeloovige, die een afvallige gedood heeft, is dit volgens het beste gevoelen niet noodzakelijk.

Over de misdaden en wanbedrijven tegen personen, waarop de talio van toepassing is.

De misdrijven (*'l-djinâjât*) kunnen gepleegd worden op drieërlei wijzen, onwillekeurig (*chatâ*), met voorbedachten rade (*'amd*), of voorbedachtelijk in het bedrijf, maar onwillekeurig in de gevolgen (*'amdo chatain*). Het misdrijf is gepleegd onwillekeurig, wanneer bijv. iemand op iets, dat in de verte schijnt (*hadap*), schiet en een mensch treft; met voorbedachten rade, wanneer iemand een misdrijf beoogt met wapenen, die gewoonlijk den dood veroorzaken; en voorbedachtelijk in het bedrijf, maar onwillekeurig in de gevolgen, wanneer iemand een misdrijf bedoelt met wapenen, die gewoonlijk den dood niet aanbrengen.

De talio (*'l-qawad*) wordt niet anders, dan wegens opzettelijk gepleegde misdrijven toegepast. Wanneer iemand een ander gewond heeft met iets, waaraan een ijzeren of ander metalen klomp rondzwaaide (*maur*), zoodat de gewonde gestorven is, dan wordt de talio toegepast. Degeen, die iemand met een puntig werktuig steekt op een plaats, die niet doodelijk is (*maqtal*) en er iets van die punt blijft zitten, tot dat hij sterft, moet de talio ondergaan; wanneer de gewonde terstond gestorven is, dan verschillen de opiniën, volgens sommigen, ondergaat hij ook de talio; volgens anderen, wier opinie voor beter wordt gehouden, ondergaat hij die niet. De talio wordt ook toegepast op dengeen, die iemand slaat met een groot, zwaar

(1) De bloedwraak (*'t-thâr*), een soort van vendetta, zoo diep bij de Arabieren geworteld, dat Mohammed ze niet kon afschaffen, (vandaar de zorgvuldige wettelijke regeling van de talio (*'l-qiçâç*) in het Mohammedaansche regt), ging tot het vijfde geslacht over van vader op zoon, zoo wel op degenen, die het regt hadden die bloedwraak uit te oefenen, als op degenen, op wie zij moest worden toegepast (*'t-thâr fî 'l-chomsat*).

werktuig, of met een klein, zwaar werktuig op een doodelijke plaats, of die een zwak mensch slaat, die dit doet in groote hitte, in groote koude of herhaalde malen. De talio is ook toepasselijk op dengeen, die iemand van een steilte heeft geworpen, die iemand de testikels uitperst, die iemand worgt en die iemand werpt in water of vuur, waaruit hij zich niet redden kan; indien de in het water geworpene door een visch wordt opgeslikt, vóór dat hij het water heeft bereikt, dan wordt volgens de beste opinie de talio niet toegepast. Wanneer iemand een ander in een kuil werpt, waarin verscheurende dieren zijn, die hem dooden, of wanneer iemand een hond op een ander loslaat, die hem bijt tot dat hij sterft, of wanneer iemand een ander laat steken door slangen of schorpioenen, waardoor gewoonlijk dergelijke menschen sterven, dan is degeen, die het gedaan heeft, onderworpen aan de talio; sterven de menschen gewoonlijk aan die beten niet, dan is volgens de beste opinie de talio niet van toepassing. Degeen, die iemand gedwongen heeft een ander te dooden, ondergaat de talio; en zoo ook degeen, die daartoe gedwongen is geworden. Heeft iemand dengeen, die het oordeel des onderscheids niet heeft, bevolen een ander te dooden: dan komt de talio op hem, die het bevolen heeft, doch er rust niets op dengeen, die bevolen is geworden. Wanneer de vorst (*'s-soltân*) wederregtelijk iemand bevolen heeft een ander te dooden en de bevolene wist niet dat dit wederregtelijk is, dan moet de vorst de talio ondergaan; maar wist de bevolene, dat het wederregtelijk is, dan moet hij de talio ondergaan. Houdt iemand een ander vast, tot dat een derde persoon hem doodt, dan ondergaat degeen, die hem gedood heeft, de talio. Degeen, die een getuigenis tegen iemand aflegt, waardoor deze gedood wordt, en die later deze getuigenis herroept, bewerende dat hij het opzettelijk heeft gedaan, is aan de talio onderworpen. Wanneer iemand een ander dwingt vergif te gebruiken, zoodat deze daardoor sterft, dan moet hij de talio ondergaan; doch dit heeft volgens de beste opinie niet plaats, wanneer hij beweert, dat hij niet geweten heeft, dat het een doodelijk vergif is; zoo ook is volgens het beste gevoelen niet aan de talio onderworpen degeen, die vergif in spijs heeft gedaan en die aan een ander heeft te eten gegeven, of die vergif gemengd heeft in eten, dat

aan een ander behoorde, die het heeft opgegeten en daaraan is gestorven. Degeen, die iemand gedood heeft met een tooverij (*sihr*), waaraan de menschen gewoonlijk sterven, moet de talio ondergaan.

Wanneer verscheiden personen één man gedood hebben, dan worden zij allen daarvoor gedood. Beiden worden gedood, zoo wel degeen, die iemand gewond heeft met één wonde, als degeen, die hem honderd heeft toegebragt, indien hij door beider bedrijf gestorven is; en zoo ook worden beiden gedood, wanneer de een aan iemand de hand en de ander den arm heeft afgehouwen. Wanneer de een iemand de hand afkapt, en de ander hem den hals afsnijdt, dan wordt de eerste beschouwd als de verwonder, en de ander als de dooder. Ingeval een zoon gedood is door zijn vader, gemeenschappelijk met een derde, dan is die derde slechts aan de talio onderworpen. Wanneer twee personen iemand gemeenschappelijk dooden, de een namelijk onwillekeurig, en de ander met voorbedachten raden, of de een slaat hem met een ligt stuk hout en de ander wondt hem, zoodat hij sterft, dan is de talio op geen van beiden toepasselijk. Wanneer iemand zich zelf wondt en door een ander gewond wordt, zoodat hij sterft, of wanneer een verscheurend dier en een mensch hem wondt, dan is volgens sommigen de talio toepasselijk, volgens anderen niet. Degeen, die iemand wondt en daarna hem kruiden, die gewoonlijk dooden, als geneesmiddel geeft, of de wonde in het levend vleesch vastnaait, en deze aan de gevolgen sterft, dan moet degeen, die de wonde heeft toegebragt, volgens sommigen de talio ondergaan, volgens anderen niet.

Al wie niet verpligt is de talio te ondergaan wegens het leven (*'n-nafs*), is dit ook niet verpligt wegens een ligchaamsdeel (*t-tarf*); en degeen, die wegens het leven verpligt is de talio te ondergaan, is daartoe ook verpligt wegens een ligchaamsdeel. De talio van het leven, die niet gevorderd kan worden, wanneer het misdrijf bedreven is onwillekeurig of voorbedachtelijk in het bedrijf, maar onwillekeurig in de gevolgen, kan in dat geval ook niet gevorderd worden wegens een ligchaamsdeel. Wanneer verscheiden personen gezamenlijk in één houw aan iemand een ligchaamsdeel afhakken, dan moeten zij allen dat deel verliezen; maar heeft ieder op zich zelf het misdrijf gepleegd, dan rust op geen van hen de talio. Ook wordt de

talio toegepast wegens verwonderingen (*dorh*) en het wegnemen van een lid (*'izhw*). Bij verwondingen is de talio slechts toepasselijk, wanneer zij tot het been komen, bijv. verwondingen (aan het hoofd (?)) waardoor het been te zien is (*moezhihat*), wonden op arm, been en dij; volgens sommigen echter is de talio niet anders, dan bij de eerstgenoemde verwondingen toepasselijk. Ingeval iemand zulk een wonde heeft toegebragt ergens op het hoofd van een ander, doch de toegebragte wonde is zoo groot, dat zij het geheele hoofd omvat van dengeen, die de wonde heeft veroorzaakt, dan moet hem het geheele hoofd verwond worden; wanneer de toegebragte wonde grooter is, dan het geheele hoofd van dengeen, die gewond heeft, dan wordt hem het geheele hoofd verwondt en hij moet voor het overige de schadevergoeding (*'l-arsj*) geven. Wegens het wegnemen van leden is de talio ook toepasselijk, voor zoo ver zij zonder onbillijkheid (*haif*) kan worden toegepast. Er wordt genomen oog voor oog, regter voor regter en linker voor linker; doch geen gezond oog voor een blind en geen blind voor een gezond. Wanneer iemand aan een ander een hoofdwonde toebrengt, waardoor blindheid wordt veroorzaakt, dan moet volgens sommigen de talio zóó worden genomen, dat de oogappel ongekwetst blijft; volgens anderen wordt in dit geval de talio niet toegepast. Er wordt genomen ooglid voor ooglid, het bovenlid voor het bovenlid, het onderlid voor het onderlid, het regter voor het regter en het linker voor het linker. Er wordt genomen neustip voor neustip en neusgat voor neusgat; wanneer een gedeelte is afgehakt, dan wordt dit berekend naar het deel, dat het van het geheel uitmaakt; bijv. de helft, een derde, en dan wordt even zoo veel ontnomen aan dengeen, die het misdrijf heeft gepleegd. Indien er een stuk van den neus is afgehouwen, dan wordt de talio toegepast en schadevergoeding genomen; men neemt een geheelen neus voor een afgeknotte, wanneer er niets afgevallen is; men neemt ook een neus, waarmeê men niet ruikt, voor een neus, waarmeê wel kan geroken worden. Er wordt genomen oor voor oor, gedeelte voor gedeelte, een volkomen oor voor een doof, en een doof voor een volkomen; volgens de beste opinie wordt een volkomen neus en een volkomen oor genomen voor een uitgedorden of gerimpelden neus en voor een afgeknot oor.

Men neemt tand voor tand, maar niet een tand voor een andere; tong voor tong, en, zoo mogelijk, gedeelte voor gedeelte, maar niet een sprekende voor een stomme; lip voor lip, een bovenlip voor een bovenlip, een onderlip voor een onderlip, volgens sommigen wordt hierbij de talio niet toegepast; hand voor hand; voet voor voet; vinger en toon voor vinger en toon; vingertoppen voor vingertoppen; palm van de hand voor palm van de hand; ellebogen voor ellebogen; schouders voor schouders. Wanneer iemand een ander de hand (*jad*) van den arm (*dsirâ'*) kapt, dan wordt van hem slechts de palm van de hand als talio teruggenomen en schadevergoeding voor het overige. Men neemt niet de regter voor de linker, niet de linker voor de regter; geen pink voor een duim; geen top van een vinger voor de top van een anderen vinger; geen volkomene voor een afgeknotte, maar wel een afgeknotte voor een volkomene; geen geheelen vinger voor een gedeelte, maar wel een gedeelte van een vinger voor een geheele. Wanneer iemand een ander den top van een vinger afhakt, waardoor de palm van de hand wegrot, dan is de talio niet toepasselijk voor hetgeen weggerot is, volgens anderen is de talio daarvoor ook toepasselijk.

Over kwijtschelding van de talio.

Wanneer gedood wordt iemand, die een erfgenaam heeft, dan heeft die erfgenaam het regt om de talio toe te passen, en hij kan kiezen tusschen het toepassen van de talio en die kwijt te schelden: ingeval de kwijtschelding geschiedt tegen betaling van den bloedprijs (*'d-dijat*), dan moet deze betaald worden, en dit moet volgens de beste opinie ook geschieden, indien de erfgenaam de talio onbeperkt heeft kwijtgescholden, sommigen zeggen, dat ze in dit geval niet behoeft betaald te worden. Kiest de erfgenaam eerst de talio toe te passen en daarna den bloedprijs te vragen, dan kan hij dien volgens de beste opinie niet krijgen. De erfgenaam, die den misdadige (*'l-djânî*) de beide handen afkapt en daarna de talio kwijtscheldt, heeft geen regt op den bloedprijs; maar hij heeft regt op de helft van den bloedprijs, wanneer hij hem éene hand heeft afgekapt en daarna de talio heeft kwijtgescholden. Indien twee perso-

nen regt hebben op de talio, en één hunner scheldt die den misdadige kwijt, dan is de talio vervallen en de ander heeft slechts regt op zijn aandeel in den bloedprijs: indien één van beiden de talio wil toepassen, dan mag hij dit niet alleen doen, en kunnen zij beiden het met elkander niet eens worden, dan beslist het lot of de talio zal toegepast worden of niet: ingeval de een den ander voorkomt met het nemen van de talio, dan kan volgens de beste opinie de talio niet van hem gevorderd worden, volgens anderen kan dit wel. Wanneer één van beiden de talio kwijtscheldt en de ander ze toepast, vóór dat hij wist dat zij kwijtgescholden was, of nadat hij dit wist, maar vóór dat de misdadige regt had op het vervallen van die talio, dan is volgens de beste opinie de talio toepasselijk, volgens anderen niet; volgens degenen, die beweren, dat de talio toepasselijk is, moet de bloedprijs betaald worden en volgens hen, die zeggen, dat zij niet toegepast moet worden, moet de helft van den bloedprijs worden gegeven aan dengeen, die de talio geheel heeft kwijtgescholden; hij, die dit betalen moet, is volgens sommigen degeen, die de talio heeft toegepast; volgens anderen, wier opinie voor beter wordt gehouden, moet hij uit de nalatenschap van den misdadige genomen worden.

Indien een minderjarige of krankzinnige (*ma'toeh*) regt op talio heeft, dan moet de misdadige gevangen gehouden worden, tot dat de minderjarige meerderjarig is geworden en de krankzinnige tot zich zelf is gekomen, zijn deze beide personen zoo arm, dat zij niet bezitten hetgeen zij voor hun onderhoud noodig hebben, dan mag volgens sommigen hun voogd den misdadige kwijtschelding verleenen tegen het betalen van den bloedprijs; volgens anderen, wier gevoelen beter is, mag de voogd het niet doen. Is er iemand gedood, die geen erfgenamen heeft nagelaten, dan mag de imam de talio toepassen, of tegen betaling van den bloedprijs kwijtschelden. Wanneer iemand, die een ander een vinger heeft afgekapt, beweert dat hij voor dit misdrijf en hetgeen er uit ontstaan zal, kwijtschelding heeft gekregen, en de hand dan verloren gaat van dengeen, die den vinger heeft verloren, dan is de misdadige niet verantwoordelijk voor den vinger, maar hij moet den bloedprijs voor de andere vingers betalen: heeft degeen, die den vinger heeft ver-

loren, ook het leven er bij ingeschoten, dan vervalt de talio en volgens de beste opinie ook de bloedprijs voor het leven, maar hij moet negen tiende van den bloedprijs voor de overige vingers betalen. De bloedprijs moet betaald worden, wanneer degeen, die iemand gedood heeft, gestorven is, of wanneer degeen, die iemand van een ligchaamsdeel beroofd heeft, dat ligchaamsdeel op de een of andere wijze heeft verloren.

De talio mag niet anders genomen worden, dan in tegenwoordigheid van den vorst, die de instrumenten, daarvoor noodig, geven moet. Wanneer degeen, dien het regt van talio toekomt, iemand is, die dat regt goed kan uitoefenen, dan stelt de vorst hem daartoe in de gelegenheid; doch indien hij dat regt niet goed kan uitoefenen, dan gelast de vorst iemand daartoe te magtigen: indien er niemand is, die dit zonder belooning doen wil, dan wordt er iemand uit het vijfentwintigste (bladz. 85.) gehuurd, en indien dat vijfentwintigste op die plaats niet bestaat, dan wordt het genomen uit de goederen van den misdadige. De zwangere vrouw, op wie de talio moet worden toegepast, ondergaat de talio niet, vóór dat zij haar kind ter wereld gebragt en het gezoogd heeft met de eerste melk; vervolgens moet dat kind door een andere vrouw gezoogd worden; de bewering van een vrouw, dat zij zwanger is, wordt volgens de beste opinie aangenomen, volgens anderen wordt zij niet anders aangenomen, dan wanneer er een bewijs bestaat, dat zij zwanger is. Heeft een zwangere vrouw de talio ondergaan en is dien ten gevolge het embryon (*djanîn*) omgekomen, dan is men voor die handeling verantwoordelijk; wist het de vorst, dan rust op hem de verantwoordelijkheid; wist hij het niet, maar de voogd van de vrouw was het wel bekend, dan is deze verantwoordelijk; wist het geen van beiden, dan rust de verantwoordelijkheid volgens de beste opinie op den imâm, volgens anderen op den voogd van de vrouw.

Wanneer iemand verscheiden personen gedood of verscheiden personen beroofd heeft van leden van het ligchaam, dan wordt voor den eerste de talio, voor de overigen de bloedprijs genomen. Heeft hij hen in eens gedood of gewond, of is onzeker wie het eerst gedood of gewond is, dan wordt er tusschen hen geloot; is

een van hen (zijn mederegthebbenden) voorgekomen met dooden of verwonden, dan moet aan de overigen de bloedprijs worden betaald. Degeen, die iemand doodt en tevens van den islam afvalt, of die iemand wondt en tevens een diefstal begaat, is alleen strafbaar voor hetgeen hij jegens den mensch heeft misdreven, en daarin is dan de straf voor afval en diefstal begrepen. Wanneer iemand een ander de hand afkapt, die daaraan sterft, dan wordt hem eerst de hand afgekapt en hij later gedood; is degeen, wien de hand afgekapt is, aan de gevolgen overleden, dan wordt hem ook de hand afgekapt en hij wordt gedood, wanneer hij niet aan de gevolgen van die afkapping is overleden. Degeen, die iemand de hand tot aan den elleboog heeft afgekapt, of hem een buikwonde heeft toegebragt, waaraan hij gestorven is, moet volgens de beste opinie met het zwaard gedood worden, volgens anderen moet hij op dezelfde wijs, als hij gewond heeft, gewond en hij moet gedood worden, indien hij aan die wonden niet sterft. Degeen, die iemand gedood heeft met het zwaard of met tooverij, mag niet anders dan met het zwaard gedood worden; zoo ook moet degeen die iemand door liwât (1), of het wijn laten drinken gedood heeft, volgens de beste opinie met het zwaard gedood worden; volgens anderen moet aan den eerste met een penis van hard hout hetzelfde gedaan worden, als bij liwât plaats heeft en moet hij daardoor gedood worden, en aan den tweeden moet water ingegoten worden, tot dat hij sterft. Degeen, die een ander gedood heeft door hem te verdrinken of te verbranden of door hout, of door steenen, kan met het zwaard gedood worden, of men kan aan hem ook hetzelfde doen, dat hij gedaan heeft; en wanneer hij daaraan niet sterft, dan zeggen sommigen, dat hij met het zwaard moet gedood worden, doch anderen, wier opinie voor beter wordt gehouden, beweren dat men aan hem hetzelfde, dat hij gedaan heeft, moet doen, tot dat hij gedood is, behalven bij buikverwondingen en het afkappen van ligchaamsdeelen. Degeen, die het

---

(1) *Liwât* is een woord gevormd van den eigennaam Lot. Het zedelijk vergrijp, dat wij met den naam van de stad Sodom bestempelen, wordt door de Mohammedanen ontleend aan den persoon van Lot.

regt heeft om de talio wegens het afhakken van een ligchaamsdeel toe te passen, handelt wel, wanneer hij de talio niet neemt, vóór dat hij genezen is: en volgens sommigen mag hij voor zijn genezing de talio ook niet kwijtschelden, volgens anderen mag dit wel geschieden. Wanneer iemand de talio neemt wegens het afkappen van een ligchaamsdeel en de misdadiger het leven daarbij inschiet, dan is men niet verantwoordelijk wegens dat verdergaan (*'s-sirâjat*). Wanneer iemand de talio heeft toegepast wegens het afkappen van een ligchaamsdeel, en daarna sterft degeen, op wien het misdrijf is gepleegd, en de misdadige verliest vervolgens het leven, dan heeft deze zijn vol regt ondergaan: maar wanneer de misdadige eerst het leven verliest en daarna degeen, op wien het misdrijf is gepleegd, dan bestaat volgens sommigen de talio wegens dat verdergaan; volgens anderen, wier opinie beter is, wordt dat verdergaan beschouwd als nutteloos (*hadar*), doch moet de helft van den bloedprijs uit de nalatenschap van den misdadige betaald worden. Degeen, die regt heeft op de talio wegens het uitstooten van een oog, mag niet toegelaten worden om de talio te nemen, maar hij wordt gelast een gevolmagtigde aan te stellen, door wien het oog met de vingers moet worden uitgestooten: was het gezigt verloren gegaan door een slag, dan moet hem hetzelfde gedaan worden, doch indien hij het gezigt er niet bij verliest, dan moet dit gedaan worden, indien men het bewerkstelligen kan zonder den oogappel te kwetsen, en zoo het niet kan bewerkstelligd worden zonder dit, dan wordt de bloedprijs van hen genomen. Wanneer iemand het regt van talio heeft op de regterhand en zegt: » strek uw regterhand uit ", en hij strekt voorbedachtelijk de linker uit, die de regthebbende afkapt, dan heeft deze geen voldoening van zijn regt, maar hij kan de talio wegens de regterhand niet toepassen, vóór dat degeen, die de afkapping ondergaan heeft, genezen is. Ingeval hij beweert, dat hij dit onbewust gedaan heeft, of dat hij heeft gemeend, dat het voldoende was, of dat hij meende, dat de linkerhand van hem gevraagd werd, dan wordt er gelet op dengeen, die het regt heeft de talio uit te oefenen: heeft hij onwetend de hand afgekapt, dan rust volgens sommigen de talio op hem niet; volgens anderen en te regt, rust op hem de bloedprijs; nog anderen beweren, dat hij

ook deze niet schuldig is: heeft hij, dit wetende, de hand afgekapt, dan rust volgens sommigen de wedervergelding niet op hem, volgens anderen wel. Bestaat er tusschen beiden geschil of hij het geweten heeft of niet, dan wordt de bewering van den misdadige aangenomen. Wanneer de linkerhand bij onderling goedvinden afgekapt is, dan is hij den bloedprijs voor de linkerhand schuldig en de talio voor de regter vervalt volgens de beste opinie; volgens anderen vervalt zij niet. Indien iemand het regt heeft om de talio toe te passen op een krankzinnige, en hem met bewustzijn de linkerhand afkapt, nadat hij hem gezegd had de regter uit te steken, dan rust op hem de talio; doch wanneer hij het onbewust gedaan heeft, dan moet hij den bloedprijs betalen.

Over dengeen, die niet verpligt is, wegens misdaden en wanbedrijven tegen personen, bloedprijs te betalen.

Den bloedprijs is niet schuldig de te beoorlogen ongeloovige, de heer wegens het dooden van een slaaf, en degeen, die een te beoorlogen ongeloovige of afvallige gedood heeft. Wanneer iemand een pijl heeft afgeschoten op een te beoorlogen ongeloovige of afvallige, die tot den islam is bekeerd, en hij hem gedood heeft, dan moet hij volgens de beste opinie den bloedprijs voor een muselman betalen, volgens anderen behoeft hij dit niet te doen. Degeen, die een muselman, beschermd door het schild van afgodendienaars in een afgodisch land (*dâr 'l-harbi*), gedood heeft, moet volgens sommigen den bloedprijs betalen, indien hij wist, dat hij een muselman is, doch hij moet dien niet betalen, zoo hij dit niet wist; volgens anderen moet hij dien betalen, ingeval hij het bij het schieten bepaald op hem gemunt heeft, doch hij betaalt dien niet, wanneer hij het niet bepaald op hem gemunt heeft.

Over de misdaden en wanbedrijven tegen personen, waarvoor men den bloedprijs schuldig is.

Degeen, die iemand treft met iets, dat dooden kan, moet den bloedprijs betalen, wanneer de getroffene door den slag gestorven is.

Ingeval iemand een ander in water of vuur werpt, waarin hij sterven kan, en de geworpene sterft daarin, dan moet degeen, die hem daarin geworpen heeft, den bloedprijs betalen; indien de geworpene zich had kunnen redden, en hij dit niet gedaan heeft, dan is degeen, die hem daarin geworpen heeft, volgens de beste opinie niet verpligt den bloedprijs te betalen. Degeen, die iemand op de een of andere wijs heeft blootgesteld aan de aanvallen van een slang of leeuw, moet den bloedprijs betalen, wanneer die slang of leeuw hem gedood heeft; die bloedprijs moet ook betaald worden door dengeen, die iemand betooverd heeft op een wijze, welke in de meeste gevallen doodelijk is, en de betooverde daaraan is gestorven. De vader, die zijn zoon, de leermeester, die zijn leerling, de man, die zijn vrouw, de vorst, die zijn onderdaan zonder wettige redenen slaat, zoodat het den dood ten gevolge heeft, moet den bloedprijs betalen. Voor een minderjarige, die aan een zwemmer is overgegeven (om te leeren zwemmen) en in zijn handen verdrinkt, moet de bloedprijs worden betaald; maar die bloedprijs moet niet betaald worden, indien een meerderjarige met den zwemmer verdronken is. Wanneer iemand een minderjarige toeschreeuwt, zoodat hij van een dak valt, of een meerderjarige, die niet op zijn hoede is, toeschreeuwt, zoodat hij daar afvalt en sterft, dan moet hij den bloedprijs betalen: heeft hij een minderjarige toegeschreeuwd, zoodat deze zijn verstand heeft verloren, dan moet hij ook den bloedprijs betalen, doch wanneer dit met dezelfde gevolgen ten opzigte van een meerderjarige is geschied, dan behoeft hij den bloedprijs niet te betalen. Ingeval iemand met een zwaard een ander, die goed zien kan, nazit, en deze dientengevolge in een put valt, dan is degeen, die hem nagezeten heeft, daarvoor niet verantwoordelijk; doch hij is verantwoordelijk, wanneer dit gebeurd is met iemand, die niet zien kan. Degeen, die een zwangere vrouw zoodanig op den buik heeft geslagen, dat het embryon dood ter wereld komt, is voor die handeling verantwoordelijk. Indien iemand, schietende op een wit, misschiet, een mensch raakt en hem doodt, dan moet hij den bloedprijs betalen. De chirurgijn, die iemand verkeerd besnijdt en den eikel raakt, is daarvoor verantwoordelijk; doch wanneer deze niet wilde besnijden en de imâm dit ge-

daan heeft in hevige koude of warmte, zoodat de besnedene daaraan gestorven is, dan moet de imam volgens de beste opinie verantwoordelijk gesteld worden. Degeen, die een put graaft op den weg van muselmannen, of daarop neêrlegt steenen of water stort, of de schillen van komkommers strooit, waardoor een mensch omkomt, is voor zijn handeling verantwoordelijk. Wanneer de een een put graaft en de ander een steen neêrlegt, waaraan zich een derde stoot, zoodat hij in den put valt en sterft, dan rust de verantwoordelijkheid op dengeen, die de steen heeft neêrgelegd. Indien iemand een put heeft gegraven op een breeden weg ten behoeve van de muselmannen, of een moskee heeft gebouwd, of in een moskee een kandelaar heeft opgehangen, of daar een fraaije sprei (*haçîr*) heeft uitgespreid, en dit alles is gedaan zonder verlof van den imâm, terwijl mede daardoor een mensch is omgekomen, dan is degeen, die dit gedaan heeft, volgens sommigen verantwoordelijk, volgens anderen niet. Degeen, die een put graaft op zijn eigen grond, of op niet ontgonnen gronden, welke hij zich voorstelt zich toe te eigenen of er het genot van te hebben, is niet verantwoordelijk, wanneer iemand in dien put valt en sterft; degeen, die op zijn eigen grond een put heeft gegraven en iemand tot zich heeft geroepen, die in den put valt en sterft, is niet verantwoordelijk indien de put te zien was, doch hij is volgens de beste opinie verantwoordelijk, zoo de put niet kon gezien worden. Wanneer iemand een boosaardigen hond in zijn huis heeft en iemand tot zich roept, die door den hond wordt gebeten, dan is hij daarvoor volgens sommigen aansprakelijk, volgens anderen niet. De vorst, die iemand beveelt in een put af te dalen of op een boom te klimmen ten behoeve van de muselmannen, is verantwoordelijk, wanneer hij valt en sterft; doch zoo een gedeelte der burgers hem dit bevolen heeft, en hij gevallen en gestorven is, dan bestaat er geen verantwoordelijkheid. Indien iemand op zijn eigen grond een muur heeft gebouwd, welke overhelt en niet door hem wordt afgebroken, zoo dat hij op iemand valt, die daardoor sterft, dan is hij volgens de beste opinie niet aansprakelijk, volgens anderen is hij dit wel. Degeen, die een pot op den rand van een dak heeft geplaatst, is niet aansprakelijk, wanneer die pot door den wind daaraf is gesmeten

en iemand daardoor gedood is. Wanneer iemand een venster (*rau-sjan*) heeft uitgebragt op den weg, dat op iemand is gevallen, die daaraan is gestorven, dan is hij aansprakelijk voor de helft van den bloedprijs; maar hij is voor den geheelen bloedprijs aansprakelijk, indien er iets van den buitensten balk gevallen en daardoor iemand gestorven is. Ingeval iemand een goot (*mîzâb*) heeft gemaakt, die op een mensch is gevallen en hem gedood heeft, dan wordt het volgens de beste opinie beschouwd als in het geval met het venster, volgens anderen is degeen, die de goot gemaakt heeft in het geheel niet aansprakelijk. Heeft iemand bij zich een rijdier, dat met zijn voor- of achterpooten een mensch doodt, dan moet hij den bloedprijs betalen; doch was het dier niet bij hem en gebeurde het bij dag, dan is hij niet verantwoordelijk voor hetgeen het heeft gedood; maar is het bij nacht gebeurd, dan is hij daarvoor wel aansprakelijk. Is het dier losgekomen en dit is geschied door nalatigheid in het bewaken, dan is hij aansprakelijk, wanneer het dier iets gedood heeft; maar hij is dit niet, indien het is geschied zonder zijn nalatigheid in het bewaken. Degeen, die een boosaardigen hond heeft, dien hij niet bewaakt, is aansprakelijk, zoo die hond iemand doodt. Wanneer iemand op een naauwen weg zit, en een ander struikelt over hem, zoodat beiden sterven, dan moet ieder van beiden den bloedprijs aan den ander betalen; zoo beiden tegen elkander stooten, dan moet ieder van beiden aan den ander de helft van den bloedprijs betalen. Indien er twee zwangere vrouwen tegen elkander stooten, zoodat beiden met haar vrucht sterven, dan moet ieder van haar betalen de helft van den bloedprijs van de andere, benevens de helft van den bloedprijs van haar eigen vrucht en van dien van de vrucht van de andere. Degeen, die twee minderjarigen, waarover hij geen voogdij heeft, laat rijden, zoodat zij tegen elkander stooten en sterven, is aansprakelijk voor hetgeen beiden misdoen. Wanneer twee schepen tegen elkander aanvaren, zoodat zij met hun lading in den grond zinken, dan wordt het beschouwd als twee mannen, die tegen elkander aanstooten, zoo het geschied is door nalatigheid van de beide scheepskapiteins; en is het geschied zonder nalatigheid, dan wordt het volgens de beste opinie op dezelfde wijs beschouwd, volgens anderen is geen van

beiden aansprakelijk. Wanneer tien menschen een steen werpen met een balista en die steen stuit terug en doodt een hunner, dan vervalt een tiende van den bloedprijs en de negen tienden komen ten laste van de in het leven geblevenen. Ingeval iemand in een put valt en een tweede meêsleept, en de tweede een derde, en de derde een vierde, die allen sterven, dan heeft de eerste regt op een derde van den bloedprijs ten laste van den tweede en op een derde van bloedprijs ten laste van den derde, doch het overige derde krijgt hij niet; de tweede heeft regt op een derde van den bloedprijs ten laste van den eerste en op een derde ten laste van den derde, doch het overige derde krijgt hij niet; de derde heeft regt op de helft van den bloedprijs ten laste van den tweede, doch de andere helft krijgt hij niet, volgens anderen vervalt slechts een derde van den bloedprijs en heeft hij regt op twee derden; de vierde heeft regt op den geheelen bloedprijs ten laste van den derde. Twee mannen, die elkander door verwondingen gedood hebben, moeten aan elkander den bloedprijs betalen; de bewering dat zij elkander gewond hebben, om zich zelf te verdedigen, wordt niet aangenomen.

Over de verschillende soorten van bloedprijs.

De bloedprijs voor een vrijen muselman bestaat uit honderd kameelen. Is de doodslag bedreven voorbedachtelijk, of voorbedachtelijk in het bedrijf, maar onwillekeurig in de gevolgen, dan bestaat de bloedprijs uit drieërlei soort kameelen; uit dertig driejarigen, dertig vierjarigen en veertig zwangere, allen tusschen de zes en negen jaren oud (*chalifat*); heeft de doodslag onwillekeurig plaats gehad, dan bestaat de bloedprijs uit vijfderlei soort kameelen; uit twintig eenjarigen, twintig tweejarigen, twintig tweejarigen van het mannelijk geslacht (wanneer niet het tegendeel is opgegeven, dan zijn de kameelen van het vrouwelijke geslacht), twintig driejarigen en twintig vierjarigen. Een doodslag, gepleegd in de heilige maanden (*asjhor 'l-harom*) (dit zijn: de elfde, twaalfde, eerste en zevende maand van het mohammedaansche jaar), of op het heilig grondgebied (*'l-haram*), of op een verboden bloedverwant (*dsoe rahmin mahramin*), moet geboet worden door een bloedprijs, die uit drieërlei

soort kameelen bestaat, hetzij het misdrijf onwillekeurig of met voorbedachten rade is gepleegd. Omtrent het misdrijf, gepleegd met voorbedachten rade door een minderjarige en krankzinnige zeggen sommigen, wier opinie voor de beste wordt gehouden, dat men het er voor moet houden, alsof het met boos opzet was gepleegd; volgens sommigen moet de zware bloedprijs (*dijat moghallatat*) (gelijk aan den bloedprijs voor een met voorbedachten rade gepleegd misdrijf) betaald worden, volgens anderen en te regt de bloedprijs voor een onwillekeurig gepleegd misdrijf. Wanneer de misdadige of zijn stamgenooten (*'âqilat*) kameelen heeft, dan moet de bloedprijs daaruit betaald worden; zoo zij ze niet hebben, dan moeten zij gegeven worden uit de kameelen van het land; indien zij ook daar niet zijn, dan moeten zij uit het naast gelegen land gehaald worden. Degeen, die den bloedprijs krijgt, behoeft geen kameel, die gebreken heeft of ziek is, aan te nemen. Partijen kunnen onderling overeenkomen om een aequivalent, in plaats van kameelen, te betalen. Wanneer er slechts weinig kameelen in een land zijn, dan moet men volgens de beste opinie den prijs daarvan betalen, hoe hoog die ook kome; volgens anderen moeten er duizend dinâr of twaalfhonderd dirham betaald worden, en voor de zware boete moet nog een derde daaraan toegevoegd worden.

De bloedprijs voor een Jood en Christen bedraagt een derde van dien voor een muselman; en die voor een vuuraanbidder en afgodendienaar bedraagt twee derden van het tiende van den bloedprijs voor muselmannen. Degeen, die een Christen de hand afkapt, die zich tot den islam bekeert en daarna sterft, betaalt den bloedprijs voor een muselman; was het een te beoorlogen ongeloovige, die zich tot den islam bekeerde, dan betaalt hij niets; was het een afvallige, die zich bekeert heeft, dan betaalt hij volgens de beste opinie niets. Degeen, die een pijl heeft afgeschoten op een te beschermen ongeloovige, die getroffen en gedood wordt, nadat hij zich tot den islam heeft bekeerd, moet den bloedprijs voor een muselman betalen. De bloedprijs voor de vrouw bedraagt de helft van die voor den man. De bloedprijs voor een niet voldragen vrucht heet ghorrat en bestaat uit een slaaf of slavin, die de waarde heeft van de helft van het tiende van den bloedprijs voor

den vader of van het tiende van den bloedprijs voor de moeder: deze wordt gegeven aan zijn erfgenamen. Wanneer een zijner ouders muselman is, doch de andere een ongeloovige, of de een is een vuuraanbidder en de andere een ongeloovige, die een geopenbaarde godsdienst heeft, dan moet een slaaf gegeven worden, die een waarde heeft overeenkomstig dengeen, die het meeste bedraagt. Heeft de moeder het kind levend ter wereld gebragt en is het daarna gestorven, dan moet er een volkomen bloedprijs gegeven worden: ontstaat er tusschen partijen geschil of het kind levend of dood is geboren, dan wordt de verklaring van den misdadige aangenomen. Wanneer de moeder slechts een klomp vleesch heeft ter wereld gebragt, doch de stamgenooten beweren, dat de vorm van een mensch daarin te zien was, dan moet volgens sommigen de ghorrat betaald worden, volgens anderen niet. Bij de ghorrat wordt niet aangenomen een slaaf of slavin beneden zeven jaren oud, een zwakke, oude (volgens sommigen geen slavin boven twintig en geen slaaf boven vijf en twintig jaren) of een die met gebreken behebt is. Is er zulk een slaaf of slavin niet te krijgen, dan moeten volgens de beste opinie vijf kameelen gegeven worden, volgens anderen de waarde daarvan.

De wonden (*'s-sjidjâdj*) aan het hoofd zijn tien: 1°. die slechts de huid scheurt (*'l-hâriçat*); 2°. die het bloed doet druppelen (*'d-dâmijat*); 3°. die het vleesch scheurt (*'l-bâzhighat*); 4°. die door het vleesch heendringt (*'l-motalâhimat*); 5°. die de beenhuid raakt (*'s-simhâq*); 6°. die het been zelf raakt (*'l-moezhihat*); 7°. die het been verbrijzelt (*'l-hâsjimat*); 8°. die het been verbrijzelt en de beensplinters naar verschillende kanten dringt (*'l-monaqqalat*); 9°. die het hersenvlies raakt (*'l-mamoemat*) en 10°. die de hersenen zelf raakt (*'d-dâmighat*).

Het toebrengen van de vijf eerstgenoemde soorten moet vergoed worden door hetgeen bij taxatie (*hokoemat*) daarvoor bepaald wordt; dit mag nooit de schadevergoeding (*'l-arsj*), die voor de zesde soort van hoofdwonden bepaald was, te bovengaan. De vergoeding voor de zesde soort van hoofdwonden bestaat uit vijf kameelen: bedekt de wonde het geheele hoofd en loopt zij over het aangezigt, dan bestaat zij volgens sommigen uit vijf, doch volgens anderen, wier opinie voor beter wordt gehouden, uit tien kameelen. Heeft iemand twee zulke verwondingen toegebragt, en tusschen beiden

bestaat een streep ongeschonden vleesch, dan bestaat de vergoeding uit tien kameelen; doch zijn deze beide wonden ineengeloopen, dan bestaat zij uit slechts vijf kameelen; zijn beide verwondingen slechts inwendig ineengeloopen, dan moeten volgens sommigen vijf, volgens anderen tien kameelen betaald worden. Voor het toebrengen van een wonde van de zevende soort moeten tien kameelen betaald worden; degeen, die iemand met iets zwaars zoodanig heeft geslagen, dat het been is verbrijzeld zonder een wonde te veroorzaken, moet volgens de beste opinie vijf kameelen geven, volgens anderen vindt er taxatie plaats. De verwondingen van de achtste soort maken, dat degeen, die gewond heeft, vijftien kameelen schuldig is. Verwondingen van de negende soort doen den verwonder een derde van den bloedprijs schuldig zijn; hetzelfde is bepaald omtrent de verwondingen van de tiende soort.

Een doordringende verwonding (*'l-djaïfât*) is een wonde toegebragt in de holten van het ligchaam aan den rug, buik, borst of het kuiltje van den hals; zij moet geboet worden met een derde van den bloedprijs. Een steek, die is toegebragt en door den rug heengaat, geldt volgens de beste opinie voor twee zulke verwondingen, volgens anderen slechts voor ééne. Wanneer iemand een ander op zulk een wijze verwondt, en een derde komt en maakt die wond breeder, dan moet die derde de schadevergoeding, daarvoor bepaald, geven. Heeft iemand een ander in de wang gestoken en het been verbrijzeld, zoodanig dat de wond tot aan den mond is gekomen, dan is dit volgens de beste opinie zulk een verwonding, volgens anderen is het een verwonding van de zevende soort.

Voor het afhakken van iemands beide ooren met de volle bloedprijs worden betaald, voor één oor de helft daarvan, en voor een gedeelte van een oor een evenredig deel van den bloedprijs. Slaat iemand een ander op het oor, waardoor het geschonden wordt, dan moet hij volgens de beste opinie den bloedprijs betalen, volgens anderen heeft er taxatie plaats. Degeen, die iemand van een geschonden oor berooft, moet volgens sommigen den bloedprijs; volgens anderen, wier opinie voor beter wordt gehouden, moet het getaxeerd worden. Wegens het berooven van het gehoor is men den bloedprijs schuldig: degeen, die iemand de beide ooren afkapt en tege-

lijk van het gehoor berooft, moet twee bloedprijzen betalen. Zijn partijen het oneens over de vraag, of het gehoor geheel verloren is gegaan, dan wordt degeen, die beweert zijn gehoor te hebben verloren, onverwachts op de proef gesteld, en wanneer hij dan schrikt, zoo vervalt zijn eisch; maar schrikt hij niet, dan wordt zijn door een eed bevestigde bewering geloofd. Beweert iemand, dat zijn gehoor door het ondergaan van een misdrijf verminderd is, dan wordt zijn bewering aangenomen en hij heeft het regt om het bedrag voor hetgeen zijn gehoor is verminderd te vragen. — Degeen, die iemand van het verstand berooft, moet den bloedprijs betalen: is het verstand niet geheel weg, maar degeen, op wien het misdrijf is gepleegd, heeft den eenen dag zijn verstand, maar den anderen niet, dan moet er betaald worden naar evenredigheid van het verlies. — Voor de beide oogen is men den vollen bloedprijs en voor een oog de helft daarvan schuldig. Wanneer iemand beweert dat hij zijn gezigt verloren heeft ten gevolge van een op hem gepleegd misdrijf, en twee getuigen, die het weten, bevestigen dit, dan moet de geheele bloedprijs betaald worden. Hetgeen het gezigt in waarde verminderd is, moet getaxeerd worden. Voor de vier oogleden wordt de bloedprijs betaald; voor één ooglid een vierde daarvan. Taxatie heeft plaats bij de wenkbraauwen: zijn de oogleden en de wenkbraauwen door hetzelfde misdrijf weggenomen, dan moet volgens de beste opinie de bloedprijs gegeven worden, volgens anderen moet hij betaald worden voor de oogleden en heeft er taxatie plaats voor de wenkbraauwen. — De bloedprijs bestaat voor een vleugel van den neus en een gedeelte van dien bloedprijs voor een evenredig deel van den neus. Degeen, die iemand een neusvleugel en een gedeelte van het middenschot heeft afgekapt, moet den bloedprijs benevens taxatie betalen. Voor één neusgat is het de helft van den bloedprijs, volgens anderen een derde; voor den reuk is het de geheele bloedprijs. Voor het afkappen van den neus en het berooven van den reuk moeten twee bloedprijzen betaald worden. Wanneer degeen, op wien het misdrijf is gepleegd, beweert, dat hij den reuk verloren heeft, dan wordt hij onverwachts op de proef gesteld met het ruiken aan zaken, die een aangenamen en onaangenamen reuk van zich geven: zoo het dan niet blijkt, dat hij ruiken kan, moet hij den eed afleggen. — Voor de beide

lippen bestaat de geheele bloedprijs, voor ééne lip, de helft, en voor een gedeelte een evenredig deel van den bloedprijs. Heeft iemand de lippen van een ander door het plegen van een misdrijf geschonden, dan moet hij den bloedprijs betalen. — Voor de tong bestaat de geheele bloedprijs. Is iemand, ten gevolge van een misdrijf, dat op hem gepleegd is, stom geworden, dan moet daarvoor de bloedprijs worden betaald; doch zoo slechts een gedeelte van de spraak is verloren, dan moet hij naar evenredigheid betaald worden; de berekening geschiedt naar het getal letters, die niet meer kunnen worden uitgesproken: het moet getaxeerd worden, wanneer hij door dit misdrijf langzamer of gaauwer moet spreken. De helft van den bloedprijs wordt betaald, wanneer iemand een ander de helft van de tong afsnijdt, waardoor de helft van de spraak verloren gaat; eveneens wordt de helft van den bloedprijs betaald, wanneer slechts een vierde gedeelte van de tong is afgesneden, doch de helft van de spraak is verloren gegaan; zoo ook moet de helft van den bloedprijs worden betaald, wanneer de helft van de tong is afgesneden, maar slechts een vierde van de spraak is verloren gegaan. Degeen, die wegens het verlies van zijn tong den bloedprijs heeft gekregen, moet dien teruggeven, wanneer de tong weêr aangroeit; volgens anderen behoeft hij dien niet terug te geven. Voor den smaak bestaat de bloedprijs. — Voor iederen tand moeten vijf kameelen worden betaald. Voor het zigtbare gedeelte van een tand worden vijf kameelen gegeven, voor een gedeelte daarvan een evenredig deel; voor het niet zigtbare gedeelte bestaat taxatie. Wanneer de tand met zijn wortel is uitgerukt, dan wordt de wortel onder den tand gerekend. Wanneer iemand een volwassene een tand uitrukt, doch die tand weêr opgroeit, nadat hij hem betaald heeft, dan moet volgens de beste opinie het ontvangene worden teruggegeven, volgens anderen behoeft dit niet; is dit geschied met den tand van een nog niet volwassene, dan wordt dit in aanmerking genomen. Degeen, die iemand al de tanden uitrukt in eens of herhaalde malen, moet volgens sommigen den bloedprijs voor het leven betalen, doch volgens anderen, wier opinie beter is, moet hij voor elken tand vijf kameelen betalen. — Voor de beide kakebeenderen wordt de bloedprijs gegeven, voor één kakebeen de helft daarvan. — Voor

een vinger worden tien kameelen betaald; voor een lid van een vinger drie en een derde kameel, behalven voor een lid van den duim, daarvoor moeten vijf kameelen gegeven worden. — Voor de beide handen met de vingers wordt de volle bloedprijs gegeven. Heeft iemand hooger dan de hand afgekapt, dan moet hij den bloedprijs betalen voor de hand en het hoogere wordt getaxeerd. Is de hand van iemand verlamd, ten gevolge van een op hem gepleegd misdrijf, dan moet daarvoor de bloedprijs betaald worden. Voor een lamme hand wordt naar taxatie betaald; voor een overtollige hand of voor een overtolligen vinger wordt volgens de beste opinie naar taxatie betaald, volgens anderen wordt niets gegeven, wanneer daardoor geen levensgevaar is ontstaan. — Voor de beide voeten bestaat de bloedprijs, voor één voet de helft daarvan, voor een teen tien kameelen. — Voor de beide dijen wordt de bloedprijs betaald, voor ééne de helft. — Degeen, die iemand de ruggegraat breekt, zoodat hij niet meer gaan kan, moet den geheelen bloedprijs betalen; doch er wordt getaxeerd, wanneer de gewonde niet goed meer kan gaan en krukken noodig heeft. Is het gevolg van het breken van de ruggegraat, dat de gewonde den bijslaap niet meer kan uitoefenen, dan moet de bloedprijs daarvoor gegeven worden: bestaat er tusschen partijen geschil, of hij den bijslaap kan uitoefenen of niet, dan wordt de verklaring aangenomen van dengeen, op wien het misdrijf is gepleegd. Heeft het breken van de ruggegraat ten gevolge gehad, dat de gewonde niet meer gaan kan en den bijslaap niet kan uitoefenen, dan moeten er volgens de beste opinie twee bloedprijzen, volgens anderen één bloedprijs betaald worden. — Voor de beide tepels bestaat de geheele bloedprijs, voor ééne de helft en voor een gedeelte een evenredig deel daarvan. De volle bloedprijs moet betaald worden, ingeval iemand verlamt de borst van een vrouw, door het toebrengen van een wonde; doch er wordt getaxeerd, wanneer die verwonding ten gevolge heeft, dat de vrouw geen melk meer heeft. Voor de tepels van de borsten van een man bestaat volgens de beste opinie taxatie, volgens anderen moet er voor beiden de volle bloedprijs betaald worden. — Voor den geheelen penis bestaat de volle bloedprijs, zoo ook voor den eikel. Indien iemand een ander den eikel heeft beschadigd, dan moet hij volgens de beste opinie betalen een gedeelte van den

bloedprijs, dat evenredig is met het deel van den eikel; volgens anderen moet hij betalen naar verhouding van het deel, dat het uitmaakt van den geheelen penis. Is de penis verlamd, ten gevolge van een verwonding, dan moet de bloedprijs betaald worden; doch er wordt getaxeerd, wanneer de penis verlamd en afgeknot is. — Voor de beide testikels bestaat de geheele bloedprijs, voor één de helft.— Voor de lippen van het vrouwelijk schaamdeel bestaat de geheele bloedprijs, voor ééne de helft; voor het verlammen ten gevolge van verwonding, de geheele bloedprijs, voor de verwonding, die de verruiming (*'l-afzhâ*) heet, moet de geheele bloedprijs worden betaald; deze verwonding bestaat volgens sommigen daarin, dat iemand den weg van het bloed der maandstonden en den weg van de ontlasting tot één maakt, volgens anderen, dat iemand den weg van het bloed der maandstonden en den pisweg tot één maakt. Wegens het uitplukken van al de haren heeft taxatie plaats; en dit geschiedt ook wegens alle verwondingen, welke niet vermeld zijn. Wegens het krom maken van den slaaf of het scheef maken van zijn wang wordt getaxeerd. Bij de taxatie wordt vastgesteld de waarde van den gewonde, vóór dat het misdrijf op hem gepleegd is, en zijn waarde na de genezing van de verwonding; de schadevergoeding wordt dan berekend naar hetgeen de gewonde in waarde is verminderd. Is hij tengevolge van de verwonding na zijn genezing niet in waarde verminderd, maar bij de verwonding was levensgevaar, bijv. bij overtollige vingers, den penis van een slaaf, dan wordt het verschil van de waarde, die de gewonde had vóór de verwonding en tijdens de verwonding vastgesteld als schadevergoeding. Was er bij de verwonding ook geen levensgevaar, bijv. de baard, dan neemt men een slaaf, die een baard heeft, en een, die er geen heeft, het verschil in waarde van beiden is de schadevergoeding. Het verschil, dat er bestaat tusschen doodslag, onwillekeurig of met voorbedachten rade begaan, wordt ook in het oog gehouden bij alle verwondingen. Wegens het dooden van een slaaf of slavin wordt hun waarde als vergoeding gevraagd, hoe hoog die ook moge komen; overal, waar bij een vrij persoon de bloedprijs gevraagd wordt, treedt bij slaven hun waarde in zijn plaats; overal, waar bij vrije personen taxatie plaats heeft, komt bij slaven de verminde-

ring van waarde. Het verschil tusschen een misdrijf, gepleegd met voorbedachten rade of onwillekeurig begaan, bestaat niet bij misdrijven op slaven gepleegd. Wanneer iemand een slaaf de hand afkapt, die daarna wordt vrijgelaten en vervolgens sterft, dan moet degeen, die dit gedaan heeft den bloedprijs van een vrij persoon betalen; de vrijlater van den slaaf heeft regt op hetgeen het minst bedraagt van de helft van den bloedprijs, of van de helft van de waarde van den slaaf. Degeen, die het embryon van een slavin doodt, moet betalen het tiende van de waarde van de moeder, die zij had tijdens het ondergaan van het misdrijf, niet, die zij had, tijdens het krijgen van de miskraam. Wanneer iemand een zwangere slavin op den buik slaat, die daarna wordt vrijgelaten en vervolgens een miskraam heeft, dan moet hij betalen den bloedprijs voor het embryon van een vrije vrouw bepaald.

Over sommige stamverwanten en wat zij dragen.

Wanneer een vrij persoon, onwillekeurig of voorbedachtelijk in het bedrijf, maar onwillekeurig in de gevolgen, een vrij persoon van het leven berooft, dan rust de bloedprijs op zijn stamverwanten (*'âqilat*): berooft hij hem van een ligchaamsdeel, dan rust deze ook volgens de beste opinie op de stamverwanten. Wegens een misdrijf, gepleegd op een slaaf, rust de waarde slechts op de goederen van dengeen, die het misdrijf heeft gepleegd. De slaaf, die op een vrij persoon of op een slaaf een misdrijf heeft begaan, moet zelf de vergoeding betalen; zijn meester heeft de keuze tusschen hem over te geven om voor het misdrijf verkocht te worden, of hem te lossen. Kiest de meester hem te lossen, dan kan hij volgens sommigen geven hetgeen het minst bedraagt, de waarde van den slaaf of de schadevergoeding voor het gepleegde misdrijf; volgens anderen moet de meester de schadevergoeding voor het misdrijf betalen, hoe hoog die ook kome. De slavinmoeder, die een misdrijf gepleegd heeft, moet door haar meester gelost worden voor hetgeen het minst bedraagt van de beide genoemde zaken. De slaaf, die met zijn meester een kontrakt over de vrijheid heeft gemaakt, moet zich zelf lossen, wanneer hij een misdrijf heeft gepleegd

op een derde, voor hetgeen het minst bedraagt van de beide genoemde zaken; heeft hij het misdrijf gepleegd op zijn meester, dan moet hij het volgens sommigen op dezelfde wijs vergoeden, volgens anderen door de schadevergoeding voor het gepleegd misdrijf alleen; ingeval hij zich niet lost, dan wordt hij wegens het misdrijf verkocht en het kontrakt over de vrijheid is nietig. De bloedprijs, dien de imam schuldig is wegens een onwillekeurig gepleegd misdrijf, wordt volgens sommigen betaald uit de schatkist; volgens anderen rust hij op de stamverwanten. De bloedprijs, die betaald moet worden wegens een misdrijf, dat onwillekeurig, of voorbedachtelijk in het bedrijf, maar onwillekeurig in de gevolgen is gepleegd, is in termijnen betaalbaar (*mowadjdjal*). De termijnen voor een vollen bloedprijs van het leven zijn drie jaren; in elk jaar moet een derde betaald worden, te beginnen op den tijd, toen de manslag plaats had. De schadevergoeding, die gegeven moet worden wegens het berooven van ligchaamsdeelen, wordt op dezelfde wijs betaald: bedraagt zij zooveel als de geheele bloedprijs, dan is de termijn ook drie jaren, bedraagt zij een derde of minder, dan wordt zij in het eerste jaar betaald; bedraagt zij twee derden of minder, dan moet het eene derde in het eerste jaar, en het tweede derde in het tweede jaar betaald worden, bedraagt het zooveel als de geheele bloedprijs of minder, dan moeten twee derden betaald worden in twee jaren en het overige in het derde jaar; bedraagt het meer dan de geheele bloedprijs, dan wordt in elk jaar niet meer dan een derde betaald: de termijn wordt gerekend van de genezing af. Bij den bloedprijs voor een minder leven, bijv. van een embryon, vrouw, te beschermen ongeloovige, wordt volgens sommigen gehandeld als bij den gewonen bloedprijs voor het leven, volgens anderen even als bij de schadevergoeding voor het berooven van ledematen, die minder bedraagt dan de volle bloedprijs.

Deze stamverwanten zijn dezelfde als de eigenlijke erfgenamen (*'l-'açabat*), behalven de vader, grootvader, zoon en kleinzoon (zoons zoon); somtijds worden vaders kinderen (broeders) ook niet daarbij gerekend, wanneer er namelijk personen zijn nader in graad. Wanneer er tegelijk aanwezig zijn bloedverwanten, die verwant zijn van vaders- en van moederskant, en bloedverwanten, alleen van

vaderskant verwant, dan gaat de van beide kanten verwante volgens de beste opinie vóór den van vaderskant verwante, volgens anderen staan zij gelijk. Bestaan er verscheiden personen van denzelfden graad, waarvan sommigen afwezig zijn, dan staan de aanwezigen en de afwezigen volgens de beste opinie gelijk, volgens anderen gaan de aanwezigen voor. Bij ontstentenis van eigenlijke erfgenamen worden de vrijlaters en hun afstammelingen niet tot de stamverwanten gerekend. Is er niemand, die onder de stamverwanten gerekend wordt, dan moet uit de schatkist betaald worden: indien deze er ook niet is, rust het volgens sommigen op dengeen, die het misdrijf heeft gepleegd, volgens anderen rust het niet op hem: de arme, minderjarige, krankzinnige worden niet onder de stamverwanten gerekend, evenmin als een ongeloovige voor een muselman of een muselman voor een ongeloovige. De rijke betaalt een halve dinâr en de middenstand een kwart dinâr in elk jaar, volgens anderen betalen zij dit in de drie jaren: hun staat wordt beschouwd naar het begin van het jaar. Het te kort komende na den gemaakten overslag, wordt uit de schatkist genomen; het overschietende, na den gemaakten overslag, wordt volgens sommigen naar evenredigheid van het betaalde aan ieder teruggegeven, volgens anderen geeft de imam het aan dengeen van hen, die hem goeddunkt. Het op te brengene vervalt, wanneer de stamverwante sterft vóór het vervallen van den termijn.

Over de verzoening wegens moord en manslag.

Degeen, die iemand zonder dat hij daartoe regt had, gedood heeft, hetzij met voorbedachten rade, hetzij onwillekeurig, of die iets heeft gedaan, waardoor iemand gestorven is, of die op den buik van een zwangere vrouw heeft geslagen, zoodat zij een miskraam heeft, moet daarvoor de verzoening (*'l-kaffârat*) geven. Wanneer verscheiden personen gezamenlijk iemand gedood hebben, dan moet ieder hunner volgens sommigen de verzoening geven, volgens anderen rust op hen allen slechts ééne verzoening. De verzoening bestaat in het vrijlaten van een slaaf; zoo die er niet is, in het vasten van twee achtereenvolgende maanden. Indien degeen, die de

verzoening moet betalen, niet in staat is te vasten, moet hij volgens sommigen aan ieder van zestig armen een modd spijzen geven; volgens anderen kan dit niet geschieden.

Over het dooden van rebellen.

Wanneer een menigte muselmannen den imam verlaat om hem van zijn waardigheid te ontzetten, of om hem de zuiveringen (der goederen) of andere verpligtingen te onthouden, zich tegen hem verzet en de wapenen opvat, dan moet de imam iemand naar hen zenden, om hen te vragen waarin zij meenen verongelijkt te zijn, en zoo het mogelijk is, moet hij hen bevredigen. Blijven zij onwillig, dan moet de imam hen met krijg bedreigen, en zoo zij dan nog bij hun voornemen blijven, moet hij hen beoorlogen. Vragen zij een termijn om zich te bedenken, dan moet hij hun dien geven, behalven wanneer hij beducht is, dat zij van plan zijn om zich tegen hem ten oorlog te vereenigen. Hij moet hen beoorlogen, tot dat zij tot het woord Gods terugkeeren; in den strijd mogen de vlugtelingen niet nagezet, de gewonden niet aangevallen, en vleeschelijke broeders (*dsoe rahmin*) niet gedood worden. De mannelijke krijgsgevangenen moeten gedurende den krijg bewaard en na afloop daarvan losgelaten worden, nadat zij de verzekering zullen hebben gegeven, dat zij de wapenen niet weêr tegen den imam zullen opvatten; vrouwen en kinderen, die krijgsgevangen zijn gemaakt, moeten volgens sommigen losgelaten, volgens anderen vastgehouden worden. Niet anders dan bij noodzakelijkheid mogen zij beoorloogd worden met werktuigen, die algemeene vernieling veroorzaken, bijv. balisten en vuur. De imam mag tegen hen de hulp niet inroepen van ongeloovigen en van degenen, die openlijk vlugtelingen dooden. De aanhangers van den imam (*ahl 'l-adl*), die gedurende den oorlog iets van de rebellen (*ahl 'l-baghj*) vernield hebben, zijn daarvoor niet aansprakelijk; volgens de beste opinie is het ook zoo met de rebellen, die iets van de aanhangers van den imam vernield hebben. Indien de rebellen een regter (*qâzhin*) hebben aangesteld, dan blijven zijn uitspraken bestaan, voor zoo ver zij overeenkomen met het regt van het algemeen. De zuiveringen (der goederen), de schatting

(*'l-charâdj*) en het hoofdgeld (*'l-djizjat*), die zij geïnd hebben, worden als voldaan beschouwd. Wanneer iemand, die de zuivering zijner goederen moet betalen, beweert, dat hij aan hen betaald heeft, dan wordt hij geloofd, nadat hij zijn verklaring door een eed heeft bevestigd: beweert degeen, die hoofdgeld moet betalen, dat hij het hun reeds voldaan heeft, dan wordt deze verklaring niet anders aangenomen, dan nadat zij bewezen is: wordt hetzelfde beweerd door iemand, die schatting moet opbrengen, dan wordt deze bewering door sommigen niet aangenomen, door anderen wel. Wanneer een troep menschen revolutionaire opiniën verkondigen zonder tot openlijke vijandelijkheid over te gaan, dan mag niets tegen hen ondernomen worden; het regt voor hen en tegen hen is gelijk aan het regt van het algemeen. Indien zij onbewimpeld schimpwoorden tegen den imam gebruiken, dan mag hij hen arbitrair straffen; doch indien zij dit met metonymia doen, dan hebben zij niets te duchten. Wanneer twee partijen elkander geweldadig beoorlogen uit trots, roofzucht of pratriotisme (*'açabijat*), dan zijn beiden voor hun handelingen verantwoordelijk, en moeten zij de schadevergoeding betalen voor hetgeen ieder bij den ander vernielt, hetzij menschenlevens, hetzij goederen.

Het is geoorloofd voor dengeen, wiens leven bedreigd wordt, om zich zelf te verdedigen; volgens sommigen is de aangevallene tot zelfverdediging verpligt; degeen, wiens goederen worden aangevallen, kan ze verdedigen of niet, zoo als hij wil; wanneer de huisgenooten van iemand aangevallen worden, dan moet hij ze verdedigen. Degeen, die zich verdedigen kan met ligte middelen, mag zijn toevlugt niet nemen tot zware; doch wanneer hij zich niet anders verdedigen kan, dan door het dooden van den aanvaller, zoo mag hij dit doen en hij is daarvoor niet aansprakelijk; wijkt de aanvaller van zelf, dan mag hem geen leed geschieden. Wanneer iemand het huis van een ander binnentreedt, en er voor hem geen verbod daartoe bestaat, dan mag hij hem iets ligts in de oogen werpen, maar geen zwaren steen; doet hij dit en doodt hij dengeen, die is binnengekomen, dan rust op hem de bloedprijs. Gaat de binnendringer niet weg, nadat hij met iets ligts werd geworpen, dan moet er om hulp worden geroepen: krijgt hij geen hulp, dan mag hij hem

met alles slaan om hem af te weren. Niet aansprakelijk is degeen, die iemand de tanden uitrukt, waarmede deze hem in de hand bijt; en wanneer degeen, die gebeten wordt, zich niet anders daaraan kan onttrekken, dan door het kakebeen te verbrijzelen, en hij dit gedaan heeft, dan is hij ook niet aansprakelijk. Degeen, die doodt een dier, dat hem aanvalt, omdat hij zich niet anders redden kan, is voor die daad niet aansprakelijk.

Over het dooden van een apostaat.

De apostasie (*'r-ridd*) geldt van iederen meerderjarige, die uit eigen beweging handelt (*mochtâr*); maar niet van een minderjarige en krankzinnige: over de apostasie van een beschonkene bestaat verschil van gevoelen onder de geleerden. Degeen, die tot apostasie gedwongen wordt, begaat geen geldende apostasie, evenmin als de krijgsgevangene, die in handen van een ongeloovige is. Men doet wel, volgens sommigen is het zelfs pligt, om te trachten dengeen, die van den islam is afgevallen, daartoe te doen terugkeeren. De termijn (*'l-moddat*), die voor de bekeering (*'l-istitâbat*) bepaald wordt, is volgens sommigen drie dagen, volgens anderen, wier opinie voor beter wordt gehouden, op denzelfden dag. Keert de apostaat tot den islam terug, dan wordt die bekeering aangenomen; doch indien hij zijn apostasie, door een bekeering gevolgd, herhaalt, dan wordt hij arbitrair gestraft. Wanneer iemand is overgegaan tot een godsdienst, welker belijders geen allegorische interpretatie (*tâwîl*) aannemen, dan staat die afval vast door de getuigenissen van twee personen, en heeft hij een godsdienst aangenomen, welker belijders gelooven, dat Mohammed een apostel was voor de Arabieren, dan wordt zijn mohammedanisme niet als geldig beschouwd, vóór dat hij door twee getuigen bewezen heeft, dat hij den islam belijdt en vrij is van alle andere godsdiensten. Is eens de apostasie bewezen, dan is het pligt den apostaat te dooden. De apostaat, die een vrij persoon is, kan alleen door den imam gedood worden; indien een ander hem zonder verlof van den imam gedood heeft, wordt hij arbitrair gestraft. Heeft iemand een apostaat gedood, van wien later wordt bewezen, dat hij tot den islam is be-

keerd, dan moet hij volgens sommigen de talio ondergaan, volgens anderen den bloedprijs betalen. De apostaat, die een slaaf is, kan door zijn meester gedood worden, volgens anderen kan dit niet. Wanneer een apostaat een muselman van het leven of van zijn goederen berooft, dan is hij voor die daad aansprakelijk, maar als hij zich gewapenderhand verzet heeft, dan bestaat hetzelfde verschil van gevoelen als bij de rebellen. De goederen, die een apostaat heeft, blijven volgens sommigen zijn eigendom, volgens anderen worden zij beschouwd als goed, dat in de doode hand is gebragt, en worden zij hem toegekend, als hij zich tot den islâm bekeert en doet hij dit niet, dan heeft hij tengevolge van zijn apostasie den eigendom daarop verloren; nog anderen meenen, dat de eigendom door de apostasie vervalt. Omtrent de beschikkingen van den apostaat over zijn goederen bestaan drie opiniën; de eerste wil dat zij doorgaan, volgens de tweede gaan zij niet door en volgens de derde opinie worden zij gesuspendeerd. Wanneer de apostaat sterft of gedood wordt, dan worden zijn schulden uit zijn goederen betaald en het resterende komt in de schatkist. Leveren zijn erfgenamen het bewijs, dat hij na zijn apostasie gebeden heeft, dan wordt hij daardoor niet als mohammedaan erkend, indien hij in een mohammedaansch land gebeden heeft; maar hij wordt daardoor wel als muselman beschouwd, indien hij in een te beoorlogen gedeelte van de wereld heeft gebeden, en dan kunnen zijn erfgenamen van hem erven. Wanneer een ongeloovige vrouw een kind ter wereld brengt van een apostaat, gedurende zijn apostasie, dan wordt dat kind een ongeloovige.

Over het dooden van afgodendienaars.

De muselman, die in een te beoorlogen gedeelte van de wereld (*dâr 'l-harb*) woont en zijn godsdienst niet openlijk kan belijden, maar in staat is te verhuizen, is verpligt dat land te verlaten; hij handelt wel, indien hij dat land verlaat, al kan hij daar zelfs zijn godsdienst belijden. De heilige oorlog (*'l-djihâd*) is een verpligting, die op de gemeente in haar geheel rust en gerekend wordt voldaan te zijn, zoodra een gedeelte van de gemeente dien pligt volbragt heeft

(*farzh ala 'l-kifâjat*). Degeen, die in de gelederen van het leger dient, is daartoe meer bepaaldelijk verpligt en het is verdienstelijk voor de meesten van hen, die op een expeditie zijn. Minstens eens in het jaar moet deze krijg ondernomen worden, en bij noodzakelijkheid meermalen, doch hij mag uit noodzakelijkheid van de zwakte der muselmannen uitgesteld worden. De verpligting tot het voeren van den heiligen krijg rust slechts op den man, die vrij, meerderjarig en daartoe in staat is, niet op de vrouw, den slaaf, den minderjarige, (doch zij mogen bij den krijg tegenwoordig zijn) en niet op den krankzinnige. Als niet in staat te zijn om den krijg te voeren worden beschouwd blinden, kreupelen, zieken, die niet kunnen oorlogen, en armen, die zich en hun huisgenooten niet kunnen onderhouden, en niet bezitten hetgeen zij voor den reis naar een verwijderde streek noodig hebben. De schuldenaar mag zonder verlof van den schuldeischer niet ten oorlog trekken, volgens anderen mag degeen, die een schuld op tijd moet betalen, zonder verlof van den schuldeischer ten oorlog gaan. Degeen, die een muselmansche vader of moeder heeft, mag zonder hun verlof niet uittrekken. Wanneer de vijand dringt en de oorlog woedt, dan mag de krijg ondernomen worden zonder hun verlof. De een mag niet voor den ander ten oorlog gaan, en een ieder moet zich onthouden uit te gaan zonder verlof van den imam. De imam moet zorgen voor het noodig getal paarden en manschappen, en hij moet degenen, die ongeschikt zijn tot den oorlog, verhinderen om het vijandelijk land binnen te trekken, en de lafaards en vreesachtigen onder de muselmannen geen verlof geven om meê te gaan. Hij mag geen afgodendienaars te hulp roepen, behalven wanneer de muselmannen gering in getal zijn, en die afgodendienaars een goede gezindheid jegens de muselmannen hebben.

De imam moet beginnen met het beoorlogen van de belangrijkste ongeloovigen uit zijn nabuurschap, maar hij mag daarmeê geen begin maken, vóór dat hij hun den islam heeft voorgesteld. De oorlog tegen christenen, joden en vuuraanbidders moet zoolang worden voortgezet, tot dat zij zich tot den islam bekeeren of het hoofdgeld betalen; die tegen de andere ongeloovigen, tot dat zij zich tot den islam bekeeren. De imam mag hen 's nachts overvallen, balisten

tegen hen gebruiken en hen met vuur werpen. De vechtenden moeten vermijden hun ouders en kinderen te dooden, behalven wanneer hij iets van hen hoort tegen God of den Profeet. Vrouwen en kinderen mogen niet anders gedood worden, dan wanneer zij meêvechten; grijaards, die met raad of daad niets kunnen uitvoeren, mogen ook niet gedood worden; aangaande kloosterlingen bestaat verschil van opinie, volgens de beste mogen zij ook gedood worden. De afgodendienaars, die zich dekken door vrouwen en kinderen voorop te zetten, moeten evenwel beoorloogd worden. De muselmannen moeten zich niet onthouden van het schieten op afgodendienaars, die weinig muselmansche krijgsgevangenen hebben; maar indien zij veel krijgsgevangenen hebben, moeten zij zich daarvan onthouden, indien daaruit kwaad voor hen te duchten is. Stellen de afgodendienaars in den slag de vrouwen en kinderen van de muselmansche krijgsgevangenen voorop, om zich daarmeê te dekken, dan moet men ze toch bestrijden, maar zich onthouden om de krijgsgevangenen een ongeluk toe te brengen. Degeen, die van een meerderjarigen, uit eigen beweging handelenden muselman zekerheid heeft gekregen, mag niet gedood worden; evenmin als degeen, die dit van een minderjarige heeft gekregen; maar aan dezen wordt te kennen gegeven, dat hij geen regt op zekerheid (*amân*) heeft en dat hij terug moet keeren om zich te beveiligen; zoo mag ook hij, die van een losgelaten krijgsgevangene zekerheid heeft gekregen, niet gedood worden. De afgodendienaars, die zich tot den islam bekeeren op het slagveld, in een vesting of in een engte, redden daardoor zich zelven het leven en de bezittingen, en hun kleine kinderen van de krijgsgevangenschap. — De muselman, die zich bewust is van zijn dapperheid, mag den vijand tot een kampstrijd uitdagen, en zulk een muselman doet goed dien strijd aan te nemen, wanneer hij daartoe wordt uitgedaagd door een ongeloovige. Indien de vijand bedingt dat geen ander met hem op leven of dood zal vechten, dan moet men zich aan dat beding houden, behalven wanneer hij den muselman gewond heeft en hij dan voor hem wegvlugt; ook moet men zich er aan houden, ingeval hij bedongen heeft om hem geen kwaad te doen, vóór dat hij tot de gelederen is teruggekeerd. — De muselman mag voor twee vijanden niet anders wij-

ken, dan om den dood te ontsnappen. Wanneer de vijand in groot getal tegen den muselman overstaat, doch hij meent dat hij den dood zal ontkomen, dan is het beste om te blijven staan; maar is hij beducht er bij te zullen omkomen, dan is het beste om terug te trekken, volgens anderen is dit zijn pligt.

De muselman, die voor zich zelf aandeel heeft in den buit en met levensgevaar een ongeloovige doodt, die weêrstand biedt, heeft regt op den hem ontnomen buit (*salab*), maar indien die muselman geen aandeel in den buit heeft, dan krijgt hij slechts daaruit een geschenk (*razhch*); volgens anderen heeft hij toch regt op den hem ontnomen buit; nog anderen meenen, dat hij op niets regt heeft: was er geen levensgevaar bij, bijv. hij heeft hem uit de gelederen getroffen en zoo gedood, of hij heeft een krijgsgevangene of zwaar gewonde gedood, dan heeft hij geen regt op den hem ontnomen buit en dat regt heeft hij ook niet, ingeval de vijand het gevegt heeft verlaten en gevlugt is. Twee muselmannen, die te zamen één vijand gedood hebben, moeten den hem ontnomen buit betalen. Wanneer de een hem de handen en voeten afkapt en de ander hem doodt, dan behoort de buit aan dengeen, die hem die ligchaamsdeelen afgekapt heeft; wanneer de een éene hand en één voet afkapt en de ander hem doodt, dan bestaat er verschil van opinie onder de geleerden, volgens sommigen krijgt de eerstgenoemde, volgens anderen de tweede den buit. Degeen, die een vrouw of kind buiten den slag gedood heeft, kan geen regt doen gelden op den ontnomen buit; maar heeft hij ze gedood, terwijl zij aan den slag deel namen, dan heeft hij daarop wel regt. De ontnomen buit (*'s-salab*) bestaat uit hetgeen de vijand gedurende den strijd in zijn magt heeft, kleederen, sieraden, levensmiddelen, wapenen en paarden; volgens anderen behooren er sieraden, de gordel en levensmiddelen niet toe; maar de eerste opinie is de beste. Degeen die een minderjarige krijgsgevangen maakt, heeft dien minderjarige als slaaf; indien hij alleen is, volgt hij dengeen, die hem heeft krijgsgevangen gemaakt in den islam; doch hij volgt dengeen van zijn ouders, die met hem is krijgsgevangen geworden. De krijgsgevangen gemaakte vrouw wordt slavin door haar krijgsgevangenschap, en zoo zij getrouwd is, wordt haar huwelijk ontbon-

den. Over mannen, die vrije personen zijn en krijgsgevangen gemaakt worden, kan de imam beslissen naar hetgeen hem goeddunkt: hen dooden, tot slaaf maken, hun de vrijheid geven, of hen laten loskoopen voor geld of krijgsgevangene muselmannen. Wanneer deze mannen getrouwd waren, dan is hun huwelijk vernietigd; en gaan zij over in hun krijgsgevangenschap tot den islam, dan vervalt volgens sommigen het regt om hen te dooden, maar het regt om iets van het genoemde met hen te doen blijft bestaan, volgens anderen worden zij slaven gemaakt. De muselman, die met levensgevaar een vijand heeft krijgsgevangen gemaakt, wien door den imam het leven is benomen, heeft volgens sommigen regt op den hem ontnomen buit, volgens anderen heeft hij het niet: hetzelfde verschil van gevoelen bestaat omtrent de vraag, of hij, die heeft gevangen genomen een vijand, wien de imam tot slaaf heeft gemaakt of heeft laten loskoopen, regt heeft op zijn persoon of op het losgeld.

Wanneer muselmannen een vijandelijke vesting belegeren en de vijanden zich overgeven op voorwaarden, die de regter (*'l-hâkim*) zal stellen, dan is dit een geoorloofde handeling; de regter moet dan zijn een vrij muselman, die een vertrouwd persoon en in den heiligen oorlog uitgetrokken is. Die regter moet als voorwaarde stellen hetgeen voor de muselmannen het voordeeligste is van dooden, tot slaaf maken, de vrijheid geven of laten loskoopen; volgens sommigen kan hij ook als voorwaarde stellen om een kontrakt aan te gaan over het verleenen van bescherming voor personen en goederen (*'aqd 'd-dsimmat*), volgens anderen mag hij dit niet doen. De imam mag aan degenen, die door dien regter ter dood zijn veroordeeld, de vrijheid schenken, indien hij daarin voordeel ziet. Indien de belegerden zich hebben overgegeven op voorwaarden, die door den regter zullen gesteld worden, en zijn zij tot den islam overgegaan, vóór dat die regter de voorwaarden heeft bekend gemaakt, dan hebben zij daardoor hun leven en goederen behouden, en is het verboden hen tot krijgsgevangenen te maken; maar hebben zij zich bekeerd tot den islam, nadat de regter de voorwaarden heeft gesteld, dan vervalt het regt om hen te dooden, doch het overige blijft bestaan. Is de regter gestorven, vóór dat hij zijn oordeel geveld heeft, dan moeten de belegerden in de vesting worden teruggebragt. — De be-

velhebber van het leger kan uit het vijfentwintigste geven aan degenen, die hem diensten bewijzen naar evenredigheid van hun werk. Hij mag ook een prijs uitloven aan den man, die hem den weg zal wijzen naar het kasteel; aan den ongeloovige mag zelfs een onbekend loon beloofd worden. Ingeval hij heeft gezegd, dat iedereen, die hem den weg naar dit kasteel zal wijzen, daaruit een slavin zal krijgen, heeft daarop geen regt, wanneer hij den weg heeft gewezen, maar het kasteel niet is veroverd; volgens anderen heeft hij regt op een belooning. Indien het kasteel veroverd wordt bij verdrag (*çolhan*) en de belegerden weigeren de slavinnen over te geven, en degeen, aan wien de slavin beloofd is, weigert den vollen prijs aan te nemen, dan is het verdrag nietig: is het kasteel met geweld (*'anwatan*) veroverd en heeft de slavin zich tot den islam bekeerd vóór de verovering, dan wordt hem de prijs gegeven; wanneer zij vóór de verovering gestorven is, dan zeggen sommigen, dat hij krijgt hetgeen zij waard is, anderen dat hij niets krijgt.

De overwinnaar mag de boomen van de overwonnenen uitroeijen, en hun huizen verwoesten, doch wanneer dit alles, volgens aller oordeel, voor hen van nut is, dan doen zij het best om dit niet te doen. Het is niet geoorloofd hun beesten te dooden, behalven wanneer zij daarover oorlog voeren. De zwijnen moeten gedood, de wijn uitgegoten, de speeltuigen verbroken en oude (*'t-taurail*) en nieuwe (*indjîl*) testamenten vernietigd worden. Men mag al hetgeen in huis gevonden wordt van eetwaren en voeder voor beesten verteren, zelfs mag men vee slagten om het op te eten, zonder dat men het behoeft te vergoeden; volgens anderen moet het wel vergoed worden. Zij, die beladen met eetwaren uit het land der afgodendienaars zijn teruggekeerd naar het land der geloovigen, moeten het medegebragte volgens sommigen teruggeven bij den buit, volgens anderen behoeft dit niet gedaan te worden: is hetzelfde gebeurd met eenig goed, dan mag niemand zich het toeëigenen, en degeen, die het gedaan heeft, moet het bij den buit teruggeven.

Over de verdeeling van hetgeen aan de ongeloovigen in en buiten krijg ontnomen wordt.

De buit (*'l-ghanîmat*) is al hetgeen aan de ongeloovigen wordt ontnomen gedurende den krijg en een strooptogt van ruiters. Over den tijd, waarop men den eigendom daarvan krijgt, bestaat verschil van opinie; volgens sommigen na afloop van den oorlog. Bij de verdeeling begint men met den buit (*salab*), die aan de gedooden ontnomen is; deze wordt gegeven aan dengeen, die hen gedood heeft; vervolgens wordt het overige in vijven verdeeld. Daarna weêr één vijfde in vijf portiën: de eerste portie voor den profeet, waarover beschikt wordt tot algemeen nut, bijv. de versterking van de doortogten in het gebergte, de bezoldiging van qâzhis, verkondigers van het gebed, enz.; de tweede portie voor de bloedverwanten (*dsoe 'l-qorba*), dit zijn, de Hâsjemiten en Mottalebiten, hierbij krijgen de mannen een dubbel portie van de vrouwen; de derde portie komt aan weezen en armen; de vierde portie aan de behoeftigen en de vijfde portie aan reizigers; een ongeloovige kan niets daarvan krijgen. De overige vier vijfden worden zoo verdeeld tusschen degenen, die den buit gemaakt hebben, dat de voetknecht krijgt één portie en de ruiter drie portiën. Wanneer iemand als voetknecht heeft deel genomen aan den krijg, doch later een paard heeft gekregen en daarmeê tot aan het einde van den oorlog gediend, dan krijgt hij het deel van een ruiter, doch hij krijgt volgens sommigen dat deel niet, wanneer dat paard gedurende den oorlog afwezig was en hij het eerst na den oorlog heeft weêr gekregen. Degeen, die wederregtelijk een paard in bezit heeft genomen en daarmeê aan den krijg deel nam, krijgt volgens sommigen het deel van een ruiter; doch volgens anderen krijgt het de eigenaar van het paard. Wanneer iemand sterft, door ziekte of anderzins verhinderd wordt den oorlog meê te helpen eindigen, dan krijgt hij geen deel van den buit. Slaven, vrouwen, minderjarigen en ongeloovigen, die met verlof van den imam aan den strijd hebben deel genomen, krijgen een geschenk. Omtrent de huurlingen zijn drie verschillende opiniën; volgens de eerste krijgen zij een portie, volgens de tweede een geschenk, volgens de derde hebben zij de keuze tusschen een portie en loon: kie-

zen zij een portie, dan wordt het huurkontrakt vernietigd en het loon vervalt; doch kiezen zij het loon, dan vervalt hun regt op hun portie. Over een groot leger (*'t-'askar*), dat gehuurd is, bestaat verschil van opinie; sommigen wijzen het een deel uit den buit toe, anderen een geschenk; nog anderen beweren, dat zij een deel krijgen, wanneer zij meêgevochten hebben, en dat zij het niet krijgen, als zij niet hebben meêgevochten: over hetgeen, waaruit dat geschenk moet gegeven worden, verschillen de opiniën, sommigen willen het gegeven hebben uit den geheelen buit, anderen uit de vier vijfden en nog anderen uit het vijfde, dat tot algemeen nut moet worden aangewend. Wanneer twee benden naar denzelfden kant uittrekken, doch de eene bende krijgt buit, maar de andere niet, dan wordt de buit tusschen beiden verdeeld. Zendt de bevelhebber twee benden van het leger naar twee verschillende kanten, en behaalt een van beiden buit, dan wordt de buit gemeenschappelijk goed voor beide benden; volgens anderen is de buit, door het leger behaald, gemeenschappelijk goed voor het leger en de beide benden; doch de buit, die door een van beide benden wordt behaald, is gemeenschappelijk voor de bende, die ze gekregen heeft en voor het leger, doch niet voor de andere bende.

Al hetgeen buiten krijg aan de afgodendienaars ontnomen wordt (*'l-faï*), is hetgeen de vijand uit vrees voor de muselmannen achterlaat, het hoofdgeld, de schatting en de zaken, waarvan de eigenaars zijn gestorven zonder erfgenamen na te laten onder degenen, aan wie bescherming van persoon en goederen is verleend. Over deze goederen zijn twee opiniën; volgens sommigen worden zij in vijven verdeeld en het vijfde gegeven aan degenen, die daarop regt hebben; volgens anderen wordt alleen hetgeen zij achterlaten, uit vrees voor de muselmannen vlugtende, in vijven verdeeld. Omtrent de vier vijfden zijn twee opiniën: de eerste verdeelt ze onder de islamitische troepen naar evenredigheid van hetgeen zij noodig hadden; de tweede wijst ze aan tot algemeen nut, doch geeft daaruit ook eerst iets aan de islamitische troepen naar evenredigheid van hetgeen zij noodig hadden. Men begint met degenen, die hun land verlaten hebben (1); de naaste verwanten van den profeet gaan voor;

(1) Met deze personen (*'l-mohâdjiroena*) worden waarschijnlijk bedoeld

de Hâsjemiten en de Mottalebiten worden op gelijke wijze behandeld; vervolgens de Medinensers (*'l-ançar*, eigenl. de helpers van Mohammed); vervolgens de overige menschen. Ingeval er iemand van hen overleden is, dan wordt zijn portie aan zijn vrouw en erfgenamen gegeven; de minderjarige, die meerderjarig is geworden kan zijn portie vragen of het nalaten: degeen, die heeft opgehouden tot het leger te behooren, verliest het regt op zijn portie. Wanneer er stukken grond onder deze buiten krijg behaalden buit zijn, dan wordt het een in de doode hand gebragt goed (*waqf*) en de opbrengsten daarvan worden ten algemeenen nutte besteed, volgens de opinie van hen, die zeggen, dat deze buit ten algemeenen nutte wordt gebruikt; doch volgens de opinie van hen, die zeggen, dat deze buit aan de soldaten behoort, worden die gronden onder hen verdeeld, of, moet volgens sommigen onder hen daarmeê gehandeld worden, zoo als zij zeggen, die beweren, dat de gronden ten algemeenen nutte moeten worden aangewend.

Over het verleenen van bescherming voor personen en goederen en het opleggen van het hoofdgeld.

Het kontrakt over het verleenen van bescherming voor personen en goederen (*'aqd 'd-dsimmati*) is niet anders geldig, dan wanneer het gesloten is door den imam, of door dengeen, aan wien de imam dit heeft toevertrouwd. Het mag niet gesloten worden met degenen, die geen geschrift (*kitâb*) of iets dergelijks hebben, bijv. menschen, die beelden aanbidden, apostaten, enz.; het mag wel gesloten worden met Joden, Christenen en vuuraanbidders, volgens sommigen ook met Samaritanen, Sabeërs en aanhangers van de godsdienst van Ibrahim, Sjith en de andere profeten. Tot de wettigheid van het kontrakt worden twee voorwaarden vereischt, namelijk: onderwerping aan de bestaande bepalingen (*ahkâm 'l-millati*) en betaling van het hoofdgeld (*badsl 'l-djisjati*). Het beste is dit hoofdgeld te verdeelen over de verschillende klassen, en dat de arme handwerksman betaalt een

de afstammelingen van degenen, die van Mekka naar Medina zijn verhuisd ten tijde van de vlugt van Mohammed. Weil. Mohammed pagg. 71—79.

dinâr, de middenstand twee dinâr en de rijken vier dinâr, in navolging van den kalief 'Omar. Het minste, dat genomen wordt, is één dinâr; het meeste is hetgeen bij onderlinge overeenkomst is goedgevonden. Het hoofdgeld mag geslagen worden over slaven, landerijen en vee, zoo als 'Omar met de arabiesche Christenen gedaan heeft; maar hetgeen van hun landerijen en van hun vee genomen wordt, mag niet minder dan één dinâr bedragen. Boven het geld kan van hen bedongen worden, dat zij de doortrekkende muselmannen onthalen (*ç-zhijâfat*), maar daarvoor moeten de dagen in elk jaar bepaald worden: ook moet vermeld worden het getal ruiters en voetknechten, die zullen onthaald worden, de duur van het onthaal voor één, twee of drie dagen, maar niet hooger, de hoeveelheid van de te leveren levensmiddelen, toespijs en voeder en hun qualiteit; dit alles moet over hen geslagen worden naar gelang van het te betalen hoofdgeld. Deze personen moeten onthaald worden in hun beste huizen en kerken. Met iederen minderjarige, die meerderjarig is geworden onder de onderworpenen, moet een nieuw kontrakt worden aangegaan; volgens anderen moet hij geven het hoofdgeld, dat zijn vader betaald heeft. Het hoofdgeld wordt geheven op het einde van elk jaar en moet met zachtheid geïnd worden, even als alle andere schulden. Het wordt niet geheven van vrouwen, slaven minderjarigen of krankzinnigen; volgens sommigen niet van afgeleefde grijsaards en armen: deze laatsten moeten het echter betalen, als zij daartoe in staat zijn. Van dengeen, die slechts bij vlagen krankzinnig is, wordt het hoofdgeld volgens de beste opinie op het eind van het jaar geheven, volgens anderen worden de dagen, waarop hij niet krankzinnig was, bij elkander geteld en daarna het hoofdgeld berekend: de minderjarige, die in het jaar meerderjarig wordt, is over dat jaar het hoofdgeld schuldig. Degeen, die overleden is of zich tot den islam heeft bekeerd, moet betalen over het jaar, dat verstreken is; maar over het gedeelte van het jaar, dat hij reeds is ingetreden, bestaat verschil van opinie, volgens de beste moet er naar evenredigheid voor het verstrekene betaald worden. Wanneer de imam gestorven of afgezet is, en de nieuwe imam, die in zijn plaats is gekomen, het bedrag van het hoofdgeld niet weet, dan neemt hij hun verklaring aan.

De imam moet de onderworpenen besturen naar de wetten (*ahkâm*) van de muselmannen over de veiligheid (*zhamân*) van personen, goederen en eer: hij moet op hen de bepaalde straf toepassen, als zij iets doen, dat ook zij voor verboden houden, bijv. ontucht en overspel, diefstal; maar de bepaalde straf kan op hen niet worden toegepast, als zij iets misdoen, dat zij zelven niet voor verboden houden, bijv. het drinken van wijn. Zij moeten zich onderscheiden in kleeding van de muselmannen: wanneer zij een hoofddeksel (*qalansowat*) op hebben, dan moeten zij dit doen verschillen van het hoofddeksel der muselmannen door stukken doek (*chiraq*); zij moeten gordels om hun midden en looden of koperen ringen of klokjes (*djaras*), waarmede zij de badhuizen moeten binnengaan, om den hals dragen; zij mogen tulbanden en tailasâns dragen: de vrouwen moeten de gordels onder haar izârs dragen, volgens anderen daar boven, en zij moeten ringen om den nek hebben en daarmeê de badhuizen binnengaan. De eene choff moet zwart en de andere wit zijn. Zij mogen geen paarden berijden; maar wel ezels en muilezels, waarop de zadels in de breedte gelegd zijn. Zij mogen in gezelschappen niet vooraan zitten, de muselmannen niet het eerst groeten; maar moeten voor hen naar den kant van den weg wijken; zij mogen hun huizen niet hooger bouwen, dan die van de muselmannen, volgens sommigen mogen zij hun huizen niet even hoog als die van de muselmannen bouwen, doch zoo zij een hoog huis bezitten, wordt het hun gelaten. Het wordt hun verboden om publiek dingen te doen, die Gode niet welgevallig kunnen zijn, wijndrinken, varkensvleesch eten, den houten klok (*naqoes*) te slaan of hardop in het oude of nieuwe testament te lezen. Zij mogen in het land der muselmannen geen nieuwe kerken oprigten, maar de ouden wel herstellen, hoewel sommigen hun ook dit niet toestaan. Wanneer met de onderworpenen het kontrakt is gesloten om hen tegen betaling van het hoofdgeld in hun land te laten wonen, dan wordt hun toegestaan al hetgeen voor hen in de voorgaande volzinnen is verboden. Zij worden teruggehouden van de plaats in Hidjâz, d. i. Mekka, Medina, Iamâmat met hun jurisdictiën: doch wanneer het hun is toegestaan daar te gaan handel drijven, dan mogen zij er niet langer blijven dan drie dagen en volgens sommigen wordt van de te be-

schermen ongeloovigen voor het handeldrijven in Hidjâz een twintigste van de koopwaren gevorderd, en van de te beoorlogen ongeloovigen een tiende daarvan. Een afgodendienaar (*mosjrik*) kan nooit toegestaan worden om op het heilig grondgebied te komen, indien zij daar zijn gekomen, gestorven, en begraven, dan worden zij opgedolven en er uitgehaald. Zonder verlof mogen zij geen moskee binnengaan. De imam moet menschen over iederen troep aanstellen, om hun namen en versierselen op te schrijven en hen in hun regten te handhaven: hij moet de onderworpenen, die in het muselmansch land wonen, beschermen, degeen, die hun schade willen toebrengen, van hen afweeren, en de gebondenen bevrijden; indien de imam daarmeê getalmd heeft, tot dat het jaar voorbij is, dan behoeven zij het hoofdgeld niet te betalen. Wanneer de onderworpenen een proces hebben tegen muselmannen, dan moet de regter tusschen hen regt spreken; indien zij tegen elkander echter een proces hebben, dan is volgens sommigen hetzelfde noodzakelijk, volgens anderen niet. Ingeval zij onderling een koop hebben gesloten, die ongeldig is en de zaken dientengevolge geleverd, en procederen zij daarna daarover, dan wordt die handeling niet vernietigd, maar wanneer de zaken nog niet geleverd zijn, dan wordt het gesloten kontrakt ontbonden. Indien zij zich gewend hebben tot hun regter en deze regter hen tot levering veroordeeld heeft, en zij dientengevolge geleverd hebben, doch daarna hun klagt indienen bij den muselmanschen regter, dan moet deze het vonnis van hun regter bevestigen, volgens anderen behoeft hij dit niet te doen. De minderjarige, die tot de jaren van onderscheid is gekomen (*çabi momajjiz*) kan volgens sommigen den islam wettig omhelzen, volgens anderen, is die handeling niet wettig. Het kontrakt met de onderworpenen wordt vernietigd, wanneer zij het hoofdgeld niet betalen of zich niet onderwerpen aan de voor hen bestaande bepalingen. Indien de onderworpenen eenig misdrijf begaan jegens een muselman of hem op de een of andere wijs van zijn regt berooven, dan wordt het kontrakt met hen niet verbroken, wanneer daarover bij het kontrakt geen beding is gemaakt, doch indien daaromtrent bij het kontrakt bedingen zijn vastgesteld, dan wordt het volgens sommigen wel, volgens anderen niet vernietigd. Dezelfde opiniën bestaan er, inge-

val de onderworpene op God, zijn Profeet of zijn godsdienst geschimpt heeft. Hebben de onderworpenen iets gedaan, dat hun verboden was, doch dat geen schade aanbrengt, bijv. zij dragen de onderscheidingsteekenen niet (*tarak 'l-ghijâr*) of drinken wijn in het openbaar en dergel., dan worden zij arbitrair gestraft, doch het met hen aangegaan kontrakt wordt niet vernietigd; zoo men voor hen beducht is, dan worden de voorwaarden van de onderwerping harder gemaakt, doch het kontrakt zelf niet geheel verworpen, en doen zij weêr iets, waardoor de voorwaarden van het kontrakt nogmaals harder moeten gemaakt worden, dan worden zij volgens sommigen teruggebragt tot hun toestand van ongeloof, volgens anderen moeten zij gedood worden.

Over het sluiten van wapenstilstand.

Slechts de imam of iemand door hem daartoe geregtigd mag een wapenstilstand (*hodnat*) sluiten. Hij mag dat kontrakt aangaan, wanneer hij daarin voordeel ziet, voor vier maanden, maar nooit voor een jaar, indien hij stellig gelooft dat de muselmannen de bovenhand zullen behouden (*mostathir*), maar hij mag de wapenstilstand sluiten voor tien jaren, indien hij gelooft, dat de muselmannen het onderspit zullen delven. Het kontrakt mag gesloten worden onder voorwaarde, dat men de keuze heeft om het te verbreken (*chijâr fi 'l-fasch*), wanneer men wil. De imam moet zorgen dat degenen, met wie hij den wapenstilstand heeft gesloten, van den kant der muselmannen geen nadeel ondervinden, doch hij behoeft niet te zorgen, dat dit ook geschiede van den kant der te beoorlogen ongeloovigen. Mohammedaansche mannen of vrouwen, die van hen zij weggegaan, behoeft de imam niet uit te leveren. De mohammedaansche regter behoeft over hen geen regt te spreken. Wanneer de imam beducht is, dat zij zich niet aan het kontrakt zullen houden, dan mag hij het kontrakt vernietigen. De te beoorlogen ongeloovige, die zonder verlof in een muselmansch land is gekomen, mag gedood en tot slaaf gemaakt worden, en zijn goederen worden beschouwd als buiten krijg gemaakte buit (*fai*). De imam mag verlof geven aan een te beoorlogen ongeloovige, als hij vraagt om

een muselmansch land binnen te komen, ten einde daar handel te drijven, indien deze handel in het voordeel van de muselmannen is of hij eenige belasting van de koopwaren kan heffen: dit verlof moet zijn voor vier maanden, maar niet voor een jaar; omtrent den tijd, die daartusschen is, bestaat verschil van opinie: deze ongeloovige moet zich aan de bestaande bepalingen onderwerpen en geniet daarvoor bescherming van persoon en goederen. De bepaalde straf voor de betichting van overspel of ontucht (*hadd 'l-qadsf*) is op hem toepasselijk, maar niet de straffen, bepaald op overspel of ontucht, en het wijndrinken: omtrent de straf, bepaald voor diefstal, is verschil van opinie. De imam moet hem tegen nadeel beschermen, even als de te beschermen ongeloovigen: wanneer hij naar zijn land terugkeert met verlof van den imam om handel te drijven, dan behoudt hij de zekerheid (*'l-amân*) voor persoon en goederen; maar als hij zich ergens gaat ophouden, dan verliest hij dat regt. Heeft hij zijn goederen in het muselmansch land te bewaren gegeven, dan moeten zij bewaard en aan hem teruggegeven worden; wordt hij in het land der ongeloovigen gedood, dan zijn er omtrent die goederen verschillende opiniën; volgens sommigen moeten zij aan de erfgenamen worden teruggegeven; volgens anderen worden zij beschouwd als buiten den krijg gemaakte buit. Wordt hij krijgsgevangen en slaaf gemaakt, dan worden zijn goederen buit (*fai*) en als hij in zijn krijgsgevangenschap gedood wordt of sterft, dan bestaat er verschil van opinie over de goederen. Is hij in het muselmansch land gestorven, vóór dat hij naar zijn eigen land is teruggekeerd, dan moeten zijn goederen volgens de beste opinie aan zijn erfgenamen gegeven worden.

Over de schatting van het land Sawâd.

Het land Sawâd ligt in de lengte tusschen Hadîthat 'l-Mauçil en 'Abbadân en in de breedte tusschen 'l-Fârisijjat en Holwân. Dit land is volgens de beste opinie een in doode hand gebragt goed (*waqf*) voor de muselmannen; zij mogen het niet verkoopen, verpanden noch wegschenken: hetgeen dat land opbrengt onder den naam van schatting (*charâdj*) is als huur (*odjrat*) te beschouwen. Volgens an-

deren is het een voorwerp van eigendom (*mamloekat*) vóor de muselmannen en kunnen zij het verkoopen, verpanden en wegschenken; terwijl hetgeen het land als schatting opbrengt beschouwd moet worden als prijs (*thaman*). Men moet de schatting heffen, zoo als door 'Omar de overslag gemaakt is, namelijk voor iederen djarîb (1) van een wijngaard tien dirham, voor iederen djarîb met palmboomen acht dirham, voor iederen djarîb, met groenten of boomen bezet, zes dirham, voor iederen djarîb met tarwe begroeid, vier dirham en voor iederen djarîb met gerst bezaaid, twee dirham. Volgens anderen wordt de overslag anders gemaakt, namelijk: voor een djarîb beplant met wijnstokken en dergelijke boomen (*sjadjar*), tien dirham, met palmboomen acht dirham, met suikerriet zes dirham, met groenten vijf dirham, met tarwe vier dirham en met gerst twee dirham.

Over de straf bepaald op ontucht en overspel.

De meerderjarige, uit eigen beweging handelende (*mochtâr*) muselman, of te beschermen ongeloovige, of apostaat, die ontucht of overspel bedrijft (*zana*), moet de daarop gestelde straf (*'l-hadd*) ondergaan. Voor een fatsoenlijken man (*maçhân*) is die straf steeniging (*'r-radjm*). Door fatsoenlijken man wordt in dit onderwerp verstaan een meerderjarig, vrij man, die in een wettig huwelijk (*nikâh çahîh*) den bijslaap heeft uitgeoefend: de slaaf, de minderjarige en de krankzinnige, die den bijslaap hebben uitgeoefend gedurende hun slavernij, minderjarigheid en krankzinnigheid, worden, nadat zij daarvan bevrijd zijn, volgens sommigen als fatsoenlijke mannen, volgens anderen niet als zoodanig beschouwd. Voor den niet fatsoenlijken man (*ghairo mohçan*), maar vrij persoon is de straf honderd zweepslagen (*djald*) en bannissement (*taghrîb*) voor een jaar, naar een plaats, zoo ver verwijderd, dat men het gebed verkorten mag: voor den slaaf, is de straf honderd geeselslagen; doch over het bannissement zijn drie opiniën; volgens de eerste wordt

---

(1) De djarîb is een gewigt van vier qafîz (ieder van 12 çâ) en een maat voor granen van drie honderd vier en tachtig modd. Het beteekent ook, zoo als hier, een stuk grond, waarop zoo veel graan verbouwd wordt.

het niet op den slaaf toegepast; volgens de tweede wordt hij voor een geheel jaar verbannen; volgens de derde voor een half jaar. Iemand, die met een man den bijslaap uitoefent (*lâta*), de voor ontucht en overspel bepaalde straf kunnende ondergaan, moet volgens sommigen gesteenigd worden; volgens anderen wordt daarvoor op hem toegepast de straf voor ontucht of overspel bepaald: die dit doet met een dier, kan volgens de beide genoemde opiniën gestraft worden; over hem is nog een derde opinie, namelijk dat hij arbitrair kan gestraft worden; het dier zelf moet volgens sommigen geslagt en gegeten worden. Degeen, die met een doode vrouw, waarmede hij niet gehuwd is, den bijslaap uitoefent, moet volgens sommigen de bepaalde straf ondergaan; volgens anderen niet, en die zich een wellustige handeling heeft veroorloofd met een doode vrouw, wordt arbitrair gestraft. De man, die gemeenschap heeft gehad met een slavin, die hij met een ander gemeenschappelijk bezat, of met de slavin van zijn zoon, moet arbitrair gestraft worden. De bepaalde straf moet worden toegepast op dengeen, die den bijslaap heeft uitgeoefend gedurende een huwelijk, dat algemeen en door hem zelf als onwettig wordt beschouwd, bijv. een huwelijk in den graad van verboden bloedverwantschap, het huren van een vrouw tot het plegen van ontucht of overspel. Degeen, die op zijn bed (*firâsj*) vindt een vrouw en, meenende dat het zijn vrouw is, den bijslaap met haar uitoefent, ondergaat de bepaalde straf niet. Wanneer iemand met een vrouw ontucht of overspel heeft bedreven, en daarna beweert, dat hij niet wist, dat dit een misdrijf was, dan wordt hij van de straf verschoond, indien men denkt, dat hij spoedig tot den islam zal overgaan. Arbitrair wordt gestraft degeen, die gemeenschap heeft met zijn vrouw op een ongepaste plaats (*mauzhi' 'l-makroeh*). Degeen, die den bijslaap met een vrouw uitoefent, terwijl zij de maandstonden heeft, moet arbitrair gestraft worden, volgens sommigen moet hij een dinâr betalen, zoo het is geschied in het begin van de stonden (*iqbâl 'd-dami*) en een halve dinâr, wanneer het heeft plaats gehad op het einde daarvan (*idbâr*).

Niet anders dan de imâm of zijn gemagtigde mag de straf ten uitvoer leggen op een vrij man; de heer mag dit doen op zijn slaaf of slavin, volgens sommigen mag hij dit doen, wanneer de slaaf be-

kend heeft, en mag hij het niet doen, als het misdrijf door bewijs vast staat; sommigen geven dit regt niet aan de meesteres van een slaaf of slavin en aan een slechten meester. Eenigen staan dit regt niet toe, anderen wel, aan een meester, die het kontrakt over de vrijheid met zijn slaaf heeft gemaakt. De straf wordt niet voltrokken in een moskee, of gedurende groote hitte of koude: zij wordt niet ten uitvoer gelegd op iemand, die lijdt aan een ziekte, waarvan hij waarschijnlijk genezen zal, vóór dat hij hersteld is; wanneer iemand in een der genoemde omstandigheden gegeeseld wordt, dan is degeen, die dit heeft gedaan, volgens sommigen aansprakelijk voor zijn handeling, volgens anderen niet. Een zwangere vrouw mag gedurende haar zwangerschap niet gegeeseld worden; het wordt uitgesteld, tot dat zij gebaard heeft en hersteld is. Er mag niet gegeeseld worden met een nieuwe zweep, en niet met een oude. De misdadiger wordt niet uitgestrekt, noch aan de handen gebonden en niet geheel ontbloot, maar de hemdrok (*qamîç*)) wordt hem gelaten. De slagen mogen niet zoo aankomen, dat het bloed stroomt, en zij moeten over alle ledematen verdeeld worden, behalven over het aangezigt, het hoofd, de schaamdeelen, de zijde en andere gevaarlijke plaatsen: indien de misdadiger zijn hand op een van die deelen legt, moet hij op een ander deel geslagen worden. De man en de vrouw worden zittende (de man qâ'idan; de vrouw djâlisatan) gegeeseld: de vrouw moet daar neêrzitten, waar zij voor het publiek verborgen is, en zoo zij teeder of ziekelijk is, moet zij met punten van het kleed of met palmtwijgjes gegeeseld worden.

Wanneer dit misdrijf door de bekentenis van den misdadiger bewezen is, en de steeniging moet worden toegepast, dan is het goed, dat de imam begint te werpen: doch wanneer het misdrijf door getuigenissen is bewezen, dan is het goed, dat dit het eerst geschiedt door een van de getuigen. Indien er een zieke misdadiger moet gesteenigd worden, of dit moet geschieden in groote hitte of groote koude, dan moet hij gesteenigd worden, indien het misdrijf bewezen is door getuigen, doch als het misdrijf door bekentenis bewezen is, dan moet de steeniging volgens sommigen worden uitgesteld, volgens anderen niet. De steeniging van een zwangere vrouw wordt uitgesteld, tot dat zij het kind heeft ter wereld gebragt en dat kind

de moedermelk kan ontberen. Er wordt voor den gesteenigde een kuil gegraven, indien het misdrijf door getuigen is bewezen; maar die kuil wordt niet gegraven, indien het misdrijf door bekentenis vast staat. Ontvlugt degeen, die gesteenigd wordt, dan mag hij niet vervolgd worden.

Over de straf, bepaald voor valsche betichting van ontucht en overspel.

De meerderjarige, uit eigen beweging handelende, fatsoenlijke (*mohçan*) muselman, of te beschermen ongeloovige, of aan wien zekerheid is verleend (*mostâmin*) of apostaat, die iemand, niet behoorende tot zijn bloedverwanten uit de nederdalende linie, beticht van ontucht of overspel (*qadsafa*), moet de daarop gestelde straf ondergaan: deze straf is voor een vrij persoon tachtig, voor een slaaf veertig geeselslagen. Door fatsoenlijk (*mohçan*) wordt hier verstaan een meerderjarig, vrij muselman, die als kuisch bekend is (*'l-'afîf*). Degeen, die een kind, krankzinnige, slaaf, een onkuisch persoon (*fâdjir*) of hem, die een verboden bijslaap zonder vergissing heeft uitgeoefend, van ontucht en overspel beticht, moet arbitrair gestraft worden; zoo gaat het ook met hem, die daarvan beticht iemand van zijn bloedverwanten uit de nederdalende linie. Ingeval iemand, van wien het niet bekend is, of hij vrij of slaaf is, beticht wordt en de betichter zegt, dat hij slaaf is, doch de betichte, dat hij vrij is, dan wordt de bewering van den betichter aangenomen, volgens anderen die van den betichte. Wanneer de betichter zegt: »gij hebt ontucht of overspel bedreven, en »gij zijt een Christen," doch de betichte: »ik heb dit niet ge»daan, en ik ben geen Christen," en zijn toestand is niet bekend, dan moet de betichter volgens sommigen de bepaalde straf ondergaan, volgens anderen wordt hij arbitrair gestraft. Ingeval iemand een kuisch persoon had beschuldigd, doch vóór dat hij de bepaalde straf heeft ondergaan, heeft de betichte ontucht of overspel bedreven, moet de eerste die straf, op de valsche betichting gesteld, niet ondergaan.

De bepaalde straf wordt niet anders toegepast, dan wanneer er

beticht is met de uitdrukkelijke bewoordingen (*çarîh*) van zinâ en liwât, of met metonymia (*kinâjat*), gepaard met bedoeling. Als uitdrukkelijke bewoordingen worden beschouwd: »gij hebt ontucht of overspel bedreven (*zanaita*)", of: »o overspeler (*zânin*)", of: »gij hebt sodomie bedreven (*lotta*)" of: »gij zijt een sodomiet" en dergelijken: metonymia zijn, de woorden: »o fâdjir", »o chabîth", »o halâh ibn 'l-hâlal", in twist uitgesproken, wanneer zij gepaard zijn met de bedoeling om te betichten; doch niet, indien zij niet van die bedoeling vergezeld zijn. Bij geschil of er de bedoeling bij was of niet, wordt de verklaring van den betichter aangenomen. Door de woorden: »uw hand of uw voet heeft ontucht gepleegd" is de straf niet toepasselijk, volgens anderen wel. Degeen, die een menigte menschen tegelijk van ontucht of overspel beticht, op welke dit niet van toepassing kan zijn, bijv. de bewoners van Bagdad, moet arbitrair gestraft worden; maar indien hij ze-ieder in het bijzonder noemt, dan moet hij voor ieder de bepaalde straf ondergaan. Degeen, die tot een vrouw zegt: »gij zijt een overspeelster, de doch- » ter van een overspeelster," moet tweemaal de bepaalde straf ondergaan: en dan wel die voor de moeder het eerst. Degeen, die een ander twee malen van één zina beticht, moet slechts eenmaal de daarvoor bepaalde straf ondergaan; doch was het van twee verschillende zina's, dan moet hij volgens sommigen éénmaal, volgens anderen tweemaal de straf ondergaan. Wanneer iemand een ander van zina beschuldigd heeft, en daarvoor de bepaalde straf heeft ondergaan, en hij later denzelfden persoon van dezelfde zinâ beticht, dan moet hij arbitrair gestraft worden; maar indien hij hem van een anderen zina heeft beticht, dan moet hij volgens sommigen de bepaalde straf ondergaan, volgens anderen moet hij arbitrair worden gestraft. Ingeval iemand een vreemde vrouw van zina beticht en haar daarna huwt en vervolgens ten tweeden male beticht, dan moet de man de bepaalde straf ondergaan, wanneer hij geen bewijs kan leveren, als hij eerst voor de eerste betichting wordt aangesproken, en hij moet de bepaalde straf ten tweeden male ondergaan, indien hij, voor de tweede betichting aangesproken zijnde, den eed, gepaard met vervloeking, niet kan doen; maar zoo hij eerst voor de tweede betichting wordt aangesproken en daarna

voor de eerste, dan moet hij volgens sommigen eenmaal, volgens anderen tweemaal de bepaalde straf ondergaan, als hij den eed niet wil doen en geen bewijs kan leveren.

Slechts in tegenwoordigheid van den vorst mag de straf, voor de betichting bepaald (*hadd 'l-qadsf*), worden voltrokken, en niet anders, dan op den eisch van den betichte. De straf vervalt, wanneer de betichter daarvan door den betichte wordt ontslagen. Wanneer degeen, die het regt heeft om deze straf te vorderen, sterft, dan gaat zijn regt op al zijn erfgenamen over; volgens anderen op diegenen, welke zijn bloedverwanten zijn: indien de betichte twee zonen heeft, waarvan er één de straf kwijtscheldt, dan wordt de geheele straf voltrokken, volgens anderen de helft van de straf. — Degeen, die een slaaf van zina beticht, moet arbitrair worden gestraft; en als de slaaf gestorven is, vervalt volgens sommigen zijn regt, volgens anderen komt het aan zijn heer.

Over de straf, bepaald voor diefstal.

De meerderjarige, uit eigen beweging handelende (*mochtâr*) muselman, of te beschermen ongeloovige, of apostaat, die steelt (*saraka*) een bepaalde hoeveelheid (*niçâb*) goederen, welke in een behoorlijke bewaarplaats zijn (*hirz mithlihi*), en op welke hij geen regten kan doen gelden, moet de hand gekapt worden; op een diefstal van goederen, die beneden de bepaalde hoeveelheid zijn, staat die straf niet. Deze bepaalde hoeveelheid is een kwart dinâr, of de waarde er van. Heeft iemand iets gestolen, dat juist de bepaalde hoeveelheid bedroeg, doch later is verminderd, dan moet de dief toch de straf van afkapping ondergaan. Wanneer iemand steelt een speeltuig (*tanboer*) of psalmboek (*mismâr*), welks omslag (*mofaççal*) de bepaalde hoeveelheid waard is, dan moet hij volgens sommigen zijn hand verliezen, volgens anderen niet. Indien twee personen gemeenschappelijk een bepaalde hoeveelheid goederen gestolen hebben, dan verliest geen van beiden zijn hand; doch als zij gemeenschappelijk hebben ingebroken, maar één heeft tweemaal zooveel genomen, als de bepaalde hoeveelheid bedraagt, dan moet alleen degeen, die dit genomen heeft, zijn hand verliezen. Degeen, die

iets steelt, dat niet op een bewaarplaats is, ondergaat de straf niet. De bewaarplaatsen verschillen al naar mate de goederen zijn, de landen of de braafheid van den vorst, die voor de veiligheid zorgt. Degeen, die kleederen en kleinodiën, welke op een bewoonde plaats achter sloten bewaard werden, steelt, moet zijn hand verliezen: dezelfde straf moet hij ondergaan, die koopwaren steelt uit een kraampje, terwijl er wachters op de markt zijn, die kleederen uit een badhuis wegneemt, wanneer er oppassers bij zijn, die vee uit de weide steelt, waar een herder bij is, die schepen, aan den wal vastgebonden, wegvoert of die doodskleederen uit het graf wegsteelt. Degeen, die iets, dat in het binnenste van een huis bewaard is, daaruit haalt en brengt op een plaats, die gemeenschappelijk aan de bewoners toekomt, moet zijn hand verliezen; dit zelfde moet geschieden, wanneer het geheele huis aan één persoon toekomt, doch de deur open was; maar was de deur gesloten, dan bestaat er verschil van opinie; sommigen zeggen, dat hij de straf moet ondergaan, anderen meenen, dat dit niet moet plaats hebben. Ingeval twee mannen ergens inbreken en één naar binnen gaat, er iets uithaalt en in het gemaakte gat neêrlegt, en degeen, die buiten staat, dat goed wegneemt, dan zeggen sommigen, dat beiden de bepaalde straf moeten ondergaan, doch anderen, dat geen van beiden de hand verliest: hetzelfde verschil van opinie bestaat, ingeval de een ingebroken heeft en de andere naar binnen is gegaan en iets naar buiten heeft gehaald. Wanneer iemand inbreekt en heengaat, en daarna een ander komt, die iets steelt, dan wordt geen van beiden de bepaalde straf opgelegd. Degeen, die in een bewaarplaats heeft ingebroken, en iets heeft weggenomen, dat minder, dan de bepaalde hoeveelheid waard is, daarna is teruggekeerd en het volle bedrag van de bepaalde hoeveelheid heeft gestolen, moet volgens sommigen de bepaalde straf ondergaan, volgens anderen niet; nog anderen meenen, dat hij de straf niet moet ondergaan, als het gat in de bewaarplaats voor iedereen zigtbaar is, en dat hij ze moet ondergaan, als het niet voor iedereen zigtbaar is. Wanneer een inbreker het genomene op een dier gesmeten en dat dier het goed weggedragen heeft naar buiten, zonder dat hij het dier daartoe heeft aangezet, of zoo de inbreker het

genomene in stil water heeft gesmeten, dat is gaan stroomen en het goed buiten de bewaarplaats heeft gevoerd, dan moet hem volgens sommigen de bepaalde straf worden opgelegd, volgens anderen niet: hetzelfde verschil van opinie bestaat, indien de inbreker tot een minderjarige, die zijn verstand nog niet heeft, zegt: » haal het » goed er uit," en deze doet het, en in het geval, dat iemand een vrij persoon steelt, die sieraden aan heeft, welke de waarde van de bepaalde hoeveelheid hebben. In de volgende gevallen bestaat verschil van opinie onder de geleerden, of de bepaalde straf al of niet moet worden opgelegd: wanneer de uitleener de goederen van den leener uit de geleende bewaarplaats steelt; zoo degeen, van wien iets wederregtelijk is in bezit genomen (*'l-maghçoeb minhoe*) iets steelt, dat behoort aan dengeen, die het wederregtelijk heeft in bezit genomen (*'l-ghâçib*) uit de wederregtelijk bezetene bewaarplaats; ingeval een derde persoon het wederregtelijk bezetene steelt van dengeen, die het wederregtelijk heeft in bezit genomen, of het gestolene (*'l-masroeq*) steelt van den dief (*'s-sâriq*).

De straf is niet toepasselijk op dengeen, die steelt, datgeen, waarop hij regten (*sjobhat*) kan doen gelden, bijv. goederen uit de schatkist; wanneer de slaaf steelt van zijn meester; de vader van zijn zoon en omgekeerd; degeen, die ten oorlog is uitgetrokken (*'l-ghâzî*) van den buit (*'l-ghanîmat*) vóór de verdeeling (*'l-qismat*); en de deelgenoot in een zaak (*'s-sjarîk*) van het gemeenschappelijke goed (*mâl 'l-mosjtarak*). Diefstal door den eenen echtgenoot op het goed van den andere gepleegd, wordt volgens sommigen gestraft, volgens anderen niet: nog een andere partij geleerden hebben daarover drie verschillende opiniën; volgens de eerste wordt hij gestraft, volgens de tweede geschiedt dit niet en volgens de derde wordt wel de man, maar niet de vrouw gestraft. Degeen, die de deur (*ritâdj*) van de kaba steelt, moet zijn hand verliezen; hetzelfde geschiedt met dengeen, die den tazir (?) en de deur (*bâb*) van een moskée gestolen heeft, doch omtrent dengeen, die lampen of kleederen gestolen heeft, bestaat verschil van opinie, volgens sommigen wordt hij gestraft, volgens anderen niet. Hij, die een in de doode hand gebragte zaak steelt, ondergaat volgens sommigen de bepaalde straf, volgens anderen niet. Wanneer iemand iets steelt en voor

den regter beweert, dat hij de eigenaar daarvan is, of dat de eigenaar hem heeft toegestaan het te nemen, dan moet hij volgens sommigen de bepaalde straf ondergaan, volgens anderen niet; maar wanneer de bestolene met zijn bewering omtrent het gestolene instemt, dan ondergaat hij de straf niet. Deze straf is niet toepasselijk op dengeen, die iets zonder beletsel wegneemt (*antahaba*), die iemand iets ontfutselt (*achtalasa*), die het vertrouwen van iemand misbruikt en zich zoo iets toeëigent (*chána*), of die iemand iets afloochent (*djahada*).

De straf mag door niemand anders worden ten uitvoer gelegd, dan door den imam, of door den persoon, dien hij aangewezen heeft, behalven ingeval de dief een slaaf is, op wien de meester volgens de beste opinie de straf mag ten uitvoer leggen. Alleen in het geval, dat de bestolene zijn goed terugeischt, mag de straf op den dief worden geëxecuteerd. Wanneer iemand bekent, dat hij iets ter waarde van de bepaalde hoeveelheid, en waarop hij geen regten kan doen gelden, uit een behoorlijke bewaarplaats gestolen heeft, doch dat aan een afwezige toebehoorde, dan moet de dief volgens sommigen de bepaalde straf ondergaan, volgens anderen niet: hetzelfde verschil van opinie bestaat, ingeval de diefstal is bewezen, maar de bestolene zijn goed niet eischt. Als de afkapping voor de eerste maal moet worden toegepast, dan wordt de regterhand afgekapt, voor de tweede maal de linkervoet, voor de derde maal de linkerhand en voor de vierde maal de regtervoet. Steelt de dief, nadat hem de handen en voeten zijn afgekapt, op nieuw, dan wordt hij arbitrair gestraft. Indien de dief geen regterhand heeft, dan moet zijn linkervoet worden afgekapt; en heeft hij geen vingers aan de regterhand, dan wordt volgens de beste opinie de palm van de hand afgekapt, volgens anderen de linkervoet. Wanneer iemand, aan wien de regterhand moet worden afgekapt, met voorbedachten rade de linkerhand wordt afgekapt, dan moet men zijn regterhand afkappen en hij kan voor de linkerhand de wedervergelding toepassen op dengeen, die dit gedaan heeft; is het vermelde geschied bij vergissing, dan moet hij den bloedprijs betalen.

Over de straf, bepaald voor straatrooverij.

Degeen, die gewapend de wegen overal onveilig maakt, moet door den imam opgespoord en arbitrair gestraft worden, indien hij hem in handen valt, voor dat hij iets genomen heeft. Wanneer de straatroover iets genomen heeft, dat de bepaalde hoeveelheid bedraagt, en waarop hij geen regten kon doen gelden, en hij zelf behoort tot die menschen, welke om diefstal de hand zouden verliezen, dan wordt zijn regterhand en linkervoet afgekapt; indien het genomene minder bedraagt, dan de bepaalde hoeveelheid, moet hij de afkapping niet ondergaan, doch volgens anderen wel. Heeft de straatroover een moord gepleegd, dan wordt hij ter dood veroordeeld; en wanneer hij bij den moord nog goederen geroofd heeft, dan moet hij gedood en daarna gekruisigd worden, volgens anderen moet hij levend gekruisigd, en hem spijs en drank onthouden worden, tot dat hij is gestorven; de eerste opinie is de beste. Hij mag volgens sommigen niet langer dan drie dagen blijven hangen, volgens anderen tot dat hij begint tot rotting over te gaan. De straatroover, die een misdrijf heeft gepleegd, waarvoor hij de talio moet ondergaan, doch die minder dan het leven is, moet volgens sommigen de talio lijden, volgens anderen niet. Hij, die deze bepaalde straf verdiend, maar niet ondergaan heeft, wordt steeds opgespoord, tot dat hij in handen valt en dan wordt zij op hem ten uitvoer gelegd. Wanneer de straatroover zich bekeert, vóór dat er over hem beschikt is, dan vervalt voor hem het ondergaan van den dood, van de kruisiging en van de afkapping van den voet, volgens sommigen ook de afkapping van de hand, volgens anderen niet.

Over de straf, bepaald voor het drinken van wijn.

Elke drank, die, in groote hoeveelheid gebruikt, dronken maakt, is ook in geringe hoeveelheid verboden. Ieder vrij, uit eigen beweging handelende muselman, die ze drinkt, moet de bepaalde straf ondergaan. Deze straf is voor een vrij persoon veertig, voor een slaaf twintig geeselslagen: maar de imam kan die straf, naar eigen goedvinden, voor beiden verdubbelen, en wanneer een vrij

persoon ten gevolge van een en veertig slagen is gestorven, dan is de imam volgens sommigen voor de helft van den bloedprijs aansprakelijk, volgens anderen is hij aansprakelijk voor een bloedprijs, naar evenredigheid van het meerdere. Bij het opleggen van de straf, tegen het drinken van wijn bepaald, gebruikt men handen, schoenen en punten van kleederen, volgens sommigen ook de zweep. Is de misdadiger onder de zweepslagen bezweken, dan is degeen, die de straf laat ten uitvoer leggen, aansprakelijk voor een bloedprijs, die evenredig is aan de meerdere pijn, veroorzaakt door het slaan met schoenen, volgens anderen is hij aansprakelijk voor den geheelen bloedprijs.

Degeen, die meer dan eens ontucht of overspel heeft bedreven, of die meer dan eens heeft gestolen, of die meer dan eens bedwelmende dranken heeft gedronken, moet voor elke soort van misdrijf slechts éénmaal de bepaalde straf ondergaan. Degeen, die vóór en nadat hij fatsoenlijk (*mohçan*) was, ontucht of overspel heeft bedreven, wordt gegeeseld en gesteenigd: men mag het tot steeniging beperken. Degeen, die ontucht of overspel bedreven, gestolen en wijn gedronken heeft, moet de straf ondergaan, voor elk van deze misdrijven bepaald, eerst die voor het drinken van wijn, daarna de geeseling voor ontucht of overspel, en eindelijk de afkapping van de hand voor diefstal: wanneer de misdadiger daarbij ook nog de straf voor betichting van ontucht of overspel moet ondergaan; dan moet men volgens sommigen daarmeê beginnen vóór de straf op het drinken van wijn, volgens anderen moet men eerst opleggen de straf op het wijndrinken bepaald, en daarna die tegen deze betichting. Wanneer een misdadiger moet gedood worden wegens de talio (*'l-qiçâç*) en wegens straatroof (*'l-mohârabat*), dan moet hij dit ondergaan voor het misdrijf, dat hij het eerst heeft gepleegd. Den misdadiger, die twee straffen moet ondergaan, mag de tweede niet opgelegd worden, vóór dat hij van de eerste genezen is. Wanneer iemand zijn hand moet verliezen wegens diefstal en straatroof, dan wordt hem de regterhand afgekapt voor den diefstal en straatroof, en volgens sommigen ook de voet, volgens anderen niet. Degeen, die de straf voor ontucht of overspel, diefstal of voor het drinken van wijn moet ondergaan, zich bekeert en zich vroom

gedraagt, wordt volgens sommigen van die straffen vrijgesteld, indien men een jaar heeft laten verloopen, zonder ze ten uitvoer te leggen, doch volgens anderen vervalt die straf niet.

Over de arbitraire straf.

Dengeen, die een misdrijf (*ma'çijat*) begaat, waarvoor noch straf noch verzoening is bepaald, bijv. een wellustige handeling met een vrouw, die hem verboden is, een diefstal beneden de bepaalde hoeveelheid, betichting van iets anders dan zinâ, een misdrijf, waarop geen talio gesteld is, een valsche getuigenis (*'s-sjahâdat bizzoer*) en dergelijken, wordt een arbitraire straf (*'t-ta'zîr*) opgelegd, naar goedvinden van den vorst (*soltân*). In geen geval mag deze arbitraire straf zwaarder zijn, dan de bepaalde straffen. De vorst kan de arbitraire straf ook kwijtschelden.

Over de pligten van den Vorst.

Het waarnemen van de verpligtingen voor een vorst (*'l-imâmat*) is een verpligting, die op de gemeente in haar geheel rust, doch geoordeeld wordt voldaan te zijn, zoodra zij door een volbragt is (*farzh 'ala 'l-kifâjat*); wanneer er slechts één persoon aanwezig is, die daarvoor geschikt is, dan rust dit bepaald op hem; hij moet dit ambt trachten te verwerven, en indien hij weigert, kan hij daartoe gedwongen worden. De regering wordt slechts bevestigd door de opdragt (*taulijat*) van den vorigen imam, of door het onderling goedvinden van een vergadering van degenen, die daartoe bevoegd zijn (*idjmâ' djamâ'atin min ahli 'l-idjtihâd 'ala 't-taulijat*). Er mogen niet twee personen tegelijk aangesteld worden: indien dit gebeurd is, dan wordt de eerstgenoemde als wettige vorst beschouwd; doch wanneer beiden tegelijk genoemd zijn, of men niet weet, wie het eerst genoemd is, dan moet er een nieuwe opdragt plaats hebben.

De vorst moet zijn een man, meerderjarig, regtvaardig (*'adl*), kundig in de wetten (*'âlim bilahkâm*), in staat om te kunnen zorgen voor de belangen van zijn onderdanen (*'r-ra'ijjat*) en de lasten der ondergeschikten (*'l-ommat*), en behoorende tot den stam van de Qo-

raischiten. De opdragt is onwettig, wanneer zij heeft plaats gehad, terwijl een der genoemde vereischten ontbrak, en vervalt, zoodra een der genoemde vereischten ontbreekt. Het beste is, dat de vorst krachtig is zonder strengheid, zacht zonder zwakheid, en dat hij zich niet onttrekke van zijn onderdanen. Hij mag geen deurwaarder (*bawwâb*) of gordijnbewaarder (*hâdjib*) aanstellen, alleen bij uiterste noodzakelijkheid mag hij een vertrouwden en stillen persoon aanstellen, maar geen dwingeland en twistzieke. Het is verdienstelijk voor den vorst, dat hij den raad inwint van de wetgeleerden en van mannen van verstand en doorzigt. De vorst moet zorgen voor de belangen van zijn onderdanen, ten opzigte van het gebed, van de voorgangers bij het gebed, van de vasten en de aankondiging, wanneer zij begint, van bedevaart en pelgrimstogt, van de regterlijke en administrative betrekkingen en van het leger, enz. De vorst mag de uitvoering van dit alles aan niemand anders opdragen, dan aan een muselman, die een vertrouwde persoon en bekend is met hetgeen hij te doen heeft en in staat is om dit uit te voeren. Hij houdt het toezigt over de aangelegenheden van den buiten oorlog verkregen buit, van de schatting en van het hoofdgeld en hij moet daarover ten algemeenen nutte beschikken: voor hetgeen ten algemeenen nutte is, wordt gehouden het versterken van vestingen, het onderhouden van het leger, het maken van dijken, het graven van kanalen, het onderhouden van qâzhis en aankondigers van het gebed, enz. Hij ziet toe, dat de zuiveringen van de goederen worden betaald, en dat daarover goed beschikt wordt.

HOOFDSTUK OVER DE QAZHIS.

Over het ambt en de pligten van qazhis.

Het waarnemen van het ambt van qâzhi is een verpligting, die op de gemeente in haar geheel rust, doch volbragt is, zoodra ze een verrigt heeft (*farzh 'ala 'l-kifâjat*); indien er slechts één persoon is, die daarvoor in staat is, dan is hij daartoe bepaald aangewezen, en moet hij trachten dat ambt te krijgen; zoo hij weigert, kan hij daartoe gedwongen worden. Er mogen in een stad twee of meer qâzhis zijn, doch ieder houdt zich dan in zijn wijk. Tot de wettigheid van het qâzhi-ambt is noodig, dat de qâzhi is aangesteld (*taulijat*) door den imam of door den gemagtigde van dezen. Wanneer twee menschen procederen bij iemand, die geschikt is het qâzhi-ambt waar te nemen (doch niet door den imam aangesteld) over geldzaken, dan is die uitspraak voor hen niet verbindend, behalven ingeval beide partijen in de uitspraak genoegen nemen; ook mogen zij vóór de uitspraak terug treden, volgens anderen mogen zij dit niet doen: indien de procedure loopt over huwelijk, vloekeed, talio, de straf op betichting van ontucht of overspel, dan mag daarover volgens de beste opinie bij zoo iemand niet geprocedeerd worden. De qâzhi moet zijn een vrij, meerderjarig, notabel, (*'adl*), geleerd (*'âlim*) persoon, die een graad van juridische autoriteit heeft verkregen (*modjtahid*): ook is het goed, dat hij krachtig zonder strengheid en zacht zonder zwakheid is.

Wanneer de imam iemand tot qâzhi aanstelt, dan schrijft hij de aanstelling (*l 'ahd*) onder twee getuigen op (volgens sommigen zijn die getuigen niet noodig, wanneer de stad, waarin de qâzhi is aangesteld, digt bij is), en vermaant hem zijn pligten goed waar te nemen. Vóór zijn intrede in de stad moet de aangestelde eerst onderzoek doen naar de gesteldheid van de stad en van de regtsgeleerden (*fâqih*) en vertrouwelingen, die er wonen. Het is voor hem

verdienstelijk zijn intrede te doen op maandag ochtend, doch indien hij dien dag heeft laten voorbijgaan, dan houdt hij zijn intogt des zaturdags of des donderdags. Bij zijn intrede gaat hij tot midden in de stad, laat de menschen bij elkander komen, leest hun zijn aanstelling voor en neemt de processtukken (*'l-mahâzhir*) en lijst van vonnissen (*'s-sidjillât*) van den vorigen qâzhi over. Heeft hij door een menigte van bezigheden plaatsvervangers noodig, dan moet hij daartoe menschen nemen, die geschikt zijn voor het qâzhi-ambt: heeft hij ze niet noodig, dan mag hij volgens sommigen menschen daartoe magtigen, volgens anderen mag hij dit niet doen. Hij doet wel, wanneer hij een schrijver (*kâtib*) noodig heeft, dat hij iemand neemt, die muselman, een notabel persoon, hij zijn verstand en regtsgeleerde is. Hij mag geen gordijnbewaarder (*hâdjib*) of deurwaarder (*bowwâb*) aanstellen; alleen bij uiterste noodzakelijkheid mag hij een gordijnbewaarder nemen, die een verstandig, vertrouwd en onhebzuchtig man is, en in last krijgt om geen der procederenden voor te trekken, of den later aangekomene vóór den vroeger gekomene toe te laten. Degenen, die bij de deur geplaatst zijn, worden vermaand om in elk opzigt strenge regtvaardigheid in acht te nemen. Hij moet eenige deskundigen (*açhâb-'l-masâil*), vertrouwde mannen, die geen haat hebben opgevat tegen elkander, noch tegen partijen, aanstellen, om hem bekend te maken met de notabiliteit (*'l-'adâlat*) van die getuigen, welke bij den qâzhi onbekend zijn: zoo mogelijk, moeten zij elkander niet kennen. De qâzhi mag buiten zijn jurisdictie geen uitspraken doen, voogden aanstellen of getuigen hooren; indien hij zoo iets gedaan heeft, dan geldt het niet. Hij mag geen omkooping (*risjwat*) aannemen. Hij mag geen geschenken aannemen van menschen, die vóór zijn aanstelling niet gewoon waren ze te geven, en van hen, die ze gewoon waren te geven, mag hij ze ook niet aannemen, zoolang zij een proces (*choçoemat*) hangende hebben; van andere menschen mag hij ze aannemen, doch hij handelt wel met dit niet te doen. Hij mag geen regt spreken in processen, waarin hij zelf, of zijn vader, zijn zoon, zijn slaaf of zijn slavin gemengd zijn: in zulke gevallen moet zijn plaatsvervanger regt spreken. Degeen, die bepaald is aangewezen tot het qâzhi-ambt en vermogend is, mag geen onderhoud uit de schatkist trekken,

maar hij mag dit wel doen, indien hij het noodig heeft; degeen, die niet bepaald is aangewezen tot het qâzhi-ambt, mag nemen hetgeen hij voor zich zelf, voor zijn gordijnbewaarder, voor zijn schrijver en voor schrijfbehoeften noodig heeft. De qâzhi mag tegenwoordig zijn bij bruiloften, bij de terugkomst van een afwezige, enz., doch hij moet alle menschen daarin gelijk behandelen: wanneer door het groot aantal de regtspraak zou moeten lijden, dan mag hij regtens bij geene van zulke gelegenheden tegenwoordig zijn: hij mag zieken bezoeken, bij begravenissen assisteren, enz.; wanneer door het groot aantal de regtspraak zoude lijden, dan mag hij daarvan zooveel doen dat de regtspraak niet lijdt.

De qâzhi mag niet regtspreken, wanneer hij toornig, hongerig, dorstig, peinzend, vrolijk, slaperig of ziek is, of lijdt aan eenige onpasselijkheid, en niet in groote hitte of koude; heeft hij, in een van deze omstandigheden verkeerende, regt gesproken, dan is zijn uitspraak nietig. Het is verkieslijk dat de qâzhi zijn zittingen houdt op een ruime, openbare plaats, waar een ieder hem naderen kan: hij mag zich niet anders, dan om wettige redenen afzonderen. Hij mag geen zittingen houden in een moskée, maar indien de procederende partijen tot hem komen, terwijl hij daar zit, dan behoeft hij zich niet te onthouden om daar regt te spreken. Het is verdienstelijk, dat de qâzhi dit in de rigting van de qiblat met ernst en waardigheid, doch niet met trots en hoogmoed doet, dat de schrijver digt bij hem zit, om tegenwoordig te zijn bij hetgeen hij schrijft. Het is verkieslijk dat hij niet anders regt spreekt, dan in tegenwoordigheid van de getuigen en wetgeleerden, met wie hij in een moeijelijke zaak kan raadplegen. Indien de waarheid voor den qâzhi duidelijk is, dan spreekt hij terstond regt; zoo niet, dan stelt hij het uit, tot dat het hem duidelijk is. Wanneer er verscheidene procederenden tot hem komen, dan begint hij met de eerstgekomenen, doch wanneer er doortrekkende reizigers onder zijn, dan doet hij goed met deze te laten voorgaan, behalven wanneer hun aantal te groot is: komen er verscheidene personen tegelijk met processen tot hem, of is het moeijelijk te zeggen, wie het eerst is aangekomen, dan wordt er tusschen hen geloot, en wien het lot treft, gaat voor. De qâzhi moet beide procederende partijen

gelijke eer bewijzen in het binnentreden, plaats nemen en groeten; maar indien de een muselman en de ander een ongeloovige is, dan moet de muselman eerst binnen gelaten en een hoogere zitplaats worden aangewezen. Hij mag geen van beiden als gast onthalen, niet iets toefluisteren en hem niet onderrigten in de wijze, waarop hij zijn proces moet voortzetten. Hij mag ten gunste van de eene partij bij de andere spreken. Het eerste, dat hij te bezorgen heeft is de zaak van hen, die gegijzeld zijn; heeft dit met regt plaats gehad, dan worden zij naar de gevangenis teruggezonden; is dit ten onregte geschied, dan moeten zij losgelaten worden: beweert iemand, dat hij zonder tegenpartij in de gijzeling is gezet, dan wordt zij opgeroepen, en zoo zij niet verschijnt, moet hij beëedigd en losgelaten worden. Vervolgens moeten de zaken van weezen en pupillen behandeld worden, daarna die van de vertrouwden van den qâzhi, en eindelijk die over het gevondene en het verlorene.

Indien de vorige qâzhi iemand was, die niet in staat was om dat ambt waar te nemen, dan moet hij al zijn uitspraken, zoo wel regten als verkeerden, vernietigen. Wanneer iemand een klagt indient tegen een qâzhi, dan dagvaart hij dezen niet, vóór dat hij den klager ondervraagd heeft naar hetgeen tusschen hen bestaat, indien deze beweert, dat hij wederregtelijk zijn goederen heeft in bezit genomen, of dat hij omkooping heeft genomen bij zijn regtspraak, dan moet hij hem dagvaarden. Beweert de klager, dat de qâzhi hem veroordeeld heeft op de getuigenis van twee slechte menschen (*fâsiq*) of van twee slaven, dan moet hij volgens sommigen worden gedagvaard, volgens anderen moet dit niet geschieden, vóór dat de klager het bewijs levert, dat hij door hem veroordeeld is: wanneer dan de qâzhi gedagvaard zijnde, zegt, dat hij hem veroordeeld heeft op de getuigenis van twee vrije, notabele personen, dan wordt aan zijn door een eed bevestigde bewering geloof gehecht, volgens anderen, doch minder juist, behoeft hij geen eed af te leggen. Indien de aanklager beweert, dat de qâzhi een onregtvaardig vonnis tegen hem heeft geveld, dan moet het vernietigd worden, wanneer de zaak niet volgens zijn autoriteit (*idjtihâd*) kon beslist worden, doch kon hij de zaak wel op die wijs beslissen, dan moet het vonnis bevestigd worden.

Over de wijze, waarop regt gesproken wordt.

Wanneer de twee partijen vóór den regter (*'l-hâkim*) plaats hebben genomen, dan zegt hij tot hen: »spreekt," maar hij kan ook wachten, tot dat een van hen begint te spreken. Indien beiden tegen elkander regt vorderen, dan gaat degeen voor, die het eerst zijn eisch instelt, en wanneer de eisch van dezen vernietigd is, dan wordt de eisch van den andere gehoord. Wanneer de eene partij de andere in de rede valt, of met haar twist, of zich op eenige andere wijze onbehoorlijk tegen haar gedraagt, dan verbiedt de qâzhî haar dit; doet zij dit nogmaals, dan dreigt hij haar, en herhaalt zij dit weder, dan legt hij haar een arbitraire straf op. Heeft de klager een onregtmatige vordering (*da'wa ghairo çahîhatin*) ingesteld, dan wordt zij afgewezen; is zij regtmatig (*çahîhat*), dan zegt de regter tegen den ander, »wat zegt gij op hetgeen tegen u is ingebragt;" volgens anderen zegt de regter dit niet, voor dat de beklaagde het van hem vordert. Bekent de beklaagde de vordering, dan wordt hij veroordeeld op den eisch van den klager, daartoe strekkende; ontkent de beklaagde den eisch, dan vraagt hem de regter of hij bewijs heeft; indien hij zegt, dat hij het niet heeft, dan wordt de door een eed bevestigde verklaring geloofd, maar die eed wordt hem niet anders, dan op de vordering van den eischer afgenomen. Indien de beklaagde zich aan den eed onttrekt, dan wordt hij aan den eischer opgedragen; legt hij hem af, dan wordt hem zijn eisch toegewezen; zoo niet, dan keeren beiden onverrigter zake terug. Zegt de beklaagde, nadat hij zich aan den eed onttrokken heeft (*ba'da 'n-nokoel*), dat hij den eed wil doen, dan wordt niet naar hem gehoord; hetzelfde geschiedt met den eischer, indien hij den eed wil afleggen, nadat hij zich eerst daaraan heeft onttrokken, behalven wanneer hij op een andere teregtzitting teruggekomen is en de beklaagde zich weder aan den eed onttrokken heeft. Beweert de eischer (*'l-modda'î*) dat hij getuigen heeft, nadat hij eerst verklaard had er geene te hebben, dan laat de regter ze voorkomen. Indien de aangevoerde getuigen slecht van gedrag (*fâsiq*) zijn, dan zegt de regter: »breng er meerdere;" zijn zij onbesproken van gedrag (*'adl*), doch heeft hij een slechten dunk van hen, dan handelt

de regter wel, wanneer hij hen van elkander scheidt en hen ondervraagt hoe, wanneer en waar zij op zich genomen hebben te getuigen (*tahammala*), en hen te gelooven, als zij onderling overeenstemmen. Staat het bewijs alzoo vast (*thabata*), dan doet de regter goed door te zeggen tot den beklaagde (*'l-modda'a 'alaihi*): »N. en N. hebben »tegen u getuigd en ik heb hun getuigenissen aangenomen; ik stel »u in de gelegenheid ze te weêrleggen (*djaraha*)"; is het antwoord van den beklaagde daarop, dat hij bewijzen heeft om hen te weêrleggen, zoo geeft hun de regter drie dagen tijd; indien hij dat bewijs niet levert, dan mag de eischer vorderen, dat de regter tegen hem regt spreekt. Zijn de getuigen onbekend, zoo wordt aldus gehandeld: weet men niet, of zij muselmannen of ongeloovigen zijn, zoo worden zij op hun woord geloofd; weet men niet, of zij vrije personen of slaven zijn, zoo moeten zij bewijs leveren voor hun bewering; weet men niet, of zij onbesproken van gedrag (*'adl*) zijn of niet, dan vraagt hen de regter naar hun namen, bijnamen, beroep, woonplaats, bidplaats (*moçallât*), de namen van hen, voor wien (*'l-masjhoed laho*) en tegen wien zij getuigen (*'l-masjhoed 'alaihi*) en de hoegrootheid van de schuld, en schrijft dit alles op een papier, dat gegeven wordt aan minstens twee deskundigen (*açhâb 'l-masâil*), die niets van elkander weten. Indien deze deskundigen hem, na gehouden onderzoek, heimelijk aan den regter voor onbesproken van gedrag verklaren (*'t-ta'dîl*), dan beveelt de regter hem, die dit heimelijk verklaard heeft, dat hij het publiek doe; daarbij is het voldoende te zeggen: »dit is een man onbesproken van gedrag," volgens anderen moet er gezegd worden: »deze man is onbesproken »van gedrag in zaken tegen mij en voor mij". Deze deskundigen moeten mannen zijn, die veel menschenkennis hebben. Indien de deskundigen na gehouden onderzoek verklaren, dat de getuigen niet te gelooven zijn, dan wordt hun getuigenis niet aangenomen. Verklaart één deskundige dat hij onbesproken van gedrag is, doch de andere, dat hij niet te gelooven is, dan moeten twee andere deskundigen de zaak onderzoeken. Wanneer twee deskundigen het tegendeel verklaren van hetgeen twee andere deskundigen zeggen, dan gaan zij voor, die beweren, dat zij niet geloofd moeten worden. De weêrlegging van getuigen (*'l-djarh*) mag niet anders dan op gemotiveerde

gronden (*mofassaran*) plaats hebben. De vordering van den eischer, dat de getuige, van wien bewezen moet worden, of hij onbesproken van gedrag is, gevangen gehouden worde, moet men toewijzen.

Beweert de eischer, dat hij bewijs (*bajjinat*) heeft, maar dat het afwezig is, dan heeft de regter de keuze om den beklaagde den eed af te nemen, of te wachten tot dat het bewijs gebragt is. Wanneer hij slechts een getuige brengt en vraagt om hem in bewaring te houden, tot dat hij ook den tweede heeft gebragt, dan bestaat daarover verschil van opinie: de geleerden staan dit eenstemmig toe, wanneer de eisch over geldzaken loopt. Is de regter overtuigd van de schuld van den beklaagde, dan zijn er drie opiniën over het antwoord op de vraag, of de regter naar zijn overtuiging mag regt spreken; de eerste zegt ja, de tweede neen, en de derde zegt, dat hij dit doen mag, ingeval er geen straf, bepaald voor Allah moet worden toegepast; deze straffen zijn die, welke op ontucht of overspel, diefstal, straatroof en het drinken van sterke dranken gesteld zijn. Bijaldien de beklaagde zwijgt, niet bekent (*qarra*), en niet ontkent (*nakara*), dan zegt hem de regter dat hij moet antwoorden, en dat hij hem, indien hij dit niet doet, zal beschouwen als iemand die zich onttrekt aan het afleggen van den eed (*nâkil*); de regter doet goed met dit drie malen te herhalen; antwoordt de beklaagde dan nog niet, zoo wordt gedaan hetgeen gedreigd is. De eischer behoeft den beklaagde niet toe te staan zijn rekeningen na te zien, indien hij dit vraagt. Zegt de beklaagde, dat de eischer hem zijn schuld heeft kwijtgescholden, of dat hij hem de schuld betaald heeft, dan heeft hij de schuld erkend; omtrent de kwijtschelding (*'l-baraat*) of de betaling (*'l-qazhaat*) wordt hij zonder bewijs niet geloofd: doch als hij zegt, dat hij een bewijs voorhanden heeft van de betaling of kwijtschelding, dan wordt hem een uitstel van drie dagen gegeven en de eischer mag hem bewaken, tot dat hij het bewijs levert; heeft hij geen bewijs, dan legt de eischer den eed af, dat hij hem de schuld niet heeft kwijtgescholden, of dat hij hem die niet betaald heeft, en zijn vordering wordt hem toegewezen.

De eisch tegen een overledene, afwezige of minderjarige ingesteld en door bewijzen gestaafd, moet door den regter worden toegewezen, terwijl de eischer den eed moet afleggen, dat hij de vorde-

ring niet geheel, noch gedeeltelijk heeft kwijtgescholden; wanneer de afwezige teruggekomen, of de minderjarige meerderjarig is geworden, kunnen zij hun argumenten aanvoeren. Wanneer de beklaagde wel in het land aanwezig maar niet tegenwoordig is op de teregtzitting, dan wordt volgens sommigen ook uitspraak gedaan op het geleverde bewijs, volgens anderen niet. Indien de hulp van den regter wordt ingeroepen tegen iemand, die in de stad woont, dan moet hij hem laten komen; zoo hij dit niet wil doen, dan neemt hij daarbij twee getuigen en zendt vervolgens een geregtsdienaar (*çâhib 's-sjortati*) om hem te gaan halen. Wanneer zijn hulp wordt ingeroepen tegen iemand, die afwezig is en zich ergens bevindt, waar geen regter is, dan schrijft hij aan een aanzienlijk man om die zaak tusschen partijen te bemiddelen; kan dit niet geschieden, dan mag hij hem niet voor zich laten komen, voor dat de eischer zijn regt heeft bewezen. Moet de hulp van den regter tegen een vrije vrouw, die ingetogen leeft, ingeroepen worden, dan wordt zij niet gedagvaard, maar kan zij een gevolmagtigde stellen, en indien zij een eed moet afleggen, zendt de regter iemand om haar dien af te nemen. De regter, die een afwezige veroordeeld heeft, moet, op verzoek van den eischer, aan den regter van de plaats, waar zich de afwezige bevindt, schrijven den inhoud van zijn vonnis, opdat deze daarvan kennis geve aan den veroordeelde. Wanneer de regter geen vonnis heeft uitgesproken, maar de schuld van den beklaagde bij hem vaststaat, dan moet hij ook op de vordering van den eischer aan den regter van de plaats, waar zich de afwezige bevindt, schrijven datgeen, waarvan hij de overtuiging heeft, om daarop door dezen uitspraak te laten doen. De regter behoeft niet te schrijven, wanneer de afwezige niet zoover verwijderd is, dat hij het regt heeft om de gebeden te verkorten, maar hij moet dit doen, wanneer de afwezige verder verwijderd is. De regter neemt bij het schrijven van dien brief twee getuigen, die hem naar de aangewezen plaats moeten brengen, en leest hun den inhoud voor, of zij lezen hem dien voor, terwijl hij er naar luistert. Daarna zegt hij tot hen: »zijt voor mij getuigen, dat ik dezen brief, dien gij gehoord »hebt, heb geschreven aan N., den zoon van N." Als zij den brief bezorgd hebben, lezen zij hem voor aan dengeen, aan wien hij ge-

staat voor dengeen, die de verdeeling vraagt, doch hij wordt volgens de beste opinie gedwongen, indien dat nadeel voor hem zelf zou ontstaan. Wanneer twee menschen gemeenschappelijke eigenaars zijn van woningen, winkels en landerijen, beplante en onbeplante, en de één eischt de verdeeling dezer goederen in eens, en de ander van ieder in het bijzonder, dan wordt de laastvermelde wijze in acht genomen. Is het gemeenschappelijk goed een aaneengeschakelde rij palmboomen, en de een vordert de verdeeling in eens, doch de ander weigert dit, dan wordt de weigerachtige volgens sommigen gedwongen, volgens anderen niet; dezelfde beslissingen bestaan er, wanneer beiden hetzelfde beweren, indien het gemeenschappelijk goed, een slaaf, vee, of kleederen is. Wanneer twee menschen gemeenschappelijke eigenaars van een huis zijn, en de een wil het huis zoo verdeelen, dat het bovenste gedeelte aan den een, en het onderste gedeelte aan den ander komt, maar zijn medeeigenaar weigert dit, dan kan hij daartoe niet gedwongen worden. Is een stuk grond het gemeenschappelijk eigendom van twee menschen, en de een wil het in de lengte verdeelen, zoo dat de helft daarvan in de lengte het eigendom wordt van zijn medeëigenaar, dan kan de ander daartoe gedwongen worden, indien hij het weigert. Is het vruchtgebruik van eenige zaak het gemeenschappelijk eigendom, dan kunnen zij dit onderling schikken, wanneer zij deelen willen, doch degeen, die weigert gevolg te geven aan het voorstel van den ander, kan daartoe niet gedwongen worden.

De verdeeler moet de portien gelijk maken in waarde, indien de te verdeelen zaken in waarde verschillen, of in aandeelen, indien zij niet in waarde verschillen, of naar gelang van de uitkeering, indien deze daarbij plaats heeft. Moet het goed in gelijke aandeelen verdeeld worden, bijv. een stuk land tusschen drie personen in drieën, dan wordt er tusschen hen geloot. De verdeeler kan dan de namen der eigenaars op gelijke strookjes papier schrijven, en deze gelijke strookjes papier in gelijke kogeltjes doen en ze iemand, die daarbij niet tegenwoordig is, in de borst steken, om ze voor de portiën er uit te halen. Ook kan de verdeeler de portiën op dit strookje schrijven, om ze voor de namen der eigenaars er uit te halen. Moet het goed in ongelijke aandeelen verdeeld worden, bijv.

de een moet hebben een zesde, de ander een derde, nog een ander de helft, dan moet het in het kleinste aandeel, in dit geval in zessen, verdeeld worden. Vervolgens schrijft de verdeeler de namen van de eigenaars op zes strookjes papier, voor dengeen, die een zesde moet hebben, één, voor hem, die een derde zal krijgen, twee, en voor dengeen, wiens deel de helft is, drie strookjes, en laat ze daarna voor de portiën er uit halen. Wanneer daaruit gehaald wordt de naam van dengeen, die een zesde krijgt, dan wordt hem de eerste portie gegeven en de beide anderen loten met elkander. Komt er de naam uit van dengeen; die een derde krijgt, dan wordt hem zonder te loten de tweede en derde portie gegeven, het overige is voor dengeen, die de helft heeft. Wordt de naam van dengeen, die de helft moet hebben, er het eerst uitgehaald, dan worden hem drie portiën gegeven, vervolgens wordt er tusschen de beide anderen geloot, wie het eerst zijn aandeel zal krijgen. Bij deze verdeeling mogen de portiën niet getrokken worden voor de namen: volgens anderen mag deze wijze van handelen verkort en voor ieder een strookje papier beschreven worden. Wanneer er na de verdeeling beweerd wordt, dat er dwaling heeft plaats gehad, dan wordt aldus gehandeld: indien het goed verdeeld is door de eigenaars zelven, dan wordt de klagt van de hand gewezen; is de verdeeling geschied door iemand, dien de regter heeft aangesteld, dan moet de beklaagde zijn bewering door een eed bevestigen en de eischer moet het bewijs leveren: heeft de verdeeling plaats gehad door iemand, dien de eigenaars zelven hebben aangesteld, dan wordt die bewering niet aangenomen volgens het gevoelen van hen, die zeggen dat, na de beslissing van het lot, het onderling goedvinden nog noodig is, maar volgens het gevoelen van hen, die zeggen dat dit onderling goedvinden dan niet noodig is, wordt de verdeeler beschouwd als iemand, die door den regter is aangesteld. Wordt de dwaling beweerd bij een verdeeling, waarbij uitkeering plaats heeft, dan wordt de klagt afgewezen volgens het gevoelen van hen, die zeggen, dat het onderling goedvinden na het loten noodzakelijk is, doch het wordt op dezelfde wijs, als de door den regter bewerkstelligde verdeeling beschouwd, volgens de opinie van hen, die beweren, dat het onderling goedvinden na het loten niet noodzakelijk is.

Wanneer na de verdeeling blijkt, dat de een regten heeft op een bepaalde zaak in het deel van den ander, dan krijgt hij niet een gelijk deel uit het deel van dezen, maar de verdeeling is nietig, behalven in het geval, dat degeen, op wiens goed de ander regten heeft, ook gelijke regten heeft op dat deel van dien ander. Wanneer iemand op een gedeelte (*djoz' mosjá'*) van het geheel regt heeft, is de verdeeling nietig, volgens anderen slechts in zooverre hij er regten op had, en omtrent het overige zijn zij het ook niet eens. Wanneer erfgenamen onderling een nalatenschap verdeeld hebben, en later komt er een schuld op, waardoor de nalatenschap verminderd wordt, dan is de verdeeling niet nietig volgens hen die zeggen dat zij is een scheiding van regten, behalven ingeval de schuld meer bedraagt dan de nalatenschap. en zij is nietig volgens degenen, die beweren dat zij een verkoop is; er bestaat onder hen ook verschil van opinie over den verkoop van een nalatenschap, vóór dat de schulden betaald zijn, en over de verdeeling zelve. Wanneer twee personen gemeenschappelijk in eigendom hebben een rivier, kanaal of waterwel, dan behoort het water aan hen, naar gelang van de gemaakte overeenkomst, òf gelijkelijk, òf den een meer dan den ander, volgens anderen kunnen zij het water niet in bezit nemen. Met onderlinge schikking mogen zij hun landen daaruit bevochtigen, maar het ook verdeelen door een algemeene sluis te maken, daar, waar het water nog niet tot hun landen is gekomen en daarin gaten, geëvenredigd aan ieders regten, te branden, om het water over hun landen te laten loopen; doch geen van hen kan vorderen dat hij het water krijgt, waarop hij regt heeft, vóór dat het de plaats, waar het verdeeld moet worden, bereikt heeft, ten einde zijn grond er meê te bevochtigen, of zijn watermolen daarmeê in beweging te brengen. Wanneer er water is, dat aan niemand toekomt (*mobâh*), in een rivier, die niet een eigendom is van iemand (*ghairo mamloekin*), dan kan degeen, wiens land het naast aan die rivier grenst, dat land tot aan den enkel toe onder water zetten, en vervolgens dat water laten afloopen op het land van dengeen, wiens land daarnaast ligt. Indien de eerstgenoemde zijn land nog eens moet onder water zetten, vóór dat men het water laat afloopen naar het land van den derde, dan geschiedt dit en daarna laat men het

afloopen naar het land van den derde. Wanneer iemand een hoog land heeft, waarnaast een laag land ligt, en de ligging van beiden zoo zeer verschilt, dat, wanneer het water op het hoog land tot aan de enkels reikt, het op het lage land tot aan het midden komt, dan moet eerst het lage land tot aan de enkels onder water worden gezet, vervolgens moet het afgesloten en daarna het hooge land onder water worden gezet. Indien sommige menschen een woesten grond willen ontginnen en daarbij water uit die rivier gebruiken, dan kunnen de eigenaars van de landen dit niet verhinderen, indien het hun geen nadeel toebrengt, maar zij kunnen dit wel doen, indien het schadelijk voor hen is.

Over de wijze van procederen en over het juridisch bewijs.

De vordering (*'d-da'wa*) kan wettig alleen ingesteld worden door iemand, die de volkomen vrije beschikking heeft over hetgeen hij vordert. Behalven bij het legaat (*'l-waçijat*) moet hetgeen gevorderd wordt naauwkeurig bekend zijn. Is het gevorderde een schuld (*dain*), zoo moet men de soort, de hoedanigheid en hoegrootheid vermelden: is het een bepaalde zaak (*'ain*), die naauwkeurig kan aangewezen worden, bijv. een huis of andere aanwezige zaken, zoo moeten zij naauwkeurig worden beschreven; kan de zaak niet beschreven worden, dan moet men al haar eigenschappen opgeven. Wanneer de gevorderde zaak is verloren gegaan en tot diegenen behoort, welke met gelijken te vergoeden zijn (bladz. 130), dan moet de soort, hoedanigheid en hoegrootheid beschreven worden; doch haar waarde moet vermeld worden, wanneer de verloren gegane zaak met haar waarde moet worden vergoed (bladz. 130). Bij den eisch over het huwelijk met een vrouw moet men vermelden dat zij getrouwd is in tegenwoordigheid van een wettigen voogd (*walî morsjid*) en twee notabele getuigen, en met haar toestemming, indien deze toestemming noodig is: volgens anderen is de vermelding van dit alles noodig, wanneer de eisch ingesteld is om het kontrakt te beginnen, maar wanneer geëischt wordt om het kontrakt te laten voortduren, is dit niet noodig. Loopt de eisch over verkoop, verhuring of een ander kontrakt, dan is vol-

gens sommigen de vermelding van de voorwaarden bij het kontrakt niet noodzakelijk, volgens anderen wel; nog anderen beweren, dat zij vermeld moeten worden bij den verkoop van een slavin, maar niet bij verkoop van andere zaken. Bij den eisch, die over doodslag ingesteld wordt, moet degeen, die het misdrijf bedreven heeft, vermeld worden, verder, of hij het alleen of met meerderen heeft gedaan, en of het misdrijf gepleegd is met voorbedachten rade, onwillekeurig of voorbedachtelijk in het bedrijf, maar onwillekeurig in de gevolgen: dit alles moet, elk in het bijzonder, naauwkeurig worden beschreven. Wanneer iemand beweert, dat hij erfgenaam is, dan moet hij opgeven van welken kant hij regt heeft om te erven; zoo hij dit niet doet, moet de regter hem daarnaar vragen.

Het antwoord van den gedaagde is wettig, wanneer het een ontkentenis bevat, en het is ook wettig, indien de gedaagde beweert, dat hij den eischer niets schuldig is. Loopt de eisch over een schuld (*dain*), dan wordt de verklaring van den gedaagde, die hij door een eed heeft bevestigd, geloofd; hij moet echter betalen, ingeval de eischer bewijs bijbrengt. Loopt de eisch over een bepaalde zaak (*'ain*), en kan van weêrskanten geen bewijs worden geleverd, dan wordt aldus gehandeld: is de zaak in handen van een van beiden, dan wordt de door een eed bevestigde verklaring van dengeen, die de zaak in handen heeft, geloofd: is de zaak in handen van beiden, of in handen van geen van beiden, dan moeten zij beiden beëedigd worden en daarna wordt zij tusschen hen gelijk verdeeld. Is de zaak in handen van een derde, dan wendt de regter zich tot dezen: beweert deze, dat de zaak, waarover geprocedeerd wordt, zijn eigen eigendom is, dan wordt dit, nadat hij daarop een eed heeft afgelegd, geloofd. Wanneer die derde zegt, dat de zaak aan een ander toekomt, en degeen, aan wien zij is toegekend, stemt daarmeê in, dan wordt deze als partij beschouwd, en er bestaat verschil van opinie, of de eischer in dit geval moet beëedigd worden; maar stemt degeen, aan wien de zaak wordt toegekend, daarmeê niet in, dan neemt haar de regter en bewaart haar, tot dat de eigenaar opkomt; volgens anderen wordt zij aan den eischer overgegeven. Wordt de zaak door den derde aan een afwezige toegekend, dan wordt hij als partij beschouwd; maar

wordt zij door hem aan een onbekend persoon toegewezen, dan wordt tot dien derde gezegd: »indien gij die zaak niet toekent »aan een bekend persoon, dan beschouwen wij u als iemand, die »zich aan den eed onttrekt"; volgens anderen wordt hem gezegd: »indien gij de zaak niet aan een bekend persoon of niet aan u zelf »toekent, dan beschouwen wij u als iemand, die zich aan den eed »onttrekt." Wanneer twee menschen een proces voeren over een heining, die rondom een huis gebouwd of daarmeê vast verbonden is, dan moet de verklaring van den eigenaar van het huis, welke hij door een eed moet bevestigen, geloofd worden; ligt die heining tusschen beider eigendommen, dan moeten zij beiden worden beëedigd, en na het afleggen van den eed wordt de heining een gemeenschappelijk eigendom van beiden. Heeft een van beiden daarbij een galerij (*asadj*), zoo geldt de verklaring van den eigenaar der galerij: heeft een van hen daarop boomstammen, dan gaat de eigenaar daarvan niet voor. Wanneer twee menschen zich als eigenaars van een binnenplaats opwerpen, en één van hen kan bewijzen, dat hij gebouwen of boomen daarop heeft, dan moet deze zijn verklaring omtrent de binnenplaats met een eed bevestigen; beweert de een dat hem het bovenste, de ander dat hem het onderste gedeelte toekomt, en twisten zij alleen over de lijn, die getrokken moet worden, dan wordt hun beiden een eed afgenomen en de binnenplaats hun gemeenschappelijk eigendom. Loopt de twist over een daar geplaatsten ladder, dan wordt de eigenaar van het bovenkwartier beëedigd en de ladder hem toegewezen: gaat de twist over een trap, dan moeten beiden beëedigd worden en de trap wordt aan beiden toegewezen, indien onder aan den trap een verblijf voor menschen is; doch is daar een bewaarplaats voor potten en pannen en dergelijken, dan behoort de trap volgens de beste opinie aan den eigenaar van het bovenkwartier. Ingeval een verhuurder en een huurder met elkander twisten over op zich zelven staande vensters, dan moeten beiden beëedigd en de vensters aan hen beiden worden toegewezen. Indien twee menschen een proces voeren over een dijk, die tusschen het land van den een en de rivier van een ander ligt, dan moeten zij beiden een eed afleggen en de dijk wordt hun beider eigendom. Wan-

neer twee mannen twisten over den eigendom van een dier, dat het goed van één hunner draagt, dan wordt de door een eed bevestigde verklaring van den laatste aangenomen: loopt het geding over een rijdier, dat de een berijdt en de ander drijft, dan wordt de door een eed bevestigde verklaring van den berijder aangenomen, volgens anderen moeten beiden zweren en wordt het dier beider eigendom. Wanneer twee personen een minderjarige, die niet bij zijn verstand is, in hun magt hebben, en ieder van hen beweert den eigendom over hem te bezitten, dan moeten zij beiden den eed afleggen en wordt hij hun beider eigendom; is hij meerderjarig, dan wordt zijn eigen, door een eed bevestigde verklaring aangenomen; is hij een minderjarige, die tot oordeel des onderscheids gekomen (*momajjiz*) en bij zijn verstand is, dan wordt hij volgens sommigen als een minderjarige, volgens anderen als een meerderjarige beschouwd.

De bepaalde zaak (*'ain*), waarvan twee personen zich den eigendom toekennen, wordt toegewezen aan dengeen van hen, die het bewijs levert, dat die zaak hem toebehoort; leveren beiden dit bewijs, dan wordt zij volgens de beste opinie toegekend aan dengeen, die haar in zijn bezit heeft, volgens anderen moet hij nog eerst beëedigd worden. Indien die zaak in het bezit van beiden, of van geen van beiden, of van een derde is, en beider bewijzen elkander weêrspreken, dan vervallen volgens sommigen beide bewijzen, en wordt de zaak beschouwd alsof er in het geheel geen bewijs was, volgens anderen worden beide bewijzen aangenomen: deze aanname (*'l-isti'mâl*) geschiedt naar de verschillende opiniën op drie wijzen; volgens de eerste wordt de zaak in de doode hand gebragt, volgens de tweede wordt zij verdeeld, volgens de derde wordt er geloot, en degeen, die het lot trekt, krijgt de zaak, volgens sommigen nadat hij een eed heeft afgelegd. Wanneer twee menschen een regt beweren te hebben, en de een daarvoor twee getuigen heeft, maar de ander één getuige, die zijn verklaring door een eed bevestigt, dan wordt volgens sommigen het regt erkend van dengeen, die twee getuigen heeft, volgens anderen staan zij beiden gelijk. Weêrspreken beide bewijzen elkander, dan bestaan er de beide in het vorige geval behandelde gevoelens over het vervallen en het

aannemen van beiden: heeft iemand een zaak volgens het éene bewijs gedurende een jaar in bezit gehad, doch slechts gedurende een maand volgens de andere, dan bestaat er verschil van gevoelen, volgens sommigen is het weêrspraak en worden de zoo even genoemde gevoelens toegepast; volgens anderen, en dit is de beste opinie, is de getuigenis van het oudste bezit de beste, ja zelfs gaat volgens sommigen die getuigenis boven bezit (*jad*). Wordt volgens de éene getuigenis de eigendom van een dier met haar jong toegekend, en volgens de andere getuigenis de eigendom van het dier alleen, dan is volgens sommigen de eerste getuigenis de beste, volgens anderen wordt er gehandeld, als in het vorig geval. Wanneer twee menschen beweren, dat zij een huis van Zaid, den eigenaar, gekocht hebben, en beiden leveren het bewijs voor hun bewering, dan gaat bij een opgave van verschillende datums (*târîch*) degeen voor, die den oudsten datum opgeeft; bij opgave van gelijke datums, zoodat het onbekend is, wie van beiden voorgaat, zijn het elkander weêrsprekende getuigenissen, volgens sommigen vervallen zij beiden, volgens anderen worden zij beiden aangenomen, hetzij naar het lot, hetzij met een verdeeling, maar het huis mag niet in de doode hand gebragt worden. Wanneer de een beweert, dat hij het huis gekocht heeft van Zaid, die de eigenaar was, en de andere, dat hij het gekocht heeft van 'Omar, die de eigenaar was, en beiden leveren het bewijs voor hun bewering, dan zijn dit getuigenissen, die elkander weêrspreken en bestaan er de beide bovengenoemde beslissingen. Is het huis in het bezit van Zaid, en beweren beiden, dat zij het van hem gekocht hebben voor duizend, en beiden leveren het bewijs voor hun bewering, dan zijn dit elkander weêrsprekende getuigenissen en bestaan er de opgegeven verschillende gevoelens, wanneer zij beiden gelijke datums opgeven; doch worden er verschillende datums opgegeven, dan moeten beiden den prijs betalen; indien beiden geen datums opgeven, of de een geeft een datum, en de ander geen datum op, dan moeten volgens sommigen beiden den prijs betalen, volgens anderen moet de een dit slechts doen. Wanneer iemand beweert, dat hij den eigendom van een zaak heeft, en daarvoor het bewijs levert, doch een andere beweert, dat hij haar verkocht, in de doode hand gebragt,

of vrijgelaten heeft, en brengt daarvoor bewijs bij, dan wordt er naar de opgave van den laatste beslist. Wanneer de heer heeft gezegd: » indien ik in de maand ramazhân sterf, dan is mijn slaaf » vrij," en: » indien ik in de maand sjawâl sterf, dan is mijn sla» vin vrij," en levert de slaaf het bewijs, dat zijn meester in de maand ramazhân, en de slavin dat hij in de maand sjawâl gestorven is, dan zeggen sommigen, dat dit elkander weêrsprekende getuigenissen en beiden vrije personen zijn, anderen beweren, dat degeen, die beweert, dat zijn meester in de maand ramazhân gestorven is, voorgaat. Indien de meester tot een van hen zegt: » indien ik sterf aan mijn ziekte, dan zijt gij vrij," en tot de andere: » indien ik genees van mijn ziekte, dan zijt gij vrij," en sterft de meester daarna, en levert ieder van beiden het bewijs, dat hij vrijgelaten moet worden, dan zijn dit elkander weêrsprekende bewijzen, die beiden vervallen, en beiden blijven slaven. Wanneer twee getuigen verklaren, dat iemand tijdens zijn gezondheid (*sâliman*) zijn slaaf heeft vrijgelaten, die de waarde had van een derde zijner goederen, doch twee andere getuigen verklaren, dat hij den slaaf, die een derde van zijn goederen waard was, heeft vrijgelaten tijdens zijn ziekte (*ghâniman*) en geen van beiden weet welke verklaring de eerste was, dan zeggen sommigen, dat hij voor de helft volgens iedere verklaring vrijgelaten wordt, anderen dat tusschen beiden wordt geloot. Degeen, die beweert den eigendom te hebben van een zaak, die in het bezit (*jad*) van Zaid is, en het bewijs levert van een vroeger eigendom (*milk motaqaddim*) op die zaak, dan wordt zij hem niet toegewezen, indien de getuigen verklaren, dat hij vroeger de eigenaar daarvan was, maar wel, indien zij verklaren dat Zaid hem die zaak ontnomen heeft. Indien iemand beweert den eigendom te hebben over een slaaf, en bewijst dat hij is een kind van een slavin, die hij in eigendom (*milk*) heeft, of over vruchten en hij bewijst dat hij de eigenaar van den boom was, dan wordt hem die slaaf toegewezen, volgens anderen wordt hierbij gehandeld als bij het bewijs van vroegeren eigendom. Wanneer iemand een bepaalde zaak, die in het bezit van een ander is, vordert en het bewijs levert, dat hij die zaak van iemand gekocht

heeft, dan wordt hem de eisch niet eer toegewezen, dan nadat hij door getuigen bewijst, dat hij die zaak van den eigenaar gekocht heeft, of dat hij haar gekocht en van hem ontvangen heeft. Dengeen, die beweert de eigenaar te zijn van vogels, van draden of van gebakken steenen, en bewijst dat hij eigenaar was van de eijeren, van het katoen, van de klei, wordt de eisch toegewezen. Sterft een christen, die twee zoons, één christen en één mohammedaan, heeft, en bewijst de mohammedaan dat zijn vader als muselman, maar de christen dat hij als christen gestorven is, zonder dat zij den datum opgeven, dan wordt de voorkeur gegeven aan het bewijs van den muselman: verklaart het bewijs van den een, dat zijn laatste woorden tot de muselmansche godsdienst betrekking hadden, de andere daarentegen dat zij tot de christelijke behoorden, dan zijn dit elkander weêrsprekende bewijzen en bestaan daarover twee opiniën: volgens de eene vervallen zij beiden, en wordt het beschouwd, alsof de vader als christen gestorven is, volgens de andere worden zij beiden aangenomen en daarover beschikt door het brengen in de doode hand, het lot, of de verdeeling, volgens sommigen komt de verdeeling nooit in aanmerking. Wanneer van dien overledene niet bekend was, in welke godsdienst hij was geboren, dan zijn dit in elk geval elkander weêrsprekende getuigenissen; zij vervallen volgens sommigen beide, en de nalatenschap blijft bij dengeen, die ze bezit, volgens anderen worden zij beiden op de evengenoemde wijze aangenomen: men wascht den overledene, men bidt voor hem, en hij wordt geheel als muselman beschouwd. Wanneer iemand sterft, die twee zoons nalaat, en beiden zijn het onderling eens dat hun vader en één hunner muselman is, maar zij zijn het niet eens, of de ander vóór of na den dood van zijn vader muselman is geworden, dan wordt de verklaring van dengeen, die als muselman erkend is, aangenomen. Zijn zij het daarover eens, dat de een in de maand sja'bân, de ander in de maand ramazhân muselman is geworden, maar er is verschil tusschen hen over den dood van hun vader, daar de een beweert, dat hij vóór de bekeering van den ander, de ander na zijn bekeering gestorven is, dan wordt de verklaring van den tweede aangenomen en zij komen gezamenlijk tot de nalaten-

schap. Sterft iemand, die zijn beide ouders als ongeloovigen en twee muselmansche zoonen nalaat, en beweren de ouders, dat hun kind als ongeloovige is gestorven, doch de beide zoonen, dat hij als muselman is overleden, dan wordt volgens de beste opinie de verklaring van de beide zoonen aangenomen, volgens anderen wordt de zaak in de doode hand gebragt, tot dat de kwestie wordt opgehelderd, of tot dat zij onderling deze aangelegenheid geschikt hebben. Indien een man na het overlijden van zijn vrouw en na dat van zijn zoon zegt, dat zijn vrouw eerst is overleden, zoo dat zijn zoon van haar heeft geërfd, en daarna zijn zoon is gestorven, van wien hij zelf erfgenaam is, maar een broeder van zijn vrouw beweert, dat zijn zoon eerst is gestorven en dat zijn moeder van hem heeft geërfd, en dat zij, wier erfgenaam hij is, later is overleden, dan wordt het zoo beschouwd, dat de eene overledene niet van de andere kan erven, en dat de goederen van den zoon aan den man, en de goederen van de vrouw aan haar man en broeder gegeven worden. Beweert iemand, dat zijn vader gestorven is, nalatende hem en een afwezigen broeder, terwijl zijn goederen daar aanwezig zijn, en levert hij van dit alles het bewijs, dan wordt hem de helft van die goederen gegeven, en het aandeel van den afwezige bewaart de regter. Wanneer iemand beweert de eenige erfgenaam van een overledene te zijn, en twee getuigen, die met de omstandigheden van den overledene bekend zijn, bevestigen dit, dan wordt hem de nalatenschap gegeven: zeggen de getuigen echter, dat zij niet weten, of hij de eenige erfgenaam is, of dat zij weten, dat hij de eenige erfgenaam is, maar zij behooren tot degenen, die met de omstandigheden van den overledene bekend zijn, dan wordt hem zijn minste portie (*farzh 'âil*) (bladz. 240) gegeven, indien hij tot de qoranische erfgenamen behoorde, doch hij krijgt niets, indien hij tot de wettelijke erfgenamen, bijv. zoon, broeder, behoorde. Daarna doet de regter onderzoek naar de zaak in het land, waarheen de overledene gegaan is, en bevindt hij, dat er geen erfgenamen meer zijn, dan wordt hem zijn volle portie gegeven, indien hij een qoranische erfgenaam is; is hij een zoon van den overledene, dan wordt hem de geheele nalatenschap gegeven, en is hij een broeder, dan wordt zij hem volgens sommigen niet gegeven, doch volgens de beste opinie geschiedt dit wel, maar is het

verdienstelijk om een borg (*kafil*) daarvoor te nemen; volgens anderen is dit noodzakelijk.

Over den eed bij procedures.

Wanneer iemand, zonder bewijs te hebben, tegen een ander een vordering instelt, welke ontkend wordt, dan moet de gedaagde beëedigd worden (*halafa*), wanneer de eisch een zaak betreft, waarbij geen bloedstorting heeft plaats gehad. Onttrekt hij zich (*nakala*) aan den eed, en behoort het geeischte niet aan een bepaald persoon ((*ghairo mo'ajjan*), bijv. alle muselmannen, de armen, dan wordt hij gevangen gezet, tot dat hij den eed aflegt of het gevorderde betaalt, volgens anderen wordt hij wegens het weigeren van den eed veroordeeld: behoort het gevorderde aan een bepaald persoon (*mo'ajjan*), dan wordt de eed aan hem teruggeworpen; indien hij den eed aflegt, wordt hem zijn eisch toegekend, en stelt hij het afleggen van den eed uit om een gegronde reden, dan verliest hij zijn regt niet om dat te doen. Loopt de eisch over een zaak, waarbij bloedstorting heeft plaats gehad en bestaan daarbij zware vermoedens (*lauth*), dan doet de klager vijftig eeden, en hem wordt de bloedprijs opgelegd; doch is de klagt over doodslag, gepleegd met voorbedachten rade, dan wordt volgens de beste opinie de talio toch niet toegepast. Zijn er in zulk een geval veel eischers, dan moet volgens sommigen ieder vijftig eeden afleggen, volgens anderen worden die vijftig eeden onder hen verdeeld naar evenredigheid van hun aandeelen in den bloedprijs. Onttrekt de klager zich aan die eeden, dan moet de beklaagde vijftig eeden doen: zijn er veel beklaagden, dan moet volgens sommigen ieder vijftig eeden afleggen, volgens anderen worden die vijftig eeden onder hen verdeeld naar het getal hoofden. Bestaan er geen zware vermoedens, dan zweert de beklaagde een eed, volgens anderen vijftig. Is de klagt tegen twee personen ingediend, en tegen één zijn slechts zware vermoedens, dan legt de klager tegen hem vijftig eeden af, en degeen, tegen wien zware vermoedens zijn ontstaan, zweert één eed. Zware vermoedens bestaan, ingeval de gedoode gevonden wordt op een plaats, waar zijn vijanden wonen,

met wie zich geen andere personen vermengd hebben, of indien de gedoode gevonden wordt onder een zamengepakte menigte, of zoo de gedoode gezien is op een plaats, waar hij niets te doen had en iemand woonde, die op hem een bloedschuld had, terwijl één notabel persoon getuigt, dat hij hem gedood heeft, of verscheiden personen, maar vrouwen en slaven dit getuigen. Wanneer een getuige verklaart, dat N. N. hem gedood heeft met het zwaard, en een andere getuige dat hij dit gedaan heeft met een knods, dan bestaan daardoor volgens sommigen zware vermoedens, volgens anderen niet. Verklaart een getuige dat Zaid hem gedood heeft, en een andere getuige verzekert dat hij gedood is, dan bestaan er zware vermoedens. Indien twee personen getuigen, dat één van twee menschen, zonder hem bepaald aan te wijzen, hem gedood heeft, dan zijn er tegen een van die menschen zware vermoedens aanwezig: maar zulke vermoedens bestaan er niet; wanneer één getuige verklaart, dat hij één van deze twee personen gedood heeft. Ingeval een van de erfgenamen beweert, dat de doodslag is geschied op een verdachte plaats, doch een ander erfgenaam spreekt dit tegen, dan vervallen volgens sommigen de zware vermoedens, volgens anderen vervallen zij niet, zoodat degeen, die dit beweert, zweren moet, en regt heeft op de helft van den bloedprijs. Loopt de eisch over het berooven van ledematen (*taraf*), dan moet de beklaagde den eed afleggen.

Degeen, die den eed moet doen bij procedures, welke geen geldzaken betreffen, maar tot het bedrag van de belastingschuldige hoeveelheid (*'n-niçâb*) komen, wordt bezwaard in zijn eed ten opzigte van tijd (*'z-zamân*), plaats (*makân*) en formule (*lafl*). In het hoofdstuk: *over den eed, gepaard met vervloeking*, is opgegeven, waarin de verzwaring ten opzigte van tijd en plaats bestaat (bladz. 294). De formule bestaat uit deze woorden: »Bij Allah, nevens wien geen »ander God bestaat, die de geheimen en de getuigenissen kent, bij den »Albarmhartige, die kent de sluiksche blikken van het oog en de »verborgenheden van het hart." Een jood doet den eed aldus: »bij »God, die aan Mozes, den zoon van Amrân, de wet (*'t-taurait*) heeft »gegeven en hem uit het water heeft gered." Een christen zweert aldus: »bij God, die aan 'Isa het evangelie (*indjîl*) heeft gegeven."

Een vuuraanbidder of afgodendienaar legt den eed af bij den god, die hem geschapen en gevormd heeft; evenwel mag hij zich ook alleen bij den naam bepalen. Degeen, die een eed moet afleggen over zijn eigen handelingen, hetzij hij ze ontkent (*nafj*), hetzij hij ze erkent (*ithbât*), moet een decisoiren eed doen (*halafa 'ala 'l-qat'i*); maar degeen, die zweren moet omtrent de handelingen van een ander, moet een decisoiren eed doen, indien hij zegt, dat de andere dit gedaan heeft; doch zoo hij zegt, dat de ander dit niet gedaan heeft, dan zweert hij, dat hij niet weet, dat de ander dit deed. Wanneer iemand ten behoeve van verscheiden personen den eed moet afleggen, dan moet hij dit voor ieder van hen doen, en zijn zij met een eed van hem tevreden, dan is dit volgens sommigen geoorloofd, doch volgens anderen, wier opinie voor beter wordt gehouden, is dit niet het geval. Indien er tegen iemand een klagt wegens wederregtelijke inbezitneming of verkoop wordt ingebragt, en hij antwoordt, dat er in 't geheel geen vordering tegen hem bestaat, dan behoeft hij slechts zijn antwoord te bezweren: antwoordt hij alleen, dat hij ontkent, hetgeen tegen hem gevorderd wordt, dan moet hij volgens sommigen dit antwoord bezweren, volgens anderen moet hij den eed doen, dat er in het geheel geen vordering tegen hem bestaat. Ingeval iemand iets heeft bezworen, en daarna wordt het bewijs geleverd, dat hij een valschen eed heeft afgelegd, dan wordt er volgens dat bewijs beslist en het vroeger geleverd bewijs vervalt.

HOOFDSTUK OVER DE GETUIGENISSEN.

Over hen, die getuigenissen mogen afleggen, en over hen, die dit niet mogen doen.

Het op zich nemen van getuigenissen (*tahammolo 's-sjahâdati*) en het afleggen (*adâo*) daarvan is een verpligting, die op de geheele gemeente rust, maar gerekend wordt volbragt te zijn, zoodra ze één lid van die gemeente gedaan heeft. Zijn er op die plaats geen anderen aanwezig, dan is de aanwezige bepaald daartoe aangeduid. Het is niet geoorloofd, dat degeen, die bepaald daartoe is aangewezen, daarvoor loon (*odjrat*) neme; degeen, die daartoe niet is aangewezen, mag het volgens sommigen wel, volgens anderen niet doen.

Er wordt geen andere getuigenis (*'s-sjahâdat*) aangenomen, dan van een vrij persoon, die meerderjarig is, ijverig zijn religieuse verpligtingen volbrengt en eergevoel heeft. De getuigenis van een slaaf, minderjarige, krankzinnige en onoplettende wordt niet aangenomen; evenmin als die van hen, die geen eergevoel hebben, bijv. straatvegers, zifters, die altijd bij duiven staan, die altijd met duiven spelen; de praatzieken, publieke dansers, goochelaars, die op straat eten, die in het publiek hun beenen uitstrekken, die op straat schaakspelen. Omtrent handwerkslieden, bijv. wachters, wevers, koppenzetters, bestaat verschil van opinie; volgens sommigen wordt hun getuigenis niet aangenomen, volgens anderen, wier opinie als beter wordt beschouwd, wordt zij wel aangenomen, indien zij godsdienstige menschen zijn. De getuigenis van een doofstomme wordt volgens de beste opinie aangenomen; zoo ook die van een blinde, over hetgeen hij vóór zijn blindheid heeft op zich genomen; doch slechts in twee gevallen over hetgeen hij op zich heeft genomen, nadat hij blind is geworden, namelijk wanneer hij getuigenis aflegt over hetgeen hem iemand in het oor heeft gefluisterd, of hetgeen van algemeene bekendheid is. Er

wordt niet aangenomen de getuigenis van ouders voor kinderen, hoe laag ook in graad, evenmin als die van kinderen voor ouders, hoe hoog ook in graad: de getuigenis van een kind tegen zijn vader, dat hij de vrouw, die met zijn moeder aan hem gehuwd was, heeft verstooten, of van overspel betigt, wordt volgens sommigen aangenomen, volgens anderen niet. Ook wordt niet aangenomen de getuigenis van degenen, die daaruit voor zich zelven voordeel trekken, bijv. die van een erfgenaam voor den erflater wegens een verwonding vóór de genezing; van een schuldeischer voor dengeen, die in staat van kennelijk onvermogen verkeert, wegens geldzaken; van een aangestelden voogd (*waçî*) voor den wees, van den lasthebber voor den lastgever. De getuigenis van den erfgenaam voor den erflater gedurende een ziekte, waarvan hij genezen is, wordt volgens sommigen niet, volgens anderen wel aangenomen. Er wordt niet aangenomen de getuigenis van dengeen, die zich daardoor tegen schade kan behoeden, bijv. de getuigenis van stamverwanten (*'l-âqilat*) tegen de afgelegde getuigenis over doodslag, wegens het slecht gedrag der getuigen (*fâsiq*), evenmin als de getuigenis van vijanden tegen vijanden, en die van een man tegen zijn vrouw wegens overspel. De getuigenis van een vriend voor zijn vriend, en die van een man voor zijn vrouw wordt aangenomen. Men neemt de getuigenis van iemand over zijn eigene handelingen niet aan, bijv. die van een zogende vrouw over zoogverwantschap, van den verdeeler (*'l-qâsim*) over de verdeeling, nadat zij afgeloopen is, van den regter over een uitgesproken vonnis, nadat hij van zijn ambt ontzet is; volgens anderen worden de getuigenissen van den regter en van den verdeeler wel aangenomen. Wanneer de getuigenis van iemand gedeeltelijk moet, gedeeltelijk niet mag worden aangenomen, dan zeggen sommigen, dat zij geheel verworpen, anderen dat zij moet worden aangenomen. Indien iemand twee slaven heeft vrijgelaten, die daarna tegen den vrijlater getuigen, dat hij hen wederregtelijk in bezit heeft gehad, dan wordt hun getuigenis niet aangenomen. De getuigenis van dengeen, die haar, als strijdig met de wet, niet mag afleggen; behalven van ongeloovigen en die geen eergevoel hebben, wordt niet aangenomen, zelfs al hebben zij zich bekeerd, tenzij er een jaar na die bekeering (*'t-taubat*) verloopen is. De getuigenissen van ongeloovigen,

minderjarigen, of slaven omtrent eenig regt, die afgewezen zijn, moeten worden aangenomen, indien deze nogmaals afgelegd zijn, nadat de ongeloovige muselman, de minderjarige meerderjarig is geworden, of de slaaf is vrijgelaten. Indien iemand van slecht gedrag, of die geen eergevoel heeft, een getuigenis aflegt, welke afgewezen wordt, dan wordt zij later ook niet aangenomen, al herhaalt hij de getuigenis, nadat hij zich bekeerd heeft en zich in den handel en wandel goed gedraagt. Heeft een erfgenaam een getuigenis afgelegd voor den erflater wegens een verwonding vóór de genezing, dan wordt zij verworpen, en legt hij die getuigenis af, nadat de wonde genezen is, dan wordt zij volgens sommigen aangenomen, volgens anderen niet.

Bij een regtsvordering over eenig goed, bijv. over verkoop, verhuur, pand, erkenningen (*aqrâr*), wederregtelijk bezit of onwillekeurig gepleegden doodslag, worden als bewijs beschouwd de getuigenissen van twee mannen, of van één man en twee vrouwen, of een getuige en eed van den eischer. Bij het brengen van goed in de doode hand wordt volgens sommigen hetzelfde als bewijs beschouwd, volgens anderen wordt het aldus beschouwd: door hen, die zeggen, dat daarbij de zaak op menschen overgaat, wordt hetzelfde aangenomen, maar niet door hen, die zeggen, dat de zaak op Allah overgaat. Bij een regtsvordering, die niet over eenig goed loopt, bijv. huwelijk, verstooting, vrijlating, vaderschap, voogdijschap, lastgeving, aanstelling van uitvoerders van uiterste willen, doodslag met voorbedachten rade gepleegd, en andere bepaalde straffen, behalven die wegens overspel, moeten noodzakelijk twee mannelijke getuigen het bewijs leveren. Wanneer één man en twee vrouwen getuigenis afleggen wegens een doodslag, die met voorbedachten rade is gepleegd, dan bestaat daarbij noch wedervergelding, noch bloedprijs; evenmin wordt bij diefstal op zulk bewijs den dief de hand afgekapt, maar hij wel veroordeeld tot het teruggeven van het goed. Wanneer iemand een slavin bezit, die een kind heeft, en een ander beweert, dat zij een slavin-moeder en het kind van hem is, en daarvoor als getuigen bijbrengt één man en twee vrouwen, of één getuige, die zijn getuigenis bezweert, dan wordt naar die getuigenis beslist; doch omtrent het vaderschap over het kind en zijn vrij-

heid bestaat verschil van opinie. De straf, bepaald op overspel, liwât en dierlijkheid, kan niet anders, dan op de getuigenis van vier mannen worden toegepast. Wanneer drie mannen tegen iemand omtrent overspel getuigenis afleggen, dan moeten deze getuigen volgens sommigen de straf, op betichting van overspel gesteld, ondergaan: zijn er vier getuigen, van welke een de echtgenoot is van den beschuldigde; dan moet de man die straf ondergaan; omtrent de drie anderen bestaat verschil van opinie. Over een bekentenis van iemand, dat hij overspel gepleegd heeft, bestaat verschil van opinie: volgens sommigen is het voldoende, wanneer twee mannelijke getuigen die bevestigen, volgens anderen moeten er vier zijn. Bij een regtvordering over zaken, die gewoonlijk niet aan mannen bekend zijn, bijv. het zogen, het baren van een kind, of gebreken, die door de kleederen bedekt zijn, worden als bewijs aangenomen de getuigenissen van twee mannen, van één man en twee vrouwen, of van vier vrouwen.

Over het op zich nemen en afleggen van getuigenissen en over het getuigen op een getuige.

Het is niet anders wettig het afleggen van een getuigenis op zich te nemen dan van hetgeen men stellig weet. Betreft het een handeling, bijv. ontucht, wederregtelijk bezit, dan mag men slechts op zich nemen te getuigen, wanneer men daarbij tegenwoordig is geweest (*'l-mosjâhadât*): betreft het een kontrakt of bekentenis, dan moet men volstrekt bij het aangaan van het konkrakt, of bij het afleggen van de bekentenis tegenwoordig zijn geweest en de woorden gehoord hebben. Handelt de eisch over vaderschap, onbeperkt eigendom of dood, dan mag men op zich nemen te getuigen overeenkomstig een algemeen gerucht (*'l-istifâzhat min ghairi mo'ârazhatin*); volgens sommigen mag men evenzoo handelen, volgens anderen evenwel mag dit niet geschieden bij een eisch over huwelijk, het brengen van goed in de doode hand, vrijlating en voogd zijn. Het kleinste getal personen, waaruit een algemeen gerucht ontstaat, is twee. Wanneer iemand gezien heeft, dat N. N. geruimen tijd zonder tegenkanting in een huis geweest is, dan mag hij

volgens sommigen een getuigenis afleggen over het bezit (*'l-jad*) en den eigendom (*'l-milk*), volgens anderen, wier opinie voor beter wordt gehouden, mag hij dit slechts doen over het bezit. Degeen, die een getuigenis kan geven in zaken van menschelijke regten, mag die niet afleggen, voor dat hij door den regthebbende (*çâhib 'l-haqqi*) daartoe opgevorderd wordt; maar degeen, die een getuigenis kan geven in zaken, waarop door Allah straffen zijn bepaald, kan dit doen, wanneer hij daarin voordeel ziet, maar hij handelt verdienstelijk het te verzwijgen, ingeval hij daarin voordeel ziet. Indien iemand een getuigenis aflegt over een huwelijk, dan moeten de voorwaarden, die daarbij bepaald zijn, vermeld worden: evenzoo moet degeen, die over zogen getuigt, vermelden, dat hij gezogen heeft aan haar borst, of haar melk gedronken heeft, ook moet hij opgeven het getal malen, dat hij gezogen heeft, en wanneer dit geschied is. Legt iemand een getuigenis af over doodslag, dan moeten er alle omstandigheden, die bij het plegen van het misdrijf plaats hadden, vermeld worden: wordt door den getuige verklaard, dat er iemand met het zwaard getroffen en dientengevolge gestorven is, dan volgt de veroordeeling niet eer, dan na dat de getuige verklaart, dat hij tengevolge daarvan gestorven is, of dat hij iemand met een zwaard getroffen en gedood heeft. Wordt een getuigenis afgelegd in een proces over overspel, dan moet de getuige opgeven, wie dat overspel heeft bedreven, hoe en waar dit is geschied: doet de getuige dit niet van zelf, dan moet de regter hem daarna vragen.

Het getuigen op afgelegde getuigenissen (*'s-sjahâdato ala 's-sjahâdati*) is geoorloofd bij processen over burgerlijk regt (*hoqoeq 'l-adamijjina*); sommigen houden dit ook voor geoorloofd in processen over strafregt (*hodoed Allahi*), en dit wordt voor de beste opinie gehouden. Het is niet geoorloofd het afleggen van een getuigenis op zich te nemen op een getuigenis, behalven wanneer de getuige iemand bij zich neemt, terwijl hij zegt, » ik verklaar, dat A. aan B. zooveel schuldig is, en leg gij een getuigenis af op die getuigenis:" of wanneer iemand gehoord heeft een getuige, voor den regter verklarende, dat A. aan B. schuldig is zooveel, met opgave van den grond der schuld, bijv. verkoop of leening. Het is slechts geoorloofd een getuigenis af te leggen op een getuigenis, wanneer de oorspronkelijke getuige (*sjâhid 'l-açli*) wegens

een wettige reden; bijv. dood, ziekte, afwezigheid op afstand, binnen welken men de gebeden verkorten mag, niet tegenwoordig kan zijn. Wil iemand een getuigenis op een getuigenis afleggen, dat hij op zich genomen heeft toen de oorspronkelijke getuige hem bij zich nam (*'l-istir'ao*), dan moet hij zeggen: »ik verklaar, dat N. N., de zoon van N. N., dit of dat tegen N. N., den zoon van N. N., betuigd heeft, en hij heeft mij bij deze zijn getuigenis genomen;" heeft hij de getuigenis hooren afleggen voor den regter, dan moet hij zeggen: »ik verklaar, dat ik N. N., de zoon van N. N., voor den regter dit of dat heb hooren zeggen", ook moet hij den grond van de schuld vermelden, indien de getuige dien had opgegeven. Zulk een getuigenis wordt van vrouwen niet aangenomen; voor iederen getuige moeten bovendien in zoodanig geval twee mannelijke getuigen die verklaring afleggen. De regter mag op zulk een getuigenis geen uitspraak doen, voor dat het bij hem zelf vast staat, dat zoo wel de oorspronkelijke getuige, als de secondaire getuigen (*sjâhid 'l-far'i*) onbesproken van gedrag zijn. Wanneer de oorspronkelijke getuige bij den regter komt, nadat de secondaire getuigen hun getuigenis hebben afgelegd, doch voor dat er een uitspraak gedaan is, dan mag de regter niet vonnissen, voor dat hij den oorspronkelijken getuige gehoord heeft.

Over den strijd van getuigenissen tegen elkander, en over het herroepen van getuigenissen.

Wanneer een getuige verklaard heeft, dat iemand heeft bekend duizend schuldig te zijn, en een andere getuige, dat hij bekend heeft twee duizend schuldig te zijn, dan moeten den eischer duizend betaald worden, en indien hij den eed aflegt, dan krijgt hij daarenboven regt op duizend. Verklaren twee getuigen, dat iemand overspel heeft bedreven met een vrouw in een hoek van het huis, en twee andere getuigen verklaren, dat hij dit met haar bedreven heeft in een anderen hoek van het huis, dan wordt het overspel niet als bewezen beschouwd; doch wanneer twee getuigen verklaren, dat het overspel bedreven is met den wil van de vrouw, en twee andere getuigen verklaren, dat het bedreven is tegen den wil van de vrouw, dan wordt het overspel volgens sommigen beschouwd als bewezen

ten opzigte van den man, volgens anderen wordt het niet beschouwd als bewezen. Indien één getuige verklaart, dat iemand een ander van overspel heeft beticht in de perziesche taal, en een andere getuige zegt, dat dit geschied is in het arabiesch, of één getuige verklaart, dat hij dit gedaan heeft op zaturdag; en een andere getuige noemt zondag, dan wordt de betichting als niet bewezen aangemerkt. Verklaart één getuige, dat de betichte in het perziesch bekend heeft overspel te hebben bedreven, en een ander, dat hij dit in het arabiesch heeft gedaan, of de eene getuige verklaart, dat de betichte bekend heeft overspel te hebben bedreven op zaturdag, en een ander, dat hij gezegd heeft dit op zondag te hebben bedreven, dan moet de betichte de bepaalde straf ondergaan. Wanneer één getuige verklaart, dat iemand een wit schaap heeft gestolen heeft, en een andere getuige verklaart, dat het een zwart schaap was, dan kan de straf op diefstal bepaald niet worden opgelegd: maar er wordt wel een beslissing genomen op den eed van den bestolene, die bevestigd wordt door den getuige. Is volgens de verklaring van één getuige een kleed gestolen, dat tien dirham waard is, en volgens die van een anderen getuige is het twintig dirham waard, dan moet de dief een kleed, dat de minste waarde van de twee genoemden had, geven.

Op een getuigenis, welke door den getuige vóór de uitspraak van den regter herroepen is, kan de regter niet regt spreken: heeft die herroeping plaats na de regterlijke uitspraak, dan kan de straf of de talio niet worden ten uitvoer gelegd, indien de regter daartoe veroordeeld had, maar de uitspraak moet volgens de beste opinie worden uitgevoerd, indien zij geld of een kontrakt betreft. De getuigen, op wier getuigenis de regter in een geldzaak regt gesproken heeft, en die deze getuigenis na de uitspraak van den regter hebben teruggeroepen, zijn daarvoor volgens de beste opinie verantwoordelijk: eveneens is het met getuigen, die aldus gehandeld hebben in een regtszaak over vrijlating. Herroepen getuigen hun getuigenissen, die zij in een zaak over verstooting hebben afgelegd, nadat de regter heeft uitspraak gedaan, dan moeten zij, indien de man met die vrouw den bijslaap heeft uitgeoefend, den behoorlijken huwelijksprijs (*mahr 'l-mithli*) aan den man betalen, doch had de man met die vrouw den bijslaap nog niet uitgeoefend, dan moeten zij

hem volgens sommigen de helft van den behoorlijken huwelijksprijs, doch volgens anderen geheel betalen. Wanneer getuigen, wier getuigenissen gediend hebben om een moord te bewijzen, die getuigenissen herroepen, nadat de moordenaar gedood is, dan moeten zij de wedervergelding ondergaan, indien zij met voorbedachten rade valsche getuigenis hebben afgelegd; zij betalen den bloedprijs, indien zij het onwillekeurig hebben gedaan. Wanneer vier personen tegen iemand getuigen in een regtszaak van overspel, en deze dientengevolge gesteenigd is; doch later herroept een hunner zijn getuigenis, maar verklaart deze, dat hij onwillekeurig een valsche getuigenis heeft afgelegd, dan moet hij een vierde van den bloedprijs betalen; waren er in zulk een geval zes getuigen, en hebben twee daarvan op die wijs hun getuigenissen herroepen, dan moeten deze twee volgens sommigen niets, volgens anderen een derde van den bloedprijs betalen. De regter vernietigt zijn uitspraak, die hij gewezen heeft op de getuigenissen van twee personen, die later blijken slaven of ongeloovigen te zijn: hetzelfde gebeurt volgens de beste opinie, ingeval het bewezen is, dat die personen slecht van gedrag (*fâsiq*) waren, tijdens de uitspraak van den regter: de imâm is dan verantwoordelijk, indien zijn uitspraak afkapping, of doodslag ten gevolge heeft gehad; liep de uitspraak over geldzaken, dan moeten zij worden teruggegeven, indien zij nog bestaan; indien zij niet meer bestaan, dan is degeen, aan wien zij zijn toegewezen, daarvoor aansprakelijk, maar indien hij arm is, dan is de regter aansprakelijk, die ze weer verhalen kan op dengeen, aan wien hij ze heeft toegewezen, zoodra hij in staat is te betalen.

Over het afleggen van verklaringen (1).

Degeen, aan wien het beheer over zijn goederen is ontzegd, mag geen verklaring (*iqrâr*) afleggen, en de verklaring is onwettig van dengeen, die wegens minderjarigheid of krankzinnigheid het beheer over zijn goederen heeft verloren. Heeft iemand een verklaring af-

(1) Door verklaring (*iqrâr*) wordt in dit hoofdstuk verstaan hetgeen de gedaagde op den eisch van den klager antwoordt.

gelegd, en beweert hij daarna, dat hij niet meerderjarig is, dan wordt hij op zijn woord, zonder dat dit door een eed bevestigd is, geloofd, en de eischer moet bewijzen, dat hij meerderjarig is. Degeen, aan wien wegens onnoozelheid (*safah*) het beheer over zijn goederen is ontzegd, mag geen verklaring afleggen in geldzaken, maar wel in zaken van verstooting, bepaalde straf en wedervergelding. Degeen, die wegens den staat van kennelijk onvermogen (*falas*) het beheer over zijn goederen heeft verloren, mag een verklaring afleggen in zaken van bepaalde straffen en wedervergelding, doch over geldzaken bestaat verschil van opinie, sommigen zeggen dat hij dit wel, anderen dat hij dit dan niet mag doen. De slaaf kan verklaringen afleggen in zaken van bepaalde straffen, wedervergelding en verstooting; heeft hij in geldzaken een verklaring afgelegd, dan wordt daaraan gevolg gegeven, zoodra hij vrijgelaten is: heeft hij bekend dat hij diefstal gepleegd heeft, terwijl het gestolene in zijn bezit is, dan wordt hem daarop de hand afgekapt, aangaande het gestolene bestaat verschil van opinie, sommigen zeggen dat hij het moet teruggeven, anderen dat hij dit niet behoeft te doen: is het gestolene niet meer in zijn bezit, dan wordt volgens sommigen het bedrag daarvan genomen, volgens anderen niet. De meester mag tegen zijn slaaf niet de verklaring afleggen, dat op hem van toepassing zijn bepaalde straffen en de wedervergelding, maar hij mag wel verklaren, dat hij een misdrijf onwillekeurig heeft gepleegd. Degeen, die wegens ziekte (*marazh*) het beheer heeft verloren (1), mag verklaringen afleggen in zake van bepaalde straffen en wedervergelding, en in geldzaken ten behoeve van derden (*adjnabî*), en volgens de beste opinie ook ten behoeve van zijn erfgenamen.

Het is geoorloofd voor een ieder, die regt heeft op de erkende schuld, verklaringen af te leggen. Degeen, die een verklaring aflegt ten voordeele van een slaaf, maakt dat het voordeel, dat uit die verklaring ontstaat, aan zijn meester komt. Wanneer iemand een verklaring aflegt, waardoor iets aan een dier zou komen, dan behoort dat niet aan den eigenaar van het dier.

---

(1) Degeen, die op het kantje staat (*'l-mohawwif*), d. i. die in levensgevaar verkeert, verliest het beheer over zijn goederen voor twee derden.

Degeen, die een verklaring heeft afgelegd in zaken van burgerlijk regt, kan die verklaring niet herroepen; doch dit kan wel plaats hebben in zaken van strafregt, d. z. bij de bepaalde straffen op overspel, diefstal, straatrooverijen, wijn drinken; zelfs doet de regter goed met hem dit voor te houden. Wanneer een Arabier een verklaring doet in het perziesch en beweert dit niet geweten te hebben, dan wordt zijn door een eed bevestigd woord geloofd. Indien iemand een verklaring heeft afgelegd over een zaak, of over schenking met daarop gevolgde levering, en later beweert hij, dat hij de zaak beloofd, maar niet geleverd heeft, dan moet hij beëedigd worden. Degeen, die een ander volmagt geeft, om voor hem een bekentenis af te leggen omtrent een schuld, moet die schuld betalen, zelfs al legt de gevolmagtigde die verklaring niet af. Ingeval iemand bekent iets schuldig te zijn, en degeen, aan wien het door die bekentenis wordt toegewezen, zegt dat hij dit niet kan vorderen, dan moet hem volgens sommigen die zaak toegewezen en door den regter bewaard worden, volgens anderen moet het hem gelaten worden. Degeen, die op een tegen hem ingestelden eisch zegt: »ik beken," of: »ik ontken niet," behoeft niet te betalen, maar degeen, die zegt: »ik beken hetgeen hij vordert," of: »ik ontken niet hetgeen hij vordert," moet betalen. Zegt de gedaagde: »ik bekende hetgeen gij vordert," dan ontstaat daardoor geen verpligting om te betalen, maar deze verpligting ontstaat wel, wanneer hij »ja" antwoordt op de vraag, of hij schuldig is. Wanneer iemand zegt: »als het de eerste van de maand is, dan ben ik hem duizend schuldig," zoo heeft dit niet een verpligting tot betaling ten gevolge; maar heeft iemand gezegd: »ik ben duizend schuldig, als de eerste van de maand gekomen is," dan ontstaat daardoor volgens sommigen die verpligting, volgens anderen niet. De woorden: »wanneer twee getuigen verklaard hebben, dan ben ik duizend schuldig," verbinden niet tot betaling, als hij gezegd heeft: »als twee getuigen verklaren, dat ik duizend schuldig ben, dan spreken zij waarheid." Wanneer iemand gezegd heeft: »ik ben hem iets (*sjai*) schuldig en later geeft hij op, dat dit behoort onder hetgeen, dat niet tot zaken (*mâl*) gerekend wordt, bijv. de basten van vruchten, dan wordt deze uitlegging niet aangenomen, evenmin als die, waarbij men zegt schul-

dig te zijn een hond, drek of de huid van een dier, dát niet geslagt mag worden, hoewel sommigen zeggen, dat deze uitlegging wel wordt aangenomen, en zoo hij zegt, dat hij een zwijn of kreng schuldig is, dan wordt deze uitlegging volgens het eenparig gevoelen van alle geleerden niet aangenomen. Wanneer iemand de verklaring heeft afgelegd, dat hij eenig goed (*mâl*) schuldig is, dan wordt zijn uitlegging (*tafsîr*) daarover aangenomen. Heeft iemand de verklaring afgelegd, dat hij dirham of veel dirham schuldig is, dan moet hij drie betalen. Verklaart iemand, dat hij een dirham schuldig is en herhaalt hij deze verklaring op een anderen tijd, dan moet hij toch maar één dirham betalen. Wanneer iemand zegt: »ik moet u nog een dirham betalen van den prijs van het kleed," en »daarna: ik moet u nog een dirham betalen van den prijs van den slaaf," dan moet hij twee dirham betalen (1).

(1) Dergelijke gevallen worden er nog in menigte in dit hoofdstuk gevonden; ik heb gemeend ze te mogen weglaten, voornamelijk omdat zeer velen slechts gelden, wanneer men arabiesch spreekt.

ALPHABETISCH REGISTER

VAN DE

ARABIESCHE WOORDEN IN DEN TEKST OPGENOMEN.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

J.

K.

N.

T.

U.

W.

Z.

DRUKFEILEN EN VERBETERINGEN.

Bldz.	4	en	volgg.	*staat*	goeverneur	*lees*	gouverneur
»	4	*reg.*	1 v. o.	»	pe	»	de
»	7	»	13 » »	»	zijne	»	zijn
»	27	»	2 v. b.	»	de	»	den
»	30	»	5 v. o.	»	de bloedprijs verschuldigd	»	den bloedprijs schuldig
»	36	»	21 v. b.	»	Dengeen	»	Degeen
»	45	»	27 » »	»	Wanneer er iemand	»	Wanneer er niemand
»	50	»	5 v. o.	»	zegeningen gebeden	»	zegeningen, gebeden
»	54	»	6 v. b.	»	de beide formules	»	de beide laatste suras van den qoran
»	58	»	13 v. o.	»	het	»	de
»	59	»	12 v. b.	»	die moet het gebed	»	dan moet de eerste het gebed
»	63	»	2 » »	»	waarin goud	»	waar goud
»	71	»	10 v. o.	»	is	»	zijt
»	90	»	16 » »	»	of daartoe	»	of is hij daartoe
»	93	»	12 » »	»	de beste	»	het beste
»	96	»	1 » »	»	zelf te vol-	»	zelf
»	130	»	5 v. b.	»	gaar	»	haar
»	152	»	2 v. o.	»	private	»	privaten
»	154	»	12 » »	»	beweeren	»	beweren
»	159	»	7 » »	»	maatschap van al hetgeen men verkrijgt	»	gerestringeerde maatschap
»	163	»	6 » »	»	de duizend	»	duizend
»	175	»	11 v. b.	»	die het had	»	die zij had
»	192	»	8 » »	»	staande voet	»	staanden voet
»	215	»	11 » »	»	de voor de	»	de huur voor de
»	279	»	22 » »	»	sommigens	»	sommigen
»	290	»	1 » »	»	hem	»	zijn
»	323	»	1 » »	»	verwonderingen	»	verwondingen
»	324	»	13 » »	»	voor de top	»	voor den top
»	336	»	10 v. o.	»	met	»	moet
»	336	»	4 » »	»	bloedprijs;	»	bloedprijs betalen;
»	357	»	11 » »	»	den	»	de

